ALEXANDRU MARGHILOMAN

Note Politice

1897 – 1924

VOLUMUL 2
(1916 - 1917)

BUCURESTI

Editura Institutului de Arte Grafice «EMINESCU» S. A.
Str. Parlamentului, 2
1927

Varianta V1.0
Decembrie 2016

1916.

3 Ianuarie. — Alegeri parţiale la Galaţi, Caracal, Călăraşi, Râmnicu-Vâlcea. La Galaţi şi la Caracal, Federaţia, cu multă gălăgie şi multă cheltuială, a pus candidatura lui Lucaci şi a lui Goga. Guvernul a pus capăt. Lucaci, cap de listă n-a avut majoritatea; Goga, de abia 34 de voturi mai mult ca Radu Ivanescu şi peste 100 mai puţin ca Oroveanu, aşa zis independent. Mare descurajare la Federaţi.

4 Ianuarie. — Un comunicat violent al «Epocei» face pe Rege răspunzător de căderea ambilor Transilvăneni. Filipescu vorbeşte de respectarea Constituţiunei, când amândoi candidaţii n-au drepturi politice la noi!

— La telefon Czernin îmi comunică că Tisza a vorbit la Cameră de pacea probabilă cu Muntenegrul.

5 Ianuarie Se află oficial că Muntenegrul a depus armele, fără condiţii. — Mare bucurie: este primul aliat care dezarmează şi aceasta face operaţiile dea-lungul Litoralului mult mai uşoare.

— Se află de încheierea definitivă a contractului de cereale cu Anglia, anunţată în principiu încă de la 1 Ianuarie. *Bărbulescu* îmi aduce aranjamentul făcut cu Banca Naţională. Biroul britanic îi vinde 10 milioane-livre cu 26.22. asupra cărora 3.300.000 depozit aur, proprietatea privată a Băncii Naţionale, la Banca Angliei. (Aceasta înmulţit cu 3, reprezintă cele 260 de milioane hârtie pe care banca le va plăti pentru agricultori în România). Restul, adică 6.700.000 livre cec şi vărsăminte. Eu cred că Statul le va împrumuta pentru a acoperi emisiunea sa de bonuri de tezaur, emisă în Anglia, şi cumpărăturile sale. Această operaţie a fost tratată în secret pe când se vindea Austriacilor cele 50.000 de vagoane.

— *Czernin* crede că noua condamnare a D-nei Triteanu

este un moft. Regina Elisabeta, foarte emoţionată, a trimis o lungă telegramă împăratului Franz-Ioseph. (Tzigara mi-a spus că telegrama a fost autorizată şi de Rege şi de Brătianu).

Czernin este furios de contractul englezesc; se duce la Brătianu să-i spue că dacă acest contract ar împiedica în ceva realizarea contractului lor, lucrul ar fi foarte grav. Eu îl povăţuiesc să-şi stăpânească vorbirea fiindcă România este liberă să-şi vândă ceea ce îi mai rămâne din grâul ei. Da zice el, dar nu mai trebuie ca organele administrative să reînceapă jocul lor de persecuţii. Recunosc că pe acest teren poate fi dârz, în mod preventiv. La rândul lui recunoaşte că, pentru moment, contractul se execută în mod normal. — Apoi vorbim de viitoarea ofensivă rusă anunţată cu mare alai. Îmi spune că ultima ofensivă rusească dată de curând în nordul Basarabiei, s-a prăbuşit. Singura temere, pentru viitoarea ofensivă este ca Ruşii să nu treacă prin nordul Moldovei, fiindcă Austriacii se reazămă pe graniţa noastră «ca pe un copac». Ar fi periculos pentru ei, dar războiul s-ar muta pe teritoriul românesc!

— *Waldburg,* însărcinatul de afaceri german, va vedea diseară pe Rege. A văzut şi pe Brătianu şi i-a ţinut un limbagiu foarte ferm asupra contractului englezesc, mai ales că el vorbise înainte cu Constantinescu, care i-a spus cu neruşinare că nu era nimic adevărat: «Dacă România intră şi ea în coaliţia acelora care vor să înfometeze Germania, aceasta va şti să tragă consecinţele». — Îi arăt câteva părţi din scrisoarea ce am primit de la Barbu Catargi, care a auzit la Paris zvonurile proiectelor bazate pe ofensiva a 4 milioane de Ruşi şi pe supravegherea brutală a neutrilor, ca să nu se mai scurgă provizii în Germania. Îi fac mustrări serioase pentru faimoasa lor comisiune, care, după ce a cerut cu insistentă sfaturi, a contractat pentru 50.000 de vagoane, când îmi făgăduise că va lua 100.000!

6 Ianuarie. — Întâlnesc din nou pe *Waldburg* şi îi arăt avizul publicat de Biroul Britanic, prin care invită pe proprietari să se înscrie pentru vânzarea grâului lor. ÎI

povăţuiesc să îndemne pe ai săi să facă la fel. Aceasta este o nouă politică a Angliei, care trebuie luată în consideraţie, şi îl povăţuiesc să se grăbească. — Cum gazetele de astăzi dimineaţă anunţă retragerea candidaturilor lui Lucaci şi Goga, Waldburg îmi spune: «Vedeţi că trebuie să fii mai energic cu Domnii de la guvern! Ei au adus retragerea candidaţilor transilvăneni.» – Nu prea am înţeles, căci aceşti domni nu mi-au vorbit decât de demersul de făcut în privinţa contractului englezesc. — El a văzut ieri pe Rege. L-a găsit liniştit dar nu pune nicio speranţă într-însul.

— Sora mea, D-na Sc. Pherekyde, vine de la Cotroceni, *Regina,* foarte antigermană, i-a spus: «Să fie numai odată bine bătuţi, şi veţi vedea ce schimbare va fi! » – Soră-mea, când mi-a transmis aceste cuvinte ale Reginei, a adăugat că impresia dată de Regina este că Regele ar fi tot atât de antigerman.

— Ioan *Mitilineu,* venind de la Haga, spune că Regina este considerată acolo ca filogermană. (Au nimerit-o bine!) Fiindcă succesiunea la bunurile considerabile aflate în Germania a făcut-o să-şi schimbe părerile! (Ce bunuri?) – Mitilineu a găsit în Germania: ordine, seriozitate, organizaţie prodigioasă, o mulţime imensă de soldaţi disponibili, viaţa uşoară. În Austria: zăpăceală mare veselie şi muzică dar care sună falş exibiţie de răniţi, pâine proastă, lipsă de lapte. Amsterdamul crede că balanţa va înclina spre înţelegere din cauza excelentei situaţii financiare; sunt temeri ca Austria să nu poată ţine mai mult de şase luni, din cauza lipsei de bani. Olandezii au cumpărat mult împrumut franco-rus, aproape de loc din cel german. Nota lui Mitilineu şi a familiei sale este foarte francofilă.

— Vizita împăratului Wilhelm la Niş a produs destulă senzaţie. Pentru mine este semn că axa în Orient va fi deplasată lăsându-ne la o parte.

7 Ianuarie. — Kahane, sosit eri, crede că *războiul continental e ca şi terminat.* Niciodată Ruşii nu vor putea sparge frontul. Anglia va fi lovită în altă parte decât în Europa, şi aceasta va fi duelul anglo-german care va

continua. — În ceea ce priveşte aşa zisa lipsă de bani niciodată n-a fost mai mult numerar decât în momentul de faţă depus la Casa de Depuneri. Cum exportul a încetat este evident că coroana a scăzut, dar Germania produce tot ce are nevoe. Pacea Muntenegrului liberează toată armata lui Koevess ceea ce este ceva.

8 **Ianuarie. —** *Brănişteanu* îmi aduce veşti care explică cuvintele de alaltăeri ale lui Waldburg şi articolul din «Universul» prin care Crăiniceanu, – evident inspirat, – vorbeşte de ameninţările Germaniei şi pentru contractul englezesc şi pentru candidaţii ardeleni. — Maltezeanu cel tânăr, îmi spusese că contractul englezesc stârnise mare mânie la Berlin. Brănişteanu mai spune că Bethman-Hollweg a remis lui Beldiman o notă verbală prin care se notifică că alegerea ardelenilor ar fi considerată ca un act de ostilitate în contra Germaniei. (El are termenii din gura lui Take Ionescu). Beldiman a comunicat nota «fără comentarii». Brătianu s-a dus imediat la Take Ionescu şi i-a arătat demisia lui şi a colegilor săi. Dacă ei nu retrag candidaţii lor Brătianu se retrage a doua zi dimineaţă, şi la amiază Marghiloman va forma cabinetul. A urmat apoi o deliberare a Federaliştilor până la ora 1 dimineaţa în care s-a hotărît retragerea candidaturilor lui Lucaci şi Goga. (O fi oare adevărat? Limbagiul lui Waldburg ar confirma-o. Aceasta ar mai explica cum liberalii, în acelaşi timp, au retras candidatura lui Niculescu, opusă lui Tonoescu la Călăraşi când încă în ajunul scrutinului Banu şi Roşca îl mai prezentau candidat).

11 Ianuarie. — *Von dem Bussche* s-a întors ieri de la Berlin. A venit la mine azi de dimineaţă. Îl întreb imediat despre nota verbală care ar fi fost dată lui Beldiman relativă la candidaturile Ardelenilor. (Vezi 8 Ianuarie). El nu ştie nimic şi nu crede. El a vorbit cu Beldiman; presupune că Jagow i-ar fi vorbit şi el în această privinţă şi că Beldiman a transmis impresiile sale, poate chiar exagerându-le, d-nului Brătianu.

Contractul englezesc a stârnit o vie nemulţumire şi este

interpretat în sensul că d. Brătianu «s-a înhămat la carul Quadruplei înţelegeri». Chiar azi dimineaţă, Bussche a primit ordinul de a comunica guvernului că: «dacă această stare de lucruri va dăinui, se va considera că România a eşit din neutralitate». Rog pe Bussche să repete fraza şi îl întreb ce vasăzică «dacă această stare - de lucruri va mai dăinui». El îmi spune că s-a pierdut orice încredere şi că se va atrage serios atenţia asupra acestui lucru: «Vă rog stăruitor să o repetaţi Regelui». El îmi citeşte telegrama pe care o scriu cum pot dictată de el: «Durch den Verkauf des Getreides an die Entente würde Rumänien die feindliche Haltung unserer Gegner unterstützen. Wir müssen dies als eine Abweichung von der Neutralitat betrachten und entsprechend empfinden.» N. B. Cuvântul *ruptură* a fost pronunţat de Bussche. El adaogă: Neniţescu, care a văzut pe toată lumea, şi care era supraveghiat de un secretar al lui Constantinescu până şi la hotelul unde şedea, este în măsură să vă puie şi mai mult în curent. — Regina este foarte antigermană; ea a scris-o chiar în Germania. Mamă-sa, cu toate că este principesă rusă, este însă foarte cuminte şi i-a scris scrisori de mustrări *«Se* pare că nu se mai poate avea încredere în Stirbey!»

— Cele 4 milioane de Ruşi nu există, este un «bluf». — Bussche nu ştie ce s-a hotărât la Salonic; Falkenhayn nu i-a spus nimic; acolo se află Lissingen, care valorează tot atât cât Besseler, specializat în luarea fortăreţelor. — Sănătatea împăratului este excelentă; a prânzit cu el în intimitate; nu e obosit de loc, dar ceva mai albit.

— *Mihaly* îmi vorbeşte de discursul lui; Tisza a fost foarte nemulţumit, apoi s-a mai îmblânzit. El a recunoscut că era cuminte de a lăsa să se înţeleagă soldaţilor români că nu erau părăsiţi şi să poţi avea astfel şi ascendent asupra poporului. Mihaly îmi spune: «De când am scăpat de aceştia care au venit la D-voastră, suntem în pace şi merg lucrurile în regulă». — Tisza a confirmat lui Mihaly că niciodată guvernul nostru n-a consimţit să stea de vorbă cu Ungaria asupra afacerilor româneşti. (A se reaminti că Czernin,

făcând vara trecută avansuri lui Brătianu acesta a refuzat orice contact.) – În cursul convorbirii, Mihaly recunoaşte că Ardelenii nu au nimic de câştigat avându-ne pe noi de stăpâni şi niciodată un ministru ungur nu şi-ar călca cuvântul cum fac unii miniştri de la noi!

Trebuie să reamintesc că ieri, Seceleanu, căruia îi povesteam cum Constantinescu minţise lui Waldburg, spunându-i că trata cu Anglia atunci când el şi iscălise protocolul, mi-a spus că chiar lui îi repetase aceiaşi minciună. Că de altfel cum se trata în secret afacerea, chiar la aceiaşi epocă cu contractul austro-german Constantinescu propusese să se reducă preţul grâului la 2500 lei apoi consimţise la 2800, sforţându-se să trateze pentru cât mai puţin posibil probabil pentru a avea mai mult disponibil pentru contractul englezesc.

Mihaly mi-a vorbit de punerea sub supraveghere a «Albinei» din Sibiu, pentru motivul că bătrânul Cosma împreună cu familia sa a făcut împrumuturi mari dând ca gaj acţiunile care le avea în societate, ceea ce este oprit la ei ca şi la noi. Cercetările au pornit din faptul că un impiegat, Popescu, a fost arestat pe când fotografia tranşeele iar percheziţia a descoperit scrisori de la Tăzlăoanu şi de la Goga prin care erau cerute aceste fotografii. Aceasta esie faimoasa afacere adusă la tribună acum o lună care vorbea de preoţi arestaţi şi spânzuraţi, etc. O singură domnişoară care colporta publicaţiunea «Vrem Ardealul», fiind arestată s-a sinucis. Acesta este singurul caz tragic.

12 Ianuarie. — *Waldburg* intră la mine, numai ca să-mi spue că după toate veştile, cele 4 milioane de Ruşi nu există decât pe hârtie.

Grigore *Cantucuzino* întors de la Berlin a fost mirat de organizaţia germană pentru a-şi procura toate prin industria lor. În toate cercurile, mari nemulţumiri în privinţa noastră. Zimmermann i-a declarat formal că nu se mai putea avea nici un fel de încredere în Brătianu: acesta este un lucru exclus pentru ori-cine în Germania. Cercurile militare sunt foarte liniştite, nu se tem de nimic nici pe frontul de apus,

nici pe frontul de răsărit.

— *Bussche* a avut o audienţă, după amiază, la Rege, audienţă aranjată de Beldiman şi de Stirbey, încă din timpul când Bussche era în călătorie.

13 Ianuarie. — *Neniţescu* a fost primit la Berlin de Jagow, de Zimmerman, etc. — Nimeni nu vrea să mai aibă a face cu Brătianu. Contractul englezesc a iritat mult pe împărat: de acum neîncredere ireductibilă. Numai o schimbare de guvern ar putea să ne împace cu Germania. Dacă trebuie ca acest eveniment să se producă Regele să-l facă cunoscut la timp, şi Germania va lua măsuri pentru a face imposibilă o incursiune sau o presiune rusească în momentul acestei schimbări. La Berlin Ungurii nu sunt iubiţi şi la un prânz oficial s-a spus că chestiunea Transilvaniei nu putea fi eternă. s-a reamintit lui Neniţescu că noi suntem cauza pierderei Serbiei: s-a u făcut lui Brătianu propuneri formale, iar el nici nu a răspuns. El ştie că nu se dorea să se schimbe echilibrul în Balcani. Săptămâni întregi s-a conferit cu Aurel Popovici şi Vaida; Brătianu a răspuns că aceasta nu-l interesa, etc. Atunci, ce se poate conchide?

— Şi Maiorescu pe care Bussche l-a văzut azi de dimineaţă, şi Bussche pe care îl găsesc la mine la ora 5, îmi povestesc audienţa gravă pe care Bussche a avut-o la Rege.

— *Bussche* a spus verde Regelui că Germania nu se mai poate încrede în Brătianu şi că nu îi se va mai face nici o comunicare. O picătură mai mult ar face vasul să debordeze. A adăogat că statul-major german era de părere că trebuia să se adreseze un ultimatum României, Germania neputând avea în flancul ei, pentru operaţiile ulterioare, o armată poate vrăjmaşe, dar că bine înţeles nu statul-major este acel care va hotărî aceasta. (Pentru Rege, care cunoaşte creditul de care se bucură Falkenhayn...!). — *Regele* a dat impresia clară că nu mai avea nici el încredere în Brătianu, dar a spus că în momentul de faţă, a merge alături de Germania, era o imposibilitate. — *Bussche*; «Aceasta nu o cere nimeni, şi neutralitatea României, asigurată, ajunge». — Apoi s-a vorbit de schimbare de guvern şi Bussche a înţeles că

Brătianu căuta să convingă pe Rege că, în cazul acesta, El n-ar mai putea să conteze pe armată; Bussche a căutat să liniştească pe Rege în această privinţă; o anchetă făcută cu Alexandru Seulescu, ar fi indicat o mare majoritate de coloneli filogermani. — Bussche a repetat Regelui că dacă ei vor fi avizaţi, cu două sau trei săptămâni înainte, vor lua măsuri pentru ca Ruşii să nu poate face nimic în acel moment în contra noastră. Regele a răspuns că era sigur că Ruşii nu ar încerca nimic, dar că, în caz contrariu, s-a r trage asupra lor. La aceasta Bussche a răspuns că pe Prut nu e nimic pregătit.

Notă: Pentru Maiorescu, comunicaţia ar fi făcut să se întrevadă că peste trei sau patru săptămâni trebuie să ne hotărîm: – Bussche mă asigură că nu.

14 Ianuarie. — Am avut o conferinţă, la *Maiorescu,* cu Arion, Rosetti, Neniţescu, G. Stirbey, B. Catargi şi G. Cantacuzino. Insistenţă amabilă din partea lui Maiorescu, să mă trateze ca şef. Dealtminterea el mi-a spus eri, că ar primi ministerul afacerilor străine într-un cabinet Marghiloman. — Maiorescu crede că o schimbare de guvern este absolut necesară. Brătianu nu mai poate forma un cabinet, nici măcar mixt. Ar trebui un guvern care, în forma de tranziţie, să aibă liberali desemnaţi de Brătianu, dar să fie prezidat de mine. Dar în orice caz Regele ar trebui să-mi dea încredinţarea că va disolva Camera. — Dacă nu un cabinet mixt, imediat un guvern în formă definitivă. Trebuie lucrat Regele pentru a-i da curaj. Toţi cei prezenţi vor cere audienţă.

S-a hotărît că, cu ocazia audienţei mele, voi cere Regelui să ia pe Prut aceleaşi măsuri ce s-a luat pe Carpaţi. Ar trebui să fim la adăpostul unei lovituri ruseşti «à la Venizelos» şi ar fi un pretext natural de a rupe cu Brătianu, dacă el ar refuza în contra oricărei raţiuni.

16 Ianuarie. — Gazetele federiste, aşa de violente după audienţa lui Bussche, – «România sub călcâiul german», – s-a u calmat subit, desigur după ce au primit un cuvânt de ordine. «Epoca», ca şi când nu ar fi spus nimic, povesteşte

că audienţa s-a petrecut foarte natural.

17 Ianuarie. — Primesc o scrisoare de la Bussche: i se raportează că Anglia şi Rusia au mijlocit împăcarea între Brătianu şi Take Ionescu, cu singurul scop ca, în momentul de faţă, Brătianu să rămână la putere până în ceasul când aliaţii vor putea face ceva pentru a atrage cu ei România. — D-rul Blumenfeld, autorul comunicărei, mi-o repetă. Între alte detalii culese la «Adevărul», Blumenfeld a ştiut că, în ziua discursului lui Stere, Take Ionescu a fost imediat informat că D-na Sabina Cantacuzino telefonase lui Bussche, care se arătase foarte îngrijat! (Faptul telefonului este adevărat, ca şi scrisoarea pe care d-na Cantacuzino a scris-o lui Stere şi pe care Blumenfeld mi-a recitat-o pe din afară).

18 Ianuarie. — *Bussche* a văzut pe Regina: conversaţie politică. Era de datoria lui să arate Reginei pericolul situaţiunei, mai ales cu Bulgaria mărită şi totdeauna răuvoitoare faţă de noi: «Înţelegerea v-a cerut să intraţi în război în contra noastră; nici odată noi nu v-am cerut acelaş lucru în contra ei». Regina a răspuns că nu vorbeşte mai niciodată politică cu Regele, că a încercat de câteva ori, dar că nu a reuşit.

Bussche plecând, Regina i-a spus: «Sper că aici vor fi cuminţi...»

— O escadrilă de avioane româneşti a zburat peste graniţa bulgară şi a explorat până la Şumla pentru a recunoaşte poziţia trupelor bulgare. Bulgarii n-au tras asupra lor, dar au făcut vii protestări. — Bussche va vorbi cu Brătianu în această privinţă; este o provocare cu totul inutilă. — Bulgaria propunând retragerea Consulului de la Monastir, zonă de război «periculoasă», Porumbaru a trimis lui Radeff pe Derussi; privitor la o obiecţiune, Derussi a luat-o de sus şi i-a vorbit de «necunoştinţa lui de dreptul internaţional». Radeff i-a răspuns ca aceasta este o chestiune pe care o va regula deadreptul cu ministrul lui. A doua zi,. Radeff a cerut lui Porumbaru, drept răspuns la buna procedare pe care el o avusese totdeauna, buna procedare de a nu-i mai trimite niciodată pe d-nul Derussi!

— Aseară, Mişu *Pherekyde* a prânzit la soră-mea. În conversaţie, el a lăsat să se înţeleagă clar că un răgaz s-a stabilit între guvern şi Federalişti. Aceasta confirmă ştirile ce-mi dăduse Bussche Duminică. «Naţionalul» de Marţi anunţă chiar că interpelările sunt retrase.

— Mişu Pherekyde nu mai crede decât în două alternative: sau vom merge cu înţelegerea dacă are succese sdrobitoare, *«sau o neutralitate definitivă».* D-rul Dinu Brătianu, care asistă la conversaţie, a zis: «Dar dacă s-a r produce contrariul, ar fi o prostie să nu profităm».

— Pherekyde: «Atunci poate că Brătianu se va retrage... dar sper că-l vom putea opri de la aceasta».

20 Ianuarie. — Se anunţă viitoarea călătorie a lui Filipescu în Rusia!

— *Bussche* îmi comunică marea supărare a Bulgarilor din cauza raidului avioanelor noastre; ei văd în acest fapt o provocare şi Bussche le dă dreptate. Îmi reamintesc că el semnalase Reginei ostilitatea Bulgarilor.

— *Czernin,* care m-a văzut eri, revine la mine astăzi după amiază: «Răbdarea are şi ea limite şi am ajuns la capăt. Deunăzi Porumbaru a spus lui Radeff: Ochii României întregi sunt îndreptaţi spre Transilvania şi sper că atunci când va veni momentul, Bulgaria va rămâne neutră. Am atras atenţia lui Radeff asupra gravităţii acestor vorbe şi el mi-a răspuns că ar primi o confruntare. Eu n-am făcut raport asupra acestui incident; dacă l-aş fi făcut care ar fi consecinţele? Ne-am hotărît să nu mai cerem cooperarea d-v., dar avem dreptul, căci există o alianţă, să cerem neutralitatea d-v. și să fim fixaţi în ceea ce o priveşte». Czernin, care a văzut pe Rege alaltăeri, a păstrat impresia că Regele se crede la discreţia lui Brătianu, că un alt guvern poate să nu aibă majoritatea şi că în acest caz situaţia ar fi mai rea. El crede ca Regele nu va îndrăzni. Şi cu toate astea «situaţia este gravă», adaogă el. «Picătura de apă care ar face să debordeze vasul, poate să cadă!»

— La ora 5 am fost primit de *Rege* la Cotroceni. Audienţa mea se prelungeşte până la ora 7 seara.

Tema mea: comunicările făcute de către ţările centrale creiază României o situaţie gravă. Numeroasele indicii din timpurile din urmă – mai ales acelea furnizate de conversaţia lui A. E. Lahovary cu Barbu Catargi nu-mi mai îngăduesc să cred că d. Brătianu poate să facă o altă politică decât alături de înţelegere; mă tem de «faptul îndeplinit» care se poate produce, de exemplu în momentul ofensivei ruseşti, România lăsând să i se violeze teritoriul, – cazul Venizelos creiază un precedent; de trei ori am insistat asupra cazului Venizelos. — În numele partidului conservator, cer ca statul-major care construeşte fortificări şi tranşee pe Dunăre şi pe Carpaţi, să armeze şi Prutul. De trei ori am insistat asupra apărării Prutului. — Asupra acestui punct a răspuns de două ori Regele că era logic şi legitim, iar a treia oară că va fi greu din punct de vedere politic. — Eu: «Dece? opinia publică? Dar Moldova va răsufla uşurată de un vis urât». Cam aceasta a fost concluzia convorbirei.

Asupra raidului avioanelor, Regele: «Dar aceasta este un răspuns la vizita lor pe Dunăre». — Eu: «N-am văzut nimic în sensul acesta, dar presupui că e adevărat: e acesta un motiv ca să se trimeată o escadrilă întreagă şi are ea dreptul să meargă până la Șumla?» – Regele, jumătate râzând, jumătate admirativ: «Este adevărat că au fost până la Şumla?» —(Pentru mine aceasta face parte din glumele Regelui ca aceia făcută la vânătoare când, văzând ciori, Regele a spus: «Fazani bulgăreşti!»).

Asupra puterilor respective: Regele admite că Germania nu moare de foame, cu toate că fratele său, «care nu-i spune totdeauna tot», i-a scris că în comunele cele mici, se simt lipsuri; El admite că cursul jos al mărcei şi al coroanei nu este un semn de epuizare; ştirile pe care i le-a adus Grig. Cantacuzino asupra minunelor industriei au făcut impresie: «Nu-mi place Cantacuzino; nu-mi este simpatic dar recunosc că ştie să vadă. El s-a purtat foarte rău când cu vânzarea «Minervei», dar toţi Cantacuziniştii sunt aşa!».

Idealul naţional nu este unilateral (sic); este bilateral. «Aşi fi cel dintâi să vreau Transilvania dacă s-a r putea, dar ar fi o

crimă, dacă nu se poate, să nu te gândeşti la celelalte». — În privinţa Transilvaniei: «Austro-Ungurii au făcut foarte rău să nu o ia ei înainte, făcând propuneri». — Eu: «Dar au fost chiar propuneri scrise, căci şi eu am o copie şi chiar am discutat-o cu Mihaly!» Insist, şi Regele devine foarte atent: «Dl Brătianu n-a vrut niciodată măcar să negocieze, ca să nu se găsească moralmente angajat şi să nu poată astfel duce la un moment dat o politică ostilă Puterilor Centrale!». Văd că acest argument a impresionat.

Despre contractul englezesc: «Imposibil să-l refuzăm fără ofensă». — Eu: «Dar atunci dece s-a ascuns? Dece s-a minţit lui Waldburg?» – Regele: «Constantinescu a minţit *fiindcă primise ordinul să mintă».* (Ordin dat de Brătianu atunci?) Regele crede că contractul nu se va executa, căci, când pleca la Ţibăneşti, Englezii refuzau să trateze prin intermediarul unei comisii (voiau să cumpere direct); dar deodată au cedat pe toate punctele. Regele a spus odată lui Bussche că Englezii voiau să cumpere, şi a povăţuit comisia să facă un contract mare. Nu putea Regele să spue tot! Nu se mai fac şicane pentru şlepuri; era o prostie militară; o treime din ele au plecat şi mai rămân două treimi.

Regele aprobă fără rezerve interviewul lui Carp. — Nu trebuie ca Germanii să lase pe Bulgari să se excite în contra noastră.

Regele a vorbit cel dintâi de ceea ce s-a r fi întâmplat în cazul unei schimbări de guvern; nu ar trebui ca acesta să aibă o opoziţie prea mare; căci dacă nu ar putea să meargă, se compromite fără nici un folos. — Spun Regelui: «Orice guvern pe bază nouă, de o neutralitate prietenească Germaniei, este sigur de a avea cu el o mare majoritate; dificultatea va veni când se va voi să se înceapă acţiunea; aceasta va fi opera evenimentelor şi mai ales rezultatul unei alte deliberări. Armata va fi ceea ce va voi ministerul de război, iar opinia publică cum o va face guvernul». (Acest din urmă punct a fost viu aprobat).

Asupra lui Take Ionescu Regele spune: «Poţi oare să opreşti pe cineva să-şi sape singur groapa? – Cellalt este mai

înţelept în atitudinea lui faţă de Germania». — Eu: «Se zice că pleacă în Rusia». — Regele: «Ca să întâlnească pe Sturdza?»

21 Ianuarie. — Comitet la *Maiorescu.* Toată lumea este de acord că Brătianu nu este om să se lase; «patriotismul» lui ne admiţând că poate să se înşele. Nu trebuie ca Austria să împingă lucrurile prea departe, căci Brătianu este în stare să provoace pentru a brusca soluţia... (Maiorescu) – Dar cum este evident că, câteva zile dearândul, guvernul s-a crezut căzut, ar fi interesant să se ştie dacă aceasta este în urma comunicărilor germane, sau fiindcă Regele a ridicat glasul, în care caz Regele şi-ar mai lua încrederea în sine.

— *Bussche* şi *Czernin s-a* u întâlnit la mine. Bussche îmi spune, în particular, că s-a întâlnit cu Verzea, şi cum tot ce i se spune, acesta repetă, Bussche i-a spus că «această neutralitate ostilă nu mai suntem dispuşi să o răbdăm». — Întreb pe Bussche ce răspuns i-a dat Brătianu când i-a comunicat conţinutul instrucţiilor sale; Brătianu, foarte pacinic, i-a răspuns doar că: «această ultimă frază ar fi putut să-mi fie cruţată». — (Fraza în chestie: Germania va considera orice nouă dificultate ca o *ruptură* a neutralităţii).

În cursul conversaţiei, aflu că Bussche ar fi sugerat Regelui că o combinaţie Brătianu-Marghiloman ar fi admisibilă, pentru a le da liniştea căutată de ei. Ţiu să mai raportez, din conversaţia mea cu Regele, că M. S. speră că Germanii vor şti să potolească ţâfneala Bulgarilor; că situaţia lui ar fi gravă dacă ar avea aerul că schimbă guvernul, prin presiunea străinătăţei.

Czernin, nervos, îmi povesteşte că în ultimul moment s-a ivit o dificultate mare pentru contractul suplimentar de 100.000 vagoane, care se tratează. De odată Brătianu cere ca condiţie ca Austria să acorde tranzitul pentru tot, ce vine din Elveţia, afară de muniţii; cu alte cuvinte, ca monarhia să uşureze trecerea comerţului Franţei şi al Italiei. El îmi destăinueşte aceasta în mare secret. Nu ştie ce să răspunză lui Burian; el găseşte condiţia inadmisibilă; va trebui să spună delegaţilor să plece, *şi va fi grav.*

22 Ianuarie — Federaţii au declarat că nu-şi menţin interpelările; comunicatul lor este caraghios: ei se reculeg pentru o nouă ofensivă. Iar «l'Independance Rou-maine» îi acoperă cu flori!

— Tânărul Dianu soseşte din Atena, şaisprezece zile de călătorie. În Bulgaria, Germania e atotputernică; la Sofia toate hotelurile sunt pline de ofiţeri germani. În Grecia, poporul nu vrea războiul. Toată clasa diriguitoare este în contra Înţelegerei, dar Grecia este ţara tutulor surprizelor. Două corpuri de armată se găsesc în zona aşa zisă neutră, spre Serres şi răsărit, dar nu comunică cu Grecia decât pe mare. La rândul lor se ravitalează tot prin Bulgaria, pe acoperişul vagoanelor Venizelos stă liniştit la Atena; el nu vorbeşte, numai câţiva partizani se agită. Este sigur că Venizelos a încurajat sosirea aliaţilor la Salonic; şi a dat ca explicaţie că aliaţii trebuiau să dea Sârbilor contingentele pe care Grecii nu le puteau da, 150.000 de oameni. La Salonic înarmarea se face pe o scară întinsă şi se debarcă mari cantităţi de muniţii.

— Primesc un bilet de la Bussche, care crede a şti că Take Ionescu afirmă că Brătianu tratează cu Rusia ***o*** convenţie militară.

26 Ianuarie. — Îl întreb pe d. de *Bussche* dacă este adevărat că el ar fi avut de curând o explicaţie furtunoasă cu Brătianu, în urma căreia acesta s-a r fi arătat de o mare condescendenţă, după svonurile care circulă, şi pe care Stirbey mi le-a repetat eri. El îmi spune că Sâmbătă a vorbit foarte liniştit cu Brătianu care, pe neaşteptate, i-a expus vederile sale. Brătianu nu mai crede în înfrângerea definitivă a unuia din beligeranţi; afară de Bulgaria, care va câştiga Macedonia, nu va rezulta nici o luare de teritoriu, ci numai rectificări de graniţă. România, Stat mic, ar fi o nebunie să se arunce în vâltoare. Pentru ea neutralitatea se impune. La pace, diferendele şi asperităţile cu Germania se vor aplana şi el speră că legăturile economice, de care România are nevoe, se vor relua. Iar acum, el face toate uşurinţele pentru vânzarea şi exportarea cerealelor!

Ca ecou la aceasta, găsesc în «Universul» că Dinu Brătianu a ţinut un discurs la Câmpulung, în care a spus că Federiştii sunt de blamat fiindcă fac politica Înţelegerii; Marghilornaniştii, fiindcă fac pe aceea a Puterilor Centrale; şi că singur guvernul urmează adevărata politică, a *neutralităţei.*

— *Stere* recunoaşte că, din Decembrie 1914, a rupt-o cu Brătianu, din cauza politicei externe. Nici o dată Brătianu nu a putut să-i afirme că nu avea angajamente cu Quadrupla Înţelegere. D-rul Blumenfeld mi-a fost trimis la 1 Februarie pentru a-mi repeta că de câteori Brătianu a trimis la Stere prieteni comuni pentru a relua relaţiile, Stere a pus întotdeauna condiţia, rămasă fără răspuns: «Mă asigură Brătianu că nu are angajamente cu Quadrupla?» Acest fapt la care se adaogă şi măsurile militare luate pe un singur front, obligă pe Stere să creadă că Brătianu este iremediabil compromis cu Înţelegerea. El nu va merge, în caz de opoziţie a Regelui, până a da mâna cu Filipescu şi Take Ionescu pentru o campanie anti-dinastică. — Asupra unei colaborări: Lovitura de Stat? Regele punând în cumpănă toată greutatea Sa? – El va merge cu noi. Guvern primit de Brătianu sau cel puţin cu pasivitate din partea lui? El nu va putea intra decât rugat sau delegat de Brătianu, căci altminterea concursul lui n’ar avea nici o valoare politică. — Brătianu este sigur că îl are pe Rege în mânecă! Vina este a Regelui, care de sigur n’a făcut nici odată pe Brătianu să simtă că El nu va trece peste unele limite.

— *Neniţescu* a văzut ieri pe Rege: «Cinstit, nu ştiu cum să mă rezum! Nu are aerul să poată reacţiona în contra lui Brătianu». Neniţescu i-a vorbit de apărarea Prutului: «Da, ar trebui rechemate trupele din munţi şi a le aduce pe linia mijlocie a ţării». (Aceasta fi-va răspunsul lui Brătianu la cererea mea de a fortifica şi Prutul?) – Regele ştia că şi regimentele din Ialomiţa au fost mişcate din loc: «Dar nici o primejdie, nu se va trage nici un foc de puşcă». Impresia generală asupra întrevederei: trebuie aşteptat. Evenimentele vor da indicaţiile, iar schimbările pot să se producă fără

zguduiri cu înţelegere.

27 Ianuarie. — *Bussche* îmi povesteşte că cercurile liberale, împreună cu Morţun, spun că eu aş răspândi zvonul că Brătianu s-a r fi umilit înaintea lui Bussche, când acesta i-a vorbit de sus. — Reamintesc lui Bussche că, Joia trecută, îl întrebam eu despre convorbirea sa cu Brătianu, tocmai fiindcă în ajun G. Stirbey îmi raportase, în plin bulevard, ce se spunea în oraş de întrevederea lor.

Este evident că Brătianu, care de multă vreme face pe supăratul, pretextând campania economica, caută să înmulţească pretextele; tonul provocator al «Independenţei» va fi de sigur, urmat şi de alte manifestări. Bussche îmi spune ca Vintilă Brătianu, în cursul unei conversaţii, a admis în caz de mari succese germane, că România ar putea să ia Basarabia, dar cu o condiţie: Germania să creeze, între Rusia şi România, un stat tampon! — Mă întreb ce trebuie să se fi gândit Bussche: «Şi cu asta... ?**».**

28 Ianuarie. — *Arion* îmi povesteşte că Vintilă Brătianu a vorbit cu el pentru a-l asigura că guvernul nu va da nici o lovitură prin surprindere, că rău facem de ne înfeodăm politicei germane, că guvernul a rezervat libertatea de acţiune ulterioară a României, dar că el nu poate acorda fortificarea liniei Prutului. — Arion: «Şi de ce nu?». — V. Brătianu: «Pe Carpaţi, Ungurii au început să lucreze la tranşee; pe graniţa bulgărească, tunurile stau cu gura întoarsa spre noi; iar pe Prut, nici odată nimica din partea Ruşilor!» – (Dar mişcarea de la Reni? Şi graniţele închise, chiar în momentul acesta tocmai din cauza unei mişcări de trupe în Basarabia?).

— *Neniţescu* emite părerea că Brătianu, pentru a putea sta la putere, este în stare să ia în Cabinet, pentru a păcăli lumea, şi pe Stere şi pe Missir şi pe Orleanu. — El crede că Regele trebuie să fi telegrafiat la Berlin, fapt care a mai destins situaţia.

— Contele de *Waldburg* îmi spune că Brătianu a recunoscut că el a dat ordin lui Constantinescu să mintă, atunci când acesta a negat că tratează cu Englezii; strâns de

aproape, el a declarat textual: «Nu vă pot da o altă neutralitate decât acea pe care v'o dau».

— Deci, conchide Waldburg. «el are angajamente».

— Dacă aceasta este impresia Germanilor, eu mă întreb ce poate ascunde pasivitatea lor actuală?

30 Ianuarie. — Pentru prima dată «Viitorul» ne atacă; eu răspund imediat în «Steagul».

31 Ianuarie. — *Bussche* pretinde că nu cunoaşte textul telegramelor ce s-a u schimbat, dar îmi citează textul telegramei Regelui către Beldiman la 4 Februarie noaptea, şi pe care cancelarul o cunoştea deja în ziua de 5 Februarie (22—23 Ianuarie), deci după audienţa mea şi, după spusele lui Bussche, în urma unei lungi conferinţe avută cu Brătianu. Beldiman este însărcinat să transmită Cancelarului: «A schimba guvernul ar fi o aventură periculoasă dat fiind quasi-unanimitatea Parlamentului şi a opiniei publice. Regele se teme că politica germană se lasă influenţată de Budapesta și Sofia. (Bussche zice că aceasta este o idee specială a lui Brătianu). Promit că voi păstra neutralitatea care a fost utilă Germaniei în momente grele». După ce a vorbit *în nume personal,* Regele adaugă pentru a doua oară: «guvernul este în stare să menţină neutralitatea, iar dacă s-a u ivit devieri, este mai ales pentru a putea apăra mai bine această neutralitate». Beldiman a răspuns imediat, *înainte* de a vedea pe Cancelar, că e o greşeală să se creadă într-o influenţă venită de la Budapesta sau de la Sofia.

În urmă Beldiman a transmis răspunsul dat de *Bethmann-Hollweg:* «Germania nu se amestecă în politica internă a României. Ia act de *declaraţiunea Regelui* referitoare la neutralitatea sa. Dar trebuie să observe că neutralitatea d-lui Brătianu era o neutralitate «deghizată» (am făcut pe Bussche să repete acest termen), şi că după toate înfăţişările d-nul Brătianu trebuie să fie legat cu inamicii Germaniei. El mai trebuie să noteze că România a încercat să ajute Înţelegerea în planul ei de înfometare a Germaniei şi că, *în toate.* România a fost mai favorabilă Înţelegerei. Se judecă rău dacă se crede că Germania se lasă influenţată de Sofia

sau de Budapesta!».

Bussche crede sau că cifrul a fost violat, sau ca Regele a pus pe Brătianu în curent, căci îi se pare că Brătianu are cunoştinţă de telegramă.

1 Februarie. — Se trimit trupe dincolo de Dunăre. Toată lumea primeşte ordine de concentrare. Maiorul Slăniceanu a spus lui Vizanti: «Nici o dată nu au fost momente mai critice» (?)

3 Februarie. — D-nul de *Bussche* îmi comunică că Mişu Pherekyde i-a spus lui Blumenfeld (între ei există vechi raporturi cu ocazia unui proces), că Germania a cerut lui Brătianu neutralitatea până la sfârşitul războiului; Brătianu a refuzaţ-o, dar «un altul, mai sus pus, a dat-o». — Bussche ştie că Regele e nemulţumit de Beldiman, fiindcă s-a aflat printr'însul – presupune M. S. – schimbul de telegrame cu Berlinul. Deci lucrul a transpirat; deci Brătianu cunoaşte acest schimb: ceea ce confirmă presupunerile făcute. (Vezi 31 Ianuarie). De atuncea. Toate telegramele Curţei sunt comunicate primului ministru!

4 Februarie —Dobrescu (Prahova) face o interpelare: bucătăriile de campanie Krupp sunt mai scump decât acelaş material furnizat de Katz şi în schimb am dat vagoane de compensări pentru o mare valoare, deci traficuri! — Guvernul a trimis a doua zi, la Senat, specimene din toate modelele şi pe căpitanul Păltineanu pentru a da explicaţii. Dece atâta zel? – Aflu: tot materialul e de nickel, metal care a fost interzis de la comandă încoace. Cu toate acestea Germania a acordat exportul, dar cerând vagoane de compensaţie în schimb.

— D-rul Dinu Brătianu a văzut brutării, care continuă să ne fie trimise şi cartuşe germane care mai sosesc în schimbul vagoanelor de compensaţie. Deci *se verifică* absolut ceea ce am afirmat în memoriul remis Regelui, că am fi avut muniţii în schimbul benzinei şi grâului în 1915, când Germanii erau atât de îngrijaţi că vor duce lipsa lor.

6 Februarie. — A avut loc un incident între *Missir* şi *Poklevshy* la Jockey Club. După prânzul de Sâmbătă

Poklevsky a spus lui Missir că ar trebui să-şi schimbe locul la masă, fiindcă atrage la «bocherie» (Bussche şi Bronsart se aflau lângă el) şi că această vecinătate la masa lui îi era desagreabilă. — Missir: «Nu admit ca să ni se impue regulamente(?) în clubul nostru». — Poklevsky: «Nu impun nimic şi la urmă «je m'en fi-che». — Missir (dând cu pumnul în masă): «Ai să retragi acest cuvânt. Poţi să-l spui în Caukaz, dar nu aci». — Gălăgie, care a atras mai mulţi membri. Poklevsky şi-a retras cuvintele. — A doua zi, nelipsitul de Rudi Catargi, zicând la masă că exista un spionaj şi contra-spionaj rusesc: «Săracul Poklevsky, sunt sigur că incidentul a fost raportat la Petrograd şi exploatat în contra lui!».

De Luni 8 până Joi 11 Februarie, Buzău. — Toată presa ruso-filă face reclamă în jurul luării Erzerum-ului de către Ruşi.

12 Februarie. — *Bussche* a fost la Rege, eri. Indiscreţia privitoare la telegramele Berlin-Bucureşti e pusă în sarcina lui Neniţescu. — Dar din momentul ce Pherekyde vorbeşte de ele ? – El: «Pherekyde o ştie de la Brătianu, căci Regele mi-a spus că telegrama Lui şi răspunsul de la Berlin, le-a arătat lui Brătianu». Eu: «Nu este nevoe de căutat mai departe; se cunosc procedeele lui Brătianu de a arunca răspunderile asupra altora. Dar eu mă bucur, fiindcă în acest mod Brătianu este legat de declaraţiile Regelui.

În comitetul, care a avut loc la *Maiorescu,* acesta examinând imposibilităţile de a grăbi schimbarea de guvern, revine cu insistenţă asupra oportunităţei «de a încerca sau de a lăsa să se creadă» o împăcare cu Filipescu. Toţi demonstrează neputinţa de a avea o bază. Convin că chestiunile personale nu mă pot împiedica să primesc această soluţie, dar cu condiţia că Filipescu va veni la politica noastră, iar nu că politica noastră va capitula. Unanimitate! — Convenim că orice interpelare ar fi inoportună. Maiorescu aprobă ca întrunirile, neprovocate oficial de noi să aibă loc.

— Sănătatea *Reginei Elisabeta* este îngrijitoare.

— Prânzesc seara la *Grig. Cantacuzino* cu colonelul Alexandru Sturdza. Vorbind despre misiunea Diamnandy, I. Cantacuzino, de anul trecut, îi spun lui Sturdza că Diamandy a lăsat să scape vorba că ei aveau un cifru pentru a comunica cu Brătianu. «Cred şi eu, îmi zise el, când Millerand s-a plâns de Rudeanu lui Ioan Cantacuzino, acesta s-a servit de cifrul legațiunei pentru a transmite plângerea lui Brătianu. De-altminterea au avut amândoi câte zece mii de franci onorarii. Cine primeşte onorarii, dacă n'are o misiune? — De curând, A. Constantinescu a reproşat unchiului meu că era un ingrat, şi d-rul Cantacuzino a fost foarte mirat aflând că acest reproş se raporta la indemnizarea de călătorie pe care o încasase.

— Verzea publică o scrisoare. În chestia bucătăriilor de campanie, din care rezultă că *în Martie 1915* Austria ne mai dădea încă muniţii şi nu rechiziţiona nickelul destinat bucătăriilor noastre militare, în schimbul compensărilor! — Aceasta se adaugă la probele înregistrate la 4 Februarie!

13 Februarie. — Am primit vizita lui *Marinkovici,* care de câteva luni suspendase orice convorbire cu mine. El se adresează preşedintelui Crucei Roşii, pentru a vedea dacă nu era posibil să se trimită bani unor persoane particulare. Scrisorile şi trimiterile precedente au rămas fără răspuns. El profită de ocazie pentru a-mi spune că domoleşte campania gazetelor româneşti asupra foametei din Serbia, el nu vrea să alimentez discuţia, etc, etc. Îi promit că voi lucra şi eu în acest sens: mi s-a părut că tonul lui era în totul doritor de a relua contact cu mine.

— Cum *Bussche* vine o oră mai târziu, îmi spune că nota sugerată de alţii şi pe care Marinkovici a făcut-o să treacă în gazete, referitoare la Avakumovici şi la Gherchitch, deţinuţi în Austria, şi care contrazice un comunicat austriac asupra tratamentului impus funcţionarilor sârbi, a supărat şi pe Austria şi pe Germania. De aci, plângerea şi tonul dulceag al ministrului. — Cu toate acestea, Bussche va interveni. L'am revăzut pe Bussche la dejun la Darvari: împăratul Germaniei a telegrafiat Reginei Elisabeta, care a dictat chiar dânsa

răspunsul. Se pare că situaţia se ameliorează. — Dar în ceea ce priveşte armamentul şi concentrarea de trupe pe graniţa bulgărească, Bussche îmi spune că a vestit și pe Rege şi pe Brătianu de iritaţiunea pe care o produc: «Se poate întâmpla ca într-o bună zi să spunem: trebuie ca aceste jocuri militare să se sfârşească; sau dezarmaţi, sau e războiul!». — După părerea lui. Regele nu ştia că s'au trimis noui regimente de infanterie la Bazargic!

Au început operaţiile în contra Verdun-ului. Pentru unii ar fi o ofensivă pentru îndreptarea frontului; iar pentru alţii, este o bătălie în stil mare, care începe. Bussche crede că pregătirile se fac încă de şase săptămâni.

St. Frumuşanu îmi povesteşte că pe ziua de 2 Februarie o persoană, care se zicea redactor la «Times», dar care era un general de cavalerie englez, a vizitat cazarma roşiorilor la Severin şi mai multe alte instalaţii militare şi apoi, în automobil, însoţit de Cernătescu, căpitan subprefect, şi-a urmat călătoria pe graniţă în judeţul Gorj.

— De altminterea, la Severin, generalii ruşi Rotmanoff şi Drasashef primesc generalii şi evoluează ca la dânşii acasă.

14 Februarie. — Regina Elisabeta este grav atinsă de gripă cu congestia bronşelor. Împăratul Wilhelm a telegrafiat; ea a putut răspunde.

— La legaţia austro-ungară a avut loc b conferinţă, foarte bine făcută, de Randa.

— Mare agitaţie la Club (Jockey), în urma unei ştiri franceze care lasă să se înţeleagă că un mare succes a avut loc la fortul Douaumont, de la Verdun. Seara se află că, din contra, ofensiva germană progresează.

17 Februarie. — Primesc de vreme comunicarea de la Henri Catargi că *Regina Elisabeta* este cât se poate de rău.

— La ora 10 mă duc la Palat şi vorbesc cu Graçosky; zăresc pe prinţesa Elisabeta. Regele e calm. Regina Maria, foarte emoţionată, a plâns.

18 Februarie. — *Regina Elisabeta s-a* stins azi dimineaţă la ora 8.25. Buicliu îmi spusese la Senat, că plămânii, paralizaţi, nu mai expulsau nimica, asfixia era

sigură, afară de o minune. — Învăluirea Regelui devine complectă, nu mai este nimic în anturajul lui care să nu fie complect al Înțelegerei! Duc flori la amiază. — În doui ani: Regele, Regina, doamna Mavrojeni, doamna Bengescu, Kalinderu: toată Curtea cea veche...

— Kiriacescu îmi confirmă că Rusia ne-a dat sau ne-a transmis 60 de vagoane de explozive şi că se mai aşteaptă 40. El a aflat de la frate-său, că în vasele încărcate cu cărbuni, venite de la Odessa se aflau şi tunuri pentru noi. Oare linia Vladivostok a servit la aceasta!

20 Februarie. — «Facla» publică un articol ignobil al lui Cocea în contra Reginei Elisabeta.

21 Februarie. — Azi a avut loc *înmormântarea Reginei Elisabeta,* ceremonie tristă, rău organizată, pripită ca şi când ar fi fost grabă să se termine mai repede. Al patrulea fiu al împăratului Wilhelm, anunţat, n-a avut vreme să sosească. Bussche mi-a spus că n-a putut fi găsit în Bulgaria, unde se află cu Mackensen. Reproduc explicaţia pentru cât valorează. Unii miniştri (Europa centrală) au primit acreditive speciale. Se pare că după protestările lui Blondel (Czernin mia spus'o), guvernul a declarat că nu le primeşte pentru această împrejurare. Slujba protestantă, care a avut loc la ora 8 dimineaţa, a fost urmată de slujba ortodxă: la ea au asistat familia regală şi personalul Legaţiunei Germaniei. Or, «Monitorul Oficial» zice: «Au luat parte *numai* familia regală şi Casa Militară».

— Brătianu a ţinut unul din cordoane, acoperit cu o splendidă şi voluminoasă căciula, cu toate că vremea era călduroasă! Mulţi diplomaţi au criticat această ţinută. La Curtea de Argeş, caii de artilerie care trăgeau dricul au urcat coasta gărei atât de repede încât nu se putea urma. Regele, furios, a strigat... Tot dea-lungul parcursului El părea foarte nervos, şi gesticula mereu. — Singurele două momente patetice au fost: La Bucureşti, execuţia de o mare orchestră a unei bucăţi de Schubert pe care Regina o prefera, şi la Curtea de Argeş soarele luminând subit ultima rugăciune înaintea treptelor catedralei. — Nu s-a ştiut nici

odată dece armata, mai ales ofiţerii erau în ţinută de campanie. Cu chipiul cu un firet subţire de bumbac şi lungile mantale cenuşii, generalii aveau aerul de gardişti îmbrăcaţi mai curat. Din contra, tot corpul diplomatic în mare uniformă!

Am făcut călătoria în trenul regal, cu miniştrii şi preşedinţii Camerei, Senatului şi Casaţiei. Toată vremea nu s-a vorbit decât de hoţiile Ruşilor şi Brătianu nu a adus conversaţiei contribuţiile cele mai mici: «Se pare, spunea el, că cauza retragerei lor este că n-au primit muniţiile pe care le aşteptau- Marele Duce Paul, sau nu ştiu care altul, a fost chiar demis din această cauză!».

Take Ionescu şi Olănescu, substitutul lui Filipescu, era în acelaşi tren, vârâţi... nu se ştie unde.

22 Februarie. — *Czernin* vine să mă roage să-l ajut ca să scoată pe Take Ionescu de la Banca de Credit, – al cărei capital e austriac, – de care el nu vrea să se deslipească. Nu vrea să piarză cele 24.000 lei tantieme.

— *Marinkovici* încearcă o împăcare cu Czernin. El vrea să facă să se accepte explicaţiile unui comunicat prostesc pe care l'a dat privitor la Gerchitch şi Avakumovici, care a supărat mult pe Czernin. — Cum el vorbeşte mult, a isprăvit prin a-mi spune că nimeni nu mai ştie, dintre ei, ce vrea d-l Brătianu şi că, în adevăr, înţelegerea n'are nici un motiv să conteze pe el.

— Văd şi pe *Bussche,* care este liniştit în privinţa acţiunei în contra Verdun-ului. El îmi povesteşte grosolăniile Lui *Blondel,* la înmormântare. El a tratat chivăra de dragon a lui Bourguignon de «Pompier de Nanterre» şi observând că prinţul de Schaumburg-Lippe îşi purta schako-ul de ulan puţin strâmb, după moda prusacă l'a desemnat lui Barclay, zicând că este un lăncier beat. Barclay, rece, nu a aprobat şi nu a încurajat urmarea conversaţiei.

25 Februarie. — D-nul de *Bussche* îmi spune că Bronsart a fost autorizat să viziteze frontul românesc din Dobrogea, că Derussi va fi schimbat de la Sofia, iar contractul pentru cele 100.000 de vagoane este pe cale bună. Austriacii (şi aci

simt o neaprobare din partea lui Bussche) fac dificultăţi pentru conţinutul a 5 vagoane de medicamente din Elveţia. — Deci o vădită dorinţă de a ameliora raporturile.

— Citesc în gazete, în această direcţiune, că Langa-Răşcanu, care avea cele mai bune raporturi cu defunctul Wagenheim la Constantinopole, este numit la Sofia în locul lui Gurănescu, rechemat. Gurănescu, mi-a spus Bussche pe vremuri, a trimis o telegramă spunând că la Niş Regele Ferdinand se înţelesese cu împăratul pentru a ataca România. Această telegramă a motivat mobilizarea corpului V şi această concentrare pe graniţa bulgară! — Seara, prânzind la Sefa Bey cu Radeff, acesta îmi spune că a văzut la Porumbaru raportul unui prefect care zicea că autorităţile din Varna opreau 80 de permisionari rezervişti romani să se întoarcă la regimentele lor, şi că din ancheta făcută rezultă că *nici un om* nu se află în această situaţie. Se atribue lui Gurănescu inspiraţia acestei veşti ca şi ştirea fantezistă engleză asupra prânzului de la Niş când cu vizita lui Wilhelm.

26 şi 27 Februarie. — Camera a mai fost prelungită până la 13 Martie, «având încă legi importante de votat». — Nici o lege nu e depusă, mai ales bugetul... D-l de *Bussche,* care îmi aduce pe d-l de Nordenflicht pentru a mi-l prezenta îmi spune, că Brănişteanu ştie de la Constantinescu că Camera va fi prelungită până în Iunie. Dl Brătianu vrea ca Camera să fie deschisă în momentul când România va lua poziţie pentru una din părţile beligerante şi, în caz de ar fi congediat de Rege să poată abroga legea de stare de asediu (?!).

28 Februarie. — Întrunire la Clubul din Ploieşti. Lume destulă şi aleasă. Au mers cu mine Arion, Mehedinţi, G. Stirbey, Bărdescu, Mişu Seulescu. Neniţescu n’a putut veni fiind răcit. Gr. Cantacuzino s-a defilat deşi i-am scris de două ori. — Discursuri bune. Regulă şi linişte la eşire. Am vorbit limpede despre Basarabia: apărarea Prutului. Note stenografice nu s-au luat, dar în «Steagul» s-au dat discursurile bine.

1 Martie. — Dl de *Bussche* îmi spune că a putut obţine

şease zile concediu pentru împărtăşirea fiicei sale: «Vă spusesem că doream să asist...» – Nu îmi spusese niciodată nici un cuvânt despre aceasta. — «Această veste l-a emoţionat pe d-l Brătianu, care este îngrijat de faptul că Bulgarii pun trupe la graniţă. Eu l'am vestit că rău făcea să adune armată acolo. Ca şi cu spionajul rus; noi cunoaştem 75 de ofiţeri ruşi, care îl practică; se înţelege de la sine ca Austriacii să fie acum mai dârji pentru libera trecere peste graniţa lor...»

El m'a rugat să-i repet ceea ce fusese spus la întrunirea din Ploieşti; a ascultat fără a face vreo reflecţie sau vreun semn...

În ceea ce priveşte această plecare, *Maiorescu* îmi spune că, chiar în ajun, Bussche invitase pe Burghele la dejun, şi că a fost silit să-l decomande. Aceasta este semnul că a fost chemat pe neaşteptate. Maiorescu crede că Bussche înclinând să facă credit lui Brătianu, pe când Czernin nu vrea de loc, trebuie să fi fost chemat pentru o explicaţie. În aceeaşi zi mi se raportă că tânărul Săveanu ar răspândi zvonul că Brătianu este «a*u mieux*» cu Bussche şi că acesta îl crede pe Brătianu în stare să se întoarcă în favoarea lor. Dealtminterea guvernul este plin de amabilităţi pentru Germani şi Melchior şi von Oppenheim mi-o repetă. Explicaţia lui Maiorescu îşi are valoarea ei.

— *Maiorescu* a văzut pe Rege; el mi-a spus aceasta când m'am întors de la Buzău (Joi, 3 Martie) fiindcă presa nu a avut cunoştinţă de această audienţă: «Eu sunt *retras* şi ce însemnează atunci ca mereu să mă duc la Rege? » – Maiorescu a vorbit Regelui mai ales de declaraţia lui Sasanow, care în expunerea sa a vorbit de *inamicul comun* Rusiei şi României. O ţară neutră nu are «inamic comun» şi mai ales nu România, care moralmente mai este aliată. Maiorescu admite că eşirea Italiei din alianţă a desfăcut legătura juridică... Regele: «Dar. Mo*ralicește ma*i suntem încă legaţi.. —!» De acord! — Un Rege, trebuie atunci să facă să se simtă autoritatea Sa, mai ales faţă de un guvern care are încrederea Sa şi M. S. trebuie să-l oblige să facă o

declaraţie oarecare... Regele: «Dar dacă nu o face!» – Maiorescu: «Trebuie să o facă!» – De aci a urmat o conversaţie asupra unui guvern Marghiloman, care ar avea disolvarea în buzunar, cu liberalii în minister şi promisiunea ca revizuirea să fie clin nou încredinţată lui Brătianu.. etc.

Faptul disolvării a fost admis ca un lucru natural. Maiorescu crede că Regele caută o chestie *internă* care să-i permită a provoca o criză. Iar Filipescu şi Take Ionescu, puşi la o parte.

3 Martie. — Însărcinasem pe Frumuşanu să vorbească cu Brătianu de eterna chestiune a deţinuţilor austriaci de la Şipote şi astăzi de la Işalniţa. Frumuşanu vine să-mi spue că a văzut pe Brătianu foarte enervat şi reproşându-i că a întârziat atâta. El îmi cere să mă duc să-l văd diseară la ora 61/2.

Brătianu se scuză de întârziere, datorita numai lui Frumuşanu. În privinţa internaţilor: se exagerează. Nu este adevărat că s-au liberat alţi Ruşi decât prizonierii Austriacilor care au evadat. Se procedează la fel cu Austriacii. Tot restul convorbirei fără importanţă; el vrea să ajungă la o conversaţie politică: «Am citit discursul d-tale de la Ploieşti. Cred că te-ai accentuat ceva prea mult». — Semn evaziv din partea mea. — Brătianu vrea să acopere graniţa Dunărei şi a Carpaților fiindcă se află la 60 km de Capitală. (Dar Carpaţii din nordul Moldovei?) Ruşii nu pot ajunge lesne la ţinta vie care este Bucureştiul. Apărările pe Siret sunt întregi. — Eu: «Ai scos tunurile de acolo?» – Brătianu: «Câteva tunuri numai! Ce autoriza să se spue că guvernul este angajat cu înţelegerea, când au fost momente ca atacul Serbiei, sosirea Ţarului la Reni?» – Eu: «Actele d-tale». — El: «Am fost silit adeseori să par că înclin *de partea lor,* pentru a avea liniştea în interiorul ţării». — Eu: «Ai crezut vreodată în posibilitatea de turburări?» – El: «Eu, care am răspunderea, ştiu prin ce greutăţi am trecut... Am fost silit să las să se facă şi să se spue, *dar domin situaţia!* Am spus-o Germanilor, că, oricare ar fi mijloacele mele, garantez, că nu se va putea face nimic în contra lor». — Eu îi spun pe faţă că

mă tem mereu să nu fim târâţi... El: «Cred acum, că Germanii au ceva mai multe şanse ca acum un an, dar starea lor economică le inspiră îngrijorare chiar lor, și dacă ar veni o propunere de pace, ei s-ar mulţumi cu puţin lucru. Sunt mari posibilităţi ca să se ajungă la lovitura nulă. *Nu mă voi mişca în contra lor, chiar în cazul unei ofensive generale.* Pentru a ne târâ în război, lucrurile neschimbându-se cu totul din partea Ruşilor, ar trebui ca guvernul să fie răsturnat. Germanii nu pot învinge radical, decât *zdrobind* frontul francez. În contra Ruşilor: nimic decisiv din cauza uşurinţei lor de retragere...» – Eu: «Dar, în Basarabia, frontul rus este debordat pe aripi...» —El: «Ar trebui atunci siguranţa unei Polonii, unei Ukranii şi unei *Kurlande(?)* care ne-ar proteja...».

Brătianu profită de ocazie ca să-mi spue că dacă evenimentele ar fi de aşa natură încât el, părându-se prea angajat, ar fi o piedică, cine ar putea crede că n’ar avea destul patriotism ca să se retragă la timp?

Ciudată este concepţiunea lui de viitor: dacă rămânem neutri după război, Germania va fi în mod natural adusă să reia bunele raporturi cu noi; Bulgaria mărită căci va avea Monastir, este tot Bulgaria; ea va vei şi Constantinopolul. Însă, Germania nu se va separa de lumea musulmană şi va avea nevoe de România ca contragreutate!!

4 Martie. — Văd pe *Czernin* pentru ai comunica concesiunile pe care Brătianu vrea să le facă deţinuţilor. Czernin este foarte dârj şi afirmă că sunt neadevăruri şi că, în momentul de faţă mai sunt deţinuţi unii evadaţi din mâinile Ruşilor. În ceea ce priveşte cazul lui Rückert pe care Brătianu mi-l citase ca probă de marile concesiuni ce făcuse. Czernin răspunde: «Da. El a luat pe fiu, în vârstă de 17 ani, ca ostatic pentru tatăl lui şi nu i-a dat drumul decât după 8 luni, când m’am plâns Regelui».

Pentru Czernin, Brătianu este atât de angajat, în cât măsura atât de simplă de a pune soldaţi pe frontul rus, îi se pare o enormitate, fiindcă aliaţii l-ar lua de gât! — El nu pare deloc hotărât a renunţa la neîncrederea lui.

În ceea ce priveşte afacerea curierilor de care mi s-a plâns Brătianu, Czernin zice: «Se luase obiceiul să se facă să treacă orişicine ca curier. Au vrut chiar să primesc pe fiul Filipescu, ca să poată mai uşor să se ducă să facă propagandă în contra nostră în Franţa (!) şi să se aducă de acolo, prin el, o mulţime de comande. Austria vrea să aplice măsurile pe care Costinescu i le-a aplicat: Curier diplomat şi trei sute de kg. de bagaje. Tot restul va fi vizitat la graniţă! — Porumbaru mi-a făcut astăzi o vizită de două ore pentru a obţine o ultima concesiune: să se lase să treacă curierul, care cu 1000 de kg. bagaje, aşteaptă la Predeal. Eu m'am arătat ireductibil!»

Plătim astăzi toate relele procedeuri din trecut!! — Era foarte umilitor să-l aud pe Czernin zicând că văzuse ieri pe Brătianu şi astăzi pe Porumbaru, care erau «très petits garçons».

— În privinţa ştirei aduse de Negură din Vaslui, că prefectura a cerut Consiliului general să-şi dea avizul asupra posibilităţei de a da azil populaţiunei din Botoşani şi din Dorohoi: 30.000 de căruţe, Volenti îmi răspunde că corpul IV a cerut încă de o lună, regimentelor din Vaslui şi Iaşi adăposturile necesare pentru părţile sedentare ale regimentelor din Botoşani şi din Dorohoi. — Tot trecerea Ruşilor ?!

5 Martie. — Se iau iarăşi cinci zile de vacanţe parlamentare. Hotărât, Brătianu vrea să ţie Parlamentul deschis: el mi-a spus că până la Paşte; dar va fi şi mai târziu.

8 Martie. — *Marinkovitch* mi-a cerut să intervin ca Crucea Roşie să servească de intermediar pentru trimiterea de ajutoare; Czernin a primit cererea, iar Marinkovici n-a trimis nimic! — Marinkovici s-a plâns, că nişte vagoane de grâu destinate populaţiunei care moare de foame, n-au putut să treacă în Serbia; Czernin mi-a spus că niciodată nu i s-a vorbit de aceasta şi că**,** din contra, se solicitau trimiteri de ajutoare. Am spus-o lui Andonovitch şi nimic n-a mişcat...!

9 Martie. — Bussche nu s-a întors încă. Dar *Waldburg,* care a venit să mă vadă, mi-a spus: «După toate câte ne-a

făcut dl Brătianu, este ciudat, acum când are greutăţi cu Bulgarii, că tot la noi recurge pentru ca să le aplanăm!» – Eu: «Are într'adevăr greutăţi?" – El: «Cred că da».— Eu: «Ar fi o greşeală mare şi sper că D-voastră le veţi împiedica».

În oraş se vorbeşte serios de ameninţări. S. Borş îmi spune că la Banca Românească îi se refuzase o afacere hotărâtă şi că contabilul i-ar fi spus că de câteva zile situaţia este turbure...

11 Martie. — Bussche îmi spune că la Berlin există siguranţa succesului de la Verdun. Eu întreb: «În caz de succes, care va fi urmarea. Marşul asupra Parisului?» – El: «Am pus şi eu această întrebare Cancelarului, el însă nu mi-a dat niciun răspuns. El o ştie poate, dar de sigur că o a patra persoană nu o ştie». — Secret real? Sau discreţie fată de mine?... Apoi vorbim de Panas, care trece prin Bucureşti pentru a merge la postul său la Petrograd: «El a fost amestecat în complotul în contra vieţei lui Enver-Paşa şi a lui Talaat; şi de atunci Wagenheim i-a spus că ar face bine după această lovitură, să o şteargă din Constantinopol».

(Panas a dejunat la mine, pe timpul Conferinţei 1913, şi ne-am întâlnit şi în urmă. A depus numai o cartă la mine; dar instinctiv, n'am căutat să-l văd, şi m'am mărginit şi eu să-i depun o cartă).

14 Martie. — Am prânzit la Club, invitat de Bussche, cu Beek Frics, ministrul Suediei, Missir, Stirbey, B. Catargi, Nanu, Czernin, Multedo, Vredenburch, Randa, Bronsart şi Waldburg.

18 Martie. — O telegramă anunţă azi dimineaţă sfârşitul ofensivei ruseşti la Narocz spre Dunabourg.

Acum şase săptămâni: eşec complect în Bucovina. Nimic nu s-a mişcat pe frontul din nord. Francezii nu mai pot aştepta o presiune pe frontul oriental.

Gârleşteanu a văzut pe Doamna Böhaker, germană de origină, al cărei frate este ofiţer şi se găseşte în Bulgaria. Această doamnă a avut toate greutăţile din lume în Bulgaria, din cauza paşaportului ei românesc. După spusele fratelui ei, 400.000 de oameni, Bulgari şi Germani, sunt gata să ne

atace, iar în popor domneşte o excitare îngrozitoare în contra noastră!

Aceasta trebue apropiat de cuvintele pe care le-a scăpat azi dimineaţă, în cursul unei convorbiri cu mine, d-l Andrei Adorjan, corespondentul ziarului «As-Ezt» din Budapesta: «Mulţi descreeraţi ar dori războiul în contra D-Voastră, şi nimic nu ar fi mai popular!»

19 Martie. — Dl *Bussche* fiind indispus, m'am dus la legaţiune să-l văd. El mi-a spus că Filipescu văzuse pe Rege, şi că impresia M. S. era că nu era entusiast de ce văzuse în Rusia. Francezii încep a părăsi Salonicul, el certifică că 1200 de soldaţi, din *acelaş* regiment, au fost îmbarcaţi, dar fără arme, pentru a da impresia unei plecări în concediu. — I-am vorbit de un schimb de vederi care ar trebui să aibă loc asupra acordurilor eventuale, dacă ar avea loc o schimbare de regim, şi el a primit această sugestiune.

22 Martie. — Adunarea Comitetului consultativ a avut loc. Pentru a delibera asupra declaraţiunei de făcut la discuţia bugetului. Arion raportează o conversaţie avută cu Brătianu asupra comisiei bugetare a Războiului: *Brătianu insistă asupra perspectivei neutralităţei definitive,* dar nu răspunde decât foarte evasiv la întrebarea: «Ai angajamente?», prin: «Nu am un tratat, şi chiar un tratat ce valoare ar avea? – Îmi reamintesc că Czernin mi-a spus că Brătianu îi spusese odată «prostia» (sic), că ar fi foarte mulţumit dacă România ar eşi din această criză, cel puţin cu graniţele ei actuale. — Pe de altă parte, de la întoarcerea lui din Rusia, Filipescu nu mai suflă şi Theodorian raportează că Penciulescu şi ceilalţi agenţi nu mai vorbesc decât de «neutralitate definitivă».

23 Martie. — *Czernin* vine la mine la 9½ dimineaţa sub pretextul să vază ce mai fac, căci nu are nimic să-mi comunice. El îmi destăinueşte regretul ce-l are că nu mai poate face nimic: «Nenorocirea mea este că Ungurii sunt foarte satisfăcuţi de d-l Brătianu». Ei nu cer decât un lucru: ca România să nu se mişte. Şi Andrassy şi Appony ca şi Tisza. Nu sunt mai exigenţi! Înţelegeţi bine că atunci, noi nu

mai putem face nimic. Altminterea eu cred că de mult ar fi «sărit» Brătianu! Puteţi, singuri, să răsturnaţi guvernul? Noi nu mai putem să ajutăm la aceasta». Ministrul îşi desvoltă teza: Nu le convine Ungurilor să fie o Românie mai mare. Este modul cel mai nemerit pentru a răpi un punct de sprijin Românilor din Ungaria. Ei vor să aibă o Bulgarie tare, având un contact direct cu Austro-Ungaria. Şi cum, după război *se contează pe o înţelegere cu Rusia,* vom avea o Românie lăsată de-o parte, moraliceşte slăbită! Ei se opun la orice presiune exercitată aci: avem tot ce cerem: grâu şi restul. — Eu: «Credeam că acalmia era datorată dorinţei de a termina mai întâi cu Verdun»? — El: «Din nenorocire este aşa cum v'o spui; şi nu pricep ca d-l Brătianu să fie aşa de puţin deştept, ca să nu o simtă...» – Czernin mă roagă să nu-i fac lui Bussche nici o comunicare referitoare la cele ce mi-a spus. — El ştie din sorginte sigură, că Sassanov a făcut mustrări lui Filipescu că România nu-şi ţintise făgăduelile ce făcuse.

— La Senat au venit în discuţie amendamentele propuse de guvern la legea măsurilor excepţionale, privitoare la chirii. O monstruozitate juridică! Prevenisem în ajun pe Mişu Cantacuzino ca să luăm împreuna chestia în mână. În Senat, multă lume potrivnică. Azi Cantacuzino îmi spune că s-a consultat cu Filipescu şi că acesta a fost de părere să nu se amestece, legea *fiind populară!*

25 Martie. — Discursul lui Bethman-Hollweg are un răsunet enorm! El respiră puterea şi încrederea; contrastează cu declaraţiile precedente aşa de calme şi învăluite. *Bussche* îmi spune că împăratul i-a telegrafiat pentru a-l felicita. — lucru rar!

Am avut cu dânsul o lungă conversaţie, din care rezultă că guvernul Brătianu stabileşte raporturi economice cu Berlin şi cu Viena şi că comisii permanente române se vor stabili în ambele oraşe. El n-a vrut să iscălească aci, ca să lase această plăcere lui Beldiman. — Noi progrese la Verdun: Haucourt a căzut.

26 Martie. — La *Maiorescu* am avut o conversaţie cu C.

Arion, provocată de insistentele lui Neniţescu că să se revadă cu Germanii şi Austriacii dacă, în caz de schimbare de guvern, s-ar menţine concesiunile făcute României în 1915. — Le împărtăşesc în mod confidenţial comunicarea făcută de Czernin. — Asupra principiului, Maiorescu obiectează marea dificultate pe care guvernele centrale ar avea ca să stea de vorbă, în afară de guvern, cu un om sau cu un partid care nu le-ar fi indicat *de Coroană* ca viitorul guvern apropiat. Deci, Regelui trebuie din nou să ne adresăm ca să fie în curent: şi atunci se impune examenul *dacă o apropiere cu Filipescu* nu este posibilă. Pentru a doua oară Maiorescu vorbeşte de această apropiere. Răspunsul e uşor: să vie Filipescu la buna politică externă, şi totul va merge bine! Se convine: conversaţie generală – uşoară, având în vedere termenii în care suntem, cu Bussche şi Czernin. O nouă vizită la Rege. Apoi, dacă cade Verdun, sau se iveşte orice alt fapt care ar accentua situaţia, o acţiune publică, cum ar fi o întrunire. Limita noii noastre acţiuni: aproximativ o lună.

28 Martie. — De câteva zile nu este vorba decât de contrabanda care a pricinuit scumpirea cărnii de măcelărie. Prefecţii de Severin, Bacău şi Suceava sunt denunţaţi formal că au practicat-o pe o scară întinsă.

Cer, la Senat, *o anchetă parlamentară.* Takiştii şi Filipescanii au cerut-o şi ei. Bineînţeles, simplă manifestaţie platonică: nici un glas liberal pentru ca să fie trimisă de urgentă la secţii.

Apare un articol mojic al lui Take Ionescu în contra cancelarului, cu privire la discursul său!

5 Aprilie. — Nimic în interiorul ţării. Camerele s-au închis Duminică, în ajunul termenului, cu o oarecare grabă. S-a suprimat orice discuţie pentru o mulţime de legi mai incisive unele ca altele. «Monitorul Oficial» este foarte interesant de consultat spre a se vedea numărul de promulgări de legi. — Pe toate fronturile războiului, punct mort.

5 şi 6 Aprilie. — Marţi seara la ora 8, Bussche intră la Jockey-Club şi găseşte înaintea uşii, un grup în care se afla

Filipescu. Bussche trece, salută din cap şi spune simplu «bună ziua». — *Filipescu* iese din grup, şi spune lui Bussche în gura mare: «Nu vă întind mâna; piciorul meu... undeva, dacă vreţi». — Zece minute mai târziu Bussche îmi comunică personal faptul şi cere neapărat scuze de la Filipescu, căci el nu se poate bate în duel. Aflu că de două zile Filipescu este într-o excitare nebună pe motivul că fiul său a avut neajunsuri la graniţa de la Lindau. Trifu, de la Ministerul Afacerilor Străine, ar fi povestit că Grigoraş ar fi fost căutat până şi în...

Fapta lui Filipescu este dezaprobată de toţi membrii clubului prezenţi, chiar de Romalo. Se pare că chiar Poklevsky a spus lui Lupu Kostake că aceasta era fapta unui nebun. – Nu mai pot pleca la Buzău, cum proiectasem. Miercuri H. Catargi vede pe Rege, care este foarte plictisit. Regele îmi trimite răspuns să nu mă pun eu înainte. Situaţia se complică prin faptul rupturii relaţiilor mele cu Filipescu. Arion e lipsă. În fine la ora 5 pot convoca comitetul clubului fără mari greutăţi. Limbajiul lui este acela al unui om pornografic: intră în toate detaliile asupra percheziţiilor corporale...! La urmă se găseşte o formulă de tranziţie, care va fi consemnată în procesul verbal al clubului. Bussche, la care mă duc acceptă cu mult cavalerism să recunoască că nu aprobă modul cum a fost tratat Grigoraş, dacă faptele sunt adevărate.

Tată textul procesului verbal:

«Comitetul Jockey Clubului s-a întrunit azi 6 A-prilie orele 3 p. m., pentru a se consfătui asupra unui incident care s-a petrecut în saloanele clubului, în seara de 5 Aprilie, orele 8 p. m. între d-nii Nicolae Filipescu, vicepreşedinte al societăţii, şi von dem Bussche, ministrul Germaniei, membru titular al societăţii. Au luat parte toţi membrii comitetului, afară de d. C. Arion, absent din Bucureşti. D-nul Henri Catargi a fost şi d-sa rugat să ia parte la consfătuire. Examinând cu amănunţime toate elementele faptului sau în legătură cu dânsul, comitetul în unanimitate a căzut de acord asupra următoarei formule de conciliaţiune, de propus

ambelor părţi: – D-nul de Bussche declară: «Fiind informat că d. Grigore Filipescu, cu soţia sa, aveau neajunsuri la Lindau, am intervenit la Berlin ca să poată trece uşor prin Germania. Regret, dacă în adevăr intervenţia mea nu i-a scutit de gravele neajunsuri de care s-a plâns d-l Nicolae Filipescu». — D-nul Nicolae Filipescu, luând cunoştinţă de aceste explicaţii, retrage cuvintele pe care le-a adresat d-lui de Bussche şi exprimă regretele sale pentru incidentul ce a avut loc.

«Această formulă fiind comunicată d-lor Filipescu şi de Bussche şi acceptată de d-niile lor, comitetul ia act cu mulţumire de aplanarea acestui incident».

Ceea ce nu a împiedecat ca, a doua zi, 7 Aprilie. «Epoca» tot demnă să fie!

8 Aprilie. — Multe persoane, după sfaturile mele au depus cărţi la legaţia germană. Bussche a trimis cărţile lui a doua zi, la ora 9 dimineaţa, şi chiar la cei căsătoriţi nu a depus decât o carte. Şi d-rul Dinu Brătianu şi Barbu Catargi au găsit procedarea... cam sumară.

11 Aprilie. (Lunea Paştelui.) – Multă foarte multă lume la curse. Mă simt suferind.

Nota americană.

De la *12 l*a *16* Aprilie stau la Buzău într-o linişte absolută.

17 Aprilie. — *Czernin* vine să mă roage să dau în «La Politique» o dezminţire, al cărei text mi-l aduce. În ziua când s-a întors de la Constanţa, Czernin a oferit generalului Socec un loc în compartimentul lui; natural că în faţa unui general nu s-au tras perdelele la trecerea podului; d-na Costică Paciuri ar fi denunţat faptul; de aci polemică în «Adevărul»: «Incidentul Czernin-Socec». Acesta din urmă aproape denunţat ca un trădător al patriei... şi d-na Ortansa imprimată aproape în fiecare număr al «Adevărului»! — Corectez textul lui Czernin şi primesc să-l dau publicităţii.

Czernin crede că Germanii vor ceda Statelor-Unite. În porturile americane se află o flotă de comerţ germană, valorând 1 miliard şi jumătate care va trebui torpilată în urmă chiar de Germani, căci imediat ce vor fi confiscate,

acestea vor fi vasele de care se vor servi dintâi Americanii. — Czernin nu aprobă soluţia incidentului de la Club: Bussche n-ar fi trebuit să frecventeze Clubul şi să impună prezenţa lui, acolo unde simte că atmosfera îi este ostilă; acum este silit să «budeze». — (Hotărât, e ceva între ei...).

19 Aprilie. — Guvernul este îngrijat de mişcarea cerealiştilor, cărora suprimarea pieţei publice de la Obor le dă o lovitură grozavă. Procopiu, cel deştept, este trimis la Mitilineu ca să-mi vestească că rău aş face dacă aş susţine mişcarea, că în Teleorman marii proprietari sunt mulţumiţi (?) de această supresiune, că ei ar sfârşi prin a trece la Filipescu şi că el a păzit întotdeauna ca sămânţa filipescană să nu ia rădăcini acolo! (Mă protejează!)

— Procopiu a văzut pe Rege, din ordinul lui Brătianu, pentru a face un sondaj asupra succesiunii la putere peste un an şi jumătate sau doi ani şi pentru a spune Regelui că partidul liberal nu va susţine decât partidul d-lui Marghiloman. (Evident Brătianu are nevoie de Procopiu pentru a vorbi cu Regele!) – Dar aceasta n-ar fi decât la sfârşitul acestei legislaţiuni; Regele ar putea chiar să dea alegerile lui Brătianu. Care ar ieşi din ele slăbit, iar cinci sau şase luni de zile în urmă ar fi nevoit să se retragă... «Ce răspund eu lui Procopiu?» mă întreabă Mitilineu! — Eu: «Nu mă amestec în mişcare, dar sfătuiesc pe guvern să nu aplice legea!» – Cum se zvoneşte că Filipescu vrea să înceapă o campanie de răsturnare, nu m-aş mira ca guvernul să-şi caute alianţe!

— Am stat de vorbă, ieri, multă vreme cu colonelul *Mircescu.* El pretinde că în armată o adevărată «teroare» opreşte pe ofiţeri să-şi exprime sentimentele lor adevărate asupra situaţiei.

— *Bussche* s-a întors de la o plimbare pe Dunăre, pe care a găsit-o splendidă. — În privinţa incidentului Mircescu: Rău a făcut Mircescu că a telegrafiat lui Porumbaru, care nu este superiorul lui; evident, Porumbaru, la Constanţa, a comunicat telegrama presei; de aci: campanie. Locotenentul ungur a fost lipsit de politeţe, dar Românii n-au cercetat şi ei

pe Randa şi pe ataşatul bulgar acreditaţi în România pe când Mircescu nu era acreditat în Austria? — El crede că Iliescu ar fi vrut să profite de ocazie pentru a-l rechema, dar măsuri preventive au fost luate.

Bussche crede că incidentul american se va aplana, fiindcă cancelarul întrevede pacea: domneşte credinţa că Francezii sunt pe sfârşite. — Târgul cu morarii nu-l interesează, rămân mori mari, suficiente pentru a alimenta contractul lor de 9000 de vagoane. — El ştie că Englezii vor să cumpere de pe acum recolta viitoare; el a cerut lui Brătianu o scrisoare de preferinţă; Brătianu a refuzat sub această formă, dar a declarat că îl va vesti de orice propunere s-ar face. Constantinescu a făcut aceeaşi declaraţie: «Dar aceasta nu contează! — D-nul Brătianu ştie *cât de gravă ar fi* o vânzare prin surprindere, Englezilor!»

20 Aprilie. — Îl revăd pe *Bussche.* În privinţa unui comunicat englezesc, care pretinde că Anglia este în cele mai bune dispoziţiuni faţă de noi, dar că trebuie mai întâi să treacă pe căile cele mai scurte mărfurile aliaţilor lor, Bussche îmi spune că Germania *ne va da ea sulfatul de cupru.* Se mai discută schimbul cu material de aramă pe care îl putem preda. Aceasta este o surpriză care se pregăteşte. Dar el ştie că sulfatul pe care îl avem în Anglia, a fost plătit peşin mai multe milioane.

— *Maiorescu* a venit să mă vadă în privinţa unui lung articol din «Adevărul» şi căutând să atenueze declaraţiunile lui din «Berliner Tageblatt». El vrea să dezmintă, dar fără declaraţii personale, fiindcă nu vrea să polemizeze. — Asupra incidentului de la Jochey Club, Maiorescu este de părere că Bussche nu ar fi trebuit, sub nici o formă, să exprime el, cel dintâi, regrete. — Asupra bolii lui Filipescu: Foarte creştineşte el doreşte ca ţara să fie scăpată de acest flagel. — Peste trei săptămâni el pleacă la Nauheim.

21 Aprilie. — Iancu *Bacalbaşa* a fost la Sofia pentru tutun. Chestia compensaţiunilor, pe care s-a ambalat Tonceff, a început din prostia lui Derussi, care a admis principiul. Cu ocazia aceasta a constatat că Porumbaru n-a

răspuns timp de *o lună* la toate telegramele transmise. S-au regăsit nişte vagoane ale noastre luate în Serbia; nu venea nici un răspuns; aci, la întoarcere, căile ferate au găsit toate telegramele *nedeschise.*

Asta se petrece în toate administraţiile noastre. În zilele de azi.

6 Mai. — Cincisprezece zile de linişte completă. Am fost bolnav. — Nota de răspuns a Germaniei foarte demnă şi plină de concesii loiale, a făcut bun efect. Ea a fost primită ca satisfăcătoare de către Statele-Unite: scârţâituri şi înjurături în presa quadruplistă.

— Curtea mă snobează; Procopiu pretinde că Regele i-ar fi spus că «n-aş fi fost discret într-o ocazie», – ceea ce ar fi adus protestări din partea lui Brătianu. Iar Prinţesa Elisabeta, care întotdeauna mi-a scris personal pentru a-mi mulţumi pentru florile trimise de ziua ei, de astădată a pus pe Miss Milne să-mi scrie... într-o franţuzească de bucătărie! Dealtminterea Regina, faţă de sora mea, a tratat pe Germani de «boches».

— Primul tren «Carmen Sylva», încărcat cu mărfuri germane expediate de către birourile noastre de importaţiune, în urma înţelegerilor făcute cu Germania şi Austria a sosit cu vagoanele împodobite cu verdeaţă şi locomotiva decorată cu steaguri germane, ungureşti, austriace şi române. Ce schimbate sunt timpurile!

— Blondei a fost subit revocat, Miercuri 4 Mai, de guvernul său. El crede că aceasta este o lovitură a Ruşilor.

— Am avut, în zilele de 2 şi 5 Mai, două convorbiri cu *Bussche.* El este acum mulţumit de guvern care acordă totul. Mi-a remis textul propunerilor de înţelegere cu Bulgaria, care probabil vor fi şi ele acceptate. El nu caută conversaţii politice cu Brătianu, dar Brătianu a expus *de la sine* vederile sale lui Czernin: l-a lăsat pe Czernin să înţeleagă că era liber să meargă cu învingătorul! Sunt curios să ştiu ce gândeşte Czernin.

— Provocat de mine Bussche mi-a mărturisit că se temea ca Austro-Ungurii să nu mai fie dispuşi să ne facă aceleaşi

condiţii ca în trecut: «Este probabil!» Bussche crede că Regele, care a primit de la fratele său mai mare mustrări foarte aspre – neinspirate de nimeni, căci o singură dată prinţul Wilhelm a fost rugat să scrie fratelui lui – este paralizat *de setea de a avea pacea în căsnicia lui!* Tot Bussche este de părere că Brătianu se gândeşte la o neutralitate finală şi definitivă, şi că pacea este destul de apropiată. Perspectiva unei Bulgarii puternice este singurul vis urât al lui Brătianu.

9 Mai. — Sâmbătă seară Take Ionescu a dat gazetelor o notă zicând că «guvernul austro-ungar *conmnicându-i* că retrăgea decoraţia sa, el restituise Coroana sa de fier cu *declaraţiunea* că de la începutul războiului el avusese această intenţie».

Ştiam că Czernin spera că îl va vedea făcând această «gafă», pentru ca niciodată să nu se poată uita la Viena procedările «Marelui nostru European». Văd că a căzut în cursă şi, cu naivitate, a făcut prostia.

Ca culme, Sâmbătă el a trimis lui Bussche cordonul său al ordinului Vulturul Roşu, Germania fiind aliată cu Austro-Ungaria şi Puterile Centrale «neavând asupra *convenienţelor* aceleaşi idei ca el».

Mare reclamă prin presă şi banchet proiectat de Federaţie. Deocamdată legaţiunea, printr-un comunicat, respinge «comunicarea» lui Take Ionescu şi arată că o astfel de măsură nu poate fi luată în afară de guvernul român!

21 Mai. — Întorcându-mă de la Buzău, găsesc telegramele anunţând marea luptă navală din Skagerrak şi victoria flotei germane. Mă duc la Bussche. Se pare că victoria este datorată artileriei grea; Germanii încă de la începutul războiului au pus faimosul lor 42 pe vasele lor. — Revorbim de România; acelaşi refren; Regele nu vede decât neutralitatea definitivă; aceasta este soluţia care îi dă pacea în casa lui. — De altminterea *C. Arion* îmi spune că Regina ar repeta peste tot: «Sunt prinţesă engleză şi voi şti să fac pentru Anglia ceea ce Regina Sofia din Grecia a făcut pentru Germania!» Şi Arion insistând: E vorba de viitorul dinastiei

noastre! Cum Regina nu ştie să se ascundă, din cauza ideilor mele bine cunoscute se înţelege de la sine că Ea nu mai sta de vorbă cu mine şi că evită orice ocazie de a mă întâlni.

24 Mai. — Nejkow, însărcinatul de afaceri bulgar, vine să-mi facă o lungă vizită. Eu nu îi ascund că mereu am predicat înţelegerea cu Bulgaria şi că în loc de a căuta himera unei confederaţii balcanice, simt de părere că un bloc politic şi economic româno-bulgar, călare pe Dunăre şi mergând de la Marea Neagră la Marea Egee, ar fi mult mai folositor.

În cursul conversaţiei, reamintind că Daneff pusese o ciudată insistenţă în apusele lui ca Bulgarii nu erau slavi, Nejkow a găsit foarte hazliu că tocmai Daneff a spus acestea. — În ce priveşte calea ferată Dunărea-Marea Egee, Nejkow mă asigură că de câte ori această chestie a fost tratată cu guvernul nostru, el a răspuns întotdeauna negativ.

25 Mai. — Wodianer îmi spusese că *Czernin* are să ia zece zile concediu. Nu voiam să părăsesc Bucureştiul înainte de a-l vedea. Mă gândeam chiar să merg la Sinaia, când el se anunţă la mine. — Merg drept la fapt, având însă grijă (observaţie făcută pe timpuri de Maiorescu) să stabilesc că, neavând nici o misiune, nici măcar o promisiune a Regelui, vorbeam ca simplu şef de partid, căruia i se răspunde dacă vrei şi cât vrei! Czernin mă ascultă, serios şi atent. «Dacă aş lua iniţiativa unei acţiuni şi în cazul când aş izbuti: poate România să mai conteze pe concesiunile făcute anul trecut?» —Czernin: «De la om la om, eu cred că da; dar noi nu vom mai propune niciodată nimic d-lui Brătianu!» – Eu: «Nu trebuie excluderi, căci este mai bine ca acţiunea să se facă cu Brătianu şi pe viitor ambele partide să se găsească legate de această politică». — Czernin: «Cu garanţii, da! D-ta preşedinte de consiliu sau ministrul afacerilor străine. În D-ta se are toată încrederea, fiindcă politica ce o faci o sprijini pe singurul interes al Ţării». — Reluăm, una câte una toate chestiunile: Drepturile Românilor de dincolo de munţi... Admis! Amnistia. El: «Afară de Lucaci şi Goga». — Porţile de fer: îi explic chestiunea; el nu o crede susceptibilă de a crea dificultăţi. — Bucovina: el crede că şi aci va obţine

satisfacţie: «Dar bine înţeles, este vorba de o colaborare, căci pentru neutralitate nimic!» Suntem de acord — Brătianu i-a trimis pe Procopiu pe care de abia îl cunoştea: două ore de conversaţie, pentru a ajunge să întrebe dacă nu era posibilitatea de a obţine compensaţii teritoriale. — *(astăzi!)* – pentru neutralitate! Czernin a răspuns că aceasta e o ironie. — A doua zi, Brătianu l-a întrebat: «Ai văzut pe Procopiu?» pentru a arăta că din iniţiativa lui a avut loc vizita. — Czernin a răspuns: «Noi am propus Bucovina pentru a obţine trecerea muniţiilor, dar guvernul nu ne-a răspuns!». — Czernin va vedea pe Burian şi apoi îmi va aduce răspunsul definitiv. Dar trebuie urgenţă, căci în curând va fi prea târziu! Ofensiva rusească a început chiar a doua zi. Ea poate face ca Austro-Ungaria să fie mai puţin sigură de victorie şi să dea mai mult preţ eventualei noastre participaţii! Nota: Czernin este sigur că Ungurii nu cer lui Brătianu decât neutralitatea.

— Văd pe *Arion* la orele 12 şi îl pun, sumar în curent. El este de părere că nu trebuie să stăm şi să ne pronunţăm categoric!

La orele 3, *Neniţescu*: El este mai stăruitor ca oricine. Soarta Ţării este în mâinile noastre. Chiar dacă Czernin ne-ar aduce puţin, tot trebuie să intrăm în acţiune pentru a salva viitorul. El crede că Berlinul dispreţueşte pe Rege. La Berlin el a dejunat cu Taube şi Moltke (Danemarca). Taube i-a spus că Regele Suediei a scris Regelui nostru şi ca guvernul suedez a propus lui Brătianu o acţiune comună. (Suedia are cu Norvegia şi Danemarca un tratat prin care îi se garantează neutralitatea binevoitoare, în caz de a avea un război). Guvernul a declinat oferta: *Regele nici măcar nu a răspuns.* Când Neniţescu a vorbit Regelui despre aceasta, Regele i-a zis: «Nu o mai spune nimănui!» / (Sic).

Când s-a anunţat mobilizarea bulgară, Falkenhayn a afirmat că Brătianu voia să mobilizeze şi el, că Regele s-a opus, dar că Brătianu nu-şi oferise demisia. —(Aceasta nu ar coincide oare cu demersul lui Stirbey, în acelaşi moment?).

De la 26 la 28 Mai. — Ofensiva rusească: Ruşii anunţă că

au făcut 40.000 prizonieri şi Austro-Ungurii recunosc că s-au retras cu cinci km. pe Strypa. — Pe de altă parte Germanii iau în fine faimosul fort cuirasat Vaux. — Ieri lordul Kitchener, care mergea spre Rusia, a sărit în aer cu vasul pe care se găsea, aproape de insulele Orkney. Săptămână plină!

— Federaţiunea a încercat să facă o manifestaţie la statuia lui Mihai Viteazu; s-a făcut o reclamă enormă asupra insucceselor austriace şi se colportează zvonul că Regele Greciei ar fi fost răsturnat şi arestat. Multe puteri poliţieneşti pe străzi.

29 Mai. — Găsindu-mă la Crucea Roşie, la ora 10½, ministrul *Constantinescu* îmi comunică: «Astă noapte la ora 2, Ruşii au intrat în Moldova şi au ocupat Mamorniţa; la ora 4 Brătianu a sosit de la Florica; am deliberat şi am trimis lui Poklevsky *o notă scrisă* şi am telegrafiat necifrat lui Diamandi, că vom respinge cu armele această invazie. Am rechemat pe Rege, care se afla în excursie pe Dunăre. Un tren special îl aşteaptă la Brăila şi generalul Pătraşcu a primit ordinul să înainteze, cu toată divizia de la Botoşani». Am aprobat. Dar am făcut numai să se observe că generalul Pătraşcu nu îmi inspira nici un fel de încredere, ca dealtminterea şi generalul Presan, ale cărui sentimente le cunosc. Adaug că fapta Ruşilor este confirmarea a ceea ce guvernul francez scria lui Blondel (Constantinescu nu ştia nimic) că trebuia întărită acţiunea diplomatică şi militară în România. Apoi Constantinescu îmi povesteşte că s-a vrut să se acrediteze la noi, ca ataşat, pe generalul de Mondésir (general de divizie) şi că Brătianu i-a găsit gradul prea mare. Francezii făceau aluzie la Hammerstein, care trebuie să fie înaintat general.

— La 12 vine *Bussche;* Brătianu i-a trimis pe şeful său de cabinet pentru a-l învesti. El îmi citeşte o scrisoare de la Galaţi: Amiralul Wislokin e de trei zile la Galaţi cu numeroşi ofiţeri ruşi şi, notă caracteristică, s-a placardat, sub tutela «Universului», vestea falsă a detronării Regelui Greciei, *înainte* ca această veste să fie cunoscută la Bucureşti. Take Ionescu anunţase de cinci zile lovitura lui Venizelos. —

Există evident o legătură între aceste veşti false, manifestaţia şi incursiunea rusească. — Bussche îmi anunţă că înaintarea Ruşilor a fost oprită. Au fost defecţiuni printre regimentele rutene de pe frontul austriac! Aceasta explică marele număr de prizonieri făcuţi de Ruşi.

La curse Bussche îmi spune că guvernul va publica un comunicat. Cum mă întorc acasă, caut comunicatul. El este colosal! Guvernul caută, dinainte, scuze pentru Ruşi!

— *Randa,* care se întoarce depe front, nu arată nici o îngrijorare. El îmi spune: «Nimic nu poate salva pe Italieni. Nu retragem nici un om de pe frontul lor».

30 Mai, – Nicolae Ghica a întâlnit pe Radu Rosetti de la Statul Major, rudă cu el, care i-a spus: «Totul este în regulă: erau 4 batalioane ruseşti, care au părăsit ţara». — Aceasta este versiunea oficială, care se vrea să fie acreditată. Dealminterea Ilie Niculescu, cumnatul lui Brătianu, anunţa la sfârşitul curselor că Ruşii au fost dezarmaţi şi că totul s-a sfârşit. — Însă, Bussche a văzut pe Brătianu la ora 9 şi i-a pus o întrebare precisă. Brătianu a răspuns că în adevăr nu ştia încă dacă Ruşii se retrăseseră. — El n-a vrut să mintă; deci versiunea oficială este falsă.

— Lui *Wodianer* i s-a trimis răspuns prin şeful de cabinet, că Pătraşcu n-a putut să se apropie de Mamorniţă, fiindcă acolo erau lupte şi că oraşul era sub focul Austriacilor; dar că mergând pe partea cealaltă a Prutului, generalul Keller îi arătase mirarea sa, deoarece dăduse ordine precise să se respecte graniţa românească!

Wodianer îmi spune că Brătianu şi-a recunoscut greşeala neascultând avizul lui Czernin, care cerea trimiterea de trupe pentru a păzi graniţa. Iar în ce-i priveşte pe ei, Austriacii, prevedeau lovitura şi Ruşii nu au putut reuşi să-i ia pe la spate!

31 Mai. — *Bussche* mi-a confirmat că Brătianu îi exprimase părerea lui de rău că nu ţinuse seamă de avizul lui Czernin. Bussche: «De asemenea şi de al meu». — Brătianu a recunoscut că şi Bussche a făcut aceiaşi cerere!

Azi de dimineaţă şeful de cabinet a venit să-i comunice că

Ruşii plecase. — Bussche: «Mulţumesc pentru comunicare, dar regret că nu *au fost dezarmaţi».* Şi „de teamă că şeful de cabinet nu va repeta cu exactitate, el a luat întâlnire cu Stirbey pentru a-i exprima acelaşi regret.

Vorbim, despre comunicatul «Epocii», care spune: «Nu se pot dezarma Ruşii când s-a semnat o convenţiune cu ei». — Refrenul obişnuit al lui Take Ionescu şi al lui Nicu Filipescu. — Evident că prin mijlocirea Ruşilor, aceşti domni au cunoştinţă de notele schimbate în Octombrie 1914. — Întrebat de Bussche, îi spun toate faptele care par a acredita această versiune, fără ca să-i spun nimic din ceea ce ştiu asupra acestei negocieri. El pare puţin zdruncinat în marea încredere ce o are în Brătianu. — Germanii sunt acei care au spus Austriacilor defecţiunile care au provocat retragerea lor. Dealtminterea, Beldiman a telegrafiat Regelui şi lui Brătianu, că rezervele au sosit pretutindeni şi că ofensiva rusească este oprită, ori, îmi spune Bussche, Falkenhayn în persoană a vestit pe Beldiman. Şi Regele şi Brătianu au părut influenţaţi de această telegramă.

— La 2½ am avut comitet executiv convocat în grabă: Teodor Rosetti, Arion, M. Seulescu, Dobrescu, G. Stirbey, Iorgulescu, general Vasiliu, general Ghiţescu, Bărdescu P. Bălănescu, Victor Miclescu, etc. — Expun că comunicatul guvernului este o deriziune. Că ţara cere să cunoască măsurile pe care le ia guvernul, iar nu circumstanţele uşurătoare pe care guvernul le găseşte Ruşilor, că datoria noastră absolută şi dreptul nostru era să dezarmăm pe Ruşi, nu să negociem plecarea lor. Mai arăt că, în Ianuarie, am cerut Regelui să se fortifice Prutul; că în Februarie, am cerut-o din nou la o întrunire publică şi că se întâmplase ceea ce credeam; că aceste menajări par a justifica afirmările «Epocii» cum că guvernul este legat printr-un tratat cu Rusia. O protestare şi o cerere de lămuriri se impun. — Teodor Rosetti, Arion, Bărdescu şi Dobrescu susţin aceeaşi teză. Unanimitate. Redactăm imediat comunicatul.

Graçosky a spus lui Neniţescu că, atunci când Regele a primit ştirea «a tremurat» o jumătate de oră. Iar Regina

pretindea să se continue plimbarea pe Dunăre!

1 Iunie. — Colonelul *Randa* vine să-mi comunice versiunea generalului Iliescu. Ruşii au intrat la noi găsindu-se în cotul Prutului, unde teritoriul nostru este rău definit pe sol; sub presiunea austriacă şi bătând în retragere, ei s-au retras pe teritoriul românesc, dar cum li s-a atras atenţia asupra greşelii, s-au reîntors imediat. — Randa nu crede un cuvânt din aceasta: dacă Zurin nu ar fi fost fortificat de Austriaci (şi pe timpuri, ei au fost acuzaţi că iau măsuri în contra noastră!), – poziţiile lor de la Boian erau întoarse şi drumul Cernăuţului deschis la sud. Nici eu nu cred nici un cuvânt din versiunea Iliescu. — Randa a fost pe front şi îmi confirmă că între tranşeele ruseşti şi austriace domnea camaraderie; că, atunci când aveau ceva să-şi comunice, îşi aruncau pietre; dealtminterea, Khuen-Hedervary spusese lui Stirbey la Pesta, că la Paşte ciocniseră ouă roşii împreună şi că orice duşmănie dispăruse între Ruşi şi Austriaci. Se înţeleg infiltrările care fac mai verosimile defecţiunile de care au vorbit Germanii!

Bussche îmi spune că Regele a pronunţat în adevăr cuvintele pe care «Dimineaţa» i le reproşează: «Eu nu sunt Regele Constantin şi nu voi face ca el». (Dar până una alta, guvernul Său a lăsat fără sancţiune incursiunea rusească!).

Pun în curent pe Bussche de conversaţia mea cu; Czernin şi el îmi mulţumeşte că nu i-am vorbit în acelaşi timp; dealtminterea, Czernin nu i-a spus nici un cuvânt înainte de a pleca în această privinţă. — Bussche îmi dă o copie după telegrama lui Falkenhayn: «În România de asemenea nu se va crede că violarea teritoriului românesc în nordul Moldovei, de către trupele ruseşti, să fi fost numai o eroare a comandamentului inferior. Cuvintele Regelui că Românii nu vor să se lase trataţi ca Grecii, arată clar că se consideră violarea graniţei ca prima încercare a Înţelegerii pentru a şti ce poate îndrăzni în România».

Agenţia Westnik trimite o circulară pentru a scuza o eroare făcută de un efectiv de «maximum o companie»!

— Ziarul «La Roumanie» protestează în contra

comunicatului nostru şi scrie: «Să nu se dezarmeze soldaţii care, prin logica implacabilă a lucrurilor, sunt aliaţii noştri şi care în curând vor fi fraţii noştri de arme!».

2 Iunie. — Din toate părţile ştirile rezumate clar de Ursianu, care soseşte de la Botoşani şi care a vorbit chiar cu ofiţerul de artilerie despre care va fi vorba mai jos, confirmă versiunea următoare: Sâmbătă o patrulă, condusă de un ofiţer, a fost dezarmată de către grănicerii noştri; dar ştafetele lor s-au întors cu vestea că nu existau trupe româneşti în regiune. Duminică, în zorii zilei, o brigadă, comandată de un general cu statul lui major, a trecut vadul: două regimente de infanterie şi un regiment de cazaci, care s-au îndreptat numai decât spre Mamorniţa; din fericire, Austriacii, îndoindu-se de noi, au fortificat Zurin, în faţa Mamorniţei şi cum au zărit pe Ruşi au început să tragă asupra lor. Ruşii au fost siliţi să se retragă în Mamorniţa şi să lupte în aşteptarea evenimentelor. Sâmbătă, comandantul unei divizion de artilerie din Botoşani (care a vorbit cu Ursianu) şi Floru, şeful brigadei siguranţei, fuseseră la Mamorniţa, pentru a asista la luptele împrejurul Boianului. Au fost luaţi între două focuri şi şi-au petrecut ziua ascunşi într-o gaură de cartofi! Când s-au retras Ruşii, au lăsat după ei şi morţii lor pe care i-am îngropat, şi răniţii, care au fost duşi în automobile la Botoşani!

3 Iunie. — Într-o conversaţie cu *Bussche,* caut să aflu ce impresie i-a făcut soluţiunea incidentului. El îmi spune că telegrama rusească este aproape obraznică: protestează contra trimiterei telegramei *necifrate* şi în contra ameninţării că altă dată se va trage. Barbu Stirbey i-a confirmat tonul aspru al comunicării ruseşti. — Cum guvernul nu a dezarmat pe Ruşi, Bussche a fost informat şi a fost silit să comunice în scris Regelui vestea că Ruşii vor reîncepe tentative cu trei divizii, în direcţia Dorohoiului. El crede că dezarmarea era uşoară. Guvernul pretinde acum că nu este exact că generalul Pătraşcu s-a dus pe teritoriul rus să vorbească cu generalul Keller; dar că Keller a trimis un ofiţer de statul-major pe teritoriul românesc. (Dar din

momentul ce s-a publicat că Keller nu ştia nimic, cum a putut el să înceapă negocierea!?).

— Col. *Hammerstein* s-a dus cu o hartă la Iliescu. Iliescu a vrut să-i probeze că: Ruşii urmând fâşia strâmtă a Bucovinei pe care o ocupă dea-lungul Prutului, ei au fost împinşi pe teritoriul românesc, de către Austrieci. Hammerstein i-a răspuns imediat: milităreşte este imposibil: nu există nici un ofiţer care ar încerca să facă un marş de flanc sub tunul inamicului, mai ales cei care ştiu că Austriecii au reflectoare puternice care luminează apropierea liniilor lor. — Apoi a urmat o pledoarie în favoarea eroarei. — Hammerstein: «Nu se poate face generalului rus injuria de a crede că nu ştie să citească o hartă». — Hammerstein nu s-a ascuns că în raportul său el va stabili că marşul Ruşilor s-a făcut într-un mod chibzuit pe teritoriul românesc. Asupra măsurilor preventive ulterioare, Iliescu i-a spus că regimentul de roşiori va patrula dea-lungul Prutului. — Hammerstein mă face să observ, că fără baze de concentrări, având automobile pentru a duce trupele ori şi unde, orice măsură este egală cu nimica. Asupra ofensivei ruseşti, el recunoaşte pierderi simţitoare din partea Austriecilor. Nu ştie nimic, dar citind între rânduri, se vede că s-au retras trupe după frontul italienesc. (Exact contrariul de ce spunea Randa).

5 Iunie. — Czernin s-a întors ieri din concediu. A telefonat pe la ora 6 la mine, dar nu eram acasă. Astăzi, ora 1, primesc o vorbă de la dânsul, spunând că, foarte grăbit de a se înapoia la Sinaia, «speră că va avea în curând plăcerea de a mă vedea». L-am căutat imediat, dar el plecase dimineaţa la 9 în automobil. — Presupun că nu are nimic prea conciliant să-mi spună din partea lui Burian, căci altminterea această amânare nu ar cadra cu nerăbdarea pe care o arăta înainte de plecare: «Să nu fie prea târziu pentru d-voastră...» Este adevărat că ofensiva rusească nu începuse încă.

La curse, *Bussche* mi-a spus că Czernin nu-i vorbise deloc de afacerile noastre, dar că el se va înapoia Joi sau Vineri. —

Desigur că sunt reticenţe...!

— *Regele,* la curse, foarte amabil, foarte dispus să vorbească şi să se arate cu mine, liniştit l-am anunţat că se răspândea zvonul căderei Cernăuţului. Regele găseşte că n-ar fi de mirare, că vor mai fi încă multe vârtejuri şi că singura desfăşurare ulterioară a ofensivei putea să însemne ceva. Regele a văzut pe Filipescu (o ştiam prin Bussche), care nu i-a vorbit niciun cuvânt de politică străină, de unde concluzia că nu se va petrece nimic astăzi la Dacia. (A fost astăzi o întrunire la Dacia, convocată: pentru fuziunea asupra programului politicii străine. Apoi Federaţiunea a schimbat scopul întrunirii şi convocarea s-a făcut pentru scumpetea vieţii şi contrabanda! Întrunirea searbădă, numai oratori takişti, afară de Grigoraş «maiden-speech»!). Fuziunea, «animal cu două capete», zice Regele. Take Ionescu a manevrat multă vreme pentru a se pune în calea Regelui, care s-a plimbat foarte mult. Regele însă l-a evitat cu grijă.

6 Iunie. — În telegrama particulară din luna trecută, anunţând lui Blondel punerea în retragere îi se spunea, – textul mi-a fost raportat de A. Darvari care l-a văzut – că se simţea nevoia «de a se fortifica acţiunea diplomatică şi militară în România». Incidentul de la Mamorniţa este, desigur, o aplicare a acestui principiu.

Stere îmi trimite pe Blumenfeld ca să-mi comunice că Brătianu *este turburat* într-un mod îngrijitor. El presupune sau că Ruşii îi cer să fixeze un termen convenţiei sale sau că ei îl ameninţă că vor trece prin România. Aceasta trebuie apropiată de ştirea lui Bussche din 3 Iunie. Dar, fapt extraordinar: *Blumenfeld* îmi spune că, găsindu-se ieri în biurourile «Adevărului», un ofiţer de Stat-Major a venit la 12½ să comunice din partea lui Iliescu luarea Cernăuţului. Ceea ce face că «Adevărul» anunţă «... ni se confirmă din *sorginte oficială!»*

Bussche îmi arată dintr-un raport al unui foarte bun informator, apreciaţiunea arătată şi lui Stirbey, *că Brătianu nu va merge niciodată în contra Ruşilor, şi că nu are decât*

un ţel: aşteptarea unui succes al Quadruplei! Pentru prima dată Bussche nu mai are încredere oarbă în Brătianu!! — El ştie că guvernul a interzis transmiterea telegrafică a comunicatului nostru!

8 Iunie. — A. Darvari vine să-mi spue că Bussche a fost ieri la nevasta lui ca să se plângă că nu vreau să formez, cu Carp, un partid mare, ceea ce ar schimba faţa lucrurilor. — Darvari şi cu mine suntem foarte surprinşi; el, de această comunicare; eu, de coincidenţa că Luni Blumenfeld îmi exprimase aceeaşi plângere, ca venind de la Stere. — Eu: «Carp, ar însemna războiul imediat: îl crezi oare posibil?» – Darvari: «Nici posibil, nici de dorit». — Eu: «Bussche ar dori acum să facă «machine en arrière», după ce a arătat prea multă încredere lui Brătianu!» —Darvari: «Asta este greşeala cea mare a lui Bussche. Când m-am dus să-i anunţ opera Sindicatului micilor morari, în loc să sară în sus de bucurie, el mi-a recomandat înainte de toate să fie de acord cu guvernul!».

— În acel moment, intră *Bussche.* Eu reiau, à propos de Blumenfeld care ar fi povestit că i-aşi fi spus că am avut, sau că voi avea o conversaţie cu Czernin, – lucru inexact, — plângerea lui Carp, ca venind de la Stere. Bussche îmi spune numaidecât, că Maiorescu a fost o mare deziluzie pentru el, că Maiorescu vrea să fie el şeful viitorului guvern, că pentru acest motiv el a făcut împăcarea cu Carp imposibilă: că este inexact că Carp este rău văzut de Rege, etc. El adaugă: «Este fals că Stere ar fi trimis pe Blumenfeld; Stere nu are încredere în el; Stere nu a văzut pe Brătianu şi, ceea ce ştie Stere de Brătianu, o ştie de la d-na Sabina Cantacuzino!»

Din toate acestea eu conchid: că Bussche devine nervos! Regretă el oare încrederea avută în Brătianu? Are Germania nevoe de noi şi se teme de lipsa de concesii a Austriei! De ce Bussche găseşte de cuviinţă să reproşeze, – discret, dar reproşează – aşa zisele confidenţe făcute lui Blumenfeld? Nu ar fi oare spre a găsi o scuză tăcerei probabile a lui Czernin?

— *Arthur Rosenberg,* totdeauna bine documentat, şi «care învârteşte multe, îmi povesteşte că Vineri a fost la Cernăuţi

pentru afacerile sale; colonelul Fischer l-a liniştit: este o injurie de a crede că Cernăuţiul poate să fie luat! El aduce această veste lui Bussche, şi... a doua zi, Cernăuţiul este ocupat! Imposibil de a-şi da seamă de ce s-a petrecut! Tot noi Germanii vom plăti cu persoana noastră!! Dintr-una într-alta, el îmi vorbeşte de Bussche: Om cu vederi largi, dar foarte preocupat de succesele sale personale; se şi vede Cancelar; şi cu aceasta este foarte influenţabil. (Mă gândesc că cele câteva prânzuri ale lui Carp cu Bussche, poate că şi-au avut efectul în atitudinea lui Bussche, notată mai sus). — Arthur Rosenberg reproşează lui Bussche instituirea Comisiunei Centrale: Brătianu nu mai putea ţine în contra agricultorilor, şi niciodată guvernul german nu ar fi trebuit să trateze cu Comisia. Bussche a susţinut totdeauna încrederea în Brătianu, şi aceasta nu era părerea coloniei germane.

El dându-se drept intimul lui Greceanu, îl întreb brusc, dacă traficase mult în timpurile din urmă. El răspunde că Greceanu i-a făcut servicii, dar totdeauna în mod gratuit; el nu ştie să fi luat bani de la cineva, deşi este în solda Biroului Britanic. Era de faţă când Greceanu a telefonat «scumpului Pitts» că, după o luptă aprigă$_r$ reuşise să oprească autorizaţia de export înainte ca contractul englezesc să fie împlinit. (Eu sunt victima acestui fapt!)

10 Iunie. — *Czernin* vine pentru câteva ore de la Sinaia. Răspunsul lui oficial: a văzut pe Burian: *orice concesie teritorială exclusă!* — Arăt mirarea mea. — El pretextează greutatea de a sacrifica populaţiuni leale care s-au bătut atât de bine. De exemplu: Randa e Bucovinean, cum să-i sacrifici averea...? Eu: «Nu ar depinde decât de el să fie general român, dar chiar de ar voi să rămână austriac: confiscarea averilor nu mai există». Mai pledez încă din punctul de vedere al celor trei naţionalităţi: Românii, Rutenii şi Evreii. Şi nu mă declar învins. — Zâmbet din partea lui Czernin care, pentru mine, nu ascunde un refuz ireductibil.

El a văzut şi pe Tisza: «Nu se poate conceda nimic unei Românii ostile». — Eu: «Dar din momentul ce este vorba de

o Românie aliată şi prietenă!» – Czernin: «Cu aliaţii este cu totul altceva, vedeţi cum procedăm cu Bulgarii şi cu Germanii». — Nimic de definit: nici măcar cu ce să poţi lega o conversaţie ulterioară. Czernin adaugă: «Dealtminterea România nu va mişca înainte de două sau trei săptămâni, când se va şti ce soarta va avea ofensiva rusească». — Eu: «Războiul va urma cu perspectiva unei noi campanii de iarnă; intervenţia României, chiar dacă ofensiva este oprită, rămâne la preţ căci ea singură poate scurta războiul». — Czernin: «Vă ofer *altceva (?)* un tratat de alianţă în privinţa Basarabiei, Puterile Centrale obligându-se să o apere în caz de ar fi atacată de Ruşi în viitor». — Eu: «Dar a-ceasta a fost totdeauna înţeles aşa».

— La ora 11 vine *Bussche.* El mă întreabă dacă ştiu ceva asupra convorbirei pe care Brătianu se zice că a avut-o cu Poklevsky. Se pare ca Poklevsky a sondat de curând, – sunt vreo zece sau cincisprezece zile – pe Brătianu dacă nu ar fi venit momentul ca atitudinea amicală a României să fie accentuată? – Brătianu ar fi răspuns că ar fi gata să declare război Austriei dacă 1) ar fi o ofensivă pe *toate* fronturile Antantei; 2) dacă o armată puternică rusească îl susţine în contra Bulgariei (prin Reni-Dobrogea??); 3) dacă se admite ca cu nicun preţ să nu fie obligat să declare război şi Germaniei. — Mărturisesc că nu ştiu nimic. Bussche adaugă că cercurile Antantei reproşează lui Poklevsky că a făcut acest demers.

Referitor la recenta mea conversaţie, negativă ca rezultat, cu Czernin, pun lămurit întrebarea dacă Germania nu vrea să ne sprijine. Răspunsul: «Nu! Cancelarul a făcut-o odată; s-a dus zadarnic chiar la Viena; dar nu va mai reîncepe. Şi aceasta l-ar face să creadă pe d-l Brătianu că avem nevoe de el; el a povăţuit şi mai povăţuieşte să fie lăsat izolat». — Eu: «Aceasta pentru guvern; dar pentru şeful opoziţiei?» – Bussche: «Nu s-ar reuşi în momentul de faţă!» – Eu: «Doriţi să vă evitaţi dificultăţi între aliaţi...» – Fără răspuns.

11 Iunie. — Bussche îmi confirmă că un escadron austriac cu ofiţerii lui a trecut graniţa la Fălticeni, fiind

rătăcit şi tăiat de armată. A văzut acum pe Morţun şi i-a exprimat speranţa că va fi recondus la graniţă ca Ruşii la Mamorniţa. L-a întrebat pe Morţun dacă este adevărat că Brătianu negociază cu Poklevsky. Morţun i-a dat cuvântul că nu. — Bussche întreabă dacă negocieri nu au avut loc? – Morţun răspunde că acum vreo 15 zile, Poklevsky a arătat multă insistenţă şi că Brătianu a răspuns evaziv. — Bussche a repetat răspunsurile pe care Brătianu le-a făcut lui Poklevsky şi a spus lui Morţun: «Trebuie să ştiţi că sunt Germani în Balcani şi în Austria şi că dacă declaraţi război Austriei o să vă bateţi şi în contra lor».

Brănişteanu îmi repetă ceea ce mi-a spus Bussche asupra conferinţelor Poklevsky-Brătianu şi că pentru răspunsurile ce a dat, Brătianu este copios înjurat de cercul Filipescu.

— La ora 4 *Bussche* se întoarce la mine pentru a-mi comunica o informaţie: la ultimul Consiliu de miniştri, la care a asistat şi Pherekyde, s-ar fi hotărât în principiu cooperarea României la acţiunea militară a Antantei; şi că Alex. Lahovary ar fi primit instrucţiuni pentru a regula totul cu Isvolsky. — Eu: «Nu cred. Astfel de hotărîri nu pot fi luate decât de toţi miniştrii, şi Costinescu e lipsă». — Vorbesc din nou de conversaţia ce am avut-o cu Czernin şi arăt mirarea mea de oferta tratatului referitor la Basarabia, ca fiind o noutate. Îi reamintesc că chiar el, Bussche, îl propusese la urmă şi că acest punct era câştigat: tratat de garanţie şi Germania ne dă artileria grea. Suntem de acord.

12 Iunie. — *Barbu Catargi* îmi arată scrisorile primite de la Paris. Fratele său Alexis nu se îndoeişte un minut de intrarea apropiată a României alături de Antantă, şi *că se lucrează* cu stăruinţă de Lahovary şi de el în acest sens. Franţa este puterea care ne sprijină mereu şi ne va apăra în contra extensiunilor Rusiei.

Mă întreb atunci dacă informaţia de ieri a lui Bussche, Isvolsky-Lahovary, e lipsită de bază? – Mai ştiu încă că Aslan i-a spus lui George Strat: «Grăbeşte-te, căci în curând avem război». — Şi colonelul intendent State Leonte a spus d-rului Dinu Brătianu, pe ascuns: «Fii gata, că în curând...» –

Magnus Băileanu îmi raportă că pe munţii Mehedintului se lucrează din nou cu intensitate. — Borş de la Tulcea a văzut cum la Reni se fac constructii, fortificaţii, se aglomerează şlepuri şi vapoare, iar din partea noastră, nimic; iar pe înălţimile de la Isaccea nu se află nici un tun.

13 Iunie. — Am vorbit ieri la curse cu *Bussche* de toate aceste indicii. El vine azi dimineaţă la mine: «Nu aveţi de gând să spuneţi toate acestea Regelui?» – Eu: «Nu. Nu pot scrie aceste lucruri, şi nu am ocazie să văd pe Rege». — El: «De ce nu vă duceţi să-l vedeţi?» Eu: «Aveam de gând să fac zilele acestea o comunicare oficială M. S., cum v-am spus pe vremuri, dar în faţa răspunsului defavorabil al Austriei, mă abţin!» – (Insuccesul îmi rămăsese pe inimă).

14 Iunie. — *Neniţescu* mi-aduce o scrisoare de la *Beldiman,* prin care arată cât de mulţumit este Berlinul de demersul meu pe lângă Czernin şi de faptul că i-am lăsat iniţiativa. Bussche a raportat cu fidelitate conversaţia mea de la 1 Iunie. — Atunci, de unde vine abţinerea lui Bussche să susţie cererea? – Neniţescu aprobă răspunsul ce l-am dat ieri lui Bussche.

15 Iunie. — *Bussche* a văzut pe Brătianu ieri: declaraţie de neutralitate definitivă! Ministrul nu vrea să se vorbească de ea. — Răspund: «De la mine, nu se va şti nimic; nu am obiceiul să repet ceva; aşa, pentru a nu descuraja pe nimeni, nu am comunicat nimănui răspunsul negativ al Austriei, – şi cu toate acestea, Neniţescu îl cunoştea!» – El: «Probabil de la Berlin, unde din raportul meu se cunoşteau propunerile d-tale...»

16 Iunie. — *Bussche* a dus *Regelui* o comunicare a lui Falkenhayn asigurându-l că ofensiva rusească nu mai poate avea nici o însemnătate şi că măsurile sunt bine luate pentru a o reduce la un eşec sigur. — Evenimentele din Bucovina şi de pe tot frontul nu emoţionează pe Rege. — Dacă Ruşii intră în Transilvania, vor fi momente mai grele de trecut. — Bussche asigură că Regele nu împărtăşeşte modul cum a fost regulat incidentul de la Mamorniţa. În fond, «chiar Brătianu era de altă părere, şi dacă a primit scuza erorii, a fost din

motive politice(?)» – Nevasta unei persoane din anturajul imediat al lui Filipescu, i-a mărturisit că pentru Ruşi aceasta era *un balon de încercare.* Regele recunoaşte că presiuni au fost făcute asupra lui Brătianu şi că probabil vor reîncepe. Bussche a comunicat că Brătianu declarase în ajun că va păstra neutralitatea definitivă, iar Regele a spus că credea şi El că aceasta este politica probabilă a lui Brătianu (??) – Regele este liniştit şi bine dispus.

19 Iunie. — Dimineaţa mare întrunire federalistă, cu delegaţi. Mitilineu raportează: «Nimeni din Bucureşti, numai agenţi; tot publicul adus din provincie».

La curse: Toţi Englezii răspândesc zvonul unei mari ofensive *englezeşti,* victorie pe un front de zeci de km... numeroşi prizonieri germani etc. Bunul Hamilton e destul de naiv ca să-mi spună – (Flaut câştigase) – că astăzi, din cauza marii ofensive, nimeni nu va fluiera!!

20 şi 21 Iunie. — Ofensiva pe frontul de apus pare a fi puţin lucru, şi se pare că Francezii au făcut mai mult decât Englezii aşa de mândri acum două zile.

— Am văzut pe *Waldburg* şi pe Szent-Jvany. Fără a critica pe Bussche, ei au aerul să-l acuze că a fost prea încrezător şi a contribuit mult la întărirea lui Brătianu. Este cam târziu pentru a suspecta buna lui credinţă şi pentru a-l acuza că ascunde probabil multe lucruri, Regelui.

23 şi 24 Iunie. — Iar se vorbeşte de o presiune a Quadruplei înţelegeri. *Bussche* a venit Joi la dejun. Din izvor foarte secret, cu temerea că dacă s-ar vorbi să nu fie descoperit, el îmi spune că Antanta a trimis răspuns lui Brătianu că, dacă nici în împrejurările de faţă România nu se mişcă ei nu mai înţeleg să se ocupe de ea la Conferinţa de pace. Brătianu a convocat consiliul de miniştri şi toţi chiar Anghelescu, afară de Costinescu, au fost de părere că nu se putea intra. Costinescu rămăsese la Bucureşti pentru a veghia.

Aseară «Adevărul» conţinea o notă, – evident factura Take Ionescu, – care confirmă deplin presiunea Antantei, dar care eschivează răspunsul.

— Azi dimineaţă *Mişu Săulescu* îmi comunică că Blank, care vine de la Viena şi de la Budapesta, s-a întors de acolo cu convingerea că Antanta va încerca în contra noastră lovitura reuşită cu Grecia.

Aspura Salonicului: Falkenhayn a telegrafiat lui Hammerstein că el *pierduse speranţa* că Sarail va mai încerca vreun atac!

30 Iunie. — Am văzut pe *Czernin* venit din Sinaia. Presiune să mă coalizez cu Carp, Bădărău şi Stere; dacă opoziţia, în acest mod, ar fi mai tare s-ar sta de vorbă cu ea. — Eu menţin punctul meu de vedere: a sta de vorbă; restul este treaba mea, din momentul când totul ar fi sub condiţia de... — Cum această opinie a fost emisă, în ceea ce priveşte pe Carp, de Bussche în mai multe rânduri, presupun că Puterile Centrale păstrează speranţa să trateze cu Brătianu şi nu vor să-l sperie. Această supoziţie îmi este confirmată de Blumenfeld.

Stere i-ar fi spus că aceasta este şi impresia pe care Carp a cules-o şi la Budapesta.

1 Iulie. — Colonelul de *Hammerstein* nu este stăruitor de loc. El recunoaşte că în situaţia actuală ar fi o răspundere prea mare să angajezi ţara într-o acţiune. El o spune pentru Brătianu; dar aceasta ni se aplică şi nouă. — Dealtminterea, nu avem ce ne trebuie pentru un astfel de război. În Septembrie, poate, se va avea 2800 lovituri de tun; astăzi d-abia dacă avem 1500. Tunurile trag 100 de lovituri pe zi: deci d-abia avem necesarul pentru acţiunile preliminare – trei luni cel mult, – şi apoi...! După zece mii de lovituri tunurile trebuie să fie înlocuite; Germania a reînoit *toată* artileria ei: la început s-a u ivit mari dificultăţi. De unde va lua România tunurile de înlocuire?

Hammerstein spune că ofensiva franceză a avut un mare succes: 5 km. de pătrundere. Ofensiva engleză: nimic; armata franceză a fost nevoită să le trimită trupe. Totul s-a oprit, şi nimic nu s-a slăbit împrejurul Verdunului.

4 Iulie. — Take Ionescu-Filipescu au ţinut tocmai Joi întrunirea lor. Dacia pe jumătate goală. Notabilităţile fost

conservatoare s-au abţinut. Fiul Filipescu la Sinaia. Deşliu, plecat din ajun. Manifestaţie copilărească. Discursurile adresate exclusiv Regelui. Acelaşi Take Ionescu foarte obraznic la adresa Regelui. Iar Filipescu, mojic cu unii miniştri. Denunţările de ordin internaţional ar fi foarte grave dacă nu ar cunoaşte toată lumea faptele. — Este greu să se discearnă motivul acestui atac subit. Blumenfeld îl explică în modul următor: Grigore Filipescu a fost la Mille, acum opt zile; Mille rupând-o cu Acţiunea Naţională, el s-a plâns că Victor Antonescu a bârfit pe Federaţi la Paris, şi a ştiut să inspire o încredere nelimitată în Brătianu. (Lexi Ca-targi scria fratelui său Barbu, că Briand avea deplină încredere în Brătianu). Diplomaţia antantistă a desfăcut pe Federaţi: de aici ieşirea violentă contra lui Antonescu, ieri la Dacia. — Grigoraş ar fi adăugat că au certitudinea absolută că Brătianu va face în curând război puterilor centrale, dar el singur; iar după un război glorios(!?) el va fi atât de stăpân pe situaţie, încât trebuie împiedicat ca mobilizarea să-i găsească pe ei în afară de guvern: de aici necesitatea de a ataca pe Brătianu pentru a-l obliga să facă un guvern de coaliţie. Aceste explicaţii se ţin destul de bine... Biumenfeld trage concluzia: Brătianu se pregăteşte de război. Dealtminterea, Iliescu a lăsat să întrevadă colonelului Păianu şi generalului Saegiu, rechemaţi, mobilizarea pentru jumătatea lunii August.

5 Iulie. — *Bussche* vine de la Sinaia şi dejunează la mine. Chiar azi dimineaţă (eram ocupat cu comitetul curselor) venise la mine şi insistase mult ca să mă vadă. Deci grabă şi grijă din partea lui. El a primit o comunicare foarte secretă cu ordinul să mi-o comunice şi să o spună şi Regelui, de care speră că va fi primit mâine. El mă roagă să fac comunicarea şi lui Carp, dar numai lui. Mă mai roagă stăruitor să văd şi pe Rege. Iată comunicarea: «Diplomaţii Antantei discută aprig planul tratatului care se va oferi României şi pe care d-l Brătianu, având în vedere precedentele lui conversaţii cu ei, nu îl poate respinge».

În anturajul Regelui, personalul nu este cumpătat şi

mareşalul a sfătuit pe cinvea să nu-şi ia prea mult bagaj la Sinaia, căci, în caz de mobilizare bagajul va rămâne acolo... — Dealtminterea *H. Catargi* a spus alaltăeri, la mine, la masă: «În Septembrie...!»

6 Iulie. — Bussche a văzut pe Stirbey şi i-a spus ca să fie repetat: «D-l Brătianu de mult ce vorbeşte cu Antanta, ţese cu mâinile lui plasa în care se va prinde singur!». — Cum primăria (?) a pus să se vopsească în negru partea de sus a câtorva felinare, celelalte urmând să fie stinse în caz de bombardare de avioane, Bussche a spus azi dimineaţă lui Brătianu, că îi mulţumeşte că s-a luat această precauţie tocmai în faţa legaţiei germane pentru a-l proteja în caz de bombardament. (Este cel mai nostim mod de a lua în batjocură această nedibăcie care a îngrijorat foarte mult lumea). Brătianu a răspuns că nu luase el iniţiativa acestei măsuri! — Bussche a declarat lui Brătianu că ofensiva anglo-franceză nu dăduse rezultate şi că era un insucces.

— Pretutindeni nu se vorbeşte decât de *mobilizare* şi intrare în campanie. Generalul Burghele a spus rudei sale Filostrat, că în curând Ruşii vor fi la Fălticeni şi că trebuie să fie bine primiţi: «Se vede că d-l Brătianu are angajamente». — Un ofiţer de Stat Major s-a dus să spună, verbal, colonelului regimentului 44 la Câineni, că nu trebuia să se libereze oamenii şi să se oprească şi seriile următoare, iar ofiţerii care erau în permisie de douăzeci de zile, au fost rechemaţi prin scrisoare, sub pretextul că trebuiau să se dea în primire lucrările executate la tranşee. — Trebuie ca Randa şi Waldburg să fie foarte îngrijoraţi pentru ca să fi venit să mă întrebe dacă vedeam situaţia în negru.

— *C. Diamandi* de la Petersburg e de zece zile aici şi n-a venit să mă vadă! La club l-am găsit conferind cu Argetoianu, dar la mine nu a pus piciorul. Evident că este un cuvânt de ordine. De altfel Stere îmi trimite răspuns prin Blumenfeld, că Diamandi lucrează pe lângă Brătianu pentru a-i proba că Ruşii au rezerve şi muniţii de patru ori mai mult decât Germanii. Stere este de părere că ar trebui atacat acest agent care este mai rus chiar ca Poklevsky.

— D-l *de Schelking,* de la «Birjewia Wiedomosti», cunoscut, vine la mine şi îmi face o pledoarie pentru acţiune: 1) Pericol ca Ungaria să capituleze. Cum ea ar fi silită să dea partea ei din Galiţia pentru «Regatul Poloniei» şi Bosnia şi Herţegovina pentru Serbia, – «Serbia înainte de toate», – va fi imposibil să i se mai ia ceva şi pentru România. 2) s-au distrus Austriecilor 26 de divizii din 56; când frontul lor va fi străpuns, nu se va pierde vreme pentru a-i nimici şi trupele vor fi îndreptate spre nord, pentru a învălui pe Hindenburg; atunci cui va mai întinde mâna armata românească dacă se hotărăşte prea târziu? 3) Dacă Românii nu aranjează acum ceva durabil cu Rusia, imediat ce Bulgarii vor fi gonit pe Regele lor, Ruşii îi vor relua la sânul lor. — Acest domn va reveni să mă vadă poimâine.

8 Iulie. — Urmarea vizitei lui *Schelking* de la ora 11 la 1. El prânzise în ajun cu Take Ionescu, la Enescu: «Foarte hazliu şi mult spirit». (Mi se raportase că glasul strigător şi cuvintele sgomotoase ale d-lui Take făcuseră scandal. El face, prin trenuri la Palat, peste tot, pe «comis-voajorul» antantist). — D-l Schelking spune: «Brătianu nu mai poate să nu meargă cu noi; în momentul de fată se discută contingentul de Ruşi pe care trebuie să-l punem în Dobrogea şi, odată această convenţiune stabilită, va trebui ca el să se descopere. Până acuma ne-a legat la gard; noi îl vom lega de acum încolo, căci cu Germanii e ars; nu va putea niciodată să meargă cu ei. — Şi Federaţii sunt nemulţumiţi de el; şi ei – ca şi d-voastră – nu ştiu ce va face. — Noi ştim că, cu toate angajamentele luate, multe lucruri au trecut în Bulgaria; un ministru mi-a dat cuvântul de onoare că nu trecuse nimic, *şi eu ştiu* numărul de kile de grâu, numele şi numărul şlepurilor. Cererile au fost în adevăr de necrezut: de ce nu ni s-a cerut şi Moscova şi Petrograd? Poklevsky recunoaşte că d-ta ai avut dreptate şi că România nu a fost nici cu Rusia, nici cu Germania, *nici neutră».*

— *Hammerstein* îmi aduce rezumatul audientei de ieri a lui Bussche la Rege. — El a raportat Regelui ceea ce mi-a comunicat special mie în ziua de 5. Regele: «Nimica oficial şi

nimica schimbat, dar poţi să ştii ce va aduce viitorul?». (Ceea ce spune Hammerstein este din a treia mână, dar el insistă «asupra micii rezerve (sic) a M. S.) – Iliescu nu va trece şef de Stat Major. — Regele nu ştie nimic despre manevre proiectate şi ele nu vor avea loc. – Acestea sunt cele trei răspunsuri ale Regelui, pe care îl rog pe Hamtmerstein să mi le mai repete.

Vorbim: Se joacă cu focul; dacă România face un pas greşit, va fi foarte grav. Măsurile sunt bine înţeles luate şi mai ales Bulgarii nu vor fi surprinşi. — Sunt aproape 1 milion de Bulgari(?) numărând şi comitagii, execelente trupe de etapă; turcii au armata din Tracia, – 4 corpuri, – şi o divizie de cavalerie; Germanii sunt pretutindeni şi nu au retras nici un element, nici măcar pentru a para marea ofensivă, şi chiar la Vatra Dorna se va găsi artileria grea germană. Este o copilărie să se creadă că luptele se vor da în Dobrogea! La nord, Moldova, câmp de etape pentru Ruşi; la sud, linia Dunării, câmp de operaţie: deci, războiul va avea loc pe teritoriul românesc.

— Am fost primit între orele 3½ şi 5 de *Rege.* L-am găsit foarte cordial, şi bine dispus. Am început imediat: «Se joacă cu focul». — *Regele:* «Se vorbeşte mult şi prosteşte». — Ating chestiunea personală referitor la spusele lui Procopiu, care ar fi spus lui Mitilineu, după audienţa sa de la 19 Aprilie că Regele ar fi făcut observaţia că într-o împrejurare nu aş fi păstrat discreţiunea voită. Eu: «Dacă este o calomnie, ea va fi adusă la lumină: dacă este o greşeală serioasă, ar fi nimerit să mă retrag ca Regele să aibă în capul unui partid de guvern un om cu care să poată vorbi cu încredere». — *Regele:* «Nu-mi reamintesc, în adevăr, aşa ceva». — *Eu:* «N-ar fi cumva referitor la divulgarea telegramelor trimise la Berlin la 22 şi 23 Ianuarie?**».** Şi încetul cu încetul, Regele căruia îi spun că această divulgare este fapta cel puţin a lui Mişu Pherekyde, îşi reaminteşte şi exclamă de odată: «Dar, aceste telegrame au fost făcute cu d-l Brătianu». (Vezi 3 Februarie).

Expun Regelui: 1) Cazul colonelului regimentului 44

Câineni, care prin scrisoare a revocat concediile ofiţerilor după ordinul verbal adus de un ofiţer de Stat Major, caz care poate să se repete cu toţi şefii. — Regele: «Cum am aflat că se revoacă concediile, am trimis răspuns ministrului că *era o prostie,* şi acum zilnic semnez concedii»... Eu: «Indic M. V. Modul cum ordinele Ei sunt întoarse». 2) Cazul generalului Burghele, care vesteşte pe Filostrat că peste câteva zile Ruşii vor fi la Fălticeni, (v. 6 Iulie). — 3) Cazul lui Teişanu, inspector la calea ferată şi făcând parte din comisunea mixtă, cerând lui Cealâc să-l opereze imediat, căci în August va avea loc mobilizarea. 4) Informaţiile precise asupra tratatului care se pregăteşte, şi afirmările lui Schelking care vorbeşte de convenţii militare, etc. — *Regele:* «Nu este nimic schimbat. Situaţia militară indică în cel mai rău caz, o amânare pentru Puterile Centrale. Partida noastră nu se va juca cu uşurinţă şi aşa pe neaşteptate. Este evident că se fac presiuni. *Dar înainte de toate trebuie să vedem care este interesul nostru:* n-avem interes să existe o Bulgarie mare. — Nu avem nevoie să vedem Ungaria întărindu-se; ar fi rău pentru noi ca Rusia să devie prea tare. Avem în special interesul ca să fie o Germanie foarte tare. Deci poziţiunea noastră este foarte grea şi foarte greu de «conciliat». (Este prima dată când Regale vorbeşte *cu mine* în acest mod de Bulgaria: asta este produsul lucrării lui Brătianu). — *Eu:* «Germania va fi contra-greutatea noastră faţă de Ungaria». — *Regele* nu credea Austria aşa de slabă. El spera ridicarea ei. Germania, singură, este aceia care se bate pe ambele fronturi!

Atrag atenţia Regelui asupra armatei bulgare, asupra Turcilor din Tracia, asupra Germanilor care nu au fost retraşi din Balcani. — *Regele:* «Bulgarii au 500 de mii de combatanţi; nu ştiu cât s-a oprit din armata turcească, căci multă a fost trimisă în Asia; nu cred să fi rămas în Balcani mare lucru din armata germană; poate că acuma în urmă s-au oprit retragerile. — Bulgarii sunt cu totul nesuferiţi. Serbia va fi refăcută». —

Mai atrag atenţia Regelui asupra propagandei militarilor.

Ceea ce nu s-a putut obţine prin gazete asupra opiniei publice, se încearcă prin ofiţeri şi aceasta este opera generalului Iliescu. Numirea lui Iliescu ca şef de Stat Major, ar fi un simbol de război. — *Regele,* surâzând: «Dar nu este». — *Eu:* «M. V. mi-a spus primăvara trecută că el nu va fi numit niciodată». — *Regele:* «Tot nu este încă!». — *Eu:* «Trebuie să se sfârşească presiunea ce se exercită asupra Regelui, cu pretinsa opinie publică; M. V. a putut să se convingă prin fiasco întrunirilor». — *Regele:* «Cu toate sforţările făcute şi banii chejtuiţi. Dar ce vor aceşti domni?». — *Eu:* «Puterea!». — *Regele:* «Filipescu e nebun de legat. L-am văzut. Şi am fost silit să deschid perspective în sensul lui (înţeleg acuma de ce Filipescu se arată mulţumit de Rege), dar i-am spus că doresc să ies învingător numai ca să fiu destul de tare, ca să *arăt pumnul* unor elemente. D-l Take Ionescu vrea să intre în guvern? Prin ce mijloace? (Şi Regele recită frazele lui Take Ionescu la adresa Lui, la Dacia). Ţara e prea mică pentru el? Dar n-are decât să se ducă! Dar d-ta, Marghiloman, înţelegi un guvern naţional fără d-ta?» — *Eu:* «Eu n-am părere de dat, dar dânşii cred că da». — *Regele:* «Un guvern naţional fără d-ta nu e admisibil». Mai pe urmă: *Eu:* «Aş dori să văd plecat pe Diamandy: prezenţa lui coincide în totdeauna cu tractări şi semnături». — *Regele:* «El este foarte calm şi cunoaşte bine pe Ruşi!

— Văd pe *Hammerstein* la 5½ şi îi spun că nu trebuie văzută situaţiunea în negru, dar trebuie furnizate elemente de convingere că se mai află o armată germană în Balcani şi mai ales să se provoace amabilităţi din partea Bulgariei; Regele este probabil rău impresionat de incidentul Tzenescu.

9 Iulie. — *Radeff,* probabil pus la curent de către Hammerstein, îmi spune că el s-a silit în totdeauna să amelioreze relaţiile cu România. Trebuie să ştii să-ţi limitezi aspiraţiile şi Bulgaria a câştigat mai mult decât poate mistui în optzeci de ani. Ea nare nici o revendicare în contra României, cu toate că oamenii politici români au vorbit de restituţii pe care Bulgaria nu le cere. – Există o unire adâncă

între Bulgaria şi Germania, şi Germanii au cucerit pe Bulgari prin puterea lor de muncă, pe care acest popor de lucrători o admiră mai presus de toate. — Eu îl întreb ce s-a petrecut cu Tzenescu. — Radeff: «Guvernul nostru a vestit pe Derussi (comunicare făcută prin secretarul general al afacerilor străine), că Rusciuk a fost declarat teritoriu militar, deci închis. Eu am făcut aceaşi comunicare lui Porumbaru. Această măsură era necesară pentru a mai împiedica spionajul, devenit foarte intensiv *de când s-a creat un consulat rusesc la Giurgiu.* — Am cerut să fiu prevenit când va pleca ataşatul, pentru ca să-i organizez călătoria prin Samowit sau Sistow; cu toate acestea, căpitanul Tzenescu a voit să treacă; sentinela s-a opus şi bineînţeles n-a vrut să-şi părăsească postul pentru a chema superiorii». — Recomand bunele procedeuri şi ceva care să poată măguli pe Rege. — El: «D-l Brătianu este un vrăjmaş al Bulgariei; el nu poate ierta lui Radoslavof că a făcut o Bulgarie mare, când el, Brătianu, nu a făcut încă nimic. El este prea personal, prea mulţumit de sine pentru a primi superiorităţi chiar întâmplătoare. Să fii convins că dacă se întâmplă ceva, de la graniţa Dobrogei va pleca scânteia, datorită vorbelor şi faptelor imprudente ale generalului Georgescu! Bulgaria a propus crearea unei zone neutre şi România a refuzat.

— *Generalul Culcer* este de părerea mea: politica României trebuie să meargă mână în mână cu Bulgaria şi România a refuzat».

— *Generalul Hârjeu* mi-a făcut o lungă vizită; a venit să pipăie terenul: nu mi-a spus formal că se înscrie în partid, dar... În audienţa de concediu, Regele i-a spus că în curând va avea o reparaţie. (Cum? El a părăsit definitiv oştirea!).

— *Stere,* care se anunţase din ajun, vrea să ştie rezultatul audienţei. Îi spun cât de calm am găsit pe Rege: «Da! Dar Regele va resista oare? Pricepe oare?» Pentru Stere. Brătianu nu poate face altă politică decât cu Ruşii. Duca i-a spus; «Când va judeca că s-a înşelat, el se va retrage şi Marghiloman va lua guvernul». — Dar aceasta, când el Brătianu va vedea că s-a înşelat: dar el nu o va vedea

niciodată, sau o va vedea când totul va fi poate pierdut! Eu îl întreb: «Dar d-ta?». El: «Când voi vedea o manifestaţie: *Carp, Maiorescu, Marghiloman,* va fi datoria tuturor să-i dea concursul!». — Eterna lui lipsă de iniţiativă!...

11 Iulie.

— Ieri gazetele care primesc comunicări germane, vorbeau de o slăbire subită a inteligenţei lui Sassonov. Astăzi de dimineaţă Westnic anunţă că este înlocuit cu preşedintele de consiliu Stuermer. Nu concediu; dar înlocuire după cererea lui!

Regele care plecase la Sinaia pentru vreo 10 sau 12 zile (se suspendase chiar audienţele în acest răstimp), se reîntoarce subit la Bucureşti astă-seară. — *Quid?*

12 Iulie. — Mare excitare în oraş! Gazetarii raportă (10½) că un consiliu de miniştri ar avea loc la Brătianu (ştire inexactă). Wyzanti înapoiat din Sinaia, sora mea prin scrisoare, îmi spun că aseară a fost panică la Sinaia şi că lumea voia să plece: Mobilizare. — *Blumenfeld* raportează că a auzit cu urechile lui pe Poklevsky zicând lui Mişu Cantacuzino, în sala de joc de la Sinaia: «De astă dată veţi intra!». Blumenfeld zice că Bussche ar fi foarte surescitat. Îl voi vedea după amiază.

— Colonelul *Sturdza,* care a fost la mine, mi-a povestit că colonelul Ioanid, aghiotantul lui Iliescu, i-a spus, acum 14 zile, să nu-şi lase familia la Tekir-Ghiol şi că n-ar putea să se folosească de concediu, fiindcă înainte de 10 zile (au trecut) va avea loc mobilizarea. Prezan a trimis ofiţerilor săi lista gazetelor pe care ei nu trebuie să le citească, în care listă intră şi gazetele mele. Mai mult, el a dat ordin ofiţerilor lui să nu mai frecventeze prăvălia bărbierului la modă anume Voigt, fiindcă era german, cu toate că este stabilit la Iaşi de 35 de ani.

— Se pare (Blumenfeld) că Schelking a anunţat acum două săptămâni căderea lui Sassonov şi că Poklevsky este acela care i-a recomandat să nu facă vreo campanie în contra lui Brătianu, ceea ce a făcut pe Filipescu şi pe Take Ionescu furioşi în contra lui Poklevsky. Schelking nu crede ca

Brătianu să intre în acţiune în acest moment (vezi 6 Iulie).

— *Hammerstein,* care acum 5 zile mă înştiinţase în mod confidenţial că Falkenhayn are să împăneze armata austro-ungară cu Germani, îmi comunică în scris: «Din sorginte sigură aflăm că transporturi de trupe germane în Ungaria au fost văzute pe drum în Carpaţi». Priceapă cine vrea...!

— *Bussche,* sosit de la Sinaia, dejunează la mine cu G. Stirbey. Regele a sosit pentru a sta aici până Joi. Bussche i-a comunicat prin Stirbey ceea ce voia să-i comunice ieri la Sinaia în momentul când Regele pleca în automobil (ora 6): Guvernul german află din Kopenhaga că din ceas în ceas se aşteaptă acolo la consulatul general vestea mobilizării române. Dacă ea ar avea loc, guvernul german ar considera faptul ca o ameninţare şi ar fi silit să ia măsuri în consecinţă». Această comunicare trebuie să fi fost primită de Rege pe când era în conferinţă cu Brătianu, care a fost la El imediat ce a sosit din Florica, de la ora 11 la 12¾. Bussche face observaţia că niciodată Brătianu nu stă atât de mult la M. S. Ministrul este foarte îngrijat de proiectele lui Brătianu. El crede că Brătianu va invita pe Ruşi să calce teritoriul românesc cu mase mari de trupe şi că în acest mod el va pune pe Rege în faţa faptului îndeplinit. — Există un raport asupra spuselor lui Diamandy, *Bussche afirmă că e foarte exact* şi că a putut să-l verifice şi pe altă cale. Diamandy ar fi povestit că în ziua de 10 Iulie stil nou a avut loc o conferinţă între Brătianu, Poklevsky şi el. Poklevsky a oferit şi o convenţie de prietenie generală şi o convenţie militară; Brătianu nu a reţinut decât a doua ideie. A fost vorba: 1) De cei 200.000 Ruşi de ajutor. Poklevsky ar fi răspuns că s-a aşteptat atâta vreme, încât li s-au dat o altă destinaţie şi că nu se mai dispune de numărul întreg; iar Brătianu nu ar fi insistat asupra numărului. — 2) Ar trebui ca Sarrail să-şi înceapă acţiunea, căci România singură nu poate mişca, 3) Brătianu vrea să fie asigurat de organizarea unui transport serios şi continuu al muniţiilor sale. S-a vorbit de «Bistriţa» ce se află încă la Barcelona şi de vapoarele române sosite la Vladivostok. Ca probă de hotărârea de a intra, Brătianu a dat

tocmai faptul că el nu se retrage, cu toate că nu se mai dispune de cei 200.000 de Ruşi. — Bussche crede că chestia muniţiilor şi atacul de la Salonic sunt două porţi pe care şi le-a păstrat Brătianu pentru a se putea retrage. Dar ce sens au indiscreţiunile şi cuvintele lui Diamandy?

În privinţa Turciei, *Falkenhayn* trimite răspuns Regelui: «Turcii sunt destul de tari pentru a apăra şi Armenia şi coastele lor pe Marea Neagră şi Mediterană, şi mai ales Strămtorile. Diviziile care le au în plus, pot la orice moment să le înşire la graniţă ca, împreună cu Bulgarii şi Germanii, să închidă drumul spre Constantinopol. Dacă n-am fi convinşi că nu lipsesc Turcilor decât armele speciale pentru a se apăra victorioşi în orice război modern, nu le-am fi dat formaţii numeroase şi importante de ale armatei noastre. Aştept cu certitudine momentul când adversarul va simţi cât au învăţat aliaţii noştri la Galipoli». — Germanii trimit trupe în Carpaţi. Mai sunt mici dificultăţi de aranjat cu Austria, şi în urmă Hindenburg va avea comandamentul suprem pe tot frontul de la Riga la Dunăre.

Brătianu s-a sustras mereu de la o întrevedere cu Czernin, dar când Ivany l-a întrebat astăzi direct dacă d-l Brătianu refuză să vadă pe trimisul Austro-Ungariei, el s-a grăbit să-i fixeze o întâlnire pentru mâine. Czernin îi va spune că dacă manevrele vor avea loc, aceasta va fi *prea mult.*

13 Iulie. — Generalul *Iliescu,* emoţionat de nota publicată ieri în «Steagul», are îndrăzneală să-mi ceară, prin Metaxa Doro, să public că această notă a trecut prin surprindere, şi cu mâna lui a adăugat că «ştirea numirii lui la Statul-Major este falsă». — Răspund:. Nimic, câtă vreme prietenii lui şi ofiţerii care intră în contact cu dânsul nu vor sfârşi cu alarmarea publicului, anunţând în fiecare moment intrarea noastră în acţiune.

— Tocmai astăzi dimineaţă Mihail Seulescu îmi aduce ştirea că generalul Seulescu, divizia 1 de cavalerie, a fost chemat la Bucureşti şi a fost însărcinat, pe un crochiu care i-a fost remis chiar de Iliescu, să caute punctele de trecere ale

Dunării între Calafat şi Severin. Generalul se află la Calafat. — Aceasta veste este în legătură cu o hartă adusă de Vulturescu, pe care un ofiţer de Stat-Major a notat planul viitoarelor noastre dispoziţii strategice, indicând ca unul din obiective interceptarea comunicaţiilor prin Serbia. La toate aceste elemente noi, colonelul Sturdza adaugă că generalul Paraschiv Vasilescu l-a informat că toate trupele care se aflau cu faţa spre răsărit au primit ordinul să se întoarcă cu faţa spre Carpaţi. Radu Ivănescu ştie de la o rudă apropiată că la Statul-Major toate ordinele sunt gata pentru ziua de 24 Iulie, ca să se *concentreze* în August, 18 sau 19 contingente. Pe de altă parte pe malul bulgăresc în faţa Prundului, proprietatea sa, se vede o mare activitate printre soldaţii germani.

— A. Mavrodi, de la «Viitorul», îmi aduce vestea, extrem de confidenţială, că pe graniţa noastră din Quadrilater ar fi avut loc un conflict grav între soldaţii bulgari şi români. Numeroşi răniţi. Schimb de note foarte vii între Sofia şi Bucureşti! — Şi Mavrodin mi-a anunţat numirea lui Iliescu pentru ziua de 15...!

— Czernin îmi raportează convorbirea lui cu Brătianu: *Pentru moment nu este nimic de temut*; cum ai spus-o d-ta ieri: Brătianu este prea deştept pentru a încerca astăzi o aventură primejdioasă. — El a repetat lui Brătianu, în alţi termeni, declaraţia lui Bussche privitoare la manevre, Brătianu i-a răspuns ca nu vor avea loc manevre generale, dar mici manevre *fără rechiziţii,* şi că generalul Iliescu nu va fi numit şef de Stat-Major. — Brătianu a adăugat că el era obligat să facă ceea ce făcea pentru a «minţi opinia publică» şi să-i facă să creadă că intră în acţiune! — Czernin i-a răspuns că el nu crede, căci ştie cât de mult opinia publică este la discreţia lui.

Czernin are impresia că Brătianu a crezut Puterile Centrale foarte abătute, dar când, din contra, s-a aflat că veneau trupe de pretutindeni şi că Puterile Centrale vorbeau de sus, el a înţeles că nu era momentul... !

— *Bussche* fi fost primit la ora 5 de Rege. El a aflat că

comunicarea lui din ajun a fost adusă la cunoştinţa Regelui pe când era Brătianu la El (prin dispoziţia sigilelor el e înţeles cu Regele că comunicarea este de natură urgentă). Când a repetat Regele lui Brătiami comunicarea: lui Bussche, Brătianu n-a spus decât: «Aş fi putut să fiu scutit de aceasta». Tot acelaşi joc cunoscut! — Bussche a spus Regelui că d-l Brătianu trata, şi schiţând ceea ce i se propune; Regele, în două rânduri a recunoscut că «se vorbeşte», dar n-a întrebuinţat termenul de «negocieri». — Asupra manevrelor, ele vor fi parţiale; şi asupra sugestiei: «dar succesive». Regele a spus că detaliile nu sunt încă discutate (vezi 15 Iulie). Impresia lui Bussche: *Regele e ferm şi rezistă!*

Radeff îmi aduce o scrisoare lungă, explicativă a incidentelor care au avut loc. El este de părere că Puterile Centrale trebuie să facă o mare sforţare, pentru ca, dacă există posibilitatea unui guvern conservator, el să se prezinte cu un mare succes. Cedarea Bucovinei nu mai poate fi îndoelnică.

14 Iulie. — D-l de *Bussche* îmi comunică un cuvânt spus de Pherekyde. Petersen pretinde că are acces sigur la dânsul printr-o persoană de încredere. Pherekyde ar fi spus: «Sâmbătă Brătianu va prezenta Regelui convenţiunea ce se prepară; dacă Regele o refuză Brătianu se va retrage». — Alt cuvânt, naiv, al lui Brătianu lui Bussche: «Se zice că Sasonov a căzut din cauza mea».

— D-nul de Schelking (o puşlama după spusele lui Radeff, un domn care a fost silit să iasă din diplomaţie pentru o afacere de bani la Munchen, după spusele lui Bussche). Se invită la dejun la mine şi aduce şi pe nevastă-sa, o Germană. Părerea lui asupra căderii lui Sasonov se explică prin faptul că Stürmer, fiind deochiat la ministerul de interne, era nevoe de un departament pentru el, şi cum el se află cu mâinile goale, caută un succes; acest succes nu va putea fi decât intrarea României. «Trebuie deci să vă aşteptaţi la o mare presiune».

15 Iulie. — Revenim la conversaţia lui *Bussche* cu cu

Regele. Ministrul a fost astăzi de dimineaţă la *Brătianu* pentru singurul motiv să-i spue ceea ce declarase Regele privitor la manevre; şi că M. S. se ţinea de asigurarea dată la Berlin la 22 Ianuarie, de acord fiind cu d-l Brătianu. (Acest de al doilea punct nu mi-l spusese Bussche alaltăeri. Înţeleg acum liniştea care s-a făcut în spiritul lui Bussche). (Vezi 13 Iulie). — Brătianu recunoaşte că au avut loc incidente de graniţă cu Bulgarii. S-au tras asupra grănicerilor noştri, răniţi n-au fost. Czernin a fost rugat să vorbească cu Radeff în această privinţă. — Se tratează pentru a obţine o mare cantitate de material pentru calea Craiova-Bucureşti şi Bussche ar dori să izbutească pentru a înmulţi legăturile economice. În gândul meu eu cred că materialul se cere pentru linia Tulcea-Megidia!!

— Generalul Hârjeu se înscrie în partidul conservator.

— Colonelul Sturdza îmi face comunicarea că Carp, pe care toată lumea îl îndeamnă să vadă pe Rege, nu va veni la Bucureşti decât dacă îi cer eu aceasta şi dacă voi avea o convorbire cu el. Fac rezervele mele în ceea ce priveşte pe Maiorescu, dar am anunţat că îi voi scrie.

Conferinţă cu Neniţescu. El este de părere că între Carp şi Maiorescu ar trebui să aleg pe Carp.

Scriu lui Maiorescu pentru a-l rechema şi îi comunic că voi căuta să am o convorbire cu Carp.

20 Iulie. — Văd pe Czernin, Bussche, Bădărău. Spre marea mea mirare, găsesc pe *Czernin* optimist: «Ştiu foarte bine. Că în caz de înfrângere Brătianu ne-ar ataca, dar el nu va face nimica *astăzi.* I-am vorbit de trupele care se masau contra noastră; el s-a roşit de mânie – nu poate cineva să se prefacă în aşa hal – şi mi-a afirmat că nu ştia nimic». — Czernin caută explicaţii: Ofiţerii pregătesc poate atmosfera, ordinele de a nu mai face manevre merg încet, etc.

Bussche din contra este îngrijat; comentează numeroasele mişcări de trupe; simt că la fiecare moment el transmite Regelui note.

— Cu aceste impresii îl văd pe Bădăran. El a fost la Carp şi nu l-a găsit dispus să se mişte. Şi el are aerul să

subordoneze adeziunea lui înţelegerei mele cu Carp. Îi remit, pentru Stere care a cerut o audienţă, următoarele notiţe: Regimentul 8 Buzău se află pe picior de război cu al 5-lea batalion de miliţieni în fiinţă; al 4-lea batalion teritorial se completează în grabă pentru a fi trimis la Turtucaia spre a face brigadă cu batalioanele Râmnic-Sărat şi Prahova; la regimentul 27 Prahova s-au încorporat oameni de 46 de ani şi oameni care n-au făcut niciodată serviciul militar, etc...

— Astăzi *Stere,* după audienţa sa, este foarte dezorientat. El vede pe Rege cu totul în mâinile lui Brătianu. A găsit în gura Regelui argumentele obişnuite ale lui Brătianu: «Putem noi împiedica dezmembrarea Austriei?» – «O Bulgarie mare este un pericol pentru România» etc... — Regele a găsit scuzabilă construirea unei rampe de debarcare de 5—600 metri lungime în gara Iaşi, pe linia rusească Ungheni, etc... — Stere a vorbit Regelui de pericolul rusesc şi de faptul că un Hohenzollern nu putea să domnească într-o ţară vasală a Rusiei. Regele: «Vasală. Vorba nu este cam tare?»

— Falsul «Epocei»: Presupusa scrisoare Hrutschka este o ignominie stupidă. Falsul sare în ochi. Aflu de la *Arion,* întors de la Călimăneşti, că Filipescu făcându-i propuneri i-a anunţat că va publica un act care nu-i va mai permite lui Arion să rămâe pe lângă mine. Deci Filipescu a fost amestecat în această murdărie fără scuză posibilă, căci prea e proastă!

23 Iulie. — D-l de Bussche îmi comunică plecarea lui Maiorescu spre ţară, pentru a sosi săptămâna viitoare şi conversaţia lui (Maiorescu) cu ambasadorul Tschirski: Maiorescu va vedea pe Rege; el va cere să se retragă trupele de pe graniţa Transilvaniei. Carp nu va putea face parte din primul guvern din cauza accentuării lui; în caz de incursiune rusească, România va fi obligată să facă război Rusiei.

El a aflat de la Verzea, care a păstrat copie după telegramă, că recentul interviu al lui Take în «Adevărul» a fost cerut printr-o telegramă de la Odessa.

— *Paul Teodoru* care a călătorit ieri de la Constanţa cu generalul *Georgescu,* a aflat de la acesta, faţă fiind şi

generalul Basarabescu, că intrarea noastră în război, într-un termen foarte scurt, era un lucru hotărât. Dealtminterea asociatul lui, Nae Filiti, şi-a pus grâul în şire, urmând părerea lui Ilie Dorobanţu că nu mai era timpul necesar să-l treiere. Comunic lui Stirbey, pentru Rege, cuvintele lui Georgescu.

— Colonelul *Randa* este informat că colonelul Tatarinoff a trimis pe inginerul francez Kral, preşedintele coloniei cehe, în automobil plătit 1000 de lei pe zi, pentru a verifica drumurile pe hărţi; el a vizitat Balcic, Constanţa şi Tulcea şi de acolo a plecat la Odessa. — La Reni se împing pregătirile cu mare activitate: cele trei lacuri au fost întrunite prin canale şi totul este gata pentru a trece infanteria prin Isaccea, iar cavaleria şi artileria rusească ar merge la Ester pentru a se servi de noua cale ferată până la Bazargic. Reţin mai ales această apreciere serioasă: «Se face asupra spiritului public o astfel de lucrare de antrenament încât poate nu va mai resimţi ofensa unei ocupări ruseşti».

24—25 Iulie. — Al doilea fals al «Epocei».

26 Iulie. — Întrevederea cu *Carp.* Primisem, drept răspuns la un bilet trimis de mine, o vorbă de la Carp anunţându-mi sosirea lui. Ne vedem la 9½ dim. la el acasă. El este de părere că nu avem posibilitatea unei acţiuni asupra Regelui sau asupra lui Brătianu. Numai Germania şi Austria pot şi trebuie să acţioneze viguros. Politica lui Bussche a fost un şir de greşeli. Dacă astăzi ei nu pot sau nu îndrăznesc să vorbească de sus, atât mai rău pentru ei şi pentru noi. Ar fi trebuit să-i spun eu Regelui că dacă se persistă a se merge spre Rusia, partidul s-ar face antidinastic. El refuză să se amestece în oricare manifestaţie. Nu concepe un guvern de tranziţie. Singurul lucru care mi-ar rămâne de făcut este să public o declaraţie în numele partidului, cerând acţiunea alături de Puterile Centrale. *Niciodată nimica cu Maiorescu.* De asemenea nimic cu istericii fricoşi ca Arion. Dacă fac un guvern, el va avea concursul lui. El, dacă ar fi însărcinat, n-ar face nimic fără mine: «Orice s-a r fi petrecut între noi». — Nu cădem de

acord, dar uşa rămâne întredeschisă; el mă va ţine în curent de trecerile lui prin Bucureşti, ca să mai stăm de vorbă. — Un cuvânt al lui Carp: «Nu se face politică mondială cu partide!»

— *Bussche,* pus în curent: «Atât mai rău pentru tară». Eu îi spun că nu văd pentru ce, iar la urmă recunoaşte şi el că nu există nimic tragic. Se zvoneşte că de Joi ar domni o răceală între Brătianu şi Înţelegere, fără să se fi făcut nici o tentativă de împăcare. Regele a avut cunoştinţă de scrisoarea mea în privinţa lui Georgescu.

— El a avut ordinul să comunice *numai Regelui,* că pregătirile Bulgarilor erau numai pur defensive: «Inutil de a comunica şi lui Brătianu, având, în vedere intimitatea lui cu Antanta!» – El a spus Regelui ceea ce mi-a scris mie la 23 Iulie (5 August) că denegările lui Brătianu privitoare la fapte pozitive erau agravările preparativelor.

— Am văzut pe Neniţescu, Grig. Cantacuzino, Mehedinţi, Bărdescu, care toţi sunt unanimi că nu putem cere în momentul de faţă decât neutralitatea. Nu comunic nimănui, afară de Neniţescu, care este în curent, excluziunile de persoane ale lui Carp.

Maiorescu soseşte diseară. Aceasta mi se comunică de către Bourguignon în numele lui Czernin. Eidinger însoţeşte pe Maiorescu.

— Stirbey îmi spune că a arătat scrisoarea mea Regelui şi că s-au luat măsuri.

27 Iulie. — Am vorbit cu *Maiorescu.* El judecă aspru politica lui Brătianu. Îl pun în curent cu opiniile lui Carp – trec sub tăcere partea personală, – şi el găseşte că îi face onoare lui Carp că rămâne întreg. El afirmă, că orice manifestaţie colectivă cu Carp ar fi pentru moment o greşeală. Este de părere să nu facem nici o manifestare dacă nu o găseşte Regele oportună. Va merge fără întârziere să vadă pe Rege.

— A avut loc o explozie la depozitul de praf de puşcă. Morţi şi răniţi, mai ales printre cei veniţi în ajutor. Depozitul de acid sulfuric este distrus. Se anunţase o catastrofă totală.

— Adevăratul Hrutschka telegrafiază lui Corteanu că nici odată el nu mi-a scris şi că se abuzase de numele lui.

— *Barbu Catargi* îmi spune că soţia sa a primit destăinuirile doamnei Caterina Catargi, şi că părăseşte Sâmbătă Sinaia. Sora mea îmi scrisese că doamna Catargi o povăţuise să se pregătească de plecare. Din aceiaşi sorginte; Regina face multă politică: «Cred chiar că trădează pe Rege!»

1 August. — Regele a primit pe Maiorescu Sâmbătă 30 Iulie şi pe Carp astăzi..

— Am văzut pe *Bussche.* Cu toată neliniştea care agită toată lumea aci şi de care nu se bănuieşte nimic afară din Bucureşti, el este calm. Bussche a vorbit multă vreme cu Brătianu. Acesta i-a declarat în mod spontan că de astă dată, ca şi în trecut, va recunoaşte că s-a înşelat în privinţa lui. El vorbeşte de multă vreme cu Quadrupla; dar n-a convenit nimic şi nici n-a iscălit nimic – (Maiorescu m-a făcut să observ că din moment ce n-a fost întrebat şi că deci n-a fost nevoit să dea un răspuns, «singura ipoteză în care un ministru poate minţi (sic)». Brătianu nu poate să fi căutat, numai de plăcere, să mintă; ori Bussche i-a spus că niciodată el n-a pus întrebări lui Brătianu). — Bussche face observaţia că, cât toate astea, Brătianu l-a minţit o dată, când a negat că se reconstruia şoseaua Reni-Galaţi părăsită din 1878 de Regele Carol. Brătianu s-a arătat totdeauna îngrijorat din partea bulgărească. Bussche i-a dat asigurări şi Brătianu i-a răspuns: «Da, dar aveţi pe Bulgari în mână! Radoslavoff, chiar, este el sigur că armata nu va trece peste el!» – Bussche: «De astă dată lucrurile nu se vor petrece ca în 1913, căci lucrul e hotărât între Falkenhain şi Jekoff, şi şefii au armatele lor în mână». În această privinţă Bussche adaugă că incidentul de la Flămânda, despre care s-a vorbit atâta, nu a existat, fiind o simplă înscenare a câtorva ofiţeri români; şi că nu s-a tras decât cu cartuşe oarbe!

— *Maiorescu* aduce de la audienţa sa impresiunea că nu există *nimic iminent;* Regele i s-a părut mai torturat şi mai indecis, dar nu crede că el se va hotărî pentru război fără a

face vreun semn conservatorilor. Nu este posibil să înşele pe acei care rămân în viaţa politică. Maiorescu judecă rău pe Regele Italiei, care de curând semnase reînoirea tratatului şi care, timp de cinci luni, a înşelat pe împăratul Austriei. Acesta este un act pe care un suveran nu poate să-l facă. Regele a ascultat pe Maiorescu, fără să-i răspundă, şi l-a rugat să mai vie din când în când să-l vadă. Maiorescu crede că Regele este fericit să mai audă şi alt clopot. — Regele a destăinuit lui Maiorescu că Brătianu era convins de victoria Quadruplei, iar Maiorescu i-a răspuns că era o greşeală gravă a avea astfel de convingeri când nu cunoşti decât pe una din părţi: «D-nul Brătianu cunoaşte Franţa nu ştie nimic de Germania!».

— *Carp* a fost primit foarte amical de Rege. Prima întrebare:: «Ai văzut pe Marghiloman?**»** – Carp: «Da, dar i-am declarat că pentru neutralitate nu e nimic de făcut cu mine. Când Marghiloman va publica o declaraţie că trebuie să mergem cu Puterile Centrale, voi fi alături de el». — Regele a spus *că nu putea să spue care va fi hotărîrea lui,* fiindcă până seara toată lumea ar şti-o! — Carp: «Dar tot trebuie ca cineva să trateze în numele M. V., căci chiar eu de aş fi la putere, aş refuza să intru în acţiune fără să ştiu care sunt concesiile care s-ar face ţării în schimbul sacrificiilor ei. Ori, M. V. n-a negociat şi nu negociază. Ţara nu ştie că există o voinţă regală. Opinia publică..? Regele a voit un şef de Stat Major şi Brătianu nu l-a acordat» – Regele: «Dar Christescu nu este aşa de bun...» —Carp: «Ce are a face, trei zile după numire n-aveţi decât să-l schimbaţi! Dar dacă această numire se face, ţara va şti că Regele, iar nu generalul Iliescu, e acela care a învins!»

Impresia generală: nu este încă nimic de temut. — După sfatul lui Carp, trimit Regelui o carte poştală sosită din Dobrogea cu titlul «Armata de operaţie» şi pecetea poştei la fel.

3 August. — Sunt la Buzău de două zile. Cu toate că în nenumărate rânduri s-a anunţat contrariul, batalionul 4 teritorial din regimentul 8 a primit ordinul de plecare. El va

fi îmbarcat Duminică cu destinaţia Vlaşca. Toate trupele mobilizate sunt masate în Teleorman şi în Vlaşca în contra Bulgariei, cu obiectivul: tăierea liniei Sofia-Viena.

6 August. — *Bussche* îmi scrie o scrisoare pe care a depus-o la mine la Bucureşti: «Am declarat d-lui Brătianu, cu toată claritatea necesară că dacă el atacă Austro-Ungaria sau dacă lasă pe Ruşi să treacă fără a se opune prin arme, România va fi imediat atacată de noi şi de Bulgari. Sper că aceasta va calma pentru câtăva vreme veleităţile sale războinice».

8 August. — *Maiorescu* îmi telefonează de la Bucureşti să mă întorc pentru două zile.

9 August. — De la gară merg direct la *Maiorescu.* El crede că o criză este iminentă. Brătianu. Va întâmpina o rezistenţă la Rege, al cărui anturaj: (Catargi, Maruca Cantacuzino), anunţă războiul foarte apropiat şi Regele *nu poate* să consimtă. Trebuie să fim gata. Avem un schimb de vederi asupra câtorva persoane din viitorul guvern. Eu exprim neîncrederea mea într-o criză iminentă.

— La 3 vine *Bussche* la mine: «Concentrările de trupe nu pot ţine la infinit; mai bine războiul: am spus-o clar lui Morţun şi lui Stirbey, Sunt convins că Regele va avea o explicaţie cu Brătianu. Trebuie observat cu stricteţă secretul. Este inutil de a mai cere lămuriri lui Brătianu: el nu mai spune adevărul. De curând locotenentul-colonel Crăiniceanu, germanofil, a fost deplasat de la Atena după plângerea Quadruplei; el se plânsese de un interviu pe care Soutzo îl dăduse la Paris; şi ceruse mutarea lui; Brătianu o făgăduise; după câtva timp îi reaminteşte ca nu s-a făcut nimic, iar Brătianu exclamă: am uitat cu totul! Însă eu ştiu că doamna Soutzo intrigase pe lângă Regină, care s-a amestecat în această afacere!» – Versiunea prietenilor lui Brătianu este că se atrag Bulgarii şi Austro-Germanii pe graniţă pentru a degaja pe Ruşi şi pe Sarrail la Salonic şi, drept *răsplată,* Ruşii lasă muniţiile noastre să treacă. — D-nul St. Aulaire, noul ministru francez, ar fi spus: «Porcii aceştia de Români nu vor fi gata decât peste şase

săptămâni!» Am aflat atunci când fraza a fost raportată de Radeff.

Bucureşti: numai trăncăneli. Lumea este toarte excitată. S-a iscălit, nu s-a iscălit. Războiul peste două zile. Rechiziţiile de cai făcute noaptea au enervat foarte mult opinia publică. Toate indiciile arată că guvernul pregăteşte războiul la o dată foarte apropiată.

— *Seceleanu* raportează că Alex. Constantinescu este denunţat de colegul său Radovici că împinge din răsputeri la război. El a lucrat cu Mayer de la «Einkaufskommission» şi i-a lăsat impresia că este foarte pacifist. Dar în actiaşi zi a povăţuit pe Dobrescu să recheme, în două zile, pe soţia sa de la Olăneşti şi pe Bărdescu, medicul său să-şi readucă familia de la Constanţa. Filip a spus lui Seceleanu că a primit ordinul să mute în secret (!?) depozitul de armăsari de la Constanţa la Slobozia: 250 de capete...!

Directorul Băncii Naţionale de la Bazargic a fost vestit de prefect să evacueze familia sa şi fondurile, iar acesta a vestit pe directorul Băncii Agricole (Golescu).

Lupu Kostake a primit o scrisoare de la fiul său, directorul prefecturii Bazargic, recomandându-i pe soţia lui, pe care o porneşte în urma avizului guvernului. Dobrescu îmi spune că şeful de gară de pe moşia lui din Moldova i-a arătat ordinele secrete pentru trenurile de noapte care vor trece; ele vor fi garate fără lumini, pe linia cea mai îndepărtată, şi nimenea, afară de şeful de gară, n-are voie să se apropie de ele! Materiale de război? sau Ruşi?

Când se constată tăcerea gazetelor federiste care nu mai atacă guvernul, se crede că ele cunosc secretul. Singura speranţă este numai rezistenţa Regelui!

— *Henri Catargi* este printre cei care alarmează mai mult. El a spus lui Mitilineu şi d-rului Dinu Brătianu, că Regina pare foarte fericită, ca cineva care ar fi obţinut un lucru important; iar Regele, subit liniştit, ca un om care a luat o hotărîre: se ştie însă în ce direcţie lucrează Regina. După aceasta, familia Catargi s-a mutat de la Sinaia şi închiderea casei a îngrijorat viu pe toată lumea.

— Fiul Constantinescu, care călătoreşte cu feciorul lui în vagonul ministerial, a spus d-nei Grig. Cantacuzino că totul este gata şi chiar proclamaţia redactată, bineînţeles, de tatăl său!

— La Bazargic soldaţii se culcă îmbrăcaţi şi comandantul lor le spune în fiecare noapte că vor fi atacaţi. (Scrisoare primită de Barbu Catargi de la contabilul său).

10 August. — Am avut o conversaţie la *Maiorescu* cu Neniţescu, Hârjeu şi Mehedinţi. Maiorescu este ferm convins că ne apropiem de o criză de guvern. — La ora 4 *Bussche* vede pe Rege şi nu are nici o impresie de grijă. Maiorescu insistă ca să nu mai părăsesc Bucureştii.

11 August. — Ziua Regelui. *Maiorescu* vine la mine. Presentimentul lui îi spune că trebuie să fim gata... Ştiu că a întâlnit pe Bussche. — Azi dimineaţă agitaţie mare, provocată de zvonul că Ruşii ar fi trecut la Isaccea!

12 August. — Radeff mi-a spus în ziua de 10 August că, după ultimele ştiri, în Basarabia se află o divizie şi jumătate de Ruşi şi tot atât de Sârbi, Croaţi şi Cehi, înrolaţi mai mult prin «persuadare» (frontul sau câmpul de concentrare siberian). Astăzi Stirbey îmi spune că generalul *Presan* a afirmat lui Nicolae Ghika că Ruşii au prea puţini oameni în Basarabia pentru a întreprinde ceva.

— Convorbire cu *Maiorescu.* El nu poate spune mai mult, căci a promis secretul; dar după cât înţeleg din amintirea câtorva fraze – destul de întortochiate – o criză este sigură. În orice caz nu se poate petrece nimic înainte ca să se facă un semn, sau lui sau mie. — Tocmai în acel moment. Maiorescu primeşte o scrisoare de audienţă pentru mâine la ora 6 seara; *audienţă care n-a fost deloc solicitată.* Maiorescu se miră că convocarea a fost făcută prin Catargi şi nu prin Stirbey.

— *G. Stirbey* a prânzit aseară la Buftea cu Brătianu. El se întoarce cu o impresie bună. Crede că Curtea ridică capul şi că această atitudine poate fi concertată cu Brătianu. O abilitate de a lui Brătianu, care citeşte foarte multe memorii politice şi care este impregnat de toate incidentele din

vieţele politice, pentru a ieşi dintr-o situaţie grea.

— Marius Teodorian a văzut pe *Netzhammer:* acum 15 zile Regele a vorbit de abdicare dacă i se forţează mâna; iar acum 8 zile arhiepiscopul a găsit pe Rege mai puţin hotărât.

— La ora 8% primesc convocarea următoare: «M. S. Regele dorind a avea sfatul D-voastră, vă rog să luaţi parte la consiliul care se va ţine Duminică, 14 August, ora 10 dimineaţa, la Palatul Cotroceni.

— Preşedintele Consiliului de Miniştri: Ioan I. C. Brătianu».

Avizez imediat pe Maiorescu şi îi comunic, în vederea audienţei sale, conversaţia ce am avut cu *Culcer,* pe care nu l-am văzut de vreo 10 zile: «Lucrurile merg repede. Am primit numirea de comandant al armatei 1. Mi se indică şi locul de concentrare. (Mie Culcer nu mi l-a indicat). Averescu comandă armata II». — Care sunt ceilalţi comandanţi? — «Nu ştiu. Ni s-a spus că Regele ne va întruni. *Cred că vor să facă o lovitură* şi să atace pe neaşteptate».

13 August. — Fugă generală de la Sinaia, după avizul dat telefonic de Mişu Pherekyde sorei mele.

Armata noastră tot înaintează spre Alexandria. Artilerie şi cavalerie iau cartier la moşia mea Putinei (Vlaşca) (Generalul Referendaru). Pe de altă parte regimentul de Brăila recheamă batalioanele ce avea la Silistra: s-ar zice că ne retragem complect din Dobrogea ca şi când s-ar lăsa locul liber Ruşilor.

— *Bussche* (ora 4) ştia de Miercuri şi o spusese lui Maiorescu, că Regele voia să convoace Consiliul de Coroană. Chiar în aceiaşi zi a văzut un moment pe Rege la Buftea. într-un memoriu a desvoltat a doua zi Regelui neajunsurile acestei măsuri. *Ea a displăcut lui Brătianu,* care se opusese întâia dată, acum 15 zile. Rămâne câştigat pentru el ca un semn bun, că această convocare s-a făcut în contra voinţei lui Brătianu. — Regele a mai declarat: 1) Dacă este o convenţiune scrisă, aceasta nu îl leagă. 2) El nu este obligat să se ralieze la avizul majorităţei Consiliului. 3) Nu va semna

un decret de mobilizare. — Împăratul a telegrafiat Regelui de ziua lui de naştere exprimând speranţa că vechea prietenie a caselor lor, şi colaborarea de mai bine de treizeci de ani a ţărilor lor, vor continua şi pe viitor. Regele a răspuns că *cu ajutorul lui Dumnezeu,* el speră că lucrurile vor lua o întorsătură bună. Regele este evlavios; scriind altui evlavios nu ar fi invocat numele lui Dumnezeu pentru o minciună!

Cu prilejul telegramei Regelui, la 22 Ianuarie, Bussche mă autorizã să spun în Consiliul de Coroană, că Brătianu i-a declarat: «Că cunoscând conţinutul declaraţiunei făcută Cancelarului el este cu totul de acord cu această declaraţie». În două rânduri, ultima oară, cu ocazia unei discuţii cu Czernin, Brătianu a declarat lui Bussche că niciodată, el fiind şef al guvernului nu va declara război Germaniei. *Falkenhayn* a scris lui Bussche că după război ar dori să cunoască pe Brătianu, căci niciodată nu a întâlnit un om în stare să mintă ca el. — În definitiv Bussche este încrezător. Simt din convorbirea cu el că prin Maiorescu se poate face schimbarea de guvern, ceea ce găsesc foarte natural, Maiorescu negăsindu-se în plină luptă internă cum am fost eu.

— Pentru acest motiv la ora, 4 mă duc la *Maiorescu* spre a-l încuraja să ia răspunderea faţă de Rege – de la el la mine chestiunile de prioritate neputând exista. Spre marea mea surprindere găsesc pe Fasciotti la Maiorescu. *Fasciotti* cunoştea audienţa acordată: evident, din momentul ce convocarea era semnată de Henri Catargi. (Eu făcusem un mister din această audienţă, chiar faţă de toţi prietenii noştri!). Fasciotti zice că în marea desbatere de mâine este de o importanţă capitală ca toţi oamenii mari politici să fie de acord; România nu mai poate păstra neutralitatea periculoasă pentru viitorul ei şi ar trebui ca Maiorescu să susţie această părere. — Maiorescu simţind că Antanta se temea de o hotărîre defavorabilă a Regelui, a răspuns că el a fost multă vreme lipsă, că nu ştie ce gânduri are Regele şi că are să se orienteze singur. Dar de ce Italia nu a tras

România după ea, când s-a declarat? Atunci era momentul! Fasciotti spune că Sonino era un om întreg; el lucra fără să consulte pe nimeni, etc...

— *Neniţescu* îmi citeşte raportul lui Beldiman asupra conferinţei dintre Falkenhayn şi Enver-Paşa în care s-au luat măsurile necesare contra României. Generalul declară, — şi ministrul şi subsecretarul afacerilor străine au ratificat declaraţia, – că niciodată Bulgarii nu vor ataca România; dar dacă România lasă pe Ruşi să treacă, ar fi un casus belli.

— D-nul de *Schelking:* s-a semnat pe ziua de 5 August. Nimic nu mai poate fi schimbat; nu se joacă nimeni cu Rusia când ea pregăteşte 500.000 de oameni. 192.000 se află în Basarabia cu Zaintscikowsky, ofiţer foarte distins şi Leontovici pentru cavalerie; este multă cavalerie. D-voastră mergeţi la sud pentru a deschide calea Salonicului, căci ce aţi face altfel, cu Arhangel îngheţat şi Vladivostok la 22 zile depărtare? În Bulgaria treburile nu merg: divizia I a declarat că ea nu se bate în contra Ruşilor. La Sofia domneşte dezordinea: şase ofiţeri germani şi doi ofiţeri bulgari au fost masacraţi. Portugalia dă armatei lui Sarrail un ajutor de 130.000 de oameni.

— La *7½ Maiorescu* vine la mine ieşind de la *Rege:* Totul este pierdut: Regele i-a înşelat pe toţi. El îşi face o glorie din sacrificiul de a-şi călca cuvântul şi de a uita că e German. A luptat timp de şase luni, dar de astădată s-a hotărât. Nu se va mai obţine altădată tot ce se obţine astăzi. La toate rugămintele lui Maiorescu: «Nu aruncaţi ţara în foc; este o mare nenorocire pentru România», – Regele răspunde: «M'am hotărît!». Şi adaugă această copilărie: «Nu mai putem sta în neutralitate, fiindcă Ruşii ne-ar invada!» – Maiorescu a fost silit să facă apel la mândria Lui: «Nu se constrânge Regele României».

Să dea Dumnezeu ca noaptea să mai aducă vre-a povaţă: nu mai am nici o speranţă nici o iluzie!

14 August. — *Consiliul de Coroană. Războiul.* — Mă duc la *Cotroceni* cu Maiorescu. Czernin a fost ieri la Brătianu, care i-a spus că: Consiliul este amânat pentru după amiază,

şi că el păstrează şi este în măsură de a păstra neutralitatea! Maiorescu se întreabă: La ce bun aceste minciuni? Cum se pot falsifica fapte materiale atât de uşor de controlat?

La ora 10 se întrunesc în sufrageria cea mare de la Cotroceni: miniştrii Teodor Rosetti. Carp, Maiorescu şi cu mine, Nicu Filipescu, Take Ionescu, Olănescu, Cantacuzino-Paşcanu, Mişu Pherekyde şi C. F. Robescu-(înlocuind pe V. Missir (Senat) lipsă).

Regele: «Văd situaţiunea în aşa fel încât nu mai putem sta în neutralitate. Cred că de sici înainte victoria Puterilor Centrale este exclusă. Guvernul meu a avut consfătuiri cu unul din grupurile beligerante; el crede că momentul a venit. Eu, după matură reflecţiune şi după lupte interne pe care le veţi înţelege şi din care am ieşit biruitor asupra mea, înclin mai mult pentru opinia guvernului meu».

Brătianu: Apel la concordie şi cere concursul tuturor.

Carp: Explică necesitatea unei expuneri a guvernului.

Regele: Apel la discreţia tuturor: trebuie tăcerea preotului care primeşte o spovedanie.

Brătianu: «1913 a fost prefaţa unui rezbel cu Austria şi încă de atunci contradicţia de interese politice cu noi a luat forma acută. S-a adăugat forma antipatică în care a izbucnit războiul actual. S-a adăugat abstenţiunea Italiei prin care, şi numai cu concursul militar al căreia era stipulat că o armată română poate figura alături de o armată austro-ungară. — *Eu* neg acest lucru. — *Brătianu* (şi Regele) afirmă că era convenţie în acest sens: Regele Carol mi-a spus că s-a studiat, dar că din motive technice nu s-a putut încheia. Azi toată latinitatea este în tabăra contra Germaniei! La început victoria părea probabilă pentru Germani: neputând merge noi singuri contra, am stat neutri. Rezbelul de uzură azi răstoarnă şansele în favoarea celor cu rezerve mai mari, iar Bulgaria, luând locul nostru în Orient, nouă ne este imposibil să stăm lângă Germani. În sistemul de la 1884 eram aliaţi cu Italia în contra Rusiei; azi Italia este lângă Rusia. Încetul cu încetul, fără grabă, am ajuns la garantarea intereselor noastre: pentru neutralitate am avut numai asigurări nu

garanţii. Azi problerna este: «Sau să renunţăm la orice am putea obţine prin victoria Antantei sau să intrăm în război. *Eu m'am angajat desăvârşit».*

Take Ionescu: Aprobă cu efuziune. Osanale pentru Rege.

Eu: «Lucrurile fiind hotărîte, nu mai pot da vreo povaţă; fac numai o rugăciune Regelui, dacă mai este timp. Preţuirea şanselor războiului nu o văd ca d-nul Brătianu. După atâtea sacrificii omeneşti, ofensiva aliaţilor nu a recâştigat nici o porţiune infimă din ceea ce ocupă Centralii: am harta aci. Ni se spune că în Polonia sau încetinit operaţiile pentru ca să se constitue rezervele pentru noi: deci nu este prisos de oameni. Bulgaria? Nu văd antinomie între statele noastre; am crezut şi cred o bună înţelegere între noi şi Bulgari ar constitui o a şaptea mare putere în Orientul Europei. Dar chiar dacă şansele ar fi bune, este în interesul României să ajute la instalarea Ruşilor pe Strâmtori? Din mijlocul secolului al 17-lea Rusia luptă ca să iasă la Marea caldă: azi aceasta este singurul ei ţel. Rog pe Rege să se gândească că dacă Rusia vine la Constantinopol, România este drumul care leagă Rusia cu Strâmtorile. Chiar dacă n-ar cuteza Rusia să-şi anexeze această cale – România, – instalarea la Strâmtori a marelui nostru inimic este moartea economică a ţării. Cred că acesta este cel mai mare păcat ce un Român poate comite împotriva viitorului ţării. S-a făcut apel la concursul tuturor. Odată deciziunea luată, vom tăcea! Aceasta este tot ce putem face pentru a nu rupe unitatea naţională».

Nicu Filipescu: Polemică că eu am cunoscut şi am aprobat primul angajament din care a decurs tot: «Vous pouvez marcher», aş fi zis eu d-nului Brătianu. (Brătianu surâde; am avut pe urmă o explicaţie cu el).

P. Carp: «Nu suntem aci pentru polemici ale temperamentelor care nu se pot stăpâni. (Aprobări). A merge cu Rusia este a izbi în interesele ţării şi în continuitatea dinastiei». În desvoltarea ideei ajunge până a spune: «Doresc să fiţi învinşi, pentru că victoria voastră ar fi ruina ţării î»

Brătianu: Protestează. Teza d-lui Carp a unei hegemonii ruse opuse hegemoniei germane şi înlocuind pe aceasta, este falsă. Anglia de sute de ani îşi impune punctul ei de vedere şi nu va lăsa o hegemonie oricare să...

Regele: «Constantinopol luat în contra voinţei noastre este oare preferabil Constantinopolului ocupat cu noi? Austro-Ungaria nu ne-a oferit niciodată nimic şi Germania a fost neputincioasă să-i impună sacrificii. D-l Szegheni-Marisch mi-a spus când am fost la Berlin: «S-au făcut dintr-o parte şi dintr-alta multe greşeli, dar mai multe din partea noastră». Victorioşi, avem în Transilvania o putere de rezistenţă mai mare. *Iau răspunderea,* pentru că am încredere în viitorul ţării».

Maiorescu: «Consiliul de Coroană din 1914 a decis expectativa. Ce s-a întâmplat, pentru ca să modificăm atitudinea? Are guvernul ceva încheiat? Ce ne poate spune?»

Brătianu: «Cred în victoria Antantei şi mă conformez ei. Vom declara război Austro-Ungariei: nu altora. În schimb ni se recunoaşte dreptul de a lua până la Tisa, Banatul, Crişana, un Maramureş de sus care este slav, Bucovina până la Prut. *Ni se mai recunoaşte drepturi egale la Congres.* Tratatul care ne garantează aceste anexări este iscălit de cele patru puteri *(nu de Serbia şi Belgia).* Cele patru puteri garantează integritatea teritoriului nostru. Cred că orice reviriment nu mai este posibil».

Maiorescu: «Este controversă asupra situaţiei militare, şi pe o controversă nu se riscă soarta ţării. Cunosc pe ardeleni: Popovici, Vaida, care văd în ceea ce se petrece sfâşierea lor. Nu se constată unanimitatea de la 1913; azi sufletele sunt împărţite. Cine va ratifica declaraţia de război? Camerele actuale: pe altă chestiune au fost alese. Intrăm în foc sau nu? Se poate oare zice că ţara a fost consultată? Cum ne este justificată ieşirea din neutralitate? Cer continuarea expectativei!»

Teodor Rosetti: Nu crede în sfărâmarea Austriei şi rămâne constant în convingerea lui că nu avem cu ce duce un război lung şi greu ca acesta.

Costinescu: «Să stăm pe loc? Dar Europa nu stă pe loc. Toate Statele în sânge şi foc: noi stăm ruşinaţi la uşă. Europa e în prefacere. Cu braţele încrucişate, după ce am câştigat bani, am fi de râsul lumii. Toţi cu inimă românească, la locul lor». (Aşa vorbeşte Costinescu...!!).

Pherekyde: Vrea să mă liniştească în privinţa Constantinopolului. Nu Ruşii singuri vor hotărî. Ei nu luptă pentru stăpânirea Constantinopolului: «Libertatea Strâmtorilor, aceasta este formula viitorului! Dacă stăm locului vom ajunge vasalii străinilor, iar generaţiile viitoare ne vor reproşa că nu ne-am făcut datoria».

C. F. Robescu: «D-l Maiorescu a fost lipsă şi nu cunoaşte sentimentul ţării. Asigur că tot poporul se va scula pentru a dezrobi pe fraţii noştri şi pentru a înfrânge pe Bulgari. Majoritatea Senatului dă deplină încredere guvernului».

Brătianu: Răspunzând unei aluziuni a lui Maiorescu care a făcut tratatul din 1884, el care la 1871 contra Germaniei victorioase proclamase că simpatiile noastre vor fi totdeauna pentru Franţa, afirmă că tatăl său nu s-a identificat niciodată cu o acţiune din afară. În toate consideraţiunile contra nu se ţine destul seamă de forţa morală. Sunt înfrângeri care sunt faze ale victoriei. Chestiunea Austriei este pusă şi majoritatea Europei consacră drepturile noastre istorice, deoarece le ia în seamă şi acum: «Oricare ar fi soarta războiului, drepturi consacrate rămân». Mihai Viteazul poate nici nu avea cunoştinţa ideei mari ce reprezenta şi el a rămas totuşi emblema ei; aşa va fi cu Regele Ferdinand, oricare ar fi soarta războiului. — Face un nou apel să nu scădem nimic din puterea de acţiune, nici prin acţiuni, nici prin inerţie.

Regele: «Întrunirea noastră este istorică şi plină de răspunderi pentru toţi. În hotărârea ce iau sunt călăuzit numai de sentimentul poporului român şi de o întreagă convingere. Sunt convins că Dumnezeu va fi cu noi; am încredere în iubirea de neam a întregii ţări».

Ne sculăm. — Regele se apropie de Carp şi îi reproşează cu dulceaţă, cuvintele ce a spus. Carp comite greşeala să le

menţie. Brătianu îi spune: «Atunci ia-ţi fiii înapoi şi dă-i în armata germană».

Iau la rândul meu pe Brătianu şi îi cer o explicaţie, faţă de Pherekyde pe care îl ţin de mânecă. — *Eu:* «D-le Prim-Ministru. De un an nu mi-ai făcut nici o comunicare politică, pe care niciodată nu am cerut-o». — *Brătianu:* «Îţi voi spune tot...» —*Eu:* «Nu, şi îţi mulţumesc pentru ca să nu mai fiu expus denunţării calomnioase că comit indiscreţii. Adineauri ai surâs la atacul d-lui Filipescu. Să precizăm: la 12 Septembrie mi-ai trimis răspuns prin Stirbey că, direct de la Sasonov ţi se oferă *în schimbul neutralităţei* parte din Bucovina şi parte din Transilvania...» —*Brătianu:* «Transilvania nu mi s-a oferit niciodată...» – *Eu:* «Exact. Trei zile pe urmă mi-ai spus personal că numai Bucovina era oferită, dar eu când am transmis răspunsul: «marchez!», era la propunerea Stirbey. Dealtminteri pe acea vreme îmi spuneai: a ataca Austria ar fi o felonie pe care nu o voi comite niciodată». — *Brătianu:* «Nu mi-aduc aminte acum detaliile... dar nu este vorba de aceasta: cer concursul d-tale».

Insistenţe de la Porumbaru şi de la Radovici.

Vine şi *Regele,* cu lacrămi în ochi: «Trebuie să-mi dai concursul D-tale, Regele ţi-l cere». (Îmi ţinea amândouă mâinile).

Eu: «Sire, de la mine nici o piedică de azi înainte; sunt mut şi mă duc la Crucea Roşie». — *Regele:* «Nu! Trebuie concurs efectiv».

Tonul general al discuţiei nu m-a satisfăcut. S-au făcut şi glume! Tirada lui Robescu învăţată pe din afară: cu 48 de ore înainte era neutralist hotărât. — Regele lăcrămează cam des.

— La întoarcere am grija să mai vorbesc de refuzul de a intra în guvern: şi Maiorescu şi Teodor Rosetti sunt de părere hotărât contra; Maiorescu nu primeşte nici măcar să dau cuiva o delegaţie. La 5 ore au mai venit Grig. Cantacuzino şi Neniţescu la Maiorescu. Aceeaşi părere ferm exprimată.

— La ora 3 vine Stirbey să mă ia: Regele vrea să mă vadă. Pe drum el mă dăscăleşte ca să primesc să intru în guvern: şi invocă interesul partidului conservator. Eu: mutism puţin ostil. Mă precedă la M. S., probabil pentru a o pune în curent.

Regele, cordial, zicându-mi pe nume, adeseori luân-du-mi ambele mâini. Repetarea solicitării. *Eu* spusesem: «Ce porunceşti, Sire?» – «Nu poruncă, primire cu afecţiune e tot ce am de spus».

Regele: «Credeam că avem asentimentul tuturor». — *Eu:* «Nu eram pregătiţi; din contra, până în ultimul moment eram autorizat a crede că Regele era puntea de scăpare». — *Regele* înţelege aluzia mea la neadevăruri, căci puţin mai târziu îmi spune: «Mult m-a costat *să mint,* cum am mai făcut şi ieri lui Czernin».

Arăt că guvernele de coaliţie simt anarhia administrativă şi povăţuiesc pe Brătianu să continue singur cu guvernul lui. Şi-l poate închipui cineva având alături pe Filipescu...? — *Regele:* «Absolut exclus cu o singură nuanţă». — *Eu:* «Atunci, voi uşura lucrul refuzând; aceasta vă va scăpa de ceilalţi». — *Regele.* «Pentru mine e un sentiment egoist să te am pe D-ta: doresc dacă reuşesc, să fie opera tutulor partidelor». — *Eu:* «Şi dacă nu merg lucrurile bine, este în interesul Coroanei să mai aibă o rezervă». După o nouă insistenţă a Regelui: «Nu pot semna eu o declaraţie de război Germaniei». — *Regele:* «Dar atunci, mai târziu». — *Eu:* «Dacă merge rău. Voi fi aci pentru a Vă ajuta». — *Regele:* «Contez absolut pe D-ta». — *Eu:* «La zile negre mă veţi găsi».

Regele explică că totul este gata; că El a impus pe Culcer. Ca şefi de armată: Averescu, Aslan, Prezan. El a adăugat pe Lupescu, Mărdărescu şi Stratilescu ca şefi de Stat Major. Th. Râmniceanu trece pe lângă fiul său, Perticari la Roma. Regele a refuzat *absolut o ofensivă la sud*; nu este treaba noastră să deblocăm pe Sarrail; noi mergem contra Ungariei. Ruşii nu dau decât 50.000 de oameni. — Eu: «Dintre care trei brigade cehe şi croate...» – Regele: «Nu.

Împăratul a refuzat să-i primească în armata lui. — Putem fi bătuţi, niciodată zdrobiţi! (Probabil aluzie la garanţia celor patru puteri). Nimeni nu m'a influenţat: d-l Maiorescu este singurul care ar fi putut s'o facă».

La plecare ţinându-mi amândouă mâinile şi reconducându-mă dea-lungul coridoarelor, Regele îmi mai spune: «Mă bizui absolut pe D-ta». — «Da, Sire, la zile de nevoie, de nevoie!»

Uitam două detalii. Regele mi-a spus cu explozie: «Ne trebuie absolut războiul ca să ne vindecăm de marele putregai în care se află tara». Cuvântul «putregai» a revenit de două ori. (Cu Iliescu, şef de Stat-Major şi Costinescu ministru!) – Regele a concediat pe Basset cu toate marile servicii aduse şi marea încredere ce avea într-însul. Nevasta lui făcea spionaj. De la Berlin, Regele a primit rezumatul unei conversaţiuni pe care El o avusese de curând cu Basset. Deci femeia. Regele i-a încredinţat o scrisoare pentru fratele său: «Nu am putut spune tot ce voiam, căci mă temeam ca scrisoarea să nu fie deschisă pe drum».

— La ora 8 se manifestează de la Ligă spre Palat: copii, rândaşi, nici două sute de oameni. Înaintea Palatului se întâlneşte altă bandă cu drapelul francez: se împreună ambele drapele. Înscenare pusă la cale de Lucaci şi de Goga.

S-a publicat decretul de *mobilizare* şi de stare de asediu. Strada mişună de lume. Sub câteva felinare voalate, grupuri citesc gazete. Publicul are atitudinea obişnuită Duminicei; nici o căldură...

La Continental, intră Lucaci: lumea se scoală în picioare şi muzica cântă imnul regal!

La orele 11 cafenelele sub şi în faţa Jockey Clubului pline de lume. Soseşte cavalerie având pe colonel Boboc în capul ei: injurii, mojicii, ameninţări, insulte ofiţerilor care aveau ţigări aprinse(?), într-un cuvânt scandal mare. Nota: Nimic nu vestise publicul că se află în vreo contravenţie.

G. Diamandy într-un cerc de prieteni exaltă virtuţile Regelui: «Şi Regele Carol a făcut o acţiune mare: aceia de a muri!»

— Seara la ora 9, deci 14/27 August 1916, Mavrocordat a

remis la Viena *declaraţia de război.* Noi ne mărginim la această singură manifestaţie diplomatică. Dealtminteri trupele noastre au anticipat şi tunelul de la Ghimeş a fost ocupat, prin surprindere, de regimentul Războeni.

15 August. — Ministrul Duca vine să mă roage să dau gazetelor mele nota care va apare în gazetele liberale: pentru a încuraja populaţia şi să nu se alarmeze în caz când o parte din teritoriu ar fi părăsit, sau dacă prin bombardamente ar fi oarecari pierderi. (Înţeleg că s-au şi ivit greutăţi. Dealtminterea seara se zvoneşte că Severinul este evacuat în urma unei bombardări şi că linia noastră de apărare este retrasă la Palanca).

Ducă mi-aduce la cunoştinţă numirea lui Vintilă Brătianu ca ministru de război. Ionel are prea mult de lucru: «Aceasta nu prejudiciază în nimic remanierea guvernului naţional». Îl las să vorbească şi aprob numirea.

— D-nul *Schelking* vine din nou să mă vadă. El cunoaşte foarte bine pe Radeff: o puşlama; Radeff spusese de dânsul că este o canalie. El s-a supărat pe Poklevsky când i-a supus tratatul român: «Dragă prietene, eşti învingător, eşti bogat, dă-ţi demisia pentru a nu cunoaşte greutăţile». — Banatul, şi mai ales Torontalul Românilor? Dar ce se va spune la Congres când se abandonează 570.000 de Sârbi care îl locuiesc? Şi România cu vot egal cu cele patru mari puteri? Ce piedică şi coaliţii acolo!» Interlocutorul meu este brutal şi franc. Era inutil de a merge aşa departe, căci Brătianu tot ar fi intrat. — El adaugă: «Căderea lui Sasonov este o fericire pentru d-voastră; el era filo-bulgar şi avea intenţia să separe cauza Bulgarilor de cauza Coburgului. Tot Sasonov e acela care a împiedicat pe Sârbi să atace Bulgaria când aceasta a mobilizat. Spalaikovici e nebun de mânie, dar Sasonov l-a ameninţat. Când acesta s-a plâns lui Goremikin, bătrânul i-a spus: «Este vina d-tale, lucrurile acestea se fac, dar fără să ceri sfat».

— Astăzi seară domneşte o ordine perfectă. Întuneric complect. La ora 9 totul e închis. Se circulă în întuneric. Precauţiile sunt bine observate.

Nici o declaraţie n-a venit încă de la Berlin. Se ştie numai că Bussche şi-a cerut scrisorile de rechemare. — Am întâlnit la prefectura poliţiei pe Taxis, care a cerut intervenţia mea pentru un supus austriac profesor de ceramică, de 14 ani într-o şcoală superioară a Statului. Nici el nu ştia când vor pleca.

16 August. — Astă noapte primul semnal de alarmă: fluerele gardiştilor anunţă aeroplane străine. La 1 ½ încep loviturile de tun, trosnetul mitralierelor, rachete luminoase, focurile încrucişate ale reflectoarelor. La 2 ½ se aud în depărtare câteva detunături. Se află că un biplan a aruncat bombe în mahalaua uzinei Lemaître, ceva pagube spre strada Călăraşi, se spune că aeroplanul ar fi fost dat jos spre Cernica, dincolo de fortul Căţelu. La ora 3 nu se ştia încă nimic precis.

— Trupele noastre au intrat foarte uşor, pe diferite puncte, (în Transilvania. Căile şi mijloacele par a fi fost studiate cu amănunţime.

— Arion mă dăscăleşte multă vreme ca să primesc să intru în guvern. Eu nu mă ocup decât de Crucea Roşie.

17 august. — Captura aeroplanului care a bombardat nu se confirmă. Comunicatul oficial pretinde că am avut de a face cu un Zeppelin şi un aeroplan, care au fugit fără a fi cauzat vreo pagubă. Tot aceiaşi greşeală de a nu se spune adevărul, chiar pentru fleacuri.

Burnea ştie de la fraţii Capsa că nu s-a înălţat nici un aeroplan de luptă. Aceasta este exact ceea ce îmi spusese Regele Dumineca trecută: «Aparatele de luptă ne lipsesc cu desăvârşire, dar ele vor sosi».

Lupu Kostake se afla la Severin când un monitor austriac a bombardat timp de o oră oraşul. S-a tras asupra gării, comandamentului diviziei şi palatului administrativ. Nu s-a evacuat oraşul, cum se pretindea, şi pagubele nu sunt mari.

— În ceea ce priveşte statul-major, tot aceiaşi comedie: Zottu, bolnav şi în concediu, este menţinut ca şef, ca să poată subşeful Iliescu să aibă mână liberă! Bietul Christescu devine şef de stat-major la armata II (Averescu). El a spus cu

durere lui Butculescu: «Sunt lăsat la o parte: sunt nemţofil».

— Primesc vizita ministrului *Antonescu,* care mă pune în curent cu legile ce vor prezenta ca legislaţie civilă extraordinară. Deci convocarea Camerelor este apropiată. — Avem peste două mii de morţi şi răniţi; atrag atenţia lui Antonescu că lucrul trebuie spus pe faţă publicului: să se urmeze în această privinţă sistemul german. — De asemenea eu îi reproşez lipsa de francheţă în privinţa numirii şefului de stat-major: «Nu este omul meu», dar din momentul ce a fost ales, trebuie să i se dea situaţia voită.

— La *Maiorescu* reluăm împreună unele scene din Consiliul de Coroană: atitudinea Regelui *care plânge* şi care, pentru aşi da o ţinută, desenează pe hârtia lui şi trage linii cu creionul, urmând marginea sărăcăcioasei călimări de onix falş pe care o am încă în fata ochilor! — Şi Prinţul Carol, palid, fără ca să mişte o trăsătură din faţa lui, cu aerul foarte îndepărtat, aproape indiferent, salutând pe unii, uitând pe alţii! La Consiliul de la Sinaia, Ferdinand, prinţ moştenitor, nu a vorbit, dar toate fibrele lui erau încordate... — Maiorescu îmi cere să precizez dacă în adevăr Regele mi-a mărturisit *că a minţit.* Cum a putut să facă o astfel de mărturisire faţă de un supus al lui? Gen de isterie?

— Curtea nu doarme în oraş. În toate serile la orele 6, ea plecă în automobil. Regele îşi conduce singur maşina. Unii dorm la Buftea: Stirbey a refăcut în stare bună căsuţa din parc. Regele, mi se spune, la Cocioc, unde are un foarte drăguţ pavilion de vânătoare. — Se pare ca Cartierul general va fi la Periş.

19 August. — Cu toată reaua rechiziţie de cai din Bucureşti, – cei buni au dispărut de multă vreme prin uzură, – s-a ordonat azi dimineaţă (Udrisky) să se scoată din pământ încă 400 cai de artilerie. Este mare îndoială că se vor putea găsi. Col. Alevra avea dreptate: În loc să se cheltuiască 100 de milioane pentru a răscoli pământul, ar fi fost mai nemerit să se rechiziţioneze mereu şi să se pue caii în subsistenţă şi la antrenament.

Antonescu, care trebuia să vie să discute cu mine

proiectele lor de legi, îmi telefonează că această discuţie va avea loc săptămâna viitoare. Deci convocarea Camerilor este amânată.

— *Germania ne-a declarat război Joi seara, 17 August, după o telegramă de la Sofia.*

— Cartierul general publică ultimul buletin, dând numele ofiţerilor morţi şi răniţi. În capul listei morţilor este locot. - col. Poenaru-Bordea. Suntem în împrejurimile Sibiului, dar nu se vorbeşte de intrarea noastră în acest oraş.

20 August. — *Brătianu,* cerându-mi o întrevedere, a venit la mine la ora 3½. — Unii aflaseră de această întrevedere şi C. Arion s-a prezentat câteva minute înainte, pentru a mai pleda cauza intrării mele «sau a noastră» într-un guvern de coaliţie.

Brătianu: «Voiam să-ţi vorbesc de programul nostru parlamentar, dar am acum ceva mai urgent de spus. În urma spuselor d-tale la Consiliu şi *în urma conversaţiei d-tale cu Regele,* cred că pot să cer un serviciu. Bussche pleacă mâine. Trebuie să mă duc să-l văd».

— *Eu:* «La un neutru?» – *Brătianu:* «Ar fi complicat şi s-ar svoni. — *Eu:* «N'am avut niciun contact cu el de Vinerea trecută». — *Brătianu*; «Scrie-i şi voi trimite eu scrisoarea». —

Îi scriu ceremonios, rugându-l să mă primească seara la orele 8. «Doresc să vă văd (adaug după cererea lui Brătianu) şi voi avea autorizarea să pătrund pe lângă D-voastră». — Vasiliu, şeful de cabinet al lui Brătianu, duce scrisoarea şi mă însoţeşte seara. *Bussche* mă aştepta în pragul uşei; emoţionat; pare mulţumit de a mă vedea. — Transmit: «Guvernul a amânat multă vreme încheierea acordurilor sale, fiindcă nu a consimţit să declare războiu Germaniei; de asemenea el nu s-a asociat pentru viitor la războiul economic şi a păstrat libertatea lui de acţiune. El speră că, după război, un regim normal se va putea relua între ambele ţări, dar pentru aceasta nu trebuie ca la faptele de război să se adauge cruzimi inutile, ca bombardările aeriene şi gloanţele dum-dum, etc.». — *Bussche:* «Declaraţie de război?

Subtilitate, din momentul când guvernul ştia că faptul de a ataca Austria era a ataca Germania. Nu facem niciodată război populaţiunei civile. În Belgia franctirorii erau organizaţi de guvern, trebuia să luăm măsuri. Bombardarea Londrei? Răspunsul pentru Baralong şi echipajele nesalvate. La Paris? Răspunsul pentru Karisruhe. *Nu veţi avea război aerian».* — *Eu:* «Pot transmite această asigurare?» – *Bussche:* «N-am nici o autorizaţie, dar cum voi sosi la Stockholm, voi aviza guvernul meu». — Restul convorbirii: plângerile lui asupra stării de mizerie a transporturilor de deportaţi. — *Eu:* «Trupele noastre nu călătoresc mai bine». Dau şi exemple. — Plângeri asupra sechestrării societăţilor străine. Eu îi răspund că sunt măsuri de conservare generală, care nu împiedică deloc funcţionarea lor. — Şi de odată: «Mărturisesc că Regele este o enigmă pentru mine; cum a putut El să se schimbe aşa de brusc? (!!) Ruşii trebuie să-l fi ameninţat şi i-a fost frică.» — (Ce reflecţii îmi făceam eu, în mine!) – În urmă întreb dacă nota germană conţine ceva personal sau jignitor şi exprim dorinţa să nu fie aşa. Bussche îmi dă asigurarea că n-a trecut nimic prin intermediul lui.

După avizul lui Diamandy, pe care îl văzusem înainte, dau asigurări pentru Germanii rămaşi încă captivi, ca de exemplu funcţionarii comisiunilor care au lucrat în ţară.

Din partea Begelui? Sau din partea lui Brătianu? Dar s-a pus puţin ulei în frecătură.

La sfârşitul conversaţiei noastre, Brătianu mi se plânsese de sectarismul aliaţilor lui politici: scene pentrucă Stere e la Marele Cartier, scene fiindcă a dat o situaţie unui om de ai mei.

21 August. — Am văzut pe *Brătianu* pentru a-i da răspunsul. El îmi spune că Constanţa a fost bombardată de hidroavioane şi că sunt 100 de victime în populaţiunea civilă. Cum nu se poate face Bussche răspunzător de aceasta, el îi va telegrafia în numele meu la Iaşi prin Conţescu, care însoţeşte trenul lui.

Suntem angajaţi într-o afacere foarte serioasă la Turtucaia

şi la Silistra. Bulgaria atacă pretutindeni fără declarare de război. Guvernul a protestat ieri pe lângă Statele neutre. Numai dacă nu cumva au făcut comunicarea lui Derussi şi mai apoi l'au blocat!

Din convorbirile noastre de ieri şi de astăzi, se pare că Brătianu spera să destrame pe Bulgari. La Consiliul de Coroană el spusese că nu va ataca pe Bulgari, iar Regele îmi afirmase: «Nici o ofensivă la Sud». — Cu o săptămână înainte, Radoslavoff pusese să se pipăe pulsul: el voia prietenia României, salvgardarea dinastiei şi recunoaşterea cuceririlor în Macedonia. — Dar cum Massow spusese: «Dacă România atacă Austria, Bulgaria va declara război», şi cum Derussi ceruse explicaţii, Radoslavoff a răspuns: «Bulgaria nu este ca Turcia: un fecior la ordinele Germaniei». Brătianu a indicat că el va fi intermediarul pe lângă puterile Antantei pentru dinastie şi pentru a consolida o parte din cuceriri, şi a întărit telegrama lui, punând pe Mitilineu la Haga să vorbească cu ministrul bulgar de acolo, el părând accesibil. — Toate aceste calcule cad, căci ne batem cu Bulgarii pe tot frontul. Serios? Se puteau concepe astfel de perspective?

— La Club, generalul *Aslan* îmi confirmă că la Turtucaia lupta este serioasă. O divizie germană şi bulgară a atacat de şapte ori. Generalul Teodorescu, care comandă acolo, telegrafiază că înaintea reţelelor lui de sârmă este un maldăr de cadavre. La întrebarea mea el îmi spune că trupele lui sunt cam de «adunătură». El se plânge că Ruşii nu sunt încă pe front şi că nu sunt destul de numeroşi.

22 August – Buletinul de astăzi zice că 10 atacuri au avut loc; George Balş şi Mişu Sutzu, îngrijaţi, cred că acolo lucrurile merg foarte rău. Trenuri militare care trebuiau să aducă întăriri, au întârziat, şi cum pe stradă s-a luat cu japca orice automobil ce circula. G. Balş îmi spune că s-a luat aceasta măsură pentru a încărca soldaţi şi a-i trimite în regiunea aceia.

Nu mi se pare posibil ca la 70 de km. de Bucureşti să fim fără acoperire!

— Astă noapte: luptă aeriană, la 1¼ şi la 3.

— *Comunicatul de ora 2* (No. 8) nu pomeneşte nimic de aceasta. Se pare că am fi tras în propriile noastre avioane (căpitanul Christescu a spus-o lui Ciorăneanu). În orice caz Duca, pe care l-am văzut la orele 10, nu credea ca avioanele inamice să fi aruncat bombe. Ploaie de proiectile oarbe pe tot cartierul de la Crucea Roşie până la casa Sturdza. Am auzit căzând şi în grădina mea.

— Ieri, Brătianu mă consultase dacă n-ar trebui publicat în gazete că populaţia din cauza bombardamentelor aeriene cere represalii asupra persoanelor şi bunurilor Germanilor. Am fost de părere contrarie. Cu toate astea nota s-a publicat până şi în «Viitorul», unde a fost trimisă chiar de Duca. Eu, în «La Politique» povăţuiesc liniştea şi rezistenţa la această sugestiune; iar censura nu mi-a tăiat aceste cuvinte.

— La ora 7, la Club, generalul Aslan îmi spune că la Turtucaia afacerea s-a terminat prin retragerea Bulgarilor, căci singuri Bulgarii atacau. Nici un German. Aseară el era foarte îngrijat.

23 August. — Bombardarea aeriană de astă noapte a fost gravă. Trei bombe au căzut la vreo cincizeci de paşi şi toată casa s-a cutremurat. Alarma a fost dată după ce trecuse Zeppelinul care a urmat o linie dreaptă: Nisipari o bombă. — Piaţa A. Lahovary, casa inspectoratului jandarmeriei rurale dărâmată. — Str. Jules Michelet un imobil are o aripă dărâmată. — În colţul străzilor Eldorado şi Poşta Veche, o bombă neexplodată. — În grădina Palatului, o pâlnie mare. — În colţul străzei Brezoianu, o imprimerie şi un colţ al casei Vrani turtite. — Pe trotuarul din faţa ministerului lucrărilor publice, un copac smuls. — Cu puţină precizie, Palatul Regal, ministerul de război şi un alt minister erau distruse. O victimă omenească. Mare indignare în populaţie.

— Suntem din nou atacaţi la *Turtucaia,* de astădată de o divizie germană. Ruşii nu vor sosi pe frontul Cadrilaterului decât pe ziua de 25. Din nou domneşte o mare grijă. Prietenul C. Paciuri este cel mai alarmat din toţi.

— Nicu *Filipescu* a şi început să peroreze la Club în contra

guvernului imbecil. El pretinde că este vina guvernului dacă ne batem şi cu Bulgarii. Ei nu erau prevăzuţi! El se mai plânge şi de prostia oenzurii. Presupun că nu li se mai vorbeşte destul de des de guvern naţional.

Guvernul s-a ţinut de cuvânt: a ridicat interdicţia «Minervei».

Avioanele de luptă ne lipsesc cu desăvârşire: Luynes îmi spune la Jockey Club că au sosit 5, dar că mitralierele lor lipsesc încă!

24 August. — Dis de dimineaţă încep răniţii să inunde Bucureştii; mai toate spitalele sunt nepregătite: ele nu trebuiau să fie puse în stare de serviciu decât peste trei săptămâni! Toţi răniţii vin de la Turtucaia. Crucea Roşie munceşte din răsputeri...

La ora 2 svonuri sinistre circulă. Mi se anunţă că Turtucaia a căzut. La ora 4 G. Stirbey află de la Mavrocordato că o divizie este distrusă şi alta în primejdie. — La ora 6 Bărdescu, care vine din Olteniţa, îmi spune că acolo este un infern; că răniţii zac peste tot: mortierele austriace şi automobilele blindate îngroapă pe soldaţi de vii. Bulgarii omoară tot ce le cade în mână. Unul din regimentele noastre, ţiganii din Olteniţa, s-a destrămat; ar fi tras asupra ofiţerilor. La 7½, la Club, G. Strat, din statul-major al lui Aslan, raportează că 30.000 de oameni simt pierduţi! La Club domneşte o consternare. Poklevsky povesteşte că Ruşii se află la 80 de km, de frontul de luptă, unde au fost plasaţi de statul-major românesc şi că nu se pot mişca fără un ordin al Cartierului general român...

Tânărul Pleşa, care a cutreerat în automobil zona Dunării, anunţă lui Stirbey că Calafat, Islaz, Turnu-Măgurele au fost bombardate. La Calafat artileria noastră atât de inferioară, nu a ripostat, pentru a nu da pe faţă lipsa ei de bătaie. Este oare posibil?

25 August. — În sferele Duca-Cenzură-Banca Naţională-Henri Catargi, se agită chestia de a se părăsi Bucureştii. Se anunţă destituirea generalului Basarabescu; se crede că şi Aslan ar fi destituit. În privinţa unui articol, dictat de mine şi

prezentat la cenzură, Duca a rugat să se şteargă toată partea finală în care statul-major era pus în cauză, spunând că schimbări importante au fost aduse în comandament!

Locotenentul Ioanid (Vaslui) din Obuziere, sosit nu se ştie cum la Bucureşti, povesteşte că, pe când artileria germană şi bulgară trăgeau cârmuite de un balon şi de numeroase aeroplane, noi nu aveam nici unul. Timp de patru zile servanţii n-au avut cel mai mic repaus şi n-au fost schimbaţi! Când frontul a fost spart, au luat-o toţi la fugă. Neniţescu, care lucrează la minister, vorbeşte de o pierdere de 300 de tunuri şi de 30.000 de oameni! Se pare că se organizează apărarea la Budeşti, care se află la jumătatea drumului de la Olteniţa.

Dimitriu, secretarul general de la interne, are ideia stupidă să anunţe, ca să fie răspândită, vestea falsă că am reluat Turtucaia şi că am făcut prizonieri!

Cafeneaua Capsa şi cea de peste drum au fost închise. Se începuse acolo să fie înjurat Brătianu în gura mare. Xeni şi ceilalţi takişti, mai violenţi ca toată lumea: «Brătianu este un criminal, dacă după doi ani de preparaţie este încă dezorganizat».

— Am văzut pe *Maiorescu,* care mă căutase de dimineaţă. El e foarte intransigent: cu nici un preţ nu trebuie, în momentul de faţă să intrăm în guvern. Cu cât vor merge lucrurile mai rău, cu atât o rezervă va fi mai necesară.

26 August.

— În cercurile Cenzurii se vorbeşte de pierderi de 20.000 de oameni şi 180 guri de foc. G. Stirbey crede că la ministerul de război, unde s-a constatat o agitaţie foarte mare, se lucrează la modificări radicale. — În fata proporţiilor dezastrului, Brătienistii pretind că Brătianu a fost siluit de ameninţarea Ruşilor că vor invada ţara! Din cuvinte scăpate unora şi altora, din modul de a vorbi la Consiliul de Coroană despre Bulgaria s-ar părea că Brătianu a avut iluzia că Bulgaria nu se va mişca, O astfel de naivitate este oare posibilă?

Deputaţii „cari fuseseră convocaţi în mod oficios, au plecat

ieri cu un tren special – sine die.

— Ministrul *Duca,* scuzându-se de schimbările ce a, făcut notiţei mele din «La Politique» asupra Turtucaei, mă pune în curent cu faptele următoare: noi trebue să fi pierdut 10.000 de prizonieri; comunicatul german zice 20.000 şi 100 tunuri. Generalul Aslan este înlocuit cu Averescu, care are pe Christescu ca şef de stat-major; el comandă «marea» armată care trebuie să acopere Bucureştii; Basarabescu este înlocuit cu Petala C; este vorba de Crăiniceanu spre a înlocui pe Averescu la armata II. Eu exclam: «Cum se poate?» Şi de trei ori repet acelaşi lucru: *«Să nu se facă o astfel de greşeală;* toată viaţa lui a fost confuz şi este absolut obosit». Duca nu poate să spună dacă au avut loc cruzimi, dar populaţia Turtucaiei a tras asupra soldaţilor noştri care se retrăgeau în dezordine. — Dealtmintrelea la Silistra, populaţia voind să se mişte, s-a procedat la execuţii sumare. — (Îmi reamintesc că cineva, Mavroiani sau altul, venind din Constanta, îmi spusese: Prefectul Cămărăşescu trece drept omul providenţial; el a retras toate vitele din Cadrilater şi le-a trimis în Ialomiţa; se pare că aceste spolieri şi alte măsuri în contra Bulgarilor au adus femeile să fie sălbatice cu Românii. Măceluri ar fi avut loc la Bazargic şi în satele învecinate...)

— Ministrul *Antonescu,* foarte binevoitor pentru o chestie de Cruce Roşie, îmi spune că un mare Consiliu de război la Marele Cartier General are loc şi că se va proceda la o curăţire: zece zile după intrarea în război!... El nu crede în numirea lui Crăiniceanu, ştiind ce opinie are Brătianu de el (?!) – Lucru de necrezut: regimentul de Teleorman a avut slăbiciuni din cauza Bulgarilor, dintr'un batalion; o unitate *a fost pusă la zid şi* regimentul s-a purtat foarte bine în urmă!

Cei cu alarmele de ieri erau takiştii şi d-na Simky Lahovary!

27 August. — Ministrul Antonescu a pus multa stăruinţă pentru a numi, după recomandaţia mea, pe inginerul Pisosky ca conservator a două imobile germane şi mi-a trimis procurorul general ca să instalez, eventual, Crucea Roşie în

aceste imobile.

— Colonelul *Alevra* (de la statul-major sedentar) profită de un pretext de serviciu ca să vie să mă vadă. De multă vreme el a cerut un regiment ca să scape de răspunderea statului-major. Totul este condus de colonelul Răşcanu, foarte deştept, dar care are nevoie să fie el condus şi nicidecum să conducă el pe ceilalţi, – şi de maiorul Rosetti, un băiat de treabă, cu mintea cam limitată, dar care «bruschează» pe generali la telefon. Fără o schimbare radicală la statul-major, colonelul vede totul în negru. — Sub Averescu, Referendarul era marele specialist în privinţa trenurilor şi comunicaţiilor; «copiii de la statul-major au stricat şi aci totul». Generalul Popovici care comandă astăzi serviciul, s-a încurcat în aşa hal încât confuzia este extremă. Am pierdut la Turtucaia 36 de batalioane! — Am ajuns, cu toată convenţia care pune în mod expres toate trupele ruseşti sub comandamentul nostru, să dăm generalului rus tot comandamentul din Dobrogea împreună cu cele două divizii care le mai avem acolo. El mi-a vorbit de moartea eroică a colonelului Grigorescu care, cu toate că nu avea decât două baterii de obuziere angajate, a venit să moară în mijlocul soldaţilor săi, şi a locotenentului Heraru, care şi-a zburat creierii pentru ca să nu se predea! Materialul uman, superb ca eroism, dar nici un fel de direcţie. Am avut a face cu trei divizii de câte trei brigăzi, şi statul-major nu o ştia! Când s-au cerut ajutoare, Rosetti a răspuns «în numele Regelui» că Teodorescu trebuia să ţie cu ce avea. Fiecare unitate care s-a trimis ulterior, în pachete mici, s-a dus să se arunce în prăpastie. Din două divizii nu mai rămâne absolut nimic!

— Silistra este evacuată!

Pic Pherikyde scrie: Colonelul lor a primit ordin să atace imediat Sepsi-San-Georgy. Când au sosit acolo, cavaleria noastră ocupa oraşul de 5 zile. Dacă ordinul ar fi fost executat noaptea, o luptă ar fi avut loc între Români. Mi se mai raportează că spre Borsek nu se mai află nici o fiinţă omenească. Ungurii au luat toată populaţia cu ei.

28 August. — Se organizează puternic în sudul

Bucureştiului; multe trupe sunt trimise în această direcţie; reg. 22 de artilerie de la Dadilov se află în gara Mogoşoaia. Am vorbit cu colonelul Mărculescu; critici vii pentru comandamentul de la Turtucaia, care nu a ştiut să organizeze retragerea şi vecinic acelaşi refren: cap de pod, fără pod! De altfel, toţi militarii au primit scrisori şi toţi ştiu ce s-a petrecut. Domneşte o quasi-unanimitate pentru a se dori ca Averescu să devie şeful statului-major. — Ni se cere să şi trimitem una din ambulanţele noastre la Ciulniţa: nici nu mai este spital de evacuare! Cât de mult trebuie să se simtă lipsa de strictul necesar.

La cenzură s-a publicat că generalul Georgescu este trimis la Londra la marele stat-major. *I se ia deci comanda.* Printr'însul vor putea Englezii să judece de deşteptăciunea câtorva militari cocoţaţi foarte sus, prieteni ai d-lui Brătianu!

Tot la cenzură, gazetele au fost rugate să nu mai vorbească de Turtucaia, şi să exalteze faptele de arme din Transilvania. Imediat manşete şi ediţii speciale pentru ocuparea... Csic-Seredei, pe când Topliţa, la poarta oraşului este ocupată încă de vreo trei patru zile! Se începe iar jocul veştilor false sau răsuflate.

29 August. — Am părăsit Silistra; s-au incendiat depozitele noastre de grâu şi de petrol, s-a ars Popina, s-a distrus tot ce putea fi distrus şi armata s-a retras la Lipniţa, la vreo 5 km de Cerna-Vodă. — Totul este măcel şi pradă în această nenorocită regiune. Toate ştirile concordă spre a certifica faptele pe care Duca mi le anunţase acum trei zile ca un fapt divers.

— Vârtejanu, căpitan rănit şi scăpat ca prin minune la Balcic, confirmă că, pe întreg acest front, totul este datorit uşurinţei şi lipsei de informaţii. Regimentul lui primeşte ordin să trimeată o companie să cureţe înălţimea unde «nu se afla decât comitagii». Colonelul răspunde: «Am înaintea mea forţe în număr serios». Arghirescu îi răspunde: «Informaţiile mele simt precise!» Se atacă, se găseşte artilerie şi infanterie, şi din cei 400 de oameni nu se întoarce nici unul!

Se încearcă, oprind chiar doamnele de la Crucea Roşie să se apropie de trenurile de răniţi, permiţând poliţiei să aresteze pe oricine ar da ştiri, să se facă tăcere asupra grozăviei dezastrului de la Turtucaia.

Şi în răstimpul acesta, Butculescu aflându-se în ziua de 27 la Cartierul general, a văzut pe Regele dându-se jos din automobil, ascultând, patru minute, cu un aer distrat, raportul nelipsitului Rosetti şi apoi dispărând spre pavilionul lui. Iar Iliescu, *vesel,* punând în vedere noua sa decoraţie rusească, poftea la masa lui acoperită cu flori! — A doua zi generalul Popovici era silit să pedepsească pe un căpitan, comandantul unei coloane de provizii tăiată la Slobozia şi întoarsă la Bucureşti, ai cărei oameni şi cai nu mâncaseră nimic de trei zile. Şi căpitanul avea cu dânsul lăzi de pesmeţi şi cutii de conserve...

Bine îmi spunea Alevra că acest Cartier General, la Periş, era o fantezie caraghioasă a acestui început de război.

Ruşii au smuls din mâinile noastre o coloană de prizonieri bulgari şi i-au omorât; şi aceasta se petrecea departe de front (raportat de Vârtejanu şi Butculescu). Acesta din urmă a văzut dealtminterea pe însuşi comandantul lui rănit, înţepat de Bulgari cu baionetele.

Duca a anunţat gazetelor numirea lui Crăiniceanu ca şef al armatei II. Trebuie să fie cineva nebun ca să facă astfel de numiri. Şi Regele, în ziua de Duminică 14, îmi spunea: «I se va da o însărcinare alături, ceva onorific!».

Arhiepiscopul Netzhammer ne este cu totul vrăjmaş: el ar fi spus că distrugerea Bucureştiului i-ar face mare plăcere. Şi totuşi M. S. «l-a luat pe garanţie». (Teodorian).

Generalul Popovici, şeful Statului Major sedentar, a destăinuit lui Butculescu că încă *de patru luni* el ştia, din ordinile primite, că vom intra în război: ceea ce nu opreşte pe Brătienişti să răspândească zvonul ca Brătianu a fost silit să cedeze fiindcă Ruşii ameninţau să ne invadeze!

30 August. — Nu se spune nimic, dar am pierdut tot Quadrilaterul şi, din vechea Dobroge, Mangalia.

«Monitorul» publică decretul numirei lui Cămărăşescu ca

comisar civil pe lângă Zaintchikowsky, «comandantul armatei din Dobrogea». Faptul este consumat: suntem comandaţi de un străin.

— La ora 4, după ce fusese anunţat de Catargi, Barbu *Stirbey* în uniformă de major aghiotant a venit să mă vadă. El îmi spune: «Sunt însărcinat oficial de Rege să te felicit; Regele îţi urează sănătate şi viaţă lungă. El îţi mulţumeşte pentru serviciile aduse până acum şi îţi exprimă recunoştinţa Sa pentru atitudinea ta patriotică şi pentru atitudinea patriotică a partidului tău. Regele ar fi încântat să te vadă şi n'ai decât să ceri o audienţă». — Am mulţumit: «Când promit ceva, mă ţiu de promisiune». N'am răspuns la invitaţie de audienţă, dar am rugat pe Stirbey să transmită Regelui expresiunea consternării pe care a produs-o numirea lui Crăiniceanu. Stirbey impasibil.

Miniştrii Mortzun, Porumbaru şi Duca au depus cărţile lor; A. Constantinescu mi-a telegrafiat...

31 August. — Take Ionescu a fost ieri în audientă la Rege. Prietenii lui răspândesc zvonul că el a declarat în numele său, în numele lui Filipescu şi a lui Stelian(!) că ei nu vor urma cu încrederea lor în guvern, dacă nu se schimbă Iliescu.

Mereu se îndreptează trupe spre sud. Nu este o ar-mată de rezervă, dar rezerva tuturor armatelor.

1 Septembrie. — Azi dimineaţă Seceleanu îmi afirmă că Berceanu, în Ialomiţa, pune să împuşte pe Bulgari, cum a făcut Cămărăşescu la Silistra. Fără judecată! La vederea unei hârtii care i s-a părut că este un plan, un agricultor este pornit la închisoare «cu ordin să-l împuşte la noapte» !

— Mare bătălie pe tot frontul, de la Oltina la Caraomer. Alternative indecise, ieri şi astăzi. — *Culcer,* în treacăt, chemat la Cartierul General, îmi spune: *Dacă pierdem bătălia, suntem pierduţi!* — El este îngrijat pentru propriul lui front, căci îi s-au luat toate rezervele: două divizii. El nu poate intra în Sibiu ca să nu se depărteze prea mult, fără eşaloane în spatele lui. Se teme şi de o ofensivă Mehadia-Orşova. Are foarte mulţi răniţi. Mâine Consiliul de Război.

De la Periş, Culcer pleacă direct la cartierul lui.

Averescu comandă bătălia din Dobrogea; el stă la Bucureşti, bine legat prin telefon şi telegraf. Dacă mâine criza ar fi trecută...

— Splendid raid a patru avioane franceze plecate azi dimineaţă din Salonic şi sosite la amiază în România. Locotenentul Noël a aterizat direct la Bucureşti, aducând gazeta «l'Indépendant» care a apărut azi dimineaţă la Salonic. Aceste aeroplane au aruncat bombe asupra Sofiei, ceea ce ar putea justifica reluarea bombardamentelor nocturne ale Bucureştilor. O bombă a căzut la cincizeci de metri de Palatul Regal (Sofia). D-nul de St. Aulaire, pe balconul Clubului, zice: «Din nenorocire Ferdinand se afla la Cartierul general german! El va avea o spaimă retrospectivă». Adaug că nimenea împrejurul lui nu a făcut haz...

2 Septembrie. — Aceeaşi dezordine în toate. Un spital al Crucii Roşii a fost echipat şi îmbarcat cu toată graba. El se afla la Giagoga; a fost pornit, fără înştiinţare, la B. M. – El era destinat să meargă la Feteşti; va fi trimis la Ţăndărei; şi acum nu mai pleacă deloc... până la o nouă criză nervoasă.

— Prima grijă a lui *Crăiniceanu,* după ce şi-a luat comanda: un inginer de mine, două zile de sforţări şi de detunături şi foarte mulţi bani, pentru a dărâma statua lui Arpad la Braşov.

— Pic Pherekyde de pe front: la 60 km. de frontul nostru *nici o trupă de susţinere,* nici un eşalon de rezervă. Divizia V, de abia sosită, este reîmbarcată în grabă spre sud: oamenii istoviţi de oboseală. De la divizia VI s-a retras un regiment şi jumătate.

Totul concordă pentru a stabili că în adevăr Brătianu credea că Bulgarii nu se vor mişca! — De altfel, cum ar fi lăsat el o simplă perdea în Dobrogea?

Stirbey îmi povesteşte că *Porumbaru* a spus lui Vredenburch, când acesta s-a prezentat pentru a notifica că a luat proteciţunea Germanilor şi Bulgarilor: «Bulgarilor? Dar aceasta este inutil din momentul ce noi ne în voim cu

ei!»

Colonelul Alexiu, şef de Stat-Major al lui Costescu, însărcinat mai ales să-l spioneze, nu ştia că circulaţia trenurilor cu Feldioara era restabilită de trei zile şi continua să evacueze răniţii, în automobil, la Sepsi-San George.

Şi pe acest front a început să se simtă superioritatea artileriei grele inamice. Nouă ne lipseşte cu totul şi soldaţii ştiu aceasta! Aceasta probează că Austriacii au şi organizat linia de apărare...

— Azi dimineaţă la ora 9 a avut loc Consiliul de Război la Periş. Comunicatul oficial a venit târziu, probabil după acest Consiliu. Ieri: «Lupte vii pe tot frontul dobrogean». Astăzi: «Lupte foarte vii, armata ruso-română se retrage spre nord». — Deci, suntem bătuţi. Se pare că frontul nu se află decât la 16 km. de Cernavoda. Tot frontul de ieri Oltina-Caraomer, a cedat.

3 Septembrie. — Comunicatul zice: «În Dobrogea nimic nou!» Este sinistru, când ştii că toată divizia Petala este nimicită, că Tekir-Ghiol este ocupat, că s-au pus speranţe mari asupra apărării Cusgunului şi că ne aflăm la Cernavoda!

Stirbey ştie de la Leon Mavrocordat ca trupele noastre nu ţin când sunt atacate; şi că Bulgarii au adus la Turtucaia, pe automobile, pontoanele pentru facerea unui pod. Prin traducătorul telegramei, el ştie că Coandă a telegrafiat că Ruşii nu mai au rezerve să ne trimeată, că se formează la Reni o divizie, care va fi gata de abia peste *trei săptămâni,* şi atâta tot! Aceasta sunt bazele pe care guvernul Brătianu a riscat soarta ţării*!*

În «Adevărul» Take Ionescu răspunde la o înţepătură a ziarului «La Politique»: «că ar fi trebuit să ne înţelegem cu Bulgarii înainte de a face războiul»!

4 Septembrie. — Se continuă a nu se spune nimic publicului. Luptele continuă; s-a luat comanda lui Socec fiindcă a emis opinia că ar trebui să se retragă, iar comunicatul spune: «Angajamente cu detaşamentele înaintate inamice».

În Transilvania: «Lupte violente în valea Streiului».

5 Septembrie. — Aceiaşi tăcere exasperantă. Care este linia noastră: Raşova-Cobadin cu, probabil, Constanţa evacuată sau ameninţată? Comunicatul nu menţionează decât că mortiere ruseşti au redus la tăcere o baterie grea germană, *la sudul Cobadinului.*

Paul Teodoru, la Stâlpu, a văzut trecând pe lt.-colonelul Slăniceanu, mâna dreaptă a lui Iliescu, cu nevasta în automobil, urmat de un camion-automobil încărcat cu cufere: «Dar asta seamănă a fugă» le-a zis Teodoru, care a vorbit cu ei chiar înaintea porţii sale.

Şi gazetele guvernului atacă pe alarmişti!

George Stirbey: «Se construieşte la Buftea nişte pivniţe betonate; salon pentru Regina...»

— Se zvonise înlăturarea lui Iliescu; d-rul Hasnaş o ştia şi el de la doamna Vintilă Brătianu. Am întrebat pe Catargi: Regele îi spusese acum două zile, că el se cam clătina, dar că astăzi, cum planurile sale au fost aprobate de generali, nici nu mai era vorba de aşa ceva. Aceasta este opinia unui Rege? Aceasta este seriozitatea hotărârilor în astfel de momente...?

— Cu toată neînsemnătatea uimitoare a ultimelor două comunicate, cenzura a lăsat să treacă următoarele rânduri în «La Politique»: «De două zile totalitatea frontului nostru din Dobrogea este angajată în lupta cea mai crâncenă care a avut loc până acuma dincolo de Dunăre». — Dealtminterea răniţii curg la Bucureşti; toată regiunea este plină; din ei au fost evacuaţi până la Buzău; două formaţii ale Crucii-Roşii au fost expediate de urgenţă la Ţândărei şi la Feteşti, dacă nu cumva aceasta din urmă nu a fost oprită în alt loc mai departe de front.

Cenzura, de o extremă severitate cu ziarele mele, a îngăduit ca «Adevărul» să aibă o pagină întreagă, cu mare succes de vânzare, vorbind de luarea Monastirului de Sârbi, şi instalarea guvernului sârb acolo, etc. Depeşă privată! La Club şi Poklevsky şi Marinkovitch mi-au spus că nu ştiu nimica. «Universul», ediţie de seară, afirmă că ştirea au

primit-o şi guvernul şi legaţiile Quadruplei! — Cenzură, nu glumă. (Această ştire mai era încă falsă la data de 15 Septembrie).

6 Septembrie. — Nimic bun. Comunicatul zice: «În valea Streiului inamicul atacă violent cu forţe mult superioare, în faţa cărora a trebuit să ne retragem puţin». — Să te retragi după două zile de lupte vii, ştim ce vasăzică.

— D-rul Dinu Brătianu, care vine din Feldioara, îmi spune că soldaţii noştri pradă îngrozitor. Casele din sate sunt devastate, mobilele simt distruse pentru plăcerea de a distruge. — În urma unei scrisori anonime (atribuită şefului lui de Stat-Major Alexiu) s-a luat comanda lui Costescu cu o brutalitate revoltătoare. Iar în ce priveşte pe Crăiniceanu: nu era vorba măcar de statuia lui Arpad ci de soclul ei, o frumoasă coloană pe care se voia să se aşeze vulturul românesc şi pe care, după sforţări reînoite, a izbutit să-l dărâme în ziua de 2 Septembrie.

Aeroplane inimice nu ne mai vizitează, nici măcar ca răspuns bombardării din Sofia. Deci Bussche a putut să se ţie de cuvânt!

7 Septembrie. — Mica retragere anunţată ieri se explică astăzi. Am pierdut Pietroşanii! «Trupele noastre din Valea Streiului şi-au oprit retragerea *la sud de* Petroşani, unde se întăresc». — Se pare că Cocorăscu şi un alt general au avut brigăzile lor măcelărite în nişte lupte nebune. Culcer arătase tot pericolul ce era dacă i se retrăgea rezervele lui.

De la Giurgiu mi se semnalează că şi acolo trupele noastre jefuiesc casele locuitorilor care au plecat! Un regiment care vine din Transilvania are, după câte se zice, în bagajele lui, tot felul de animale furate acolo!

Numărul răniţilor şi insuficienţa mijloacelor sanitare sunt înspăimântătoare! A treia formaţie a noastră a plecat în grabă, şi ca cele două dintâi, la Feteşti-Ţândărei. Gussi de la Galaţi telegrafiază spre a cere ajutoare: Galaţii este un centru mare de evacuări şi este lipsit de toate. De la Brăila Poenaru-Căplescu telegrafiază lui Bărdescu că dacă nu se trimite o secţie de Crucea-Roşie, *se comite o adevărată*

crimă faţă de răniţi. Numai în curte, zac 2000 dintre ei. Cenzura a lăsat telegrama să treacă.

8 Septembrie. — Anghelescu îmi spune că la Cernavoda avem 14.000 de răniţi! — Ştirile sunt mai bune: în Dobrogea, am dat înapoi aripa dreaptă inamică care ajunsese până la Tuzla!

9 Septembrie. — Dintr'o convorbire cu generalul Popovici aflu că la Petroşani luptele au fost foarte însemnate. Dealtminteri la Craiova au sosit dintr'odată 2400 de răniţi.

10 Septembrie. — Situaţia este îmbunătăţită în Dobrogea; suntem aproape pe graniţa vechilor provincii: Mangalia-Caraomer. Dar la est tot Oltina. — În Transilvania nu ne mişcăm afară de regiunea Dorna-Vatra, unde atacăm pe muntele Căliman.

Prezan se singularizează printr'o ordonanţă oprind întrebuinţarea oricărei limbi străine, fie în casă fie pentru a scri sau a vorbi! Şi totuşi poşta autorizâ cărţile de corespondenţă pe franţuzeşte...

11 Septembrie. — Nauen anunţă că se comunică din Sofia că am fi pierdut 70.000 de oameni şi 30.000 de prizonieri. Cam prea mult! — Printr'un ordin *special* a lui Vintilă Brătianu (scrisoare de la Scupiewsky şi explcaţii verbale ale generalului Iancovescu), se ridică din administraţia spitalelor toţi miliţienii evrei, pentru ca să facă un serviciu militar de gardă şi de etapă.

13 Septembrie. — Aseară a fost, presupun, o recunoaştere de avioane; s-a tras cu tunul pe la ora 2 de dimineaţă şi comunicatul spune că inamicul a fost îndepărtat de tunurile noastre. Astăzi, pe o vreme frumoasă, la ora 2 ½ vizita a mai multor aeroplane care aruncă bombe. S-a încercat să se tragă asupra lor. Spectacolul părea atrăgător, dar nimeni nu-şi dădea seamă de proporţia dramei. Circulaţia împedica să se audă detunăturile, bănuiam o nouă recunoaştere inofensivă, când o bombă căzu în strada Pitar Moşu 4, din fericire fără să omoare pe nimeni. Pe la ora 6 se ştia că erau numeroşi morţi şi că peste 200 de răniţi

umpleau spitalele... Crimă stupidă! Mulţimea nu era departe să caute o răzbunare asupra internaţilor. La Club, Blondel, într-un mod stupid, cerea exterminarea lor!

— Cu toate desminţirile publicate, două zile în şir, de gazete, Banca Naţională a transportat la Iaşi *tot stocul ei metalic.* Bărbulescu îmi confirmă ştirea: hotărârea a fost luată de minoritatea Consiliului.

— Lupu Kostache ştie de la fiul său – directorul prefecturei Bazargic – că am comis excese oribile în contra Bulgarilor noştri din Quadrilater şi că desigur am legitimat represalii(?)

— Brătianu ar fi furios în contra Ruşilor şi le-ar fi trimis o notă amenințându-i că va încheia pace separată dacă nu trimit forţe mai serioase. (Raporfat de Tamara, care o ştie probabil de la cumnatul său Verzea).

— Am conferit cu *Antonescu,* care mi-a adus proiectele lor de legi. El crede că se va convoca Parlamentul imediat ce situaţiunea va fi puţin ameiliorată. Povăţuiesc ca această convocare să nu se facă înaintea termenului legal de 15 Noiembrie, făcându-l să observe că amatorii de guvern naţional ar putea prea bine să-i plictisească. El: «Da! Sunt foarte impacienţi!».

13 Septembrie. — După tragicul bombardament de ieri, care a făcut în morţi şi răniţi peste 300 de victime, un Zeppelin a venit azi noapte (ora 2) şi a aruncat noi bombe: împrejurimile mele au fost din belşug stropite. Grădina Moteanu, al cărei zid megieşte cu Brătianu, a fost dărâmat, Hotel Carpaţi din str. Primăverii, Casa Bruzzesi, la intrarea stradei Cătun au suferit mult. Puţine victime cu toată mărimea proiectilelor. Zeppelinula trecut deasupra casei mele. — Azi dimineaţă la ora 11 s-au reîntors avioanele şi iar se numără 60 de răniţi; o bombă a căzut pe depozitul Crucii Roşii de la Şosea probabil că telegrafia fără fir fusese ochită. — Trei bombardări în douăzeci şi patru de ore, şi nici un avion românesc nu a fost văzut! Este adevărat că, pentru a mări încă ridicolul, un biplan românesc s-a învârtit deasupra oraşului când totul reintrase în linişte. — Comunicatul zice, dulce ironie: «aeroplanele noastre au aruncat bombe asupra

cantonamentelor inamice din Transilvania!». Toată presa vorbeşte, pe cât o lasă cenzura, despre ordinul de zi al lui Prezan. Monument de stupiditate.

— Lupte vii pe Jiu, de două zile. Comunicatul nostru zice: «Trupele noastre au progresat». Comunicatele Centralilor (Radio) spun: «Între Pasul Vulcan şi Surduk au fost respinse atacurile Românilor». — Toate telegramele din ambele tabere pomenesc de lupte de o rară intensitate pe Somme, la Goritza, pe frontul rusesc, împrejurul Florinei şi pe Struma, în plus de frontul nostru!

Acum şase zile generalul Frunză a pus pe prefectul de Buzău 15 zile la închisoare! Prefectul nu vroia să primească dintr-un tren de răniţi decât 200, pentru care avea paturi; generalul vroia să-i oprească pe toţi şi să nu lase să fie evacuaţi mai departe pe linie: de aci închisoarea prefectului! — Acum două zile, generalul Dragalina trimitea pe profesorul Daniel de la Palota la Craiova la arest de rigoare din cauza unei discuţii sanitare, în timp ce pe front, de unde a fost trimis Daniel, era o lipsă grozavă de chirurgi!

— Frumoase lucruri se află! Cea mai mare parte din răniţii noştri de ieri sunt victimele propriilor noastre proiectile. S-a tras asupra avioanelor cu şrapnele şi obuze dintre care unele nu au explodat decât când au căzut la pământ! Petre Ghica a constatat că proiectilele căzute aveau o traiectorie oblică, ceea ce nu poate fi cazul pentru proiectile svârlite din aeroplan! Dealtminterea toată lumea a ridicat de jos gloanţe de şrapnele româneşti! — Se pare că aparatele noastre de vânătoare – Bébé-Newport – au fost răspândite pe diferite fronturi imediat ce au fost montate şi echipate! — Mortzun se repede Ja prefectura poliţiei: «Dar unde e aviaţia noastră?»!

14 Septembrie. — Zorii de zi ai primei luni de război au fost salutate de un atac de aeroplane, urmând, după 5 ore de interval, atacul nocturn al Zeppelinului care în fiecare noapte vine să ne bombardeze. Zeppelinul, pe care l-am văzut foarte bine, era grandios, dar a făcut foarte puţine victime. Aeroplanele, din contra, au secerat; numai la

încrucişătura Bulevardului şi a străzii Atena au fost cinci morţi şi răniţi. Rapoartele de poliţie arată pentru noapte şi dimineaţă 63 de victime. — Război sălbatec, care va fi fără cruţare.

O simţitoare ameliorare are loc la nord. Comunicatul zice: «În Valea Jiului trupele noastre au atacat şi respins pe inamic, care se retrage în grabă spre nord şi nord-vest; s-au luat 100 prizonieri din care doi ofiţeri». — Ştirea este confirmată şi prin buletinul din Koenigswusterhausen: «Românii au pus stăpânire pe înălţimile liniei Surduk Pasu Vulcan. Garnizoana Pasului singură a respins toate atacurile, *trupele însă au fost retrase noaptea aceasta din ordin!»*

La Sibiu, la sud: «Lupte violente care mai sunt în curs». Iar comunicatul german: «În sectorul Hermannstadt trupele noastre continuă a lua ofensiva».

Statul Major publică o lungă dare de seamă a marii bătălii din Dobrogea, începută la 4 Septembrie dimineaţa şi terminată la 7 Sept. şi care a fost o victorie, din momentul ce a scăpat linia Cernavoda-Constanţa şi a respins frontul inamic.

15 Septembrie. — Căpitanul Solacolu vine din Dobrogea. Frontul nostru ar fi acum: Raşova-sud de Cobadin-Topraisar-Malu Mărei, între Tuzla şi Tatlageac. Aripa noastră stângă, încredinţată Ruşilor, ar fi totdeauna gata să cedeze teren pentru a-şi cruţa oamenii. — Ruşii cum dau peste o cârciumă, se îmbată îngrozitor şi apoi pradă tot. Georges Balş îmi spune că Cazacii au prădat la Tekirghiol şi în sanatoriul nostru de acolo.

— Liberalii continuă mici afaceri bănoase. Boii, retraşi din Cadrilater, au fost vânduţi prietenilor, iar d. Berceanu, pentru moşia lui Dâlga, a avut cu 670 de lei perechea, 140 de boi luaţi în Dobrogea. Am fost rugat să notez acest fapt.

16 Septembrie.

— Două nopţi dea-rândul fără Zeppelin, ieri şi toată dimineaţa de astăzi nici un bombardament de avion. Aceasta e o noutate! De altfel, Stirbey a primit de la Vredenburck comunicarea telefonică că miniştrii german şi austriac au

sosit de două zile la ei şi că nu vor mai avea loc bombardamente. — Bussche tot se va ţine de cuvânt şi îmi explic, dacă călătoria a ţinut până acum, că nu i se poate reproşa mare lucru.

— Notiţă a ministerului de finanţe: Anglia ne pune la dispoziţie un miliard în bonuri de tezaur de 500.000 de livre. Am cheltuit în Anglia, înainte de război, 300 de milioane; socotelile au fost trimise acum de Mişu de la Londra. — D-rul Anghelescu a anunţat la cenzură că am fi luat Sibiul cu 6000 de prizonieri şi vreo 80 de tunuri. — Dar comunicatul nu pomeneşte decât de luptele violente la sudul Sibiului şi de înaintarea noastră la Stein şi Rombav, ceea ce scurtează linia noastră de la Făgăraş la Odorhei.

— Valoarea comunicatelor: comunicatul german de ieri zice că s-au aruncat din nou numeroase bombe asupra Bucureştiului, care *mai arde încă în numeroase puncte,* după ultimile atacuri; comunicatul sârb, după ce a vorbit ieri de «armata sârbească» din Dobrogea, care a nimicit 5 regimente bulgare, adaugă astăzi de la Corfu că, afară de cele 5 regimente anunţate ieri, «divizia sârbească» a nimicit de asemenea şi brigada de la Sofia!

17 Septembrie. — Aeroplanele s-au reîntors prin surprindere şi pentru o scurtă durată. Au făcut victime sub Filaret: o bombă a căzut aproape de tot de spitalul nostru din str. Principatele Unite. Morţi şi răniţi în cartierul Suter. De altfel se povestea ieri că noii aviatori francezi, sosiţi la Bucureşti, au bombardat Sofia! Anghelescu este inconştient sau un «sinistru farsor». Vestea de la Sibiu este exact contrariul realităţii. Alex. Seulescu, întors de pe front, îmi spunea ieri: «Să dea Dumnezeu să fie adevărat, dar Culcer era foarte îngrijorat!» Pe de altă parte comunicatele germane ziceau: 13/26 Septembrie: «Continuăm a lua ofensiva». Şi la 15/28 Septembrie: «Lupte crâncene şi cu succes». Nicu Ghika spunea că aseară, la Cartierul General, capetele erau la fel ca în ziua Turtucaiei. — Din nenorocire, comunicatul nostru zice: «Trupele noastre de la Sibiu, care au fost atacate de toate părţile de forţe *superioare* inamice,

după lupte care au ţinut trei zile, şi-au restabilit comunicaţia spre sud, respingând inamicii care atacau din acea parte. Aceste trupe ale noastre s-au *retras spre sud».*

Căpitanul Aurel Solacolu îmi raportează că Balif, trimis de Rege pe frontul din Dobrogea, s-ar fi întors cu o rea impresie. Noi n'avem mai mult de 100.000 de oameni cu Ruşii împreună şi dacă lovitura pe care o încercăm, trecerea Dunărei în împrejurimea Giurgiului,(?) nu reuşeşte, linia Constanţa este în pericol. El a povăţuit pe Solacolu să-şi evacueze toată averea agricolă de la Murfatlar!

18 Septembrie. — Astă-noapte şi azi dimineaţă, alarmă falsă. Nu se mai văd pretutindeni decât aeroplane, dealtminterea ca şi spioni!

Barbu Catargi se găsea la dezastrul de la Sibiu. El a fost sub focul mitralierelor ungureşti în defileul de la Turnu-Roşu, pe care l-a trecut adăpostit lângă un furgon încărcat cu bagaje. El crede că afară de artilerie, nu se mai află o singură unitate compactă. Cu toate isprăvile regimentului I grăniceri (Zizi Cantacuzino) la stânga şi al 5-lea vânători la dreapta, care cu tot eroismul lor n-au putut să-şi păstreze poziţiile din lipsă de susţinere, tot frontul nostru Orlat-Selimberg şi înălţimea între Selimberg şi Sacadate (această localitate în mâinile inamice) a dat înapoi şi retragerea a început. Zadarnic s-a încercat să se facă legătura între trupele de la Sibiu cu cele de la Făgăraş. După podul de lemn de la Boiţa pe Olt, franctirori cu mitraliere (cari se furişaseră din Valea Jiului se zice prin Voineasa), au atacat pe flanc la intrarea strâmtorii Turnu-Roşu. Debandada a fost îngrozitoare. Se va încerca să se reconstituiască regimentele la Câineni! Praporgescu cu trupe noi operează barajul. Statele Majoare trebuie să fi trecut, D-zeu ştie cum, peste munţi. Nu sunt mulţi morţi, nici răniţi din fericire. Locotenentul Gotzescu, punând în baterie câteva tunuri şi locotenent-oolonelul Marcovici din artilerie raliând puţină infanterie, au împiedecat un dezastru. — Retragerea a început Joi seara 15 Septembrie. Acum Făgăraşul este în pericol. — Regimentele dezmembrate sunt: 44, 42, 47, 48

(Buzău), 72 (Mizil). — În 15 zile s-au schimbat *de patru* ori generalii. Sănătescu este cel din urmă numit. Când la Porceşti, coloana a cerut instrucţii, el aproape a autorizat oamenii să opereze un «sauve qui peut». Oamenii sunt istoviţi; de trei săptămâni nici un schimb; n-au avut un minut odihnă, un moment pentru a se curăţi! Nici nu mai intră în foc, mai ales regimentele teritoriale. Toţi vor să se întoarcă. (Cei doi ani de concentrare trebuie să-i fi încercat grozav de mult!)

— Am vorbit cu colonelul *Sturdza* de ceea ce se întâmplă. El zice că materialul de oameni este excelent, dar ofiţerii proşti. Sunt regimente care nu ştiu ce va să zică un şef! În regimentul lui, în Banat, maiorul Ghermani este cel dintâi care a luat-o la fugă! — El ştie că cu toată valoarea lui Petala, divizia, atât de încercată la Turtucaia tot nu şi-a venit în fire. Pentru el regimentele destrămate la Sibiu nu mai pot fi utilizate înainte de 5—6 săptămâni!

— La ministerul de război, chemat de Vintilă *Brătianu* pentru spitalul militar, l-am întrebat dacă el consideră că faptele de la Sibiu ar fi foarte importante: «Retragere! Cum vrei ca o retragere să fie fără pagube»!

— *Hammerstein,* în trenul diplomatic (raportat de Slirbey: ar fi spus: «Păcat! Soldaţii români, încadraţi de noi, în timp de două luni ar fi devenit o putere incomparabilă; lăsaţi singuri, îi vom tăia în bucăţi în două luni». — Poate că tot nu se va realiza această profeţie!

— Joi, Butculescu îmi destăinuise în secret că se va încerca o operaţie pe Dunăre. Sâmbătă s-a vorbit din nou de această întreprindere cu prilejul misiunei lui Balif. Astăzi se precizează că pregătirile se fac la Prundu. Aceasta ar explica arestarea ciudată a bietului Radu Ivănescu, proprietar la Prundu, pe care n’ar dori să-l aibă la faţa locului având în vedere originea lui bulgară. Sturdza este de părere că această întreprindere este foarte periculoasă.

Comunicatul nostru zice: «Acţiuni parţiale pe tot frontul». Comunicatul german anunţă că ofensiva noastră înspre Odorhei a fost respinsă, că la Hondorf o coloană românească

a lăsat 11 ofiţeri şi 591 de oameni prizonieri; şi în privinţa Sibiului: «Lupta de învăluire începută la 26 Septembrie (Marţea trecută), a fost câştigată». — Ne luptăm cu Falkenhayn. Radio din Budapesta adaugă: «Trupele austro-ungare-germane, comandate de Falkenhayn, au repurtat la Sibiu *o victorie desăvârşită!».*

Atacurile noastre de la Mehadia şi din munţii Hatzegului ar fi fost şi ele respinse.

19 Septembrie. — În fine o veste bună: Comunicatul ne anunţă că am trecut Dunărea la punctul Prundu-Flămânda. Am ajuns pe ţărmul celalt între Rusciuk şi Turtucaia cu o divizie (printre care reg. 33, cu toate că conţine mulţi Bulgari) care a trecut Dunărea în bărci, apoi s-a făcut podul pe vase care a fost atacat de aeroplane, fără pagube însă, şi 3 divizii sunt acum pe teritoriul inamic. Cum comunicatul mai zice că am atacat pe tot frontul dobrogean şi că centrul şi aripa dreaptă inamică par a ceda, operaţia se pare că ar reuşi. Totul depinde bine înţeles de desvoltarea pe care Averescu va putea să i-o dea. Ofiţerii răniţi care au sosit, povestesc că trupele sunt electrizate de Averescu.

Comunicatul nostru din 17 Septembrie (No. 34) zicea: «La Corabia o mică încercare de debarcare a inamicului a fost imediat respinsă». — Iată acum cum acelaşi fapt este prezentat de comunicatul german: «O diviziune de vase întărită de un grup de vedete şi de vasul german «Weichsel» a pătruns în portul Corabia învingând lucrările de apărare, a intrat în interiorul basinului distrugând gara şi depozitele portului, un vas rus punător de mine, şlepuri şi a readus cele două şlepuri austro-ungare care erau reţinute acolo». — De altfel şi Radio confirmă: «La 29 Septembrie (concordanţa de date cu comunicatul nostru) o flotă dunăreană austro-ungară a forţat intrarea portului Corabia, a distrus nouă vapoare în parte încărcate, *şi a capturat alte şapte vapoare».* Suntem înşelaţi în fiecare zi şi privitor la toate!”

Am văzut pe sărmanul Vârnav: fiul său a fost omorât la Zimnicea. Pentru el aceasta este un asasinat: luptă inegală între o baterie de câmp şi artileria grea de la Şiştov;

proiectilele noastre nu ajungeau nici la jumătatea drumului. La Club, Romalo afirmă că aceasta era o adevărată nebunie!

«Nauen» este precis; înşiră tot ce s-a capturat la Sibiu: 13 tunuri, adăposturile aeroplanelor, 2 aeroplane, 10 locomotive, 1 tren sanitar, 200 furgoane de muniţiuni, alte 70 furgoane şi încă se mai adună de peste tot material părăsit. Adaugă că atacurile Românilor pe înălţimile *la apus de Câineni* sunt respinse – deci pe teritoriul românesc!! — Mai sus buletinul zice că luptele au fost extrem de sângeroase! Cum el nu vorbeşte de prizonieri şi numai de materialele diviziilor române împrăştiate, tare mă tem că nu a existat cruţare: în ajun buletinul ne acuza că am fi omorât răniţi. Semn rău!

Grig. Cantacuzino îmi spune că la comisia de aprovizionare s-a cerut furnizarea de urgenţă a echipamentelor pentru 200 de ofiţeri care nu au putut să-şi scape decât cămăşile!

20 Septembrie. — Robert Flainm vine de pe frontul bulgar foarte deprimat, mai mult de inferioritatea ar mamentului decât de greşelile comandamentului. Mitralierele franceze se strică la fiecare moment; proiectilele franceze şi japoneze nu iau foc; şi mai ales: marea lipsă de mitraliere. El este în brigada de cavalerie 9/10 Călăraşi: Caii toţi au răni în spate, nu se mai ţin pe picioare. Cei 4000 de călăreţi ruşi – la aceasta se reduce cei 20.000 cazaci, anunţaţi, – au cai odihniţi şi graşi. Se pradă şi se fură oribil de ai noştri ca şi de Ruşi. Lui Roşculeţ – mamei lui Banciu deşi i-a căzut băiatul pe front, i s-a luat şi stricat tot

La Perveli, pe o simplă bănuială s-au împuşcat toţi copiii şi bătrânii; iar unde Ruşii şi-au bătut joc de femei, pe urmă le-au ars închizându-le în casă!

— Nicu Ioanid, îndurerat, desperat: De la 9 la 15 armata s-a bătut fără răgaz; au fost acte de eroism nebun; de la 9 s-au cerut mereu ajutoare, dar nimic n-a venit. Din ziua întâi s-a dat ordin să se menajeze muniţiile, la urmă nu mai erau! Se vede că Popovici a raportat că nu se poate ţine un front de

55 km cu armata ce avea. Prin pas n-a trebuit să treacă mulţi; cei ce au scăpat, au fugit prin munţii Surului şi Negoiului; răniţii au mers 6 şi 6 jum. ore fără un moment de odihnă, până au ajuns pe creastă. Pentru el, nu mai există o singură unitate întreagă. Regim. 48 Buzău a fost tocat; din reg. Vâlcea, n-au rămas 500 de oameni în picioare! Crede că am pierdut 80 de tunuri (?). N-avem nimic din armamentul şi sculele moderne; la Germani, la 10 oameni este şi un telefon, artificii luminoase pentru semnale, reflectoare puternice, şi mai ales mitraliere extraordinare! Tunurile lor de o precisiune uimitoare. Vorba de «dezastru» nu este exagerată. Buletinul Nauen de astăzi explică cum Alpinii generalului von Kraft au venit prin Valea Cibinului (la est de Turnu Roşu, pe linia Talmaş) şi au tăiat pe la spate pe Români.

Găsesc cinic, în asemenea condiţiuni, comunicatul nostru No. 37 din 20 Sept. Cine poate să înţeleagă că contraatacul de care e vorba se petrece pe teritoriul nostru?: «În retragerea lor spre Câineni, în ziua de 16 Sept., trupele noastre din Valea Oltului au luat 300 de prizonieri şi 5 mitraliere; ele contraatacă acum pe inamic în zona muntoasă de pe malul drept al Oltului!»

21 Septembrie. — Ieri se scria în comunicat: «În Valea Jiului inamicul a atacat violent în regiunea muntelui Obroca-Pietroşani. Întrebuinţând gaze asfixiante: *atacurile sale a fost respinse».* Azi comunicatul spune: «Atacuri violente în Valea Jiului, în faţa cărora forţele noastre s-au *retras puţin,* distrugând minele de cărbuni de la Pietroşani, care erau obiectivul inamicului».

Deci pe Jiu ca şi pe Olt, suntem bătuţi; ne retragem, dar publicului se anunţă lucrurile pe dos!

— Ieri, Duca recomanda ziarelor să nu insiste asupra operaţiei de la Dunăre. De ce? Guvernul se grăbise să o anunţe ţării, când era încă flagrantă. Aseară «malaise». Tatarinoff, venit de pe front, a conferit 10 minute cu Poklevsky, şi Poklevsky a rămas mut şi încruntat. Azi comunicatul nu suflă o vorbă. *Aflu că am trecut înapoi*

Dunărea! Monitoarele duşmane – cele de la Corabia probabil – au început o violentă bombardare a podului, se vede chiar că artileria noastră a fost surprinsă; fiul lui Jean Cantacuzino a fost rănit în primul moment; spre a nu fi tăiaţi, ne-am întors înapoi!

Ce să mai cred atunci, când comunicatul spune că am cucerit, pe frontul celalt dobrogean, poziţiunea de la Amzacea cu 7 tunuri şi 1000 de prizonieri?

— Colonelul A. Sturdza a văzut raportul lui *Zizi Cantacuzino,* la Statul Major partea sedentară. El scria pe o foaie de carnet: *«Dezastrul este complet;* trimit stofa drapelului reg. meu, de care vă rog să-mi daţi descărcare; îngrijiţi de oameni pentru reconstituirea regimentului». La un moment, din I grăniceri rămăsese 300 de oameni, apoi s-au putut strânge şi aduna 800. Atâta tot! Reg. 2 Vâlcea este absolut desfiinţat cu Colonel cu tot; se zice că acel eminent şef ar fi prizonier. — Urmările: Toate câmpurile din prejurul Câinenilor sunt pline de nenorociţi de Români din împrejurimile Sibiului, care au urmat armata în retragerea ei. N. Ioanid spunea cât de jalnic era exodul acesta, iar doamna Tocilescu a văzut cu ochii ei jalnica lor situaţie. (Mişu Seulescu).

Mavrocordat a spus: «O divizie este desfiinţată. Restul se va putea probabil, reconstitui!».

22 Septembrie. — Ce a provocat retragerea subită de la Dunăre? Comunicatul german zice: «Forţele române care au trecut Dunărea la Rahova, s-au sustras printr'o fugă grabnică atacului de încercuire al trupelor germano-bulgare». La noi se spune că: «Podul fiind atacat violent de monitoarele austriace şi germane, ne-am temut de a fi tăiaţi». Luptă a avut loc şi, după Leon Mavrocordat, am fi pierdut mult material. Cavaleria a fost şi ea încercată şi reg. de roşiori al Reginei a pierdut 300 de oameni; fiul lui Mitică Soutzo, din acest regiment a fost rănit. Dar nu se ştia că există monitoarele acestea? Ziariştii spuneau azi că cercurile lui Iliescu jubilau şi îndemnau să nu mai fie lăudat Averescu! — Altă cauză poate fi (informaţie căpătată de la armament),

că s-au luat acum 18 zile şase divizii de la Verdun, care au sosit pe frontul Transilvaniei. Presiunea de pe Jiu şi Olt se resimţise atât de greu încât rechemarea armatei se impunea! De fapt azi, Johnson de la «Indépendance roumaine» a afirmat că ne *batem la Brezoi,* deci la confluenţa Lotru-Olt! Iar comunicatul oficial are neobrăzarea să spună: *«Demonstraţia* făcută între Rusciuk şi Turtucaia *luând sfărşit,* trupele noastre au fost retrase pe malul stâng al Dunării».

O mică consolaţie: La Parajd, după trei zile de lupte tragice, am pus stăpânire pe întăriturile inamicului, respingându-l spre vest. Germanii, în buletinul lor, re cunosc că avantajul este al nostru.

— N. Ioanid îmi spusese că pentru a avea un «tableau» se iau civili şi se declară prizonieri. O capelă militară a unui fiu sau nepot găsită în casa omului, ajunge ca să-l constitue beligerant şi deci prizonier. — Azi, G. Bagdad, primul preşedinte al Curţii de Casaţie, venind la Crucea Roşie în afaceri de prizonieri, mi-a mărturisit că are 27 de ciungi sau amputaţi vechi care în viaţa lor nu au putut purta o armă!

— Comunicatul bulgar pretinde că am trecut Dunărea cu 13—17 batalioane şi că înaintasem binişor, ocupând Slivopole, Caga, Malle, Barisovo, Malko, Gulano, Branovo, Breslen. Două coloane au înaintat concentric din Rusciuk şi Turtucaia; la 20 Septembrie coloana din Rusciuk a atacat şi ne-a constrâns să ne retragem şi «să căutăm podul *distrus*(?) de monitoare». — Bulgarii ne acuză de cruzimi comise în retragere precum şi în Dobrogea.

Pentru frontul dobrogean comunicatul nostru spune: «Lupte foarte violente pe întregul front; s-au luat prizonieri 5 ofiţeri şi 100 de oameni». Iar comunicatul bulgar: «Toate sforţările infanteriei române de a înainta s-au prăbuşit faţă de focul Bulgarilor şi de contraatacurile lor *încoronate de succes».*

Comunicatul de ieri spunea că *progresăm,* că am capturat multe lucruri la Amzacea; azi nicio desvoltare acestui succes.

23 Septembrie. — Comunicatul anunţă că trupele noastre s-au retras din Făgăraş-Vlădeni, având în vedere *forţele superioare* ale inamicului. În retragere peste tot! — Batem în retragere şi cu toate acestea în comunicatul din 21 (din ajunul retragerii), afirmam că *am bătut* pe Germani şi că le-am luat 800 de prizonieri şi mai multe mitraliere. Cum este posibil? — Mai susţinem încă lupte *violente* în văile superioare ale Târnavelor: adică linia Odorhei-Praid. Ieri ni se spunea că acolo avantajul e al nostru.

— Acum 3 zile, guvernul examinase necesitatea de a părăsi Bucureştii, dar s-a lovit de opoziţia formală a Regelui. Această veste, dată de soră-mea, mi-a fost confirmată de Nicu Butculescu. Ştiu că teza constantă a lui Poklevsky este: «Când guvernul va fi în Rusia...» Sărmana Românie!

În comunicatul 4 Octombrie st.n. afirmam că «am cucerit poziţiile de la Amzacea» căpătând 7 tunuri, 1000 de oameni şi mitraliere. Or, buletinul din 5 Octombre spune că toate sforţările noastre pentru a pătrunde în poziţiile liniei Karabaca-Şofular-Amzacea-Perveli au fost respinse! Care este partea care minte? Oare din nenorocire, tot noi să fim aceia! Evacuăm Braşovul şi de la Etape aflu că inamicul nu se mai apără decât la 14 km. de acest oraş. Dezastru şi pe această vale! Etapele zic că ne-am bătut bine, dar că şi aci comandamentul ne-a lipsit cu totul. Armata lui Averescu se îndreaptă acum, în marş forţat spre Carpaţi.

— Şi în acest timp guvernul se amuzează făcând glume stupide: aseară la Club, C. Diamandy, care nu-mi vorbeşte niciodată, se apropie de mine pentru a-mi spune: «Închipueşte-ţi că s-a găsit, Wopicka fiind prezent, o maşină infernală şi ecrazită la legaţiunea Germaniei; aceasta nu mai este un local inviolabil, este un antrepozit». Şi Poklevsky adaugă: «Frumoasă diplomaţie, diplomaţia germană». — Aceasta nu rezistă unui examen: glumă proastă, sau poliţie rea! — Astăzi nu mai este ministrul Statelor-Unite, ci secretarul lui care asista – şi aceste faimoase descoperiri s-ar fi făcut în grădină. Din fericire gazetele nu au avut ridicolul să vorbească de acestea.

24 Septembrie. — Spitalele nu mai ajung să coprindă numărul prodigios de răniţi care sosesc. Ei sunt puşi pretutindeni: în cazărmi, în şcoli rechiziţionate, în coridoare, peste tot, peste tot. Mi-am petrecut dimineaţa luând în primire spitalul militar: stare deplorabilă!

— *Maiorescu* a venit să mă vadă. El nu va părăsi Bucureştiul, orice s-ar întâmpla. Crede că pacea se impune. Pentru moment, cei bine informaţi închiriază case la Iaşi sau în alte oraşe din Moldova, iar Brătianu a îndemnat pe Stirbey să facă şi el tot aşa.

— Victor Baranga afirmă că ştirea din 21 era adevărată; că corpul de armată al lui Cottescu era victorios şi ca s-au luat 7 tunuri grele, dintre care 2 au şi tras în contra Germanilor. Deodată Crăiniceanu, îngrijat de aripa lui Arghirescu din care numai o singură brigadă era aranjată, a dat subit ordin de retragere şi panica s-a încins atunci printre soldaţi, descurajaţi fiindcă nu mai înţelegeau nimic! Dealtminterea Crăiniceanu, pentru a răspândi mai bine descurajarea, şi-a transferat cartierul... la Buşteni.

— Spre edificare strâng o lecţie indirectă a unei gazete franţuzeşti asupra uşurinţei cu oare noi am scontat ieşirea lui Sarrail; critica gazetei «Temps», asupra planului nostru şi la ce se reduce, după Brusilov însuşi, marea ofensivă rusească! (La Politique din 24 Sept. 1916).

25 Septembrie. — Iar am fost bombardaţi, ca şi ieri dimineaţa, aproape la oră fixă; sunt victime spre gară şi ia Chitila. Mă aflam la spitalul militar, drept sub avioane: Noi trimitem obuze de care inamicul are aerul să-şi bată joc, dar tot nu văd avioanele noastre de luptă. Se pare că în regiunea Braşovului panica este foarte mare. Cu trenul de Predeal au sosit notabilităţi din Braşov, care primiseră funcţiunile municipale şi de poliţie. Generalul Popovici afirmă că s-au trimis lui Crăiniceanu 55.000 de oameni şi că dacă nici acum el nu este în stare să iasă din bucluc...! Din toate părţile ni se confirmă acest lucru.

— Se vorbeşte de o serie de generali destituiţi şi de venirea generalului Berthelot cu 25 de ofiţeri de Stat-Major.

Brătianu ar fi solicitat această măsură!

— Colonelul Thomson a fost pe tot frontul lui Prezan cu Nicu Ghica. După el, suntem în situaţie proastă; la urma urmei vom avea «prin aliaţi» satisfacţie, dar vom fi victimile loviturii pe care Germanii vor căuta să o dea undeva. Frontul de la Riga va fi în curând uşor de ţinut cu trupe puţine, iar Germanii vor căuta să lovească în frontul oriental, probabil în Moldova. Vom avea cinci-şase sute de mii de Germani pe braţe, căci rezervele lor sunt departe de a fi sleite!

26 Septembrie. — Se află că ne-am retras din Braşov. De fapt noi l-am pierdut încă de Sâmbătă seară 24. Când divizia Lambru a fost adusă de la Dunăre la Carpaţi, ea a încercat să reia oraşul şi în două rânduri au avut loc lupte pe străzi. Am stat de vorbă aseară la club cu *Culcer,* care a venit la Cartier. Niciodată el n-a putut comunica cu Sibiu în timpul luptei, iar Mitilineu îmi povesteşte că *singurul avion* care li s-a trimis, după lungi reclamaţii, nu a putut duce un ordin la Talmaşiu fiindcă nu avea nici hartă, nici busolă. Dealtminterea tânărul a luat direct drumul spre Dunăre pentru a nu merge pe munţi! Popovici a fost uşuratic şi vinovat. El n-a întărit punctele esenţiale pe care Culcer le prescrisese în scris şi pe unde s-au furişat Alpinii care ne-au întors. Vestit de prefectul de Vâlcea, el a scris pe telegramă: «Vizuină». I s-a luat comanda. Culcer crede că pierderile de la Sibiu sunt de 50%, plus 4 tunuri grele; celalte tunuri pierdute n-au valoare. Din nenorocire soldaţii fug şi Culcer a cerut Regelui să instituiască un Consiliu de război de fiecare regiment! El crede că va putea ţine, dacă nu i se va mai lua din trupe, în care caz ar putea să fie întors. El a condus efectiv o divizie la foc pentru a îmbărbăta pe soldaţi. La divizia Cocorăscu nu există legături telefonice: adeseori, pentru a şti ce se petrece pe aripi, trebuia aşteptat câte 4 ore, timpul să se ducă şi să se întoarcă un călăreţ. Mereu acelaşi leitmotiv: nu sunt aeroplane, nu sunt telefoane, nu sunt mitraliere.

— La ora 3 jum. Am la mine o conferinţă cu d. *Brătianu:* «Viu să fac un demers pe care aşi fi dorit să-l fac în alte

împrejurări. Ai promis Regelui concursul D-tale în caz de împrejurări grave. Ele sunt foarte grave! Viu să vă cer să ne unim sforţările *pentru a acoperi pe Rege!* Nu cer să se împartă răspunderea, o păstrez eu întreagă. Din nenorocire nu sunt două alternative; nu există decât una: a lupta...» — Eu: «Până unde aveţi de gând să împingeţi lupta»? — *Brătianu:* «Dacă Bucureştii cad, vom lupta în altă parte a ţării, căci inamicul nu poate avea forţe sufieiente pentru a ocupa ţara întreagă! *Fără a repudia principiul sistemului pe care l-am urmat, recunosc că am făcut o mare greşeală politică: aceia de a fi primit ca România să intre în război la termen fix.* Aliaţii, mi-am spus eu, nu au interes să aibă o Românie bătută şi m'am încrezut prea mult în ei. Ei aveau mai multe mijloace ca mine pentru a cântări puterile adversarilor. Mi-au afirmat întotdeauna, că nu se putea ca aceştia să aibă mai mult de şase divizii să ne opună că ofensiva lui Sarrail era începută de 12 zile, – şi vezi şi D-ta ce este cu Sarrail! Ne-am dat întâlnire cu Ruşii la Maroş şi la Dorna-Vatra: am ajuns la ambele puncte, dar n-am găsit nici un Rus. Este evident că în astfel de condiţii, acţiunea noastră nu putea să reuşească. Cauza nu este slăbiciunea planului cum s-a spus: el a fost supus lui Joffre şi lui Alexieff. care l-au aprobat; numai Italianul a făcut obiecţii. Am declarat că primim pe un general francez, oricare ar fi el, care s-ar bucura de încrederea lui Joffre; mi-am consultat notele şi constat că i-a trebuit 24 de zile ca să se pună în mişcare». — *Eu:* «Ei aveau mai ales tot interesul ca d-ta să intri în mişcare...» – *Brătianu:* «Dar au vreun interes să ne vadă bătuţi?» – *Eu*: «Dacă ne credeau mai pregătiţi decât suntem?» – *Brătianu:* «Am vrut un guvern naţional, de la început: ceilalţi se opuneau la admiterea d-tale. Regele şi cu mine n-am admis-o. Astăzi este uşor şi starea lui Filipescu uşurează mult lucrurile. Eu văd lucrurile după cum urmează: D-ta şi Take Ionescu fără portofoliu, ca să nu aveţi răspunderea administraţiei. Dacă se cere încă un portofoliu pentru Cantacuzino care are mare poftă de el, un al doilea portofoliu s-ar pune şi la dispoziţia D-tale. Dacă se crede că

n-ar trebui să fiu eu acela care să formeze acest guvern, admit şi această eventualitate».

Când am vorbit din nou de comandament şi când am reproşat numirea lui Crăiniceanu, care tot a trebuit să fie lăsat deoparte, Brătianu m-a lăsat să înţeleg *că nu avea el răspunderea acestei numiri.* — Averescu n-a fost chemat înapoi: el a renunţat singur la planul lui, cum s-a simţit ameninţat pe pod. «Am tremurat când am auzit expunerea acestui plan, de a pătrunde în Bulgaria cu două sau trei divizii!»

Convorbirea noastră a luat sfârşit în modul următor: «Cer timpul de a vedea pe prietenii mei şi cum d-nul Brătianu a vorbit în numele Regelui, aş dori să văd şi pe M. S.». Convorbirea noastră începuse prin susţinerea mea că remanierea guvernului era o nouă dificultate, căci *oricine, eu desigur, alţii probabil, ar cere schimbări în comandament.* După aceasta a venit apărarea lui Iliescu şi expunerea de mai sus. Brătianu s-a însărcinat singur să ceară Regelui să-mi fixeze o audienţă.

27 Septembrie. Ne-am retras între Predeal şi Dârstele.

— D-rul Dinu Brătianu soseşte de pe front. Mari pierderi şi descurajare. Reg. 16 artilerie şi-a părăsit toate tunurile. (De Belloy cunoaşte acest trist incident; seara la club se mira că faptul nu e încă pedepsit!) Regimentul aruncă vina pe al 16-lea de infanterie, care nu l-ar fi susţinut. Divizia 4-a este descompusă: la ora 11 seara în plină retragere, s-a dat comanda ei lui Costescu, care va încerca sa o refacă la Băiooi. (În aceaşi zi Regele îmi spusese: Costescu este un bolnav, care n'ar fi trebuit să fie înaintat şi care nu are decât un comandament provizoriu. El a insistat asupra cuvântului. (Adversarii lui Iliescu sunt solid notaţi!) – Berendei, dintr'o brigadă de 6000 de oameni, s-a întors cu 1800; el însuşi a afirmat-o lui Dinu Brătianu. Toate şoselele sunt ocupate de coloanele care se scurg spre Bucureşti!

La ora 5, pe când ne aflam la Rege, s-a telefonat că Germanii *au bombardat Predealul* şi că şeful poliţiei împreună cu toată administraţia civilă au fugit.

— La ora 9½ seara s-au întrunit la mine: Maiorescu, C. Arion, G. Stirbey, G. Cantacuzino; Neniţescu a venit după conferinţă. Pus la curent cu propunerile primite, Comitetul, – toţi de acord că nu putem primi nimic sub Brătianu. Propunerea micului portofoliu de amăgire, i-a făcut să dea din umeri: formula Brătianu a fost găsită grotească. În ceea ce priveşte audienţa mea, se va spune Regelui: schimbare de direcţie ca garanţie a schimbării integrale a Statului-Major şi a vindecării de spiritul de «clică» care otrăveşte armata. Schimbarea ar mai avea şi avantajul că ar putea, ameninţând cu închecrea păciii, *să obţie repede* de la Aliaţi tot ceea ce ei trebuie să ne dea. Ar fi etapa întâi. Dacă Regele este dispus să intre pe această cale, se va examina ce angajamente ne leagă de Aliaţi: aceasta ar fi a doua etapă.

— Casa de Depuneri şi-a evacuat, noaptea trecută, depozitul şi tezaurul la Iaşi.

— Comunicatul este un monument: «Pe *toate* fronturile mici hărţueli». Şi nicăieri nu se menţionează că deasupra Zimnicei insula Belina a fost ocupată de Bulgari, care au făcut acolo numeroşi prizonieri! De altfel toată ziua nu a fost vorba decât de eventualitatea invaziei pe la sud. Eu nu cred, dar când înaintarea la nord va fi împinsă mai departe, cine ne spune că ea nu va avea loc?

— La ora 4½, după o comunicare a lui Vasiliu, Sunt primit de *Rege.* Imediat înaintea mea au fost primiţi Brătianu şi Iliescu.

— Cum am intrat am atacat subiectul. Expun Regelui că nu poate fi vorba de guvern naţional *ca să acopere pe Rege.* Nimenea nu atacă şi nu aruncă răspunderile d-nului Brătianu asupra Regelui. — «Dar voiam sa fac *aceasta* cu toate partidele». — (Aceasta? Ce? A părăsi Bucureştii?

— Căci, «aceasta» nu se mai poate raporta, în acest moment, la cucerirea Transilvaniei!) – *Eu:* «Toată lumea ştie că M. V. a vrut-o şi că un partid a refuzat-o; atunci cine se poate plânge? A ne uni puterile pentru a încerca de a da curaj armatei şi de a i-l stimula, este bine. Dar trebuie schimbat cu totul statul-major, în care armata nu mai are

încredere, şi prin urmare şi direcţia guvernului, pentru a fi sigur că schimbarea va fi reală şi că influenţele oculte nu se vor mai exercita». — *Regele:* «A se schimba direcţia, este oare posibil în momentul acesta?» Şi urmează o lungă apărare a lui iliescu. Vorbesc de «clica» care a viciat totul. — *Regele:* «Averescu are şi el pe a lui. Dar compusă din oameni mai puţin deştepţi decât clica lui Iliescu». — Pun înainte numele lui Culcer, care n'are nici o «clică». — Regele nu face nici o obiecţiune. — *Eu:* N-am nici un candidat, dar Regele să aleagă între acei care au încrederea armatei: Prezan, Averescu, Culcer. — *Regele:* «Nu-l pot lua pe Prezan, neavând cu cine să-l înlocuiesc». — Vorbesc de greşeala lui Crăiniceanu: «Am rugat destul pe d-nul Brătianu să nu-l numească!» – *Regele:* «Dar i-am văzut ordinele; sunt foarte bune; iar el este calm, foarte calm!» – *Eu:* «Hartel?» – *Regele:* «Eu l-am numit. E foarte deştept!» – Şi Iliescu tot rămâne în afară de discuţie. Isprăvesc prin a spune: «Iliescu este acuzat că a precipitat războiul numai pentru a-şi ascunde hoţiile!» – Regele face gestul de a-şi reaminti lucruri neplăcute. — «Cum, după doi ani de pregătiri, ne lipsesc toate, telefoane, avioane...» —Regele: «Statul major nu o să facă şi aviaţie (!?)... Francezii ne-au trimis avioane Breguet, proaste». — *Eu:* «De ce au fost primite? N-avem tunuri grele». — *Regele:* «Şi Ruşii n-au pentru tot frontul decât 12 baterii grele (!?)». — *Eu:* «N-avem telefoane, iar la Pietroşani ordinele trebuiau să fie duse de călăreţi!» – *Regele:* «Nu avem oamenii care ar trebui spre a-i opune Bavarezilor şi Alpinilor, care şi-au făcut o specialitate din războiul pe munţi!» – *Eu:* «Atunci, de ce am făcut războiul?» – *Regele:* «Şi să nu uiţi că facem războiul în ţară inamică: căci Ardelenii ne-au primit ca pe inamici». — *Eu:* «O bănuiam, şi M. V. putea să se aştepte la aceasta». Şi tot se găseşte un motiv pentru a disculpa pe Iliescu!

Revenind asupra indisciplinei şi neascultării de ordine spune: «Trebuie date exemple, şi mai de grabă decât să se împuşte un nenorocit care îşi trage un glonţ în mână, trebuie pus la zid generalul care nu ascultă; dar pentru aceasta

trebuie autoritatea care lipseşte; când o mână spală pe cealaltă...». — *Regele:* «Cum înţelegeţi D-ta schimbarea de direcţie»? — *Eu:* «Un alt om politic decât d-nul Brătianu să formeze guvernul de concentrare, fiindcă acesta poate să exercite o presiune asupra Aliaţilor, ameninţându-i cu pacea». — *Regele:* «Dar numai un şantaj». — *Eu:* «Evident, căci nu poate fi vorba astăzi de pace».

După aceasta Regele îmi spune că a făcut un lucru *care i-a fost foarte neplăcut:* a scris Marelui Cartier Rus şi a trimis pe aghiotantul Lui, Anghelescu, ca să ducă scrisoarea. (Probabil o cerere de ajutor).

Înainte de a ne despărţi, *Regele* mă întreabă: «Alt mijloc nu mai este?» – *Eu:* «Nu, Sire. povăţuiesc pe D-nul Brătianu, din momentul ce nu se poate schimba nimic, să continue singur şi va avea din partea mea acelaşi concurs ca până în prezent. Păstrează, Sire, rezerve»!

În tot timpul convorbirii, îmi spuneam că este inutil să mai insist: Regele continuă a fi dăscălit! El mi-a afirmat chiar că situaţiunea nu era atât de rea cum pretind «domnii» veniţi de pe front la Bucureşti! Regele *nu ştia nimic din ce se petrecuse la Corabia!* I-am spus: «M. V. poate vedea din aceasta că nu i se spune tot!»

Regele nu crede în posibilitatea unui conflict între Rusia şi Suedia.

În sfârşit ann spus Regelui că sper că ochii mei nu vor vedea grozăvia unui Rege şi unei armate române refugiaţi în Rusia. Un gest—, dar nici un cuvânt de răspuns!

28 Septembrie. — D-l *Brătianu* s-a întors la mine pentru a încerca să mă convingă. «Ce răspuns îmi dai»? — *Eu:* «Credeam că-l cunoşteai de la Rege». — O fi înţeles el ironia? Cred că da. Căci punerea în curent a fost scurtă. D-l Brătianu îmi destăinueşte că a vorbit cu Take Ionescu şi că el pune ca condiţie numirea lui Averescu la statul-major. El dezaprobă acest sistem, căci vom intra pe calea generalilor politici. Deci rău fac legând chestia militară cu o schimbare de direcţie. El nu ia nici o parte la numirea generalilor («Le bon apôtre»!) Regele singur are de ales. De-altfel Berthelot

soseşte peste 4 zile; «el va vorbi cu generalii şi va desemna pe acel care îi se va părea mai calificat». Acest examen, dealtmintrelea puţin probabil mi se pare atât de odios încât am răspuns foarte simplu că în 24 de ore generalul francez nu va putea cunoaşte rana şi camarila care roade armata. Discuţie fără interes. Am susţinut că şeful de guvern, având toată răspunderea, nu se poate dezinteresa de comandamentul militar şi că menţin punctul meu de vedere. — *Brătianu* mi-a anunţat că Ruşii au promis ajutoare – «dar când vor sosi...»? — şi că Italienii s-au îndatorat să trimită trupe la Salonic! — L-am povăţuit să roage pe Rege să se ducă pe front şi să trimită pe Prinţul Moştenitor la un stat-major. — *El:* «M-am gândit şi eu că ar fi imprudent ca Regele şi Prinţul moştenitor să fie împreună în acelaşi punct». El ştia, – eu nu vorbisem de aceasta, – că Prinţul a fost să vadă pe un ofiţer rănit, prieten, şi că nu intrase în spital spre a vedea pe ceilalţi ofiţeri răniţi!

Lupta este crâncenă între Braşov şi Predeal. Averescu are comanda şi a chemat pe Ruşi din Dobrogea. Brătianu a obţinut autorizarea Cartierului-general rus.

La mine afluenţă de prieteni, bucuraşi că am refuzat participarea la guvern.

Comunicatul anunţă că în regiunea Călimanului *ne retragem* (malul drept al Mureşului), că în Valea Buzăului *ne retragem s*pre Vama Crasna. Dealtminterea luptele dăinuesc pe frontul nord şi nord-vest.

29 Septembrie. — Ministrul Anghelescu crede că numărul răniţilor noştri este de 50.000.

Peste tot suflă un vânt de panică. La spitalul militar se mută cu toată graba medicamentele şi pansamentele din depozit. Prin ministere se strâng toate şi chiar astăzi seară pleacă ministerul justiţiei. Dosarele justiţiei: anuarul nu era suficient! — Cei mai războinici sunt cei mai grăbiţi. Bălănescu, secretarul general de la Domenii, care iarna trecută ţinuse la Ateneu o conferinţă «patriotica», şi-a pus familia şi persoana la adăpost – două automobile! — spre Bacău. Soţia generalului Iliescu a şi cutreerat în automobil

toate şoselele, pentru a-şi asigura un adăpost: ea nu mai e văzută la spitalul militar.

În aceaşi ordine de idei, G. Balş îmi spune că ar fi prudent să ne constituim o rezervă de numerar. Ceea ce şi facem. Cu această ocazie Paspati (Banca Blank) îmi spune că rubla a ajuns în Bucureşti la 2.80, după ce fusese la cursul urcat de 2.48, şi că nu se mai găsesc ruble: bunii patrioţi îşi şi asigură fonduri pentru trecerea în Rusia! — O coincidenţă nostimă: ieri la ora 6 am întâlnit la Şosea pe Blank, care o ştergea într-un automobil având o splendidă Cruce Roşie vopsită pe uşi.

30 Septembrie. — Banca Naţională nu a putut pleca ieri, fiindcă Victor Antonescu i-a luat trenul!

Venit după frontul nord-vest, un ofiţer îmi comunică că Culcer va încerca o ofensivă vie, în speranţa de a degaja frontul Sinaia-Bran. Dealtminterea comunicatul este bun şi D-rul Dinu Brătianu îmi telefonează la amiază de la Sinaia, că acolo este linişte şi că ai noştri au respins toate atacurile. Obuzele cad până la Azuga, dar fără nici o eficacitate militară.

Cu toate acestea lumea oficială este din ce în ce mai alarmată şi Skupiewsky ne ridică medicii de la Crucea Roşie pentru ca să însoţească răniţii care se evacuează din Bucureşti, fără măsuri şi fără precauţii. Spectacolul pe care îl prezintă lumea oficială este întristător, şi se pare că mai ales Panaitescu şi Siguranţa sunt grăbiţi să fugă.

La Club, Poklevsky pretinde că o telegramă de la Alexieff, comunicată lui Brătianu, asigură că tot ce se află pe frontul din Transilvania în contra noastră, se compune din 27—33 batalioane germane şi 45 austro-ungare. Generalul Popovici a spus lui Butculescu că la Cartierul General se socoteau 14 divizii inamice în contra celor 15 divizii ale noastre, ceea ce, după el, era o inferioritate *periculoasă.*

Avioanele inamice au aruncat 428 de bombe asupra Dadilovului. Morţi, răniţi, nebuni; – am avut mai ales o dislocare a taberei. Şi pentru a ne apăra: tunuri de campanie îndreptate în sus prin mijlocul unei săpături circulare

împrejurul tunului! Sergentul ochitor a mărturisit că se trăgea cu tunul numai de formă. Şi am avut dui ani de pregătiri! Napoleonul — Iliescu de la Bana – şi-a întrebuinţat bine timpul! — Fiul lui Carp este ucis la Oituz (Vezi nota de la 2 Oct).

1 Octombrie. — Tot pregătirea armatei: Grig. Cantacuzino mi-a spus că s-a cerut ieri de urgenţă comisiei de aprovizionare, cuie de tălpi pentru 400.000 de oameni pentru a împiedeca pe soldaţii noştri să alunece în munţi. Nu există nici 4 kgr. de fier pe piaţă. Generalul Ursache de la Intendenţă se ţinea de cap, încremenit.

Buletinul este bun, – afară de punctul periculos Giuvala, unde trupele noastre au fost silite să dea înapoi. Poate că acesta este începutul unei mişcări spre a învălui Sinaia. G. Andreescu mi-a spus că Rucăr a fost bombardat şi că aeroplane au aruncat bombe la Câmpulung. — În regiunea Jiului am cucerit Sigleul mic şi Muncelul mic şi am respins inamicul în dezordine. Oare ofensiva lui Culcer începe? Din nenorocire generalul Praporgescu a fost omorât, la Coţi în Valea Oltului. Dr. Brătianu revine de pe front: la Predeal ne batem bine. Linia noastră este la înălţimea vilei Klein, inamicul la vechea graniţă de jos. Sunt însă mulţi morţi şi răniţi. — Angelescu a fost până la Siriul; generalul Tănăsescu este foarte liniştit.

2 Octombrie. — Ziarele publică următorul comunicat, cules din «Dimineaţa». Forma de introducţie este admirabilă. «La Politique» însă zicând că *«Censura* ne dă următorul comunicat», acest rând i-a fost tăiat!

«Pentru Public:

«Unele întâmplări fără însemnătate în ce priveşte rezultatele determinante ale războiului şi ale căror urmări au şi fost zădărnicite de hotărîrea nebiruită a soldatului, nu sunt de natură a nelinişti pe nimeni. — Deşi luptele se poartă în afară de hotarele noastre şi la peste 150 de km. de capitala ţării, deşi vitejia trupelor noastre e garanţia desăvârşită că muntele apărător nu va putea fi trecut de duşmani, ne simţim datori a înştiinţa pe cetăţeni că nu e nici

un motiv de îngrijorare şi că toată ocrotirea datorită se va da neapărat şi efectiv. — Semănătorii de ştiri rele şi interpretatorii răi voitori ai măsurilor care se iau în orice ţară în timp de război, trebuiesc semnalaţi autorităţilor pentru ca ei să nu împiedice necontenita conlucrare liniştită şi plină de încredere a guvernului şi a populaţiei».

Fug pe capete familiile şi ale miniştrilor şi ale rudelor; mută toţi arhivele; voiesc, fără regulă şi fără măsură, să golească spitalele – şi se cere să se denunţe cei ce «seamănă ştiri rele!» – Fi-vom până la urmă nişte caraghioşi odioşi? Casa lui Dinu Brătianu s-a închis; Budişteanu, vecinul său, a văzut cum de ieri a încetat orice viaţă în acea casă. Ba chiar Krupensky a văzut la Creditul Funciar, pe lângă şi printre lăzile de arhive de Credit: saltelele directorului Dinu! Dar *toţi războinicii* au dispărut! Stelian a plecat ieri în Rusia; a făcut şi scandal la Danielescu că nu i s-a reţinut un compartiment. A închis ziarul, iar pe ziariştii lui, spune Vasiliu, i-a lăsat pe drumuri, fără franc. Costică Olănescu îşi face cuferele pentru Crimea: iarnă liniştită la soare! G. Geblescu, cu nevasta, sunt în Rusia. Iulian Vrăbiescu dispărut din Craiova se crede că a plecat tiptil în străinătate. Mişu Sutzo, *cel dintâi,* după Turtucaia, a rupt-o la Paris! Ce-i pasă de societatea «Elisabetha»? – Mi se afirmă că familia lui Al. Constantinescu a şi ajuns în Suedia; şi că pentru un rost mai bun, fiul are şi o misiune specială. Iar Nicu Xenopol este de mult în Rusia, tot cu o misiune plătită se spune. «Steagul» de azi îl şi arde rău, iar cenzura a lăsat să treacă. Şi nu este unul, dar unul singur, care înainte de a şterge-o să fi lăsat un ban Crucii Roşii sau altei opere de ajutorare!

Ieri la Târgovişte panică enormă; Cicerone Budişteanu nu putea pricepe nebunia cu care se luau trenurile cu asalt. Motiv: Dimitriu secretarul general de la interne, cu depeşe necenzurate şi cu telefonul ameţise lumea cerând familiei lui să fugă cu o oră mai de vreme. Divizia din Târgovişte primise şi ea ordin să plece, ordin revocat spre seară.

La Câmpulung, alaltăeri, poliţia a dat ordin populaţiei civile să plece în două ore: biata Estera Golescu a plecat cu

copiii fără să poată lua nimic. Aceasta a coincidat probabil cu atacul de la Rucăr, unde am fost siliţi să ne retragem, după comunicatul de ieri.

Azi, Dr. Cantacuzino îngrijorat, venind de la Comisia de aprovizionare, ar fi aflat că Germanii ne-au întors poziţia prin Valea Argeşului şi s-ar afla între Rucăr şi Dragoslavele. Dinu Brătianu însă i-a spus că speră că pericolul e înlăturat. De acolo s-ar ameninţa lesne Târgovişte.

— Pe ziua de Vineri 30 a apărut în «La Roumanie» un articol odios. Toată presa franceză, italiană au dat semnalul de alarmă: România trebuie repede ajutată. «La Libre Parole» spunea: «Dar Sarrail ce face? România compta pe operaţiile lui». — Clemenceau scria. «Am visat ori am citit că Ruşii au dat *un corp expediţionar?* Unde trebuiesc sute de mii, corp expediţionar?» Ziarele române au publicat tot, în cap cu «L'Independance». Numai Take Ionescu ia condeiul pentru a scrie: «Nu permitem (!) să se insinueze acest lucru foarte nedrept, că aliaţii noştri nu au făcut pentru noi tot ce erau datori să facă». Avocat al Rusiei, până şi la ceasul ruinei!

Ca o ilustraţie vie a rândurilor de mai sus: tânărul avocat Crăciun vine de pe frontul Prezan: Noi ajunsesem mai departe de cum se credea; eram în Maramureş când ni s-a dat ordin de retragere; Ruşii nu veniseră, nici n-au gând să vie! (Fapt de care se plângea Brătianu la 26 Septembrie).

Înmormântarea lui N. Filipescu.

3 Octombrie. — A sosit generalul Berthelot, cu şofeurul lui, un tânăr francez titrat, şi vre-o 20 de ofiţeri titraţi. Mi se spune că generalul Zottu rămâne şef nominal generalul francez va păstra titlul de consilier tech-nic, Iliescu pare-se se va duce în Franţa.

Maiorescu trece pe la mine. Şi de acolo la familia Racotă. D-şoarele familiei – plecate.

Comunicatul este bunicel, dar pretutindeni ne atacă Austro-Germanii: nouă puncte de trecătoare plus Orşova, sunt teatrul de luptă. Deci puteri mari frontul fiind aşa de întins.

— Nu se aude bine de Valea Trotuşului, deşi comunicatul spune că: «Pe frontieră s-au respins atacurile inamice».

Confuzia se întinde în toate: ieri s-au golit spitalele, s-au dezorganizat serviciile medicale; azi se aduc răniţii la loc.

4 Octombrie. — Comunicatul nu este bun. Dar în public mai multă linişte. Fugarii îşi pot da seama că în caz de insuccese, Moldova nu este pământul făgăduinţei. — Deşi se zicea că la Palanca, pe frontieră, s-a respins atacul inamic, azi se mărturiseşte că inamicul a pătruns până la Agaş. (Mi s-a raportat că şi Comăneşti este ocupat). — De altă parte se recunoaşte că Rucărul a fost întors şi că vrăşmaşul a ajuns la Dragoslavele (Dealul Mateiaşului – zice comunicatul). — Târgovişte este deci ameninţat.

Privitor la luptele acestea pe graniţă: Neniţescu îmi spune că generalul Tănăsescu a fost un an şi jumătate la lucrări pe Valea Oltului; îi cunoaşte toate potecile. În ziua mobilizării l-au luat de acolo şi de la trupele pe care le cunoştea, pentru a-l duce pe Valea Buzăului pe care n-a văzut-o niciodată!

— Lungă conversaţie cu *Poklevsky,* la Legaţia lui. Am profitat de aceasta, ca să se ştie cum au fost convorbirile cu Brătianu şi cu Regele şi pe ce temă am refuzat, deoarece liberalii răspândiseră svonul că am pus ca condiţie pacea imediată. Şi el se miră de zăpăceala guvernului. Cu Saint-Aulaire, împreună au pus chestiuni lui Brătianu care le-a declarat că trebuie să se gândească la ziua de mâine: «Înţeleg ca să exagereze cu d-voastră pentru ca să obţie mai curând cele de care are nevoie de la Aliaţi, dar exagerează şi cu publicul». A râs de cei ce fug: «Le cunosc numărul mai bine ca d-ta, căci eu iscălesc hârtiile pentru *«prietenii noştri».* (Am râs). — Despre lipsa de telefoane ale armatei: regimentele ruse au 36 de km. de fire judec după aceasta cât trebuie să aibă regimentele germane. — La noi: 6 km., adică 2 km. de batalion, după înşişi spusele Regelui. — În toată conversaţia: speranţa că lucrurile vor merge bine, – niciodată afirmaţia unei certitudini. — Mi-a comunicat, – ca un fapt care de altminterea s-a întâmplat şi în alte armate - că mai mulţi ofiţeri care nu s-au purtat bine în foc ar fi fost

împuşcaţi.

5 Octombrie. — G. Ştefănescu, în trecere prin Bucureşti, îmi raportează că a fost întrebuinţat la evacuarea de arestaţi şi de prizonieri. Populaţia ce s-a luat din Cadrilater se urcă la 38—42.000 de suflete, azi condusă la Ungureni (Dorohoi). Extremă mizerie. Pe drum, au pierit mulţi de foame şi frig, copii mai ales. Turcii, blânzi; Bulgarii, semeţi; se împuşcau pentru una două... s-a semănat aşa pe drum 8 sau 10% din biata turmă... El era în Transilvania la primele noastre ciocniri. La Tabla Buţei s-au ucis 380 de prizonieri! În partea de sus, când se conduceau prizonierii, soldaţii au tras salve într-înşii.

— M. S. *Regina* m-a convocat – nu prea ştiu pentru ce. La spitalul regal, am vorbit o oră. Am reţinut: Regina a fost la spitalele din Feteşti, deşi Regele ceruse să nu meargă nicăieri până ce mai întâi nu merge El undeva: «Dar, n-am mai vrut să aştept». — Am felicitat pentru fericita idee de a trimite pe Prinţul Carol la o armată. *Regina:* «De atâta vreme o ceream!» — *Eu:* «Şi eu, Majestate, am vorbit special şi cu multă insistenţă despre aceasta, săptămâna trecută, cu d-nul Brătianu!» – *Regina:* «Dar de ce Regele nu merge El pe front!» – Lămuresc tot ce am spus d-lui Brătianu, şi obiecţiunea copilărească că un Rege nu merge acolo unde nu este victorie. — *Regina:* «Motiv!!! Nu locuim împreună, căci altfel aş fi obţinut şi aceasta de la Rege!» — (Surâs). — Am povăţuit ca în caz de evacuarea Bucureştiului să nu se închidă spitalul de la Palat.

— Buletinul este mai bun. Singurul punct obscur, acolo unde ieri se vorbea de Agaş azi se spune numai: «În Valea Trotuşului, acţiunea în curs». La Mateiaş bătaie crâncenă. Lumea începe să fie mai calmă.

6 Octombrie. — Comunicatul bun. Ştiu că nu mai sunt temeri decât pentru Valea Oituzului. Guvernanţii încep să o ia de sus cu cei ce fug, cu cei ce răspândesc alarma... Paul Teodoru îmi spune că Radovici a încărcat tot din Ploieşti, pe sora sa nu a luat-o, dar două locuri le-a rezervat bancherului Schapira: lumea l-a huiduit la gară!

Trei profesori: – Babeş a venit ieri, în viaţa lui nu a călcat la mine. A protestat cu vioiciune că în manifestul universitarilor contra Germaniei, de acum doi ani, el *nu a iscălit* şi că prin abuz s-a publicat numele lui. De protestat, nu a protestat atunci, azi ar vrea să o dreagă! (Ce-mi pasă mie de aceasta?). G. Chiriac vine să-mi ceară o recomandaţie pentru colonelul lui, ca să nu-l bage în foc! Refuz.

Adaug că aducându-se un ofiţer german grav rănit, Toma Ionescu a refuzat să-l primească în spital: a trebuit să fie evacuat la Brâncoveneasa, unde Bonachi l-a operat pe dată. (Vulturescu era la spital).

7 Octombrie. — Alte laşităţi. — În acelaşi ordine de idei ca mai sus. Mitilineu (care şi-a pierdut fata) mergând la Craiova, a aflat în gara Piteşti următorul fapt: La prima încăierare spre Câmpulung, Trifonescu şi Purcăreanu au fugit cu bagajele lor. Bufegeoaica i-a interpelat foarte viu: «D-voastră o luaţi la fugă; dar noi? D-voastră aţi cerut războiul!» Ambii politicieni: «Noi n-am vrut războiul, cel care l-a vrut a murit!» (Filipescu).

Stirbey a întâlnit, în gara Iaşi, în trenul care pleca la Ungheni, pe cei doi Argetoianu şi Doamna Argetoianu. Să sperăm că fiul se mărginea, să însoţească pe părinţii lui...

Hagi-Teodorachi, preşedintele Camerei de Comerţ, a plecat şi el! — A mai plecat Căpităneanu, care însoţeşte în Rusia şi în Anglia pe Doamna Take Ionescu. — Emilian confirmă că Radovici a obţinut un vagon ministerial ca să fugă şi ca să ia cu el pe ai lui.

Guvernul a hotărât să plătească lefurile *cu trei luni înainte.* Lucrul se ştia ieri la poştă; astăzi vie opoziţie la Finanţe, din partea lui Kiriacescu. Prin acesta, – desemnat pentru a fi secretar general la Bucureşti, Alexandridi plecând la Iaşi, – avem barometrul zilei: Vintilă liniştitor; Ionel şi Constantinescu foarte pesimişti.

— Comunicatul este bun. Ţinem bine peste tot. Ştiu că sosesc tunuri. Au şi sosit unele la Rucăr; s-au promis altele în Valea Buzăului. Din nenorocire, ofensivă generală pe frontul Dobrogei, iar aripa noastră stângă a slăbit!

8 Octombrie. — Comunicatul de azi este iarăşi plin de ameninţări, de astă dată la sud: «În Dobrogea, pe tot frontul, violent atac al inamicului. Am fost siliţi să ne retragem la centru şi aripa dreaptă». Se vorbeşte de spargerea frontului nostru. Racovitză, farmacist la Iaşi, a văzut pe Brătianu pentru a-i prezintă plângeri privitoare la Iaşi, cauzate de cererile ruse exagerate; Brătianu i-a răspuns: «Ce mai e vorba de Iaşi! Zile negre se apropie, lucrurile merg rău de tot în Dobrogea». Se poate să fie unul din artificiile obişnuite ale lui Brătianu, dar sunt temeri că de la sud să nu se cerce o trecere a Dunărei.

«Monitorul» publică *un ordin de zi regal,* în care se rosteşte vorbele «patria ameninţată». Sunt şi expresii nepotrivite. «Nici o unitate să nu dea înapoi». Ca şi cum sar recunoaşte ca a fost şi fugă! Nu va spori încrederea publicului!

Ducă a cerut ieri special lui Vasiliu şi lui Kiriacescu, să nu mai vorbim în ziare de cei ce fug! Se ştersese deja informaţia anunţând dosirea lui Olănescu: «Lasă că ne răfuim noi mai târziu cu ticăloşii aceştia!» Pretext: «Află Germanii şi râd de noi», — textual vorbele ministrului! Este evident că aci a încăput presiunea Take Ionescu-Cantacuzino, miniştri în partibus.

Infiltraţia rusă este în floare. Linia Burdujeni-Mărăşeşti, pe care nu se mai circulă, este întreagă lăsată pe seama Ruşilor. La Iaşi au fost pretenţiuni mari pentru cartierele şi monumentele ce trebuie lăsate lor; la Bucureşti tot cartierul Griviţa are Ruşi încartieraţi.

Stoian a fost arestat 48 de ore pentru că un zmintit numit Iovan, pus la cale de Aurel Dumitrescu, l-a denunţat că răspândeşte îngrijorarea, spunând că vin Nemţii. Rău tratat, insultat de Corbescu, care l-a ameninţat că îl împuşcă. În cele din urmă eliberat fără confruntare şi fără să i se ceară o explicaţiune! Iar miniştrii ca Alecu Constantinescu, pot împacheta şi expedia până şi vesela!

9 Octombrie. — Aseară Grig. Cantacuzino a aflat de la maiorul Ciurea că Constanţa este ocupată. Azi de dimineaţă,

vine comunicatul german: Am pierdut Tuzla, poziţie de la nord, Topraisar, Cocargea şi Mulciova: 3500 prizonieri, din care 3000 Ruşi, 2 tunuri, 20 mitraliere, etc. Comunicatul nostru spune că ne-am retras pe toată linia. Se află că sunt Germani şi la capul despre mare! Alecu de la spitalul Medgidia, nu a putut ajunge acolo; răniţii toţi evacuaţi. Joi şi Vineri au fost zilele nefaste ale înfrângerii.

Simionescu-Râmniceanu, deputat, s-a dus să ceară un sfat lui Brătianu, care ar fi răspuns: «Faceţi ce ştiţi fiecare cei cu parale emigraţi; nu am majoritate (!) nu am păreri de dat».

Take Ionescu şi M. Cantacuzino pun mereu la gazetă că iau parte la consiliile de miniştri. Dar până azi nu s-a văzut decretul lor de numire ca miniştri.

Până şi Bank of Roumania mă consultă dacă trebuie să stea sau să fugă. Goodwin îmi mulţumeşte cu efuziune pentru îndemnul ce-i dau de a sta locului; aceasta era şi părerea lui.

— Telegramele germane spun că Wilhelm a sosit Joi 19 st. n. pe frontul Sommei, a vizitat întâi pe răniţi, a plecat apoi pe frontul de luptă la nord de Somme, a salutat pe ofiţeri şi soldaţii ce veneau din luptă, a salutat trupele în numele camarazilor de la Est, a conferit decoraţii... La noi?!

10 Octombrie. — Ceasurile tragice se apropie: Tot frontul nostru dobrogean a cedat. Se vorbeşte că a fost spart la Murfatlar. În orice caz comunicatul recunoaşte că ne apărăm chiar pe linia ferată. Se mai spune că nu se ştie de urma a două divizii care erau la extrema noastră stângă. D-rul Hasnaş, din Feteşti, îmi comunică că spitalele au fost atacate de aeroplane şi că sunt 70 de morţi şi răniţi. Mai ştie că am incendiat rezervele noastre din Constanţa, – deci am părăsit şi Constanţa!

— Vorbind pentru prizonieri, aflu de la Tabacovici că comisia guvernului este în mare încurcătură, deoarece nu mai avem decât... 60 de prizonieri bulgari. Tot restul a fost omorât de Ruşi! Se spune de Balş că şi răniţii bulgari au fost azvârliţi din trenurile sanitare, de muscali. Cine o să plătească cruzimile acestea? Tot noi!

11 Octombrie. — Astă noapte, Zeppelin: nu se ştie dacă a aruncat bombe; în Bucureşti nu s-a aflat de vreo bombardare.

Se află tot adevărul privitor la Constanţii. La orele 10 Anghelescu telefonează că Constanţa este ocupată, ca Raşcu apără podul şi că va opune toată rezistenţa; că, în fine, s-a putut restabili comunicaţia cu cele două divizii române de care nu se mai ştia nimic. Comunicatul nostru confirmă că ne-am retras de la Caramurat 20 km. Nord-vest de Constanţa, ceea ce dovedeşte că am pierdut linia ferată. Iar comunicatul german confirmă că, cu toată ploaia torenţială, ei au trecut calea ferată la Murfatlar.

Stirbey a aflat prin cercurile de la Cartier că şi pe munţi suntem «à bout de souffle». De altfel comunicatul nostru arată 12 puncte pe care suntem atacaţi; calificativul: *lupte violente,* revine de trei ori; iar la Dragoslavele, unde este lovitura cea grea, ni se spune numai că trupele noastre *«îşi menţin poziţiunile».*

— În sferele oficiale, ameţeală. D-na Brătianu, de 15 zile nu mai mişcă din Iaşi; Constantinescu a venit în fugă la Crucea Roşie să ceară ca să scindăm aprovizionările, ca jumătate să meargă în Moldova.

La 3 ore s-a răspândit ştirea că Bulgarii trec Zimnicea: cei de la «Adevărul» o spun din sursa Costinescu.

— Ieri 10 Octombre a venit la mine Cociaş. Pretinde că împreună cu Robescu, Procopie Dumitrescu şi Stoicescu, s-au dus Duminică la Brătianu să-i ceară povaţă. *Brătianu* s-a luat cu mâinile de cap: «Faceţi ce ştiţi; cine poate, să plece; emigraţi dacă voiţi». Nici o vorbă de speranţă sau de consolaţie...

— Generalul *Popovici* aseară, sosind de la Cartier: «Nu putem rezista şi suntem pierduţi dacă se mai întârzie; spune-i D-nului Marghiloman să scape ţara, cât mai aste timp, şi să facă pacea». Iar Butculescu adaugă că la Cartier era ceva fantastic. Colonelul Pétin şi alt colonel strigau în gura mare: «Dar n-ai cu cine vorbi, aci!» – Iar corespondentul ziarului «Times» a spus lui Butculescu: «Am fost şi pe frontul rus,

dar numai la D-voastră nimeni nu zice nimic!».

Stürgh, prezidentul de consiliu austriac, a fost asasinat de d-rul Adler. Fiul socialistului Victor Adler.

12 Octombrie. — Ştirile au înebunit pe toţi; Golescu vede pregătirea unei lovituri politice, în fapta anunţată ieri de ofiţerii francezi (Rudi Catargi-Brâncovan), că s-a luat comanda lui Culcer: ruptură de orice legătură între trupe şi şefii care nu sunt partizani ai lui Iliescu. — Grigore Pherekyde cu nevastă-sa au venit să-mi spună că se proiecta să fiu luat cu forţa, în caz de evacuare. Maioreseu, îngrijat, cere să mă vadă. Neniţescu, Paul Teodoru, Poenaru-Bordea, Col. Mircescu, toţi, toţi cer să intervie ceva! Poate că voi vedea diseară pe generalul Popovici. *Mircescu* îmi spune: «Viu de la Cartier; toată lumea şi-a pierdut capul: este o catastrofă generală».

— Luni a fost consiliu de miniştri. Brănişteanu mă asigură că *Brătianu,* absolut pierdut, a vrut să se retragă. El a plâns. Costinescu este acela care s-a opus. Şeteanu, cu lăcrămile în ochi, îmi povesteşte că chemat în afacere de serviciu, a auzit dintr-o odaie vecină tot ce s-a spus. (Lucrul se petrecea la Costinescu acasă). Brătianu, care îşi pierduse orice sânge rece, ţipa că trebuie să plece; alarmiştii erau, ca să facă cor cu el, Take Ionescu şi Mişu Cantacuzino. (Se anunţă că soţia acestuia din urmă a plecat astăzi! El rămâne la post!). Take a propus ca Berthelot şi Averescu să fie chemaţi înainte de a se lua vreo hotărâre. S-a discutat viu dacă n-ar trebui plecat din Bucureşti prin Urziceni, pentru a nu fi prinşi prin Ploieşti! Victor Antonescu, singurul optimist. *Dinu Brătianu* a spus la Comitetul de aprovizionare, că un Brătianu nu ar trebui să se lase prins, fiindcă Ionel Brătianu *a înşelat* Germania!

— Dezastrul nostru este mare. Ieri, podul de pe Dunăre a fost azvârlit în aer. Ce grozavă jale! Faptul se neagă, dar inginerul Răileanu care a operat acolo l-a confirmat. De altfel comunicatul zice că armata noastră se retrage la nord de Cernavodă. Şi apoi comunicatul german confirmă că Medgidia şi Raşova au căzut după o luptă violentă. — Moruzi

a venit astăzi la Cartierul General, pentru a cere din partea lui Zaintchikowsky autorizarea de a părăsi toată Dobrogea.

— Trupele noastre se retrag spre Hârşova pentru a trece podul de la Georgeni – a cărui existentă nu o cunoşteam până ieri; – fostul meu agent se află acolo ca pionier. Germanii anunţă pierderi crude în rândurile noastre; am pierdut 6693 de prizonieri, dintre care comandantul brigăzii care apăra Islamtepe, 12 tunuri, 32 mitraliere, 5 locomotive şi 200 vagoane!

Am pierdut Predealul. Comunicatul spunea ieri: «Ţinem graniţa (Casa Klein); astăzi anunţă că ne batem în localitatea Predeal. Dealtminterea comunicatul german zice ca după *lupte violente,* armata archiducelui Carol a luat Predealul şi 600 de prizonieri. Totul este evacuat din Sinaia şi spitalul nostru mai rămâne singur; un spital divizionar a şi înlocuit spitalul de evacuare.

Se afirmă cu persistenţă că am pierdut şi Câmpulungul, dar comunicatul vorbind de regiunea Dragoslave, afirmă că noi am respins atacul inamic.

Pe de altă parte, la ministerul de război mi s-a anunţat o mare victorie franceză la Verdun. Să dea D-zeu să nu fie lovitura obişnuită cu telegrama de îmbărbătare!!

La Crucea Roşie examinăm posibilităţile de scindare: cei care pleacă, cei care rămân...

13 Octombrie. — Ieri, seata târziu, am avut o întrevedere cu generalul *Popovici.* Îi comunic că am aflat prin Hiott că ne reconstituim la Babadag-Măcin, unde resturile celor patru divizii române, reduse la 16—18.000 oameni cu totul, aşteaptă al IV-lea Corp siberian. Generalul îmi spune: «Cu un corp nu se poate face *nimic.* În cel mai bun caz el va contopi diviziile noastre şi se va retrage în ordine pe podul de la Isaccea; căci podul Hârşova-Giorgeni a fost ridicat, nemaiputând ajuta la retragerea trupelor noastre. Ne trebuie 4 corpuri în Moldova şi 2 în Dobrogea, şi să reluăm ofensiva pe Mureş pentru a decongestiona frontul nostru, fără de care suntem la pământ. Dar Ruşii se mişcă încet, cu rea voinţă; nici un marş pe jos, le trebuie drum-de-fier

pentru drumurile cele mai mici.» Generalul îmi dă ştiri îngrozitoare care au făcut obiectul următoarei comunicări:

«Independenţa» şi «Viitorul» neagă că s-ar fi vrut să se dea lefurile pe trei luni. O. Kiriacescu, desemnat pentru secretariatul general la Finanţe, e acel care s-a opus la aceasta. Dar mandatul este făcut. Simplă dovadă de frica guvernului.

— Colonelul *Mircescu* este de părere că armata se găseşte virtual în disoluţie. El a atras mereu atenţia asupra disponibilităţilor de oameni ale Germaniei. Fabricile produc îndoit cât produceau în trecut, graţie femeilor. Dar se mai găseşte un milion de lucrători lăsaţi pe loc, care se pot adăoga contingentelor încă nechemate. La Statul Major nu se află un singur plan semnat de cineva, sau să fi avut aprobarea scrisă a vreunui general. Totul este opera personală a lui Iliescu. Faptul că s-a negat că Bulgarii aveau forţe aliniate în contra noastră, *este o crimă!* Căci Ţenescu, ataşatul nostru militar la Sofia a dat până şi numărul batalioanelor!

— Neştiind cum să reiau contact cu Curtea, – căci am fost zadarnic ieri să văd pe Regina, M. S. Fiind reţinută la Buftea de o boală a Prinţului Mircea, – am cerut să văd pe *B. Stirbey.* El a venit la ora 10: «Împrejurările sunt foarte grave... Merge rău de tot. Regele nu mai poate găsi o directivă la un guvern zăpăcit... Guvernul este inexistent.» – Sunt sigur că Regele nu ştie adevărul; expun că mai suntem încă la etapa întâi şi că se mai poate scăpa ţara şi dinastia. Vom ajunge la etapa unde nu se va mai putea scăpa decât ţara. Şi dacă ne încăpăţânăm să închidem ochii, D-zeu ştie dacă se va mai putea odată scăpa chiar ţara! Trebuie ca el să spue aceasta Regelui. Tunurile noastre de 100 şi de 120 nu mai au decât proiectilele care se pot fabrica la noi: este prea puţin. Tunurile 87 au fost scoase din serviciu în Dobrogea din lipsă de proiectile. *Toate muniţiile noastre* mai pot ţine o lună! Sunt batalioane cu efectivul de 300 de oameni. Toate unităţile sunt frânte; regimentele au batalioanele lor răspândite. Mutarea depozitelor a făcut de nedescurcat

legăturile cu unităţile. Nu mai avem uniforme, nu mai avem puşti pentru recruţi. Divizia VI a primit deabia 300 de miliţieni pentru a împlini golurile enorme. Armata noastră din Muntenia seamănă cu o turmă. Dacă Ruşii nu atacă repede şi în număr mare pe Mureş, suntem pierduţi. — *Stirbey:* «Ruşii? Vor imita divizia care s-a plimbat de la Dunăre la Predeal şi Pietroşiţa fără să intre în foc!» —*Eu:* «Încă un motiv mai mult ca Regele să avizeze repede». — *El:* «Ce ai face tu?» —*Eu:* «Trebuesc chemaţi Iancovescu de la statul major sedentar şi Popovici de la etape, care trebuie să cunoască starea reală a armatei. Dacă am spus adevărul, Regele să convoace şefii militari pentru a-i întreba dacă iau răspunderea situaţiunei. După răspunsul lor, Regele trebuie să ia o hotărâre. Şi dacă vrea să reintre în realitatea constituţională, Corpurile constituite pot să-i dea un sprijin». *Stirbey* a promis că va transmite de urgenţă.

— S-a luat comanda lui *Culcer* fiindcă a cerut sau să i se trimeată ajutoare sau să fie autorizat a se retrage. Lupescu, şeful lui de stat-major, s-a retras cu toate insistenţele lui Iliescu. Scos din serviciu în acelaşi timp cu şeful lui, el este însă trimis în Galiţia pe lângă un general rus! Se pare că grupul francez este acela care a propus această revocare, am avut această impresie prin căpitanul Marchant-Perier, aghiotantul lui Berthelot: «Un general care propune să se retragă probează că «este *obosit». Dragalina* a fost numit în locul lui Culcer, şi a doua zi a fost grav rănit. Comunicatul a anunţat rănirea lui, indicând şi calitatea lui, —o inovaţie, — pentru a face public faptul că Culcer nu mai comandă armata I. Aceasta este iarăşi mizerabila politică a lui Iliescu.

— Deşliu a şters-o şi el la Odessa. A făcut-o într-un mod atât de secret încât nici familia lui nu o ştia. Şi C. Hiott a părăsit Bucureştiul. Amândoi au uitat cu totul şi răniţii şi săracii!

— Veracitatea «Westnikului»: Iată termenii declaraţiei acestei agenţii asupra catastrofei din Dobrogea: «Trupele române şi ale noastre, *cu toate că au oprit ofensiva adversarului, s-au* retras spre înălţimile nord de Constanţa şi

de Medgidia»!

14 Octombrie. — Barbu *Stirbey* mă cheamă la telefon: «Prinţul Mircea a fost pe punctul să moară; Regele şi Regina au petrecut noaptea lângă el. În împrejurările de faţă eşti de părere să fac numai decât Regelui comunicarea ta?» Eu: «Tot atât de bun Român ca mine, este treaba ta să hotărăşti».

— Mehedinţi a aflat de la Verzea că marele Duce Serge a telefonat că se putea să ni se dea 20.000 de puşti de diferite modele; dar nimic ca artilerie. Mare depresiune în cercurile oficiale.

— Comunicaţii complimentare (vezi 13 Oct.): nu mai avem şrapnele, nu se mai trage decât cu obuze. Proiectilele franceze erau prea groase; au fost prea mult calibrate şi acuma ele fuzează prin închizători. Nu mai avem încălţăminte: avem numai căpute —130.000, dar nici o talpă. Părţile sedentare absolut desorganizate. Camioanele, toate stricate şi insuficiente. Pic Pherekyde, care vine de pe front, povesteşte că soldaţii au tălpile de la bocanci legate cu sârmă! S-a dat ordin că nu se dea conserve decât trupelor de pe linia întâi, *fiindcă încep să nu mai fie.* D-rul Dinu Brătianu telefonează la ora 10 seara că ei vor pleca din Sinaia cu ambulanţa lor$_r$ fiindcă linia de foc se apropie prea mult. Buştenii e sub focul inamicului. Averescu i-a spus că dacă nu primim repede ajutoare, suntem pierduţi!

15 Octombte. — Comunicatul este bun, afară de punctul Predeal, ceea ce confirmă telefonul de aseară: «În valea Prahovei un contraatac dat de noi nu a reuşit!» Splendidă ţinută a armatei Prezan; succes pe Trotuş şi încă mai mare succes în Valea Uzului. — G. Stirbey: «Se vede că pe aceste puncte n-avem de a face decât cu Austriaci. Pe Jiu victorie şi ofensiva continuă. Ce s-a petrecut cu Culcer? Am văzut ordinele lui: – Cocorăscu raporta necontenit că nu mai putea să ţie; linia lui de rezistenţă (de retragere) chiar era depăşită şi el se afla la Bumbeşti; Dragalina i-a încredinţat ieri că întâlnise două companii, pe ambele aripi, care se retrăgeau fără a fi fost atacate. În asemenea stare de lucruri, Culcer

întrebase la 11 Oct. dacă statul major nu era dator să examineze posibilitatea unei retrageri, pentru ca divizia de Severin-Orşova să nu fie tăiată. Or, Marele Cartier, prin ordinul numărul 1927 din 2 Oct. *Admisese ipoteza* retragerii în caz de presiune, iar Cocorăscu afirma că nu mai putea să ţie. De altfel, a doua zi după revocarea lui Culcer, Marele Cartier conceda că în caz de nevoie armata putea să se retragă spre Târgu-Jiu! Din nou preferinţele politice sunt singurele care şi-au dat câmp liber!

Tulcea este evacuată. Aflu aceasta printr-o telegramă a Crucii Roşii. Germanii anunţă că au sosit ieri la Hârşova.

Asupra Verdunului, comunicatul german spune: «Francezii au atacat poziţiile noastre la *Estul* fortului Douaumont; dar au fost respinşi cu mari pierderi».

Contingentul 1919 a plecat azi dimineaţă spre Moldova. D-abia câteva ore de răgaz au fost lăsate tinerilor recruţi. Dealtminterea nici o lege nu a autorizat această ridicare.

D. *Harcourt,* la dejun la mine, mi-a spus că la o conferinţă la Roulogne se votase acum patru zile trimiterea de 200.000 de oameni lui Sarrail. Acesta a fost pe punctul să fie demis, – gazetele noastre şi anunţaseră demiterea lui, – dar s-a recunoscut până la ce punct ofensiva era grea dacă nu chiar imposibilă spre Vardar: «Stânci prăpăstioase, fără drumuri şi fără posibilitate de a le face. Singur teren accesibil împrejur de Monastir, şi din această cauză nevoie de forţe mari pentru a întreprinde ceva». Şi când te gândeşti că jurnalele noastre anunţau ofensiva victorioasă, cu 15 zile înainte de Cosiliul de Coroană.

D'Harcourt se miră cum de n-au fost consultate Camerele nici pentru a vota războiul, nici pentru legile necesare lui. În Franţa nu s-a chemat decât contingentul 1917 şi se combate proiectul de a chema şi 1918!

— Generalul *Zottu* a spus acum şase luni Preşedintelui Consiliului că a duce războiul pe două fronturi era o imposibilitate.

Seara se află de la Francezi că am avut un nou succes pe Jiu; câteva sute de prizonieri şi două baterii de obuziere

germane. Se mai confirmă (d'Harcourt) că Zaintchikowsky, comandantul incapabil căruia i se datoreşte dezastrul din Dobrogea, este revocat din comanda lui, după cererea formală a lui Berthelot.

16 Octombrie. — Cu veştile bune revine şi calmul încetul cu încetul. Buletinul este foarte încurajator şi fricoşii mai pun o surdină. Joi, la Banca Românească ne sileau să reluăm, în două ore, banii Crucii Roşii. Astăzi nu mai este vorbă degrabă. Totuşi încă Joi, 13 Octombrie,
Dr. Cealâc a găsit pe Take Ionescu în mijlocul prietenilor lui, cu Fischer de la Wagon-lits, distribuind paturile unui vagon! Era de faţă şi colonelul Caretaş, scăpat de urmărire.

Trenurile Iaşi-Ungheni nu mai circulă şi cu începere de Marţi nu vor mai fi trenuri nici pentru Iaşi. Timp de câteva zile: totul este consacrat transportului Ruşilor, care se pare că ar veni în sfârşit în mare număr. Toţi ofiţerii francezi zic că trebuie neapărat să mai ţinem zece zile şi apoi situaţia este salvată. Dar vom avea oare tunurile şi muniţiile?

17 Octombrie. — Comunicatul este bun. Succesul nostru de pe Jiu se accentuează. Culcer îmi spune că manevra care se execută, este indicată de el, numai că lui i s-a refuzat să dispună de batalioanele detaşate de la divizia de Mehedinţi, pentru a face mişcarea. Comunicatul vorbeşte de violente canonade la Orşova, ceea ce este confirmat de Radio din Budapesta: «La vest de Orşova am luat printr-un atac bruscat înălţimile care comandă localitatea. Este de presupus că inamicul a simţit manevra şi ne contraatacă pe celălalt punct».

S-au liberat din câmpurile de concentrări vreo 10.000 de Germani şi Austriaci O fi aceasta consecinţa arestării Românilor care locuiesc în Germania? Sau este o întoarcere spre cuminţenie? – Se zice- că ar fi şi imposibilitatea de a construi barăci pentru un efectiv evaluat la 200.000 de oameni!

Pic Pherekyde mi-a scris că la regimentul 11 Siret se trimisese de la depozite 300 de oameni care nu ţinuseră niciodată în viaţa lor o puşcă în mână, şi că cu aceşti

nenorociţi trebuiau să meargă la foc în tranşee.— Se spunea ieri că lui Cocorăscu îi se trimisese oameni *fără puşti.* Generalul i-a pus pe linia 2-a, numai pentru a face număr pentru ochii aviatorilor care vin să recunoască liniile noastre. Ca în Rusia, se aştepta ca un om să cadă pentru ca puşca lui să poată fi ridicată de un înlocuitor!

— Sobrania bulgărească, a treia sesiune ordinară,. A fost deschisă Sâmbătă 15 Octombrie. Tot discursul de deschidere este consacrat agresiunei noastre, liberării fraţilor bulgari cruzimii procedeurilor noastre când am pătruns la ei. Gazetele germane (găsesc extracte în telegramele Radio) sunt pline şi ele de orori şi de măcelul prizonierilor, ce ni se atribuite nouă. Mă cutremur când mă gândesc la consecinţe.

18 Octombrie. — Comunicat liniştitor, dar nimic despre Dobrogea: «Situaţia neschimbată». După Radio însă inamicii sunt deja pe linia Ostrov (cel de sus) – Babadag, şi cotropirea pare împinsă peste tot. Într-un interview din «Neue Freie Presse», Hindenburg spune că desfacerea de România are avantajul de a le permite *manevreze,* în loc de a fi reduşi la luptă de poziţii! Probabil că manevra cea mare este prin Dobrogea pe Dunăre.

De la colonelul Bacalbaşa, de la Grig. Carp ştiu că unităţile noastre de acolo sunt sfărâmate. În reg. 38, 78 efectivul este redus la 10%. Ruşii nu s-au bătut nicăieri. Zaintchikowsky, beat sau zăpăcit, nu a dat niciun ordin: atât numai că Ruşii fugeau pe capete. Nu s-a luat măcar precauţia de a se scăpa materialul de căi ferate.

Între altele am pierdut 9 locomotive (Butculescu) din care 2 Pacific. Hiott spusese că la Marele Cartier se spera să se scoată 16—20.000 de oameni din cele patru divizii bătute în Dobrogea. În realitate nu se ştie ce se mai adună dintr-însele.

Precis: Cernavoda nu s-a apărat din lipsă de tunuri!

Barbu Stirbey telefonează că a făcut Regelui comunicarea mea şi că îndată ce se va linişti cu boala Prinţului Mircea, Regele mă va chema.

Mihăescu, administratorul meu. A fost la Giurgiu. Totul

este închis şi părăsit. Se deschid prăvăliile oamenilor şi poliţia ia ce vrea şi lasă în loc nişte vagi chitanţe pe suma ce-i place. Nu intri în oraş fără ca să se adune câini flămânzi, cârd de pisici miorlăitoare...

În Severin (Frumuşanu) jaf şi bunul plac. A fugit Costescu, a fugit Tiberiu Axente. G. Constantinescu stă la vie, iar poliţaiul Bungheţeanu arestează oamenii şi le dă drumul pe bani. Nu mai găseşti nimic. Articolele de prima necesitate au dispărut. Tunurile grele s-au luat. Oamenii aşteaptă deslegarea soartei lor cu resemnarea fatalismului... Ideal Naţional!

Jean Cantacuzino a fugit la Iaşi în ziua înfrângerii din Dobrogea. Sora lui, doamna Sturdza. Mi-a spus că în fugă şi-a luat băiatul nevindecat de la spitalul şcoalei de poduri şi şosele, iar soţia sa i-a adus în depozit arginteria lor şi obiectele de valoare. — Aflu în urmă că J. Cantacuzino s-a reîntors; tot aşa şi N. Xenopol.

— D'Harcourt a vorbit cu *Berthelot,* căruia i-a comunicat conversaţia mea chiar în acea zi (15 Octombre) când a dejunat la mine şi i-a explicat motivele refuzului meu de a face parte din guvern. Generalul este măgulit de încrederea ce-i arată Regele, dar situaţia lui este foarte falsă căci nefiind nimic oficial el trebuie să fie circumspect. Îşi dă părerea asupra lucrurilor dar nu o poate da *încă* asupra persoanelor. Dar o va da. Nu este numai generalul Iliescu. «mai sunt şi Ruşi» (sic), şi el trebuie să fie foarte prudent. Când lucrurile vor fi regulate, trebuie să intru în guvern pentru a realiza «Uniunea Sfântă». — Chiar de n-ar fi decât «pentru a împiedica multe lucruri...»

19 Octombrie. — Costinescu a spus lui Dobrovici că Anglia ne pune un miliard la dispoziţie, iar noi răscumpărăm cu 3200 de franci grâul Englezilor. Aşa că răsboiul plăteşte *o mie* de franci mai mult vagonul de grâu pentru consumaţia internă. Dobânzile miliardului ce umflă, bine înţeles cu atât! «Epoca» din 14 Octombre povesteşte operaţia şi, ironie sau slugărnicie, ea glorifică binefacerile contractului englezesc care ne-a păstrat acest grâu în ţară! (Toată recolta noastră

se află în magazie!)

20 Octombrie. — Scenă cât se poate de comică, petrecută în cabinetul lui Anghelescu: Primarul zicând că era pe cale să monteze un spital, când i s-a anunţat că se evacuează... Anghelescu îl întrerupe: «Cine a spus acest lucru că se evacuează...?» – Primarul:... «Şi cu toate aceste mi s-a comunicat.» —Anghelescu: «Niciodată nimeni nu s-a gândit la aşa oeva!» Am surâs, şi conversaţia a urmat asupra spitalelor. Astăzi le e ruşine că le-a fost frică şi cum Moldova este acum mai expusă ca Muntenia, ei se agaţă de Bucureşti.

Îngrijorare spre Predeal şi în Valea Oltului. Lupte violente şi continue. Dintr-o convorbire telefonică avută cu ministrul Anghelescu nu ar reieşi vreun progres la Predeal.

21 Octombrie. — Ruşii se poartă peste tot ca în ţară cucerită. Chiar astăzi comandantul etapelor a fost silit să scrie lui Tatarinoff scrisori de extremă asprime. La Hârşova (raportat de D-rul Constantinescu) ei au tras asupra Primarului, care e rănit. Pradă peste tot şi Dobrogea a fost devastată de ei. Cămărăşescu a fost silit să intervie în persoană pentru a proteja pe un judecător de pace care voia să-şi oprească un fotoliu în propria lui cameră, care fusese ocupată în lipsa lui de patru ofiţeri ruşi!

Toată Moldova le este abandonată şi la tragic se adaugă şi ridicolul: Nicu Săveanu este numit Comisar General, Titulescu este numit Consilier Juridic pe lângă acest comisar, şi amândoi delegaţi pe lângă Marele Cartier rusesc: Or, generalul rus, Iantcevitci nu înţelege să se stabilească în Moldova!

— Prinţul Mircea a murit azi noapte la ora 3. El va fi depus provizoriu în capela de la Cotroceni, Curtea-de-Argeş fiind prea aproape de frontul de la Olt...

— Comunicatul are două puncte grave: «Predealul, unde trupele noastre şi-au menţinut poziţiile» şi Oltul: «pe stânga Oltului lupta continuă *violentă* pe tot frontul». Este a şasea zi.

— Oficiosul «L'Indépendance Roumaine» conţine un articol ignobil, pe care îl pun la acte: «Plecasem pentru a

libera pe fraţii noştri de jugul unguresc şi ne-am liberat singuri de dominaţia germană. *Numai această victorie ar compensa toate sacrificiile noastre»!* Evident: 100.000 de morţi şi răniţi, dar prietenii politici sequestri la bănci şi la petrol.

— În Dobrogea nu mai avem decât trupe puţine. Costel Filiti, reg. 7 artilerie, îmi spune că regimentul lui a trecut pe podul de la Măcin şi este la Brăila. Ruşii, aproape singuri, ţin linia Babadagului. Germanii au dat aşa mare importanţă celor petrecute în Dobrogea, încât împăratul a hotărât ca al 3-lea regiment prusac No. 29 să poarte numele de Mackensen. Ei anunţă că ne-au luat: 152 ofiţeri, 9920 soldaţi, un steag, 37 de tunuri şi 47 mitraliere!

22 Octombrie. — În biserica de la Cotroceni s-a slujit la ora 12 înmormântarea micului Prinţ. Curtea... în întârziere cu 1/4 de ceas! Lipsă de orice ordine. Pentru a putea răzbi în partea dreaptă, rezervată oficialităţilor trebuia să escaladezi treptele de lemn, prost vopsite, ale unui tron. Pentru Regina: o pernă de canapea, de mătase galbenă şi un fotoliu de ere ton, stil cameră de hotel mobilat. Se avusese ideia ciudată de a se ruga doamnele să vie în costum de infirmiere, şi nimic mai puţin oficial decât fusta scurtă de pânză albastră, bonetul «cauchois» a lui Lady Barklay şi reverurile roşii la mantaua de «nurse» a Martei Bibescu. Familia Regală, după ce a însoţit micul corp depus în partea stângă a bisericei, s-a retras fără ca să se fi putut defila în faţa ei sau ca Regele să fi mulţumit. Ca servitor, un mic paracliser jerpelit, a adus florile şi le-a aşezat împrejurul catafalcului...

— «Monitorul Oficial» anunţă că s-a dat generalului Zaintchikowsky marea Crucea «Coroanei României»; şi că în acelaşi timp Moruzi a fost făcut ofiţer al accluiaş ordin împreună cu toţi ceilalţi ofiţeri ruşi aghiotanţi ai generalului. Ce s-ar fi putut oferi dacă generalul ar fi fost învingător, şi dacă trupele sale n-ar fi rupt-o la fugă? Este de plâns! Dealminterea ordinul de zi al generalului prin care îşi ia rămas bun, este un monument de inconştienţă!

Peste tot sunt conflicte cu Ruşii. Ei tratează provinciile

noastre în ţară cucerită, şi generalul Popovici a plecat în anchetă pe tot frontul Galaţi-Burdujeni. Un colonel rus trebuia să însoţească pe Popovici: el a refuzat, «neprimind a fi controlat». S-a dat Ruşilor 36 de trenuri pentru transporturile lor: dar ei le opresc pretutindeni la ora 5, pentru ceai sau pentru repaos. Rapoarte de la Roman şi de la Bârlad, transmise foarte îndulcite lui Tatarinoff, îi acuză de jafuri. Ei nu respectă mai mult bunurile Statului sau ale Căilor Ferate decât proprietatea particulară. La Galaţi a avut loc un conflict armat între patrulele lor şi ale noastre. La Tulcea au gonit autorităţile noastre civile şi a fost nevoe de ordine formale de la Interne pentru ca ele să fie reintegrate. La Piatra nu se mai vede nici un ofiţer român. La Bacău au băut toată apa de Colonia din farmacie. La Iaşi s-au legat în plină stradă de doamna Mârzescu şi de doamna Troteanu (?); în orice caz toată femeile sunt rugate să nu se arate în public după ora 6! Furturi, siluiri, beţii: aceste cuvinte revin la fiecare frază, când îţi vorbeşte cineva de Ruşii la noi.

Murgăşanu, ca fost filogerman, a fost transferat de la Corpul I la Armata 4-a, pentru a fi trimis la trupă! Se zice că fratele lui Iliescu, medic din Craiova, ar fi instigatorul. Aceeaşi dispoziţie luată pentru Bubi Diamantescu.

După comunicat, situaţia este grea pe văile Prahovei şi Oltului; sunt temeri în direcţia Titeşti-Suici-Curtea de Argeş. — Germanii au evacuat Vaux, aşa că brâul Verdunului este reconstituit.

— Ruşii sunt bătuţi pe frontul lor de la Narajovka: ei recunosc că au pierdut poziţii; respinşi la sud, la Dorna-Vatra; maltrataţi pe Narajovka (lupta a ţinut 7 zile) tot respinşi la nord pe Stochod; par că s-au desfăcut pentru a fortifica linia Carpaţilor-Dunăre, cum pe de altă parte Germanii s-au slăbit în Franţa pentru a duce efortul lor pe Dunăre. Ţara noastră devine teatrul războiului!

O notă specială: Buletinele germane anunţă ca Prinţul de Hohenzollern (evident Wilhelm, fratele Regelui) merge în Transilvania pentru a inspecta trupele care luptă în contra noastră; şi că Prinţul Heinrich de Bavaria, nepotul Regelui

Bavariei, care conduce un batalion în contra României, a primit «Crucea de Hohenzollern».

23 Octombrie. — Romulus *Voinescu,* pentru a se disculpa de acuzarea că ar fi cerut la Banca Generală copie după contul meu curent şi după contul curent a lui Culcer, spune că a fost însărcinat să revadă dosarele «suspecţilor acuzaţi de spionaj!» De ce, căci aceasta era însărcinarea personală şi sustrasă cu mare grije de la orice control, a lui Panaiteseu.

— Nu a fost vorba decât (şi îmi arată hârtia originală) de Petersen. De Salomonsohn, de Russel, de Boettger de Roselius, într-un cuvânt de toate capetele mari ale finanţei din Berlin! Ca prostie, e în adevăr frumos! El îmi povesteşte descoperirea, asupra unei spioane, a unui lung memoriu al lui Roselius, fotografiat pentru a fi remis lui Brătianu, în care erau menţionaţi toţi oamenii politici români. — (N-ar fi vorba de faimosul dosar în contra lui Bussche, pe care se lăuda Brătianu că-l posedă?) – Siguranţa mănâncă 120.000 lei pe lună, Panaitescu n-avea franc: acuma înoată în bani; când a fost panică, el a schimbat 50000 de lei în ruble şi 50.000 în franci francezi. Tot ce spune el este cuvânt de evanghelie pentru Brătianu. Panaitescu este acela care arestează oamenii sau le dă drumul, după bunul lui plac. Este adevărat că liberarea din câmpul internaţilor a costat o avere pe Farchy. — Un comandant de câmp de internaţi a realizat în patru zile 60.000 de lei pe spinarea internaţilor. Şeful poliţiei din Severin, Bungheţeanu (vezi 18 Octombre) este un bandit, destituit şi repus la loc «cu un supliment de soldă, de la clasa 2-a la clasa 1-a, care i se dă din fondurile secrete. — Poliţia rusească nu ajunge la arbitrarul şi la stupiditatea Siguranţei noastre: şi aceasta o spune inspectorul-şef!

Dealtminterea ceea ce se petrece este o neruşinare: s-a dat drumul la 7000 de Germani şi Austriaci: acum se reiau unul câte unul. O teroare groaznică!

24 Octombrie. — Comunicatul nostru recunoaşte că am pierdut tranşee pe Dihamul, pe care îl aşază la nord-vest de Azuga, pe când el se află la nord-vest de Buşteni. Buletinele germane dau mare importanţă acestui câştig. Pentru ei era

un punct foarte fortificat. Ei arată ca prizonieri făcuţi de ei: un colonel, 14 ofiţeri şi 647 de soldaţi! Comunicatul lor mai vorbeşte de ocuparea unei insule la nord de Pirgos, cu capturarea a 2 tunuri de 57. (Insula se află în sus de Giurgiu). — Din nou este îngrijorare în atmosferă. — Ceea ce nu împiedică să avem un regiment format din adunături, căruia s-a dat titlul «No. 120 Feldioara!».

Germanii şi Austriacii au proclamat ieri, 5 Noiembrie st. n., reconstituirea Poloniei în Regat autonom. Guvernatorul von Besseler acordase mai înainte oraşelor de peste 20.000 de locuitori dreptul la alegeri municipale. Lempicki (Radio) este şeful noului Stat (presupun şeful Cabinetului). Pentru Germani este un aliat care va putea să ridice trupe şi să întărească contingentele de la graniţă. Ieri Duminică, la Varşovia, demonstraţiile s-ar fi prelungit târziu noaptea.

25 Octombrie. — Comunicatul german declară că au luat Omul: acest punct comandă Sinaia şi Buşteni. Comunicatul nostru se mărgineşte a spune: «În Valea Prahovei, *violente bombardamente».* — Germanii mai zic: «Am câştigat teren în sud de Turnul-Roşu», iar comunicatul nostru: «Pe malul stâng al Oltului, lupte violente în curs». — Iată 5 zile că ni se spune: lupte violente! «Giurgiu a fost bombardat», zice comunicatul. Dar zvonul că inamicul ar fi trecut Dunărea circulă cu persistenţă.

— Marius Teodorian a revăzut pe *Netzhammer,* pe care Regele îl mai vizitează. Pentru archiepiscop Regele este «hébeté»! El nu ar fi cedat fără presiunea: Regina-Marta Bibescu. — Regele tot aştepta ofensiva lui Hindenburg. (Sic).

— Generalul *Dragalina* a murit. Dacă ar fi fost lăsat liniştit la Craiova, în grija lui Poenaru, care ar fi putut să-l caute la timp, este probabil că aceasta nu s-ar fi întâmplat. Înţeleg să trimiţi cuiva chirurgul: în automobil, maximum 8 ore; nu porţi pe drumuri, un grav rănit 30 de ore cu drumul de fier.

— *Culcer* a fost primit de Rege, care i-a zis «tu», i-a strâns amândouă mâinile. A făcut apel la fidelitatea lui şi aproape a recunoscut că fusese victima unei intrigi.

26 Octombrie — G. *Stirbey* îmi aduce demisia lui de la

Crucea Roşie: i s-a rechiziţionat automobilul, fiindcă Prinţul Carol l-a desemnat... având poftă de un Rolls-Royce puternic. — O spun verde lui Henri Catargi, faţă fiind şi nevasta sa.

— Buletinul nostru vorbeşte de tir de artilerie şi de infanterie dea-lungul Dunărei. Deci: o încăierare undeva!

De trei zile nu mai sunt trenuri la vest şi la nord de Bucureşti. Totul este, evident, teren de luptă. Se spune într-un mod copilăresc, şi publicul crede, că aceasta este pentru a duce lemne la Bucureşti!

27 Octombrie. — Comunicatul nostru este gol, nu raportează decât violenţa luptelor în Valea Prahovei şi pe malul stâng al Oltului. Al Germanilor mai îngrijorător: ei ne-au luat înălţimile de la Spini (ceea ce este mai jos ca regiunea Racovitză-Ţiteşti mărturisită de noi), cu 10 ofiţeri şi 1000 de oameni prizonieri! Pe ambele puncte se desemnează un atac crâncen. Ţinem bine, dar pierdem mulţi, foarte mulţi oameni...

Flota rusească a bombardat în zilele de 2 şi 4 Noiembrie st. n. sărmana noastră Constanţa şi a făcut ravagii mari. Pe frontul Dobrogei, am reluat Hârşova – incendiată de inamic – şi buletinul comunică că Bulgarii au ars Topal, care fiind cu zece km. mai jos de Hârşova, indică o retragere a frontului lor.

— *Culcer* a văzut pe *Vintilă Brătianu* care a mărturisit sincer că singură politica dictase revocarea lui. I-a reproşat faptul că a crezut totdeauna în superioritatea Germanilor şi că s-a îndoit de succesul nostru. Culcer a răspuns că dacă patriotismul lui nu era o garanţie suficientă, mai era o altă garanţie: salvgardarea lui personală. El nu are decât pensia sa ca să trăiască şi dacă cade Statul român, mijloacele lui de trai dispar. — Vintilă: Nimeni nu pune la îndoială curajul D-tale; – dar «atmosfera»... şi «opiniunile politice» ale prietenilor lui Culcer... cuvinte ce iau scăpat!! Sectarism prostesc, care nu s-a schimbat cu toată gravitatea momentelor.

Culcer mi-a afirmat din nou că tot frontul lui cedase; că rapoartele lui Cocorăscu nu mai permiteau nici un dubiu; că

Dragalina îi mărturisise că mergând pe front, imediat ce luase comanda, a oprit 2 companii care părăsiseră poziţiile lor fără să fi tras un foc de puşcă; că Col. Anastasiu şi-a părăsit poziţiile descoperind Târgul-Jiu; şi că fără nebunia centrului bavarez, care s-a năpustit asupra oraşului pierzând orice contact cu aripile sale rămase înapoi, niciodată Dejoianu, cu cele două batalioane ale lui, n-ar fi putut să-i ia în flanc şi să dea peste cap toată divizia. De altfel manevra lui Dejoianu, adus din Severin şi executând manevra, care de 45 de zile era, din lipsă de rezerve, singura manevră pe care o putea face pe un front atât de întins, fusese prescrisă de el şi Dragalina a triumfat cu planul lui. Dealtmintrelea Germanii au adus o nouă divizie şi de 3 zile comunicatul nostru este mut asupra acestui câmp de luptă. Culcer mi-a mărturisit că trupele sale, după luarea Merişorului, au masacrat 80 de Germani şi câţiva ofiţeri care se predaseră. Faptul a fost constatat de Germani şi relevat în buletinul lor. Culcer, evident, deplora faptul.

28 Octombrie. — Buletinul nostru: mai mult ca searbăd. El menţionează în special violenţa atacului pe aripa noastră stângă din valea Prahovei. Buştenii? Poiana Ţapului? M. Pherekyde spunea ieri că de Miercuri se anunţa un atac general românesc, şi era cam îngrijat de lipsa de ştiri.

Buletinul german semnalează moartea Prinţului Henric de Bavaria, care fusese decorat în Dobrogea (vezi 22 Oct.), rănit mortal la 7 Nov. Şi încetat din viaţă în noaptea de 7 spre 8. Cu prinţul de Hesse, este al doilea Prinţ de sânge ucis pe acest front.

— De notat o corespondenţă Radio din Paris, distribuită gazetelor dar suprimată de cenzură, care sub pretextul de a arăta tot ce ne-a trimis Franţa şi tot ce ne-a dat Rusia, ne trage un bobărnac: «Se credea că armata română prezintă toate garanţiile necesare pentru a rezista forţelor ce Statele Centrale erau în stare să îi opue»... «România, puţin surprinsă de metoadele războiului la care nu era preparată...»

29 Octombrie. — Comunicatul nostru poartă stampila

uşurinţei extraordinarului nostru stat-major! Pentru prima oară se vorbeşte de lupte pe malul drept al Oltului: «Am oprit atacul inamic la Riglăul şi Sărăcineşti». Toată lumea cunoaşte Sărăcineştii lui Dissescu, la porţile Râmnicului-Vâlcei, dar nimeni nu cunoaşte un Sărăcineşti pe graniţă; iar asupra Riglăului harta e mută. A fost ca un trăsnet în oraş! Comunicatul adaugă că la est de Olt am progresat şi luat muntele Frunţile. Dicţionarul arată: Frunţilă în Vrancea şi în Gorj şi atâta tot!

Germanii, din contra, afirmă că au progresat la sud de Turnu-Roşu şi că au întrecut sectorul Băeşti. Presupun: Băiaşi, râu la sud de Spini, căci Băeşti este foarte aproape de Curtea de Argeş, ceea ce ar fi îngrozitor!

În definitiv: nici o ameliorare serioasă. Darvari îmi spune că Buşteni numai există! Ieri: mare afluenţă de răniţi...

— Am văzut ieri pe *d'Harcourt, bolnav.* După ce a insistat asupra binelui ce ar resimţi ţara prin intrarea mea în guvern, am ajuns a vorbi de Rusia. — Eu: «Am trecut drept adversar al Franţei, când în realitate voiam neutralitatea *fiindcă îmi este frică de Rusia...»* — El: «Şi nouă! Şi dacă vrem o Românie tare» este fiindcă căutăm ceva de opus Rusiei»! — Acesta nu este primul svon ce-l am asupra divergenţei dintre Francezi şi Ruşi.

— La amiazi găsesc o convocare pentru ora 4, la M. S. *Regele.* Audienţa a ţinut o oră şi jumătate. De ce?... Situaţia s-a întărit; El n-a fost niciodată pesimist; le zicea: «Graniţa este la 10 zile de mers, nu se vine aşa dintr-o dată asupra Bucureştilor...» – *Eu:* «Panica pe care au răspândit-o sferele înalte, este o ruşine; ce însemnau acele mutări?» – *Regele:* «Pentru cele mai rele eventualităţi trebuiesc luate precauţii; dar nu se mută decât lucrurile secrete». — *Eu:* «La ce bun, căci dacă cade Bucureştii, ţara este tăiată şi suntem îngenuchiaţi». — *Regele:* «Nu, dacă armata este salvată». Şi atuncea Regele desvoltă ideea, că dacă se părăsea Oltul, care este o linie rea de apărare, şi se lua o linie de apărare la estul Bucureştilor, armata rămânea intactă: «în acest mod era strategiceşte o posibilitate de a scăpa armata». Pare a

reieşi din convorbire, că astăzi acest proiect nu ar mai fi aplicabil. — Ar admite oare acum Regele concluzia mea: Bucureştii luat, este sfârşitul războiului nostru? Ruşii au trimis 5 corpuri, dintre care al 4-lea corp siberian şi divizia de infanterie (acea de la Constanţa-Petroşiţa, – vezi 13 Oct.) pentru Dobrogea. — *Regele:* «Dar de o lună ar fi trebuit să vie! Ei se mişcă întotdeauna încet, încet. Am fost silit să scriu, după cum ştii, Împăratului, care a aprobat planul meu!» – *Eu:* «Sunt trupe de rezervă din interior, sau trupe luate de pe alt front» ?. — *Regele:* «Nu, este armată luată de la Riga». (Cât de mult justifică aceasta ceea ce spusesem la Consiliul de Coroană!).

Am profitat de faptul că proiectul de a părăsi Bucureştiul nu mai era la ordinea zilei, pentru a cere Regelui ca tezaurul Băncii Naţionale să fie readus la Bucureşti: «Acest tezaur ar fi mai în siguranţă aci decât pe malul Prutului şi ce mare asigurare pentru public»! — Am revenit desluşit, de două ori asupra acestei idei: «Trebuie ca M. V. Să o ceară guvernului său».

O idee justă: La armata a 4-a, totul a mers bine fiindcă comandamentul a fost mereu cu trupele. Culcer a făcut-o la început şi a avut succese. — «De ce ne lipsesc puşti»? – *Regele:* «Regele Carol se opusese să se cumpere puşti de rezervă (?!). — I-am cerut în 1913 să avem o puşcă şi jumătate de om. El mi-a răspuns că «erau idei stupide». Fiul Meu era de faţă». (De ce această atestaţie?). — *Eu:* Dar de atunci? — *Regele:* «Francezii sunt de vină, căci de mult erau comande făcute». — *Eu:* «Dar la început Austriacii ne-ar fi dat câte am fi vrut, în schimbul benzinei». — *Regele:* «Da. Dar deosebirea de calibru»? (Nu înţeleg obiecţiunea. Fiindcă Regele adaugă că avem acuma: calibrele 6½, 8, puşca Lebel şi puşca cea veche!) Asupra generalilor, cum eu atacasem pe Iliescu: «Dar Berthelot mi-a spus că se lucrează foarte bine cu el. Berthelot se înţelege bine cu Belaief, foarte gentleman. — Culcer s-a arătat în adevăr obosit. (Spusesem: *M. V a fost prea aspru cu el).* Lupescu este acela care trebuie să-l fi influenţat: nervii au făcut din Lupescu o cârpă:

nu se mai ţine în picioare. Crăiniceanu a mers foarte bine la început, apoi nu ştiu ce s-a întâmplat, căci şi-a perdut capul...» – *Eu:* «Capul pe care nu l-a avut niciodată». — *Regele:* «Pe Olt se găseşte un ofiţer, care şi-a făcut toate studiile în Germania şi care se bate foarte, foarte bine. (Lăzărescu). (Întorsătura frazei părea că vrea să zică că se bătea foarte bine, cu toate că a fost crescut în Germania...!). Generalul Paraschiv Vasilescu este foarte bun; ştii pentru ce? Pentrucă e zgârcit»! — Nu înţeleg. Atunci Regele îmi explică că el a încălţat divizia lui cu opinci, şi că are toată provizia de bocanci intactă! Înaintea acestui criteriu militar, mă înclin.

Am deschis chestiunea prizonierilor: actele dresate de Germani în contra noastră, greutatea de a ne putea servi de prezenţa prizonierilor bulgari, toţi sau aproape toţi curăţaţi; am găsit pe Rege foarte puţin sensibil în această chestiune: «s-au ucis prizonieri din ambele părţi; nu Ruşii au executat pe prizonierii noştri bulgari, ci Sârbii, care nu sunt Sârbi; ofiţerii da, dar trupa este cehă sau croată.

Povestesc anecdota culeasă de Ţigara, acum o săptămână, de la ţăranca din Cornetu, vizitată de o patrulă dublă germană care fără să o maltrateze, i-a luat mălaiul şi toate bietele ei provizii. *Regele* adaugă: «Au vrut să aibă şi fete; le-au avut, dar a doua zi de dimineaţă ai noştri an venit şi i-au prins pe toţi!» (Acestea sunt evident istorioare inventate, care i se povestesc la Cartier drept informaţii).

Reamintesc destrăbălarea internă, scandaloasa atotputernicie a lui Panaitescu, arestările arbitrare şi mă întind lung asupra cazului lui Radu Ivănescu şi al lui Petro de la Sinaia. Regele ştie că au fost liberaţi din arest pentru bani!

Amiralul Gragoski îmi spune că Ruşii au distrus toate la Broşteni— «domeniul Regelui», repetă amiralul, – şi că acest fapt trebuia să fie adus la cunoştinţa împăratului. El se urca la Rege pentru ca să-i remită telegrama.

30 Octombrie. — În capul gazetelor apare decizia lui Şerban, prefect de Tulcea (ocupată de Ruşi). El opreşte

vânzarea *de alcool, a apei de Colonia şi de orice parfum cu bază de alcool.* Aceasta este mai semnificativ decât orice.

— D-l *Dinu Brătianu* vine să mă întreţie de o chetă de făcut de Ministerul de Război. Se vor lua ordonanţelor şi sanitarilor uniformele lor pentru a fi date regimentelor, iar ei vor fi îmbrăcaţi cu haine civile care se vor cerşi: «Am fi avut destule echipamente, dar în dezastrul de la Sibiu oamenii au aruncat tot ce aveau: raniţe, mantale, tunici». (Dar pentru D-zeu, câţi erau!).

— Ca documentare a clicei militare: prefecţii au fost trimişi pe front pentru a-şi da seama de spiritul trupelor etc. *Dunca* (prefect de Buzău) a primit o scrisoare de la un ofiţer foarte sus pus (Iliescu?) prin care i se recomandă să înnegrească cât va fi posibil pe generalul Arghirescu. Dunca a păstrat documentul.

— Comunicatul este îngrijorător. Pe terenul Dragoslavelor ni se vorbeşte de lupte cu Germanii la Lereşti şi Gândeşti, ceea ce ar indica că Mateiaşul este întors!

31 Octombre, – Carp află de la Mişu Cantacuzino, care venea de la Consiliul de miniştri, că Orşova ne-a fost luată.

Comunicatul constată că succesul nostru pe Jiu a fost foarte efemer: Ne batem din nou la Bumbeşti. Germanii au reparat repede eşecul diviziei bavareze. Au adus divizia 47 care, după Mitilineu care a fost pe front cu Berthelot, are aerul că iese dintr-o cutie, atâta este de proaspătă şi bine echipată.

Buletinul statului-major dă forţele care sunt eşalonate pe frontul nostru: Muntenia, Germani şi aproape de loc Austro-Ungari; Moldova, numai Austro-Ungari.

1 Noiembrie. — Gazetele publică, după «Le Temps», un interview al *Regelui* acordat ziarului «Times». Henri Catargi mă întreabă dacă cunosc ceva mai demn? Îi răspund imediat că sfârşitul ar fi putut fi altminterea... şi încă câteva rezerve de făcut! — «Am luat în braţe cauza dreptăţii – şi am avut conştiinţă de sforţările pe care le făcea inamicul pentru a ne angaja *prin intrigi subtile,* ca să luăm partea contrară intereselor noastre!».

— Azi dimineaţă, subită bombardare a Bucureştilor de către avioane. 8 zic unii, 12 alţii. S-a tras foarte mult cu tunul; şrapnelele noastre au găurit acoperişuri, cu toate acestea nici un aparat de vânătoare, nici unul, care să se fi ridicat. Şi aviatorii francezi nu lipsesc pe străzile noastre!

— Eram convocat la *Regina* – un comitet: soseşte vestea că Buftea este bombardată, că grădinarul a fost ucis că fabrica este în flăcări, dar că copiii regali sunt la adăpost în subsol. Regina, subit gânditoare, privire visătoare; cearcăne îi apar la ochi; lungă tăcere... Degetul şterge pe furiş colţul ochiului şi, tresărind deodată. Regina cheamă pe Balif pentru ai da un ordin relativ la Buftea. Multe lucruri au trecut în această privire pierdută...

La acest comitet Angelescu îmi spusese: ştirile nu sunt grozave. De fapt, buletinul este foarte trist. Pe Jiu suntem respinşi sub Bumbeşti: aceasta înseamnă pierderea Târgu-Jiului.

— La Dragoslavele, aripa noastră stângă a cedat: Germanii confirmă luarea Cândeştilor şi anunţă 1000 de prizonieri! Despre Orşova, comunicatul nostru este mut, dar pomeneşte de acţiune de artilerie «la Cerna». Însă Cerna curge la vest de Orşova!

— Fratele Regelui se află pe graniţa Transilvaniei. Venirea lui era anunţată încă de la 22 Octombrie. Armata 9-a i-a oferit un banchet. Radio comunică că Prinţul a declarat la banchet, că prin prezenţa sa vrea să exprime armatei şi poporului sentimentul revoltei germane în contra violării credinţei. Deci aceasta este o manifestaţie voită.

2 Noiembrie. — Cum se scrie istoria: Toată lumea este convinsă că retragerea lui Prezan s-a operat în linişte. Wyzanti, sosit de pe front povesteşte: Când s-a ordonat, *verbal,* din grupă în grupă retragerea, care nu era de loc nici preparată dinainte, nici anunţată, la aripa dreaptă a avut loc o fugă nebună, oamenii aruncând armele, grupele îmbrâncindu-se şi unităţile destrămându-se. Distanţa până la graniţă a fost parcursă în două zile, de la 29 Septembrie la 1 Octombrie.

— Vasiliu ştie că Procopiu şi Banu au luat copie după registrele lui Günther. Printre cei care au luat bani: Johnson de la «Independance Roumaine» şi Grossmann de la «Viitorul», care este dat afară (?). Bogdan-Piteşti 1 milion, etc, etc. etc. etc. Totalul vreo 30 sau 32 milioane.

— Comunicatul tot rău. Ne-am retras pe Jiu, la a doua poziţie fortificată. Mi se dă ca sigur că este situată sub Târgu-Jiu. (O relaţie oficioasă publicată la 3 Ianuarie 1917 în «Bukarester Tageblatt» confirmă tentativa noastră de a învălui, la sudul Târgu-Jiului, aripa stângă inamică, şi eşecul acestei operaţii). Ar fi vorba să se acopere Filiaşul şi calea ferată. — Şi pe Olt suntem respinşi spre Sălătruc şi Brezoiu. Vinerea trecută Berthelot spunea trupelor de pe Jiu (prin Mitilineu) că trebuiau cu orice preţ să ţie, căci peste vreo zece zile va avea loc la nord diversiunea care va degaja acest front! Iar spre Tulgheş, buletinele constată mai curând un succes al Germanilor...

Cenzura a tăiat din informaţiile gazetelor relative la bombardarea de ieri, numele de Buftea! Şi comunicatul, într-un mod stupid, ca şi când ar fi vrut să accentueze mai bine această tăiere, zice: «Cu această ocazie au aruncat un foarte mare număr de bombe asupra *palatului* unde locuise Regina şi Principesele României, dar pe care, din fericire, îl părăsise după moartea Prinţului Mircea!»

3 Noiembrie. — Lista de ieri (dosar Günther) tot pare că a făcut oarecare gălăgie, căci cu toate că n-a apărut nimic în gazete, Banu o ia înainte în «Viitorul» de azi dimineaţă spre a dezavua paternitatea ei. Evident, că vreun liberal de marcă trebuie să-l fi luat de guler, căci nu ar fi avut el asemenea scrupule pentru un opozant. Nu este primul act de laşitate al lui Banu.

Ne înecăm din ce în ce mai mult. Comunicatul mărturiseşte că ne-am retras sub Târgu-Jiu şi că în Argeş Germanii sunt la Aref, dincolo de Curtea de Argeş. Astă-seară Bălăceanu mi-a afirmat că şi acest oraş a căzut. Ştiu că convorbirea telefonică pe care o are zilnic Rosetti cu Balş a fost astăzi de un absolut pesimism. — Faimoasa ofensivă a

Ruşilor în nord, veni-va oare vreodată? — (Notă post.: Suntem bătuţi la 1/14 Noiembrie la Bumbeşti. Comunicatul zice Buşteni. Şi complect zdrobiţi în ziua de 5/18).

— *Şeteanu* îmi povesteşte că la ultimul Consiliu, ţinut la Costinescu tot corul miniştrilor striga contra generalului *Iliescu,* care era tratat de «hoţ mizerabil». Când a sosit d-nul Brătianu, singur Costinescu a îndrăznit să-i ceară capul, dar nimenea nu l-a susţinut. Şeteanu afirma că la Finanţe se găsesc numeroase probe de furturile lui Iliescu. — Încă o probă de neruşinarea acestui om, care are mania să ordone mereu: «să muriţi pe poziţiuni», dar care nu părăseşte saloanele Marelui Cartier. — Ionel Miclescu a stat 10 săptămâni în Dobrogea fără ca vreo dată să vadă vreun şef; nici măcar pe colonelul St., care, când se ataca, pretindea că el trebuie să rămâie lângă drapel. Când la prima retragere la sudul liniei Cernavodă-Constanţa, generalul rus propusese o retragere de 20 km. pentru a reconstitui unităţile şi pentru a ocupa tranşeele preparate, Iliescu ordonă o retragere pas cu pas, sau moartea pe teren. Rezultat: dezastru!

Şeteanu mi-a mai povestit că în localităţile unde s-au spart butoaiele cu vin şi de alcool, Ruşii se puneau pe brânci pentru a bea din canalul străzii!

— La Tulcea ei se opun ca autorităţile să verse şi acolo vinul, cu toate ordinele lui Saharow. Şi I. Miclescu îmi spune că în Dobrogea atât au jefuit Ruşii, încât nici jefuitorii români n-au mai găsit nimic de luat...

Germanii anunţă că ne-au luat Marţi, 14 Noiembrie, încă 1800 de oameni, 4 tunuri şi 23 de ofiţeri!

4 Noiembrie. — Bieţii noştri soldaţi se bat peste tot admirabil! Slăbiciunile începutului sunt larg compensate. Toţi acei care i-au văzut pe front recunosc ce oameni de treabă sunt. Din nenorocire cad prea mulţi: ne topim într-un mod lamentabil... Koenigswusterhausen zice textual: *«Românul îşi apără cu îndârjire pământul patriei sale!»* Şi acei care spun aceasta sunt adevăraţi cunoscători...

Buletinul este prost. Pe Jiu suntem la Ştefăneşti. — 25 km. de la calea ferată sub Târgu-Jiu iar în Valea Oltului, buletinul

dă Enciuleşti ca punct de retragere – 15 km. de Curtea de Argeş. — Virtual, dacă nu în realitate, Curtea de Argeş este pierdută!

Şi noi continuăm prostiile noastre: la Răducăneni, *Seulescu* a văzut un biet grup de ostatici ridicaţi din regiunea Cic şi care erau transportaţi, *pe jos,* pe ploaie, de la Huşi. Un bătrân, milionar, tocmai murise. Administratorul de plasă îşi smulgea părul din cap, neavând decât o şcoală pentru a-i găzdui. Printre ei: un primar, un preot un director de liceu, un notar. N-au avut decât o singură cerere: să li se dea cu ce să se spele. Seulescu le-a trimis de la Iaşi lighiane şi prosoape! Ce frică mi-este de nota de plătit!

5 Noiembrie. — Situaţia tot rea, mai mult prin ceea ce se află decât prin ce ne spune buletinul. Buletinul povesteşte simplu, că în văile Oltului şi Jiului lupta este aprigă, şi că am cedat puţin. Dar ministrul Antonescu mi-a spus că spre Argeş merge prost şi de pretutindeni se confirma pierderea unei brigăzi. — De altmintrelea panica bântuie din nou în rândurile guvernanţilor. Se evacuează răniţii din Craiova şi probabil şi autorităţile.

— *Maiorescu* azi dimineaţă a aflat din izvor sigur pe care nu îl poate divulga, că generalul Berthelot preconizează că trebuie apărat Bucureştii, casă cu casă. S-ar fi şi început să se sape tranşee împrejurul oraşului. El se întreabă dacă nu trebuie combătută această tendinţă: Bucureştii oraş cucerit ar însenina pierderea tezaurelor noastre de la Academie, distrugerea documentelor care ne permit să punem adevărata istorie a începuturilor noastre în locul basmelor care au legănat deşteptarea noastră. Maiorescu este de acord cu mine că Parlamentul nu poate fi convocat la Iaşi, cum se spune; în caz de s-ar produce această eventualitate noi nu am merge la Iaşi.

Buletinul nostru din 2 Noiembrie anunţă luarea de către trupele noastre a Baiasciocului, la 10 km. Nord de Cernavodă, ceea ce era un mare progres. — Buletinul german zice că este o pură invenţie!

6 Noiembrie. — O telegramă a d-lui Marincu de la

Calafat, pe care cenzura a lăsat-o să treacă, ne vesteşte la Crucea Roşie că Băileşti «este evacuat». Evident că noi nu am fost vestiţi! — De două zile domneşte o mare agitaţie privitoare la evacuarea Craiovei. Am cerut ştiri în această privinţă lui Anghelescu, care mi-a răspuns că se mai aştepta un ultim ordin al statului-major, dar că spitalele Crucii Roşii rămân, pretutindeni, în orice caz pe loc.

Gazetele ruseşti «Birjewaia Wiedomosti» şi «Novoie Vremia» povestesc isprăvile «bravilor» marinari ruşi cari, când cu ocuparea Constanţei, au putut sub focul «artileriei grele» germane şi bulgare, să nimicească depozitele, să incendieze petrolurile, etc. Aceste povestiri au fost redate de «Dimineaţa» de ieri şi «La Politique» de azi dimineaţă. Germanii anunţă în gazetele lor (Nauen 4/17 Noiembrie) că au capturat la Constanţa 3000 vagoane de petrol, 2700 vagoane de benzină, 1700 vagoane de cărbuni mineral, un foarte mare stoc de grâu, un depozit mare de zahăr şi cafea suficient pentru toată armata! Şeteanu mi-a dat aproape aceleaşi cifre! Iar prin Matila Costiescu s-a ştiut, ceea ce Pilescu îmi spusese înainte, că flota rusească a şters-o pe nesimţite.

În urmă, spre a acredita basmul gazetelor, flota s-a întors în zilele de 2 şi 4 Noiembrie st. n. şi a *bombardat* Constanţa: cel puţin vor fi pagube (foarte mari, zic telegramele) în oraş, ca dovadă a unei activităţi care greşeşte data cu 15 zile! Este grozav pentru sărmana noastră ţară!

7 Noiembrie. — Splendidă dimineaţă, plină de soare; iar clopotele sună din răsputeri pentru a prevesti bombardarea şi ştirile sunt cât se poate de rele...

Mi se spusese ieri (Darvari) că inamicii au ocupat Filiaşi, de unde se întind la est, la sud, la vest. Astăzi buletinul german zice textual: «Puternice forţe române au fost străpunse între Jiu şi Gilort în bătălia de la Târgu Jiu şi bătute, cu pierderi extraordinari de mari şi sângeroase. Încercările de a ne învălui cu forţe mari, aduse de la răsărit, au eşuat. Trupele noastre au ajuns linia Orşova-Craiova». (Ora 11: Timp de 5 minute bombardarea este foarte intensă).

Germanii mai anunţă că această armată a 9-a, care luptă în contra noastră, a luat de la 1—18 Noiembrie (deci este exact că alaltăeri s-a produs succesul lor cel mare!) – 189 ofiţeri, 19338 oameni, 26 tunuri, 72 mitraliere.

— Procedurile de disoluţie ale lui Iliescu continuă! Ieri *Ressel* a spus că «invidia» nu a încetat să-şi producă ravagiile. Averescu preparase o ofensivă la Predeal şi în ultimul minut i s-au luat două divizii!

8 Noiembrie. — Veşti şi mai triste. De la prefectul de poliţie am aflat că avangarda intrase ieri la ora 4 în Craiova. La poştă, am avut cunoştinţă de o convorbire telefonică între Brătianu şi Poenaru, ajutorul de primar (primarul Romanescu fiind fugar), acesta din urmă calificând de *criminal* ordinul de a incendia morile şi refuzând să-l execute iar Brătianu scuzându-se că are să refere Regelui! Orice comunicaţie cu Craiova este întreruptă, şi cum comunicatul zice azi dimineaţă că *ne retragem spre Craiova,* este sigur că oraşul nu mai este al nostru! — (s-a confirmat că Craiova a fost luată la 8/21 Noiembrie).

— Culcer consideră divizia de la Severin ca pierdută, căci o retragere pe câmp deschis, dea-lungul Dunării i se pare absolut imposibilă. Evacuarea Craiovei este un fapt sigur; deci, chiar dacă trupele noastre ar ajunge la Calafat, linia ferată nu le-ar mai servi la nimic!

— Zalplachta şi Bărdescu, la Crucea-Roşie, mi-au spus că au primit de la Iliescu un ordin ameninţând cu rigorile legii «unele cercuri din spitalele din Bucureşti, care sunt cuiburi de filogermanism». Nebunie de panglicari!

Mişu Cantacuzino a dăscălit două ore pe Mavrojani, pentru ca să mi se facă propuneri. După moartea lui Filipescu, el aştepta un cuvânt de la mine... (Vezi 10 Noiembrie).

— Argetoianu s-a întors încântat de călătoria sa la Petrograd, după ce instalase pe tatăl său la Odessa...

— Generalul Lupescu două zile înainte de a fi rechemat, a spus lui Verzea că era foarte vinovat că împinsese la război şi că voia să povăţuiască pe Iliescu să închie pacea cât mai

era vreme, înainte ca Ruşii să fi pătruns peste tot. Înţeleg acum de ce mi-a spus Regele că Culcer a fost influenţat de şeful lui de Stat Major.

9 Noiembrie. — Comunicatul anunţă ca ne-am retras la est de Craiova. Aflu de la ministrul Antonescu că interesele oraşului au fost încredinţate procurorului-general Poenaru şi unei comisiuni de magistraţi. Dealtminterea Antonescu îmi spune că dă ordin tuturor să stea pe loc: că cursul justiţiei nu poate fi oprit, etc. Aceasta este noutate pentru mine, având în vedere precedentele stabilite de aceşti domni. Întreb atuncea ce este cu divizia noastră de la Severin? El îmi răspunde că Berthelot declară «că-i convine» să aibă această divizie în spatele Germanilor!» Nu s-ar zice că şi ea. La rândul ei, are inamici în spate? Dealtminterea, la sosirea Francezilor, ei ne spuneau: «Trebuie să ţineţi 10 zile!» Apoi: «Trebuie să ţineţi o lună!» Termenele au trecut de mult...! Vineri, 28 Oct., Berthelot pe frontul Jiului exorta trupele să ţie 6 zile, căci ofensiva din nord va veni să-i despresoare (Mitilineu). Suntem în 10 Noiembrie, deci termenul a trecut de mult, nici o presiune la nord şi suntem străpunşi peste tot! Berthelot a povăţuit mişcarea de învăluire a Târgu-Jiului: numai astăzi se vorbeşte de această mişcare *de la care se aştepta minuni;* numai prin buletinul german (vezi Luni 7 Nov.) am aflat despre ea: am fost pătrunşi şi în 48 de ore am pierdut şi Filiaşi şi Craiova. Iată acum că o divizie pierdută, sau ca şi pierdută devine un bine! Şi se pare că, încetul cu încetul, totul trece în mâinele lui Berthelot.: Iliescu s-a strecurat pe lângă el, şi Berthelot îl impune Regelui şi lui Brătianu.

În privinţa lui Iliescu, Antonescu îmi spune: «Dar să nu crezi că Brătianu ţine atât de mult la el, şi dacă aceasta este singurul motiv care te împiedica să vii cu noi, cred că este uşor să ne înţelegem». Aflu că va fi înaintat general de divizie şi că va lua un corp de armată! Am declarat lui Antonescu că dacă se face această înaintare, voi protesta. Antonescu scuză în modul următor intrarea noastră în acţiune: «Nu se mai putea rezista opiniei publice; Filipescu

şi Take Ionescu nu mai puteau fi astâmpăraţi; toate acordurile şi conversaţiile erau divulgate; şi, de altfel, cu această neîncetată provocare, desigur că Germania ne-ar fi declarat războiul. Situaţia este gravă, dar ambii coloşi, Rusia şi Anglia, nu pot fi învinşi, pe când Germania a ajuns la limita oamenilor ei. Nimeni nu vrea să micşoreze Germania (?)—*ar fi chiar injust,* —dar Austria ajunge ca să mulţumească pe toţi: ni se va da Bucovina şi *poate şi o parte* a Transilvaniei, dar noi vom restitui Cadrilaterul!» (Dar Tisa ?). Am vorbit deschis de manoperile lui Mişu Cantacuzino, care mă dezgustă adânc – şi de candidatura lui Costinescu, pusă înainte de el, la preşedinţia Consiliului, ca a unuia care şi el vrea să înlăture pe Iliescu. Antonescu îmi răspunde: «dacă ar fi din *tagma* lui, nu l-ar ataca!»

— La ora 12 se află moartea lui Franz-Josef, care s-a stins aseară la ora 9 la Schoenbrunn. După ultimul Radio, el ar fi stat în picioare, lucrând până la ultima secundă. Chiar în aceaşi zi apare în gazetele noastre reproducerea unui articol din «Temps», care tratează pe von Koerber, ministrul-prezident, actualmente la afacerile străine, de filogerman hotărât.

— *Anghelescu* îmi spune că 15.000 de răniţi transportabili au fost evacuaţi de la Craiova şi că 800 răniţi gravi au fost lăsaţi pe loc. El cere asistenţa prin gări pentru aceşti nenorociţi; călătorie lungă şi înceată. Nu cred în exactitatea cifrei: de unde s-ar fi putut lua, trenurile necesare? dar dacă cifra este exactă: vai de ei, sărmanii oameni. Ce înmulţire a procentului mortalităţii!

— Se anunţase înainte de război că eram în stare să producem 10.000 de obuze pe zi, şi unele lupte (Dragoslavele) au costat până la 18.000 proiectile pe zi. Iar fabricaţiunea noastră, dă după Verzea 1000 de obuze pe zi, – după etape 1800; şi acum pierdem Craiova şi atelierele ei.

10 Decembrie. (Noiembrie???) — Prinţul *Carol* caută să stabilească legenda că el fost în contra acestui război: că s-a zbătut o săptămână, şi găsind preparaţia noastră iluzorie, a cerut să aşteptăm primăvara. Aceasta mi s-a raportat de

Verzea; Grig. Cantacuzino şi Maiorescu au auzit şi ei acest zvon.

— Decretul de convocare al Camerei a apărut în Monitor. Cenzura a interzis reproducerea lui prin gazete şi pe româneşte şi pe franţuzeşte; dar l' «Indépendance» a putut să-l publice! Nu se prepară oare clandestinitatea dezbaterilor?

— Comunicatul este jalnic: suntem pe punctele pe care, le aveam în ajun, iar ieri se spusese că ne aflam la est de Craiova. Unde? Cu cât ne-am retras? Comunicatul adaugă că pe Cerna suntem atacaţi cu violenţă: faimoasa divizie care îi plăcea lui Berthelot s-o aibă în spatele Germanilor!

— Brătianu se anunţă la mine pentru mâine, ora 10. Mă duc să comunic aceasta lui *Maiorescu.* Suntem de acord că nu trebuie să ne legăm cu el la nimic şi cu nimic. Înţeleg că Maiorescu a avut o întrevedere cu Vredenburch şi că acesta ştie că, în caz de pace, integritatea României ar fi acordată, afară de câteva nimicuri din partea Bulgariei. Când a venit vorba de dinastie, Maiorescu a tăiat scurt, partidul conservator neputând accepta schimbarea ei.

La Maiorescu, Grig. Cantacuzino îmi confirmă că fratele său a fost la Neniţescu pentru a încerca să-l convingă la o colaborare cu el. Exact ce ştiam şi eu: preşedenţia lui Costinescu. Neniţescu l-a scuturat cum se cădea. Intrigi peste intrigi!

Primesc din Titu o telegramă de la Doamna Lucreţia Golfineanu. De 4 zile răniţii evacuaţi din Craiova sunt pe drum; unii în vagoane deschise; mulţi au şi murit de frig! Comunic lui Skupiewski şi lui Anghelescu, conjurându-i să-i aducă la Bucureşti; seara Anghelescu îmi confirmă *că faptele sunt exacte* şi că trenul va fi garat la triajul spitalului militar. Aflu că mai multe trenuri în acelaşi hal, sunt garate la Costeşti, pentru a lăsa să treacă trupele, în aer liber, fără foc în vagoane! Răniţii, mai ales cei nepansaţi, miros îngrozitor.
— Am aflat de la D-rul Elias, că timp de trei zile au fost la Craiova ordine şi contraordine, ceea ce a făcut că răniţii au fost mereu în picioare, de abia hrăniţi, bucătăriile fiind

dislocate; nepansaţi, obiectele de pansament fiind împachetate, şi când trebuia ca prefectul să dea ordinele definitive, nu mai era prefect! Iar la plecare: a luat trenul cine a putut, a plecat pe jos cine a vrut şi în dezordinea unui exod îngrozitor, totul a intrat într-un haos de neînchipuit. Cu 3 zile mai devreme s-a r fi putut scăpa totul fără greutate. — Detunătura unui pod, care era zvârlit în aer în vecinătate, a grăbit plecarea.

11 Noiembrie. — Ziua începe cu două acte administrative extraordinare: 1) Cenzura a interzis încă odată reproducerea în «La Politique» a decretului de convocare a Parlamentului, după «l'Indépendance Roumaine». — 2) Satele de pe malul Dunării într-o rază de 20 km. au fost somate să evacueze «sau să predea spionii». Mania persecuţiei la Iliescu: în pădurea de la Călugăreni, Mihăescu a şi văzut multe căruţe încărcate cu copii, stând sub ploaie, din ajun!

— Am primit de la Cociaş convocarea la şedinţa de deschidere a Camerei, la ora 8 dimineaţa. Se pare ca aceşti domni an visat o sesiune de 24 ore – în subsol de frica aeroplanelor, fără mesaj şi fără discuţii.

— Zvonuri grave circulă; sferele oficiale sunt otrăvite. Brătianu se scuză că nu poate să vie să mă vadă, cum o ceruse; nu-mi fixează altă întâlnire. Secretarul lui pretinde că trebuie să meargă la Cartierul General. Comunicatul taie aripile tutulor zvonurilor mincinoase care se lansează: Ne retragem pe malul stâng al Olteţului, şi inamicul încearcă să debarce la Zimnicea. Pentru cine cunoaşte stilul buletinelor noastre: inamicul a şi trecut Dunărea! (Armata Mackensen a trecut Dunărea la 10/23 Noiembrie). În zăpăceala de tot ceea ce se zice, are loc o manevră de neînchipuit datorită lui Cesar Pascu, ajutor de primar, pe care chiar fratele meu Mihail, l-a văzut: se anunţă o victorie mare – 28.000 de prizonieri şi restul în proporţie. Afişe imprimate cu mâna circulă prin trenuri şi poliţia pune să se scoată steagurile în strada Carol! Deziluzia vine repede şi ştirile care se colportează sunt din ce în ce mai grave. Lumea este

deprimată prin faptul că comunicatul nu mai zice nici o vorbă de Cerna. Ce s-au făcut sărmanele noastre trupe de vest, luate pe la spate? – În fine, se află ca Caracal e luat.

— Scriu *Regelui* pentru a-l implora să nu permită să se arză recoltele în depozit. Duc chiar eu scrisoarea la Palat la ora 6½ . Nimeni! Mai târziu, Drosu se însărcinează să remită scrisoarea mea mâine dimineaţă.

— La ora 7 ½ doamna Caterina Catargi mă cheamă la spitalul Reginei: a primit ordinul să evacueze repede răniţii. Ea mă mai roagă să dau ospitalitate câtorva mobile ale ei, căci bărbatul ei «rămâne în Moldova cu Curtea şi că Stirbey a povăţuit-o să nu se despartă de el». — Înţeleg că fug, şi că fug foarte repede!

Seara, la 10½ , chemat la sora mea, am confirmarea tutulor celor ce bănuiam. Mişu *Pherekyde* îmi spune: «Au trecut Dunărea cu o divizie la Zimnicea. Şi această divizie este urmată de un corp de armată care a fost identificat de aviatori englezi. Avant-garda se află la Alexandria. *Peste 2 zile ea va fi la Bucureşti, căci nu avem nimic în partea aceea». — Eu:* «Dar unde este armata!» —*El:* «În munţi». — *Eu:* «Dar se aduce toată armata Prezan!» —*El:* «Nu, ea n-a putut veni; Ruşii merg aşa de încet încât înlocuirea ei nu s-a putut face în Moldova, unde ne mai găsim în parte». — Autorităţile se îmbarcă cu Legaţiile chiar mâine dimineaţă la ora 6 în gara Mogoşoaia. Pentru a nu fi văzute. — Pherekyde pleacă Duminică dimineaţa în automobil. — Asupra Ruşilor el e foarte, foarte pesimist. Ei n-au vrut cu nici un preţ să atace în nordul Moldovei şi cu nici un preţ să vie să lupte în Muntenia! Iată oamenii în braţele cărora ne-am aruncat...

Mişu (fratele meu) îmi cere iertare, plângând: «Tu aveai dreptate şi am comis o greşeală gravă: dar pentru mine era o chestie de existenţă!» – El îmi destăinueşte în secret, că Luynes i-a povestit că cei de la Legaţia franceză sunt furioşi. Berthelot a cerut ca morile din Craiova să fie incendiate şi Brătianu a răspuns: «Sunt, încă stăpânul României şi niciodată nu voi permite aceasta, căci şi eu am acolo interese mari». — Această explicaţie ar fi stârnit indignarea.

Explic lui Mişu că adevărata versiune este mai puţin crudă.

12 Noiembrie. — Lunga defilare la mine a fel de fel de lume foarte îngrijată şi foarte indignată. S-a aflat că autorităţile fug. La Costinescu are loc un Consiliu: dar camioanele încarcă în faţa porţii. — Pe străzi tot felul de vehicule, obosite, pline de noroi: unii sosesc de la vest, alţii pleacă spre est.

Radovici trebuia să vie să mă vază, pentru a-mi supune proiectul lui de lege asupra asigurărilor imobiliare de război; îmi scrie o scrisoare copilărească: durere: de măsea care îl obligă să amâne pe «săptămâna viitoare!» De-abia pot să ies din casă la 11 jum. Mă duc la Palat spre a încerca să văd pe *Regină.* Regina primea, în vestibul pe d'Harcourt şi misiunea Doamnelor de caritate, prezentată de ministrul Saint-Aulaire. Regina, foarte gravă, slăbită, dar stăpânindu-se. Îi prezint imediat cererea mea: trebuie neapărat să oprească pe Rege a consimţi să se arză proviziile de grâu. Regele vrea să-şi revadă poporul său: în ce sentimente îl va găsi, dacă acest popor ştie că, din ordin, i s-a incendiat averea şi a fost redus la foamete? «Dar inamicul va lua grâul». — «Dacă îl ardem va lua rezervele ţăranilor... Şi imediat atac celălalt subiect: «Împrejurările sunt foarte grave». — *Regina:* «Un moment foarte critic». — *Eu:* «Puteţi încă face pacea şi salva Ţara şi Dinastia». — *Regina:* «Niciodată nu am examinat această ipoteză». — *Eu:* «Nu pot garanta nimic, dar am această certitudine». — *Regina:* «Dejunez cu Regele şi îi voi vorbi» – *Eu:* «Doamnă, nu trebuie ca Regele să ceară sfatul numai unui guvern orb şi rău informat». (Am aflat a doua zi că la Marele Cartier se vorbise de scrisoarea către Rege).

— De necrezut: Curtea de Casaţie, din îndemnul lui Manolescu, şi presupun al ministrului, a fost de părere că trebuie să se transporte la sediul guvernului; şi între 12 ore şi 8. a fost silită să se prepare de plecare. Au rămas: Duca, Hina, Stambulescu, Procopiu, Gr. Ştefănescu, Stoicescu, Scarlat Popescu, 8 sau 9 cu totul.

— Comunicatul anunţă trecerea inamicului la Islaz şi la Zimnicea: înaintarea lui ar fi fost oprită la nordul acestui

oraş. (Cu toate astea, deputatul Stănculeanu spune că Bavarezii sunt în faţa Roşiorilor!) Dacă erau aşa departe, de ce această panică ruşinoasa?

Se pornesc, *pe jos,* miliţieni şi oameni valizi până la 45 ani, hrana pe 5 zile în sac. Medicii «tineri» sunt toţi porniţi cu trenurile de seară, unii lăsându-se greoi, ceilalţi ştergând-o fără ca să li să fi cerut.

Seara la 7 ½ la Club, atât de animat în ajun, nici un străin, o grupare de oameni trişti şi preocupaţi, nici o partidă, nici un glas mai ridicat!

13 Noiembrie. — Dimineaţa vin cel puţin 200 de persoane la, mine. Multe doamne, pe care nici nu le cunosc. Unii cer sfaturi, ceilalţi protecţie; unele se tem de brutalitatea soldatului faţă de fete; alta vrea să fugă fiindcă se taie băieţii! Lumea este înspăimântată, înnebunită! Foarte mirat, găsesc la mine pe C. F. Robescu, care protestează în contra laşităţii guvernului; pe doi senatori liberali; pe faimosul Bilciurescu, care a semnat articole insultătoare în contra mea, fost naţionalist convins; pe generalul Solacolu; pe generalul Cantea; pe Babeş, şi cine mai ştie cine! Indignare generală în contra guvernului.

— Toată noaptea trenurile au transportat răniţi evacuaţi. Nu s-a stat nici un minut. Şi cum nu sunt nici haine, nici încălţăminte. *Skupievski* îmi spune că i-a pornit în papuci cu două perechi de izmene, două cămăşi. Am văzut şiruri întregi de şchiopi, cu aerul de înfometaţi şi parcă scăpaţi din vreo «cour de miracle». Dealtminterea mi se telefonează din gara Falfani că spitalul de la Slatina evacuat, este garat de 3 zile în această haltă, fără alimente, «supuşi morţii». Graba tuturor acestor evacuări este absolut inconştientă.

Micii cercetaşi sunt porniţi pe jos, la Tecuci. Printre ei sunt unii mici de tot, ca fiul lui Matei Balş. Pe care unchiul său Georges nu l-a lăsat să plece. Şi părinţii îngăduiesc asemenea lucru!

— Francezii, după spusele lui Rudi Catargi, emit asupra Ruşilor ipotezele cele mai puţin măgulitoare: «S-ar zice că ei caută să vă vază bătuţi». — Alaltăeri Pherekyde protesta în

contra încetinelii exasperante a mişcărilor lor.

— Prin decret cu data de 12 Noiembrie, Camera este prorogată pe 10 zile şi convocată pe ziua de 25 Noiembrie la Iaşi. — «Monitorul» nu publică raportul Preşedintelui Consiliului, raport care motivează acest decret! — Camera este prorogată, fără să fi fost deschisă.

14 Noiembrie. — Inutil de citit comunicatul. El zice că am respins pe inamic, dar că tot ne-am retras la est de Topolog. — Adevărul este că Râmnicul-Vâlcea e luat; că inamicul se află pe înălţimile care domină Curtea de Argeş; că au avut loc lupte de cavalerie între diviziile noastre independente şi cavaleria lui Schettow la est de Oltul inferior, şi că am pierdut acolo multă lume.

În oraş, circulă svonurile cele mai contradictorii. Pentru unii, o bătălie mare este începută; pentru alţii, s-a dat ordin de retragere generală. — Severin, Orşova, au căzut; dar câteva batalioane în munţi, la nord-estul Severinului, tot mai ţin. Ce oameni! Se află cu uimire că miniştrii mai sunt în oraş.

15 Noiembrie. — Tot ce e aproape de sfera guvernamentală, seamănă teroarea şi zăpăceala, iar Corbescu găseşte mijlocul să dea o ordonanţă pentru a îndemna la linişte şi la sânge rece. Este tot ce poate fi mai caraghios!

— Regina a părăsit Bucureştii. Ea se stabileşte la Zorileni (după Tzigara), la Ghidigeni (după Lupu Kostake). Zorileni va fi Marele Cartier de mâine. Regina a luat cu dânsa pe Nadeja Stirbey cu fiicele sale. — Iar *Regele,* aproape vesel. Liniştit şi-a făcut recomandaţiile lui Tzigara în privinţa palatelor. Să nu lase să se atingă «de palatul cel vechiu al Regelui Carol»! Pentru M. S, situaţia nu este rea. Conversaţia s-a terminat pe un ton de glumă. Tzigara a spus, râzând – ca să fie pe acelaşi ton ca Regele, – «pe când»? Generalul *Mavrocordat* a spus lui Stirbey: «Regele? Dar El este totdeauna mulţumit de situaţie... de la începutul războiului».

— *Comunicatul,* mai laconic ca oricând: «Ziua de ieri fără

lupte: numai la extrema dreaptă inamicul a bombardat cu artilerie grea. Iar la aripa stângă au fost acţiuni fără importanţă». Şi, cum în ajun ni se spusese că ne retragem spre est de regiunea Olt-Topolog, fiecare poate situa dreapta sau stânga unde vrea!

Între timp Curtea de Argeş o luată cu asalt, şi Giurgiu ocupat. (14 Noiembrie). Se evacuează şi Piteştii. Buletinul german ne anunţă că rămăşiţele armatei din Severin care încercase să se retragă prin şes. — în plus de pierderile sângeroase încercate: «28 ofiţeri. 1200 de oameni, 3 tunuri, 27 chesoane pline şi 800 de căruţe», – sunt prinse!

Ne preparăm să dăm luptă pe frontul Goleşti-Călugăreni, spre Giurgiu. Din toate părţile se trimit întăriri în acea direcţie. Cred că se asvârle în această prăpastie tot ce se mai poate aduna şi toată cavaleria pe care binevoieşte Ruşii să-o dea.

Ceea ce mai avem pe unele fronturi este prost; un regiment de artilerie (mi se pare No. 27, dar nu garantez exactitatea) compus din elemente disparate, care a fost luat sau a fugit. Desigur că s-a întâmplat vreun bucluc.

— La ora 3: conferinţă cu membrii comitetului consultativ prezenţi la Bucureşti. Se examinează: 1) Trebuie sau nu să anunţăm birourile că nu luăm parte la şedinţele Parlamentului la Iaşi – fiindcă art. 121 din Constituţie spune că sediul guvernului este Bucureşti şi fiindcă Iaşi este ocupat de o armată străină, intrată în România cu violarea Constituţiei? Controversă. Pentru: Maiorescu: – contra: Neniţescu, Gr. Cantacuzino. S-a căzut de acord că chestiunea responsabilităţilor războiului, fiind de fapt încă de multă vreme lămurit pusă, sunt mai multe inconveniente decât avantagii să se trimeată o comunicare ca aceasta. — 2) Trebuie sau nu adresată guvernului o cerere formală ca să nu ardă depozitele? – Cum am scris Regelui şi am vorbit Reginei în această privinţă, este mai bine să nu se facă un demers oficial către Preşedintele Consiliului care poate declina orice amestec în faptele comandamentului militar.

16 Noiembrie. — Se lucrează stăruitor şi ni se spune că

începe bătălia cea mare. Aceiaşi zăpăceală. În semn de lichidare, Lupu Kostake este instalat la Interne şi Kiriacescu la Finanţe. Porumbaru şi Costinescu au părăsit Bucureştii. Trăsurile celorlalţi miniştri sunt gata.

Sosesc răniţi în mare număr. Deci luptă pretutindeni. Comunicatul spune: «Situaţia neschimbată», – dar pe frontul de sud foc de artilerie şi de infanterie, mai ales spre Olteniţa. Acolo este o accentuare care mă face să cred că, cu tot optimismul arătat, lucrurile nu prea merg bine.

Pe la ora 4 colonelul Mihăiescu de la serviciul sanitar a spus d-rului Meţianu: «Îţi dau o singură povaţă: pană la ora 5 să fugi dacă nu vrei să fii prins». Întreb pe Doctor: prins? poate de comănduire**?**-El: «Nu, actele sunt în regulă spre a explica prezenţa mea în Bucureşti; prizonier – asta înţelegea colonelul».

La 9 seara mi se spune că toţi răniţii care sosesc la spitalul militar sunt aduşi în căruţe dea dreptul de la Călugăreni, 30 km. de Bucureşti.

La 10¼ Ion Procopiu îmi telefonează: «Lucrurile s-au schimbat în rău şi vor pleca la noapte». Ei, vasăzică miniştrii. Insist şi îmi răspunde că i-au spus, fără să arate unde, că lucrurile s-au schimbat în rău! Înştiinţez pe Lupu Kostache.

Cu toate ce se spune, Moreni trebuie să fi fost incendiat. Dr. Dinu Brătianu a văzut ieri două coloane imense de fum în acea direcţie. Erau aşa de intense încât se întindeau pe nori... Mi se raportează vorba colonelului Thomson: «Englitera va plăti totul; e destul de bogată ca s'o facă...». Nu mai suntem decât nişte pioni în mâinele altora!

17/30 Noiembrie. — N-avem buletin Radio; nu ni se mai dă nimic.

— La 9¼ maiorul *Brezoianu* pătrunde la mine. Cu lacrămi în ochi, se înăbuşă, credeam să-l văd căzând. Este îngrozit de măsurile luate de generalul Angelescu. La toate barierile posturi de jandarmi şi miliţieni, sentinele aşezate cu ordinul să oprească automobile, patrule şi orice s-ar prezenta. E o condamnare la moarte pentru Bucureşti, căci la prima

patrulă atacată va răspunde tunul. Chem pe Lupu Kostache: El trebuie să tempereze zelul generalului Angelescu, unchiul lui Paul Angelescu, instalat dictator de azi dimineaţă. Aceasta reiese dintr-una din cele trei proclamaţii ce s-au afişat. Generalul Angelescu, şef militar pentru cele câteva zile cât va ţine bătălia care va decide de soarta guvernului, pune să se afişeze îndemnuri şi ameninţări către provocatorii de panică. O frază caracteristică: «unii funcţionari răspândesc panica dând semnalul fugii». Prima ediţiune cuprindea: unele «autorităţi» răspândesc... «Epoca» dăduse această versiune şi apoi a fost cenzurată.

Ordonanţele lui Corbescu sunt odioase: tiranie de neisprăvit care tremură şi spumegă de necaz. Acuma, că Curtea a plecat şi că automobilele sale nu mai circulă cu farele aprinse, e o dispoziţiune specială pentru faruri. De ce? Aeroplanele nu mai vin. Cluburile toate sunt închise. La fel cu restul. Agenţii au dreptul să ucidă pe şoferul care depăşeşte 12 km. pe oră sau care nu se opreşte la ordinul lor.

Toată ziua s-a auzit tunul. Nici buletin, nici comunicat oficial.

— La 10, *Procopiu:* Miniştrii au părăsit Bucureştii, dar după ce au dormit la Buftea s-au întors astăzi. Antonescu a spus ieri că frontul nostru este rupt. (Mi se spune că miniştrii erau plecaţi definitiv, dar că Regele i-a reţinut. Alţii spun că Francezii şi Englezii de la Statul-Major se opun mai ales ca guvernul să fugă). Deoarece *Petrescu,* care trebuie să predea oraşul, este cam încurcat prin răspunderea ce o are, îmi cere sfatul asupra prooedurii de urmat. Consiliez posturi nearmate, la bariere, cu drapele albe şi îndată ce contactul a fost luat, aceste posturi înştiinţează pe primar, care iese înaintea comandantului anunţat. Procedura mea este găsită bună.

— După masă, *Vredenburch* temându-se de Bulgari, care sunt în rândurile celor care atacă, propune să întovărăşească pe primar, să meargă atât de departe cât ar voi în faţa inamicului, fiind escortaţi şi de secretarul bulgar

Goşeff, care a rămas ataşat la legaţiunea sa şi care, la cererea violentă a lui Blondel, a fost tratat mai mult ca prizonier decât ca diplomat. Arion este însărcinat să aducă la cunoştinţa lui Vintilă Brătinu toate acestea la ora 4. Ministrul primeşte, în sensul că va sfătui pe Emil Petrescu să accepte propunerea ce-i va face Vredenburch. Cu această ocazie *V. Brătianu* afirma că măsurile sunt luate pentru cazul când armata e bătută, ca să se retragă fără a trece prin Bucureşti.

— Şi Ruşii? – Şi Ruşii: lucru hotărât. — Tot de la Vintilă: Germanii nu sunt numeroşi, dar armaţi de minune şi mai ales de o îndrăzneală temerară.

— *Skupiewsky:* Când au sosit răniţii la triaj, li s-au luat armele; erau încărcate, nici un soldat nu le cunoştea mecanismul. Arme englezeşti pe care purtătorii nu ştiu să le mânuiască.

— Se rechiziţionează tot ce poartă numele de automobil. Constantin Cantacuzino, eforul, a fost somat să se dea jos dintr-al lui. La Crucea Roşie nu mai avem nimic. Cartierul general se pregăteşte de fugă: Domnii aceştia nu au destule trăsuri pentru o călătorie confortabilă.

Bătălia cea mare a început. Cartierul nostru este la Jilava, 12 km. de Bucureşti. Prezan ar fi spus că eşecul de ieri a fost reparat.

Copiii de la şcoala de agricultură pleacă mâine.

— Sectarismul liberal nu slăbeşte. O listă cuprinzând vreo 30 de nume discutată cu Statul Major, hotărâse compunerea personalului de la Afacerile străine, care să rămână la Bucureşti. Deodată 6 dintre ei, C. Manu şi Pisosky miniştrii, I. Filiti, Ghermani, Jean Carp, Trandafirescu etc. Toţi cei care nu aveau vederile guvernului, au fost din ordinul generalului Angelescu invitaţi să se ducă, unii la front, alţii pentru instrucţie la depozitul Ploieşti. Ghermani, dispensat şi al cărui contingent n-a fost revizuit încă, e chemat la o revizie personală. Bineînţeles alţii mai tineri, exact în aceaşi situaţie militară, nu sunt chemaţi! Uniunea sacră, cum o înţelege guvernul liberal! Cei de mai sus fuseseră definitiv

mobilizaţi pe loc la minister.

— Am primit de la guvern un milion pentru operele de asistenţă în lipsa lui. Lupu Kostake şi Crăsnaru mi l-au adus. Am semnat cu condiţie «întrebuinţare şi justificare la discreţia mea».

18 Noiembrie (1 Decembrie). — Aceleaşi alarme şi aceeaşi lichidare. Ministrul de război, printroo simplă scrisoare, ne trece depozitele de echipament şi materialul pe care nu poate să-l ridice. Miniştrii nu mai dau pe la Ministere şi sunt nevăzuţi. Anghelescu, care era pretutindeni, nu mai e nicăeri. Singur Brătianu este vizibil pentru cei care ştiu să-l găsească. Regele a fost de asemenea în oraş.

— Un zvon ciudat: Prinţul Carol n-ar voi să părăsească Bucureştii în caz de înfrângere. Regina l-ar fi sfătuit să se constitue prizonier ca să scape dinastia.. Totul se bazează pe o telegramă a lui Stirbey către Regina: «Prinţul C. e tot în aceleaşi sentimente». Lupu Kostache afirmă aceasta şi Maiorescu mi-a vorbit şi el.

Comunicatul. Pe frontul moldovean până la Valea Buzăului, atac viu al Centralilor; la Buzău, Bratocea Prahova, vii acţiuni; trupele care se retrăgeau de la Câmpulung, atacate violent pe Valea Dâmboviţei, ele rezistă la Micloşani în Muscel; lupte violente la Goleşti, în Valea Glavaciocului şi Valea Neajlovului; – deci am pierdut Câmpulungul şi Piteşti şi suntem viu atacaţi pretutindeni.

Militarii se arată încrezători. Burghelea mi-a telefonat totuşi că el e pozitivist şi dacă, privitor la cedarea depozitelor ministerului, îmi spune că mâine va avea un răspuns telegrafic de la ministru, – aceasta însemnează că ministrul său e într-adevăr plecat; iar când adaugă că nu va fi timp de făcut un inventariu, – înseamnă că se aşteaptă o apropiată cădere.

— *Conferinţă* la 3 ore. Liberalii nui: Izvoranu de la Craiova, Oroveanu, Procopiu şi primarul invitaţi n-au venit, dar cel dintâi (Procopiu) înştiinţase pe Maiorescu că Brătianu nu-l sfătuise să ia parte, cât timp guvernul mai era

în oraş. Maiorescu şi Stere vor redacta un memoriu pentru Brătianu, care va fi transmis şi Regelui. — În timpul conferinţei *Lupu Kostake,* mişcat, mă cheamă afară ca să-mi spue să-mi iau precauţiunile necesare: ar avea dovadă că se caută ca să fiu ridicat. Pe lângă Angelescu a fost pus maiorul Florescu, aghiotant regal, pentru a avea un om de acţiune. Lupu protestând în contra ordonanţei lui Angelescu, care nu fusese discutată cu el, deşi puterile scrise ale lui Angelescu specificau un acord cu puterea civilă, Florescu a scris că ei n-aveau să primească ordine de la nimeni chiar de ar trebui să ridice persoane din orice partid, oricât de sus ar fi situate. (N-am văzut această hârtie). Lupu adaugă că dacă înştiinţez la timp pe Verzea, el are mijloace ca să mă ajute. Transmit această comunicare lui Maiorescu, care nu crede guvernul atât de nebun ca să facă o asemenea prostie. G. Stirbey se oferă să vorbească cu Brătianu.

— Din întâmplare, chemat la Palat de Zoe Soutzo, cad pe *Barbu Stirbey:* Îi vorbesc de brutalitatea ordonanţelor, de faptul că ieri nu mi s-a mai putut telefona după ora 9 şi îi servesc ştirea de mai sus, rugându-l să spue lui Brătianu că dacă se comite această infamie, va fi moarte de om: voi ucide, voi fi ucis, dar nu voi lăsa să fiu ridicat viu. El îmi explică: Florescu nu este un brutal, dar un militar care nu-şi cunoaşte decât consemnul; Bucureştii e zonă militară de război, deci stare de război absolută; telefonul strict la ordinul autorităţilor, etc. Cât despre mine, ştie că adesea s-a discutat privitor la refuzul meu de a pleca şi că Brătianu a văzut totdeauna în aceasta o garanţie pentru populaţiune. Niciodată, dar niciodată nu s-a gândit cineva să mă aresteze.

— *G. Stirbey,* pe de altă parte: Brătianu găseşte că nu facem bine întrunindu-ne, căci aceasta poate provoca greutăţi, dar că el nu este omul să uite de a hotărî soarta oraşului cât timp lasă acolo pe mama şi pe sora lui. Angelescu n-a voit să primească însărcinarea, decât cu puterea discreţionară de a aresta pe oricine răspândeşte veşti neadevărate; – dar Brătianu a cerut să nu se atingă vreo personalitate politică fără autorizarea sa. Cea mai bună

probă că vedea cu ochi buni prezenţa mea, este că îmi încredinţase un milion. Asupra situaţiunii militare: pericolul încă n-a trecut. Trupele se bat bine, dar legătura lipseşte şi adesea cavaleria foarte îndrăzneaţă a inamicului pătrunde în rândurile noastre şi seamănă dezordine.

19 Noiembrie (2 Dec.). — Lupu îmi dă copia faimoaselor hârtii care l-au alarmat. În forma lor prostească, concordă cu explicaţiunile lui Brătianu. Din nou persoana Regelui e pusă înainte. Face să fie citite cu atenţiune.

Buletinul înseamnă foarte bine sensul adevăratei acţiuni a inamicului: ne-a împins în Valea Dâmboviţei şi ne-a respins de la Piteşti; se vede că vroia să întoarcă Bucureştii şi să dea lovitura de graţie la Ploieşti. Toată ziua trece în alternative de speranţă şi de amăgire: merge bine la sud. Dar rău la nord. Semn rău: miniştrii invizibili. Trebuia să vorbesc cu unul din Brătieni, şi la 9 ore chiar Corbescu se însărcinase să-mi procure mijlocul. Pare că amândoi au păstrat contactul cu departamentele lor numai prin telefon.

— Maiorescu mi-a adus memorandum. Am scris o scrisoare lui Brătianu ca să i-l dau. Stirbey însărcinat să-l vadă, n-a putut obţine un răspuns nici la telefon, nici mergând la el.

Către seară, de la casa mamei sale se află că la 9 ore Prezidentul Consiliului pleacă definitiv: valurile-mării nu sunt nimic pe lângă plecările şi venirile cârpelor noastre ministeriale.

— Poliţia depune la mine 300 şi ceva de mii de lei, solda pentru 2 luni a sergenţilor de oraş!

— O ruşine: «Monitorul» publică numirea lui Iliescu ca şef al statului-major. Desigur nu vor scăpa ziua de 28 Noiembrie fără să-l înainteze!

20 Noiembrie (3 Dec). — Din zori se aude tunul foarte aproape. Salve fac să tremure geamurile. Ni se spune că sunt noile tunuri puse în baterie de Ruşi şi de noi.

Ieri seară târziu, s-a vorbit de victoria strălucită a armatei Prezan asupra coloanei care mergea spre sud. Tunuri şi prizonieri. De altfel, Pic Pherekyde, venit ziua pentru un

moment, a aflat de la ofiţeri francezi că victoria ar fi trebuit să ne dea o întreagă diviziune prizonieră; s-au capturat numai 1200—1500 de oameni. Nu s-a ştiut nici dezvolta, nici exploata succesul. Cu tot acest succes, situaţia trebuie să fie foarte compromisă, căci miniştrii au plecat definitiv astă noapte. Statul-major, afară de birourile operaţiilor, s-a instalat la Buzău; generalul Paraschivescu de la muniţii plecat de asemenea, etapele gata de plecare în automobile; generalul Burghele, secretar general, care trebuia să plece la urmă de tot, şi-a trecut puterile lui Neniţescu: atât el cât şi Popovici foarte perplexi dacă trebuie să plece prin Urziceni, linia Ploieşti nemaipărând sigură. Buftea e singurul refugiu temporar a câtorva diriguitori militari şi politici care se mai învârtesc în jurul Bucureştiului.

— Primarul mi-a citit proiectul de adresă pe care l-a pregătit, – ce i-a fost probabil impus, – pentru predarea oraşului.

— Petre Rosetti-Bălănescu, sosit ca curier, n-a mai găsit pe nimeni la Cartierul General. În gara Ploieşti a încrucişat trenuri ministeriale şi un tren regal.

Nu se poate afirma unde ar fi *Regele.* Ieri seară Burghele întreba la telefon dacă trenul regal trecuse de Ploieşti şi i s-a răspuns că da. Ieri prânzul era comandat la Palatul Regal (Tzigara), Regele n-a venit. Se spune că e pe front şi totuşi Prezan era la Buftea. Ce jale! Şi D-zeu ştie dacă Regele îşi dă seama de mărimea acestei nenorociri!!

Marea bătălie de pe Argeş a avut loc în zilele de 19 şi 20 Noiembrie (2—3 Dec). A doua zi Hindenburg a telegrafiat tuturor armatelor «a 9-a armată a câştigat bătălia de pe Argeş N. E. De Bucureşti. Se va aduce aceasta de îndată la cunoştinţa tuturor trupelor».

— Constituiesc la Crucea Roşie, comitete care să ia în mână organizarea ajutoarelor refugiaţilor ţărani, refugiaţilor orăşeni, familiilor de mobilizaţi. Totul se concentrează la Crucea Roşie.

La ora 4 Neniţescu a luat în posesie Ministerul de Război.

Noaptea (ora 5) nu se mai aude tunul.

Ieri patrule au înaintat până la Ulmi şi Bolintin.

Două divizii de cavalerie germană înaintează spre Ploieşti. (Butculescu).

— *Vredenburch* crede a şti din izvor confidenţial că Germanii ar considera Bucureştiul ca o cetate, şi că ar trebui să se grăbească organizarea predării, pentru a evita să fie bombardat. — Eu îi spun că autorităţile civile nu pot face nimic câtă vreme se află armata între oraş şi inamic. — *El:* «Dar cine va da semnalul? Cine a fost însărcinat să vestească pe primar»? — Îl rog să se adreseze lui Lupu Kostake, care va putea să se înţeleagă cu generalul Angelescu.

— Pe la ora 6, *Corbescu* îmi vorbeşte de o telegramă Wolff emiţând pretenţia, transmisă mai sus de Vredenburch, şi pe care el o credea secretă. Corbescu a protestat pe lângă Vredenburch şi pe lângă ministrul Americei: oraşul nu este fortificat, n-are garnizoană, cum avea Parisul în timpul luptelor de la Marna; n-a încercat niciodată să reziste, iar armata nu apară Bucureştiul, ci poziţiile naturale: Argeşul, Sabarul, Neajlovul!

— La ora 11, *Butculescu,* trist, vine să-mi spue că a venit subit ordinul de plecare. Popovici i-a dat două ore pentru a vedea pe ai săi şi la 12 trebuie să plece: el, generalul Toroceanu, generalul Zaharia-intendenţa şi amiralul Bălescu. Rămâne a se găsi drumul: Urziceni sau Feteşti. — Un dezastru a mai avut loc: o divizie este înconjurată. Ciocăneştii nu mai răspund. Inspecţia de la ora 8 dăduse impresia că vom mai avea o zi, două, răgaz! Deci ruptură bruscă!

21 Noiembrie. — Ultimul buletin anunţă o victorie: la ora 1 noaptea, Primarul îmi comunică la telefon: «S-a petrecut ceva grav şi Angelescu pleacă. Ce trebuie să fac»? – *Eu:* «Luaţi măsurile de poliţie necesare şi aşteptaţi până mâine dimineaţă». — La ora 9, Lupu Kostake îmi spune că spre Bragadiru armata a fost pătrunsă şi că la ora 9 seara Prezan şi ordonase retragerea spre Urziceni, unde cartierul lui se şi găsea transportat.

Se placardează proclamaţia lui Mustaţă, prin care se suprimă gazetele, se închid localurile de întruniri, se ordonă depunerea armelor şi se recomandă primirea cuviincioasă a «armatelor imperiale». *(Quid* pentru Bulgari?). — De altminterea încă de la ora 2 dimineaţa se luminase oraşul ca înainte de război şi se deşteptase oamenii pentru ca să-şi aprinză luminile. Populaţia este liniştită. «Intelectualii» tot ridicoli de laşitate: până şi consilierul Mainescu, care mi-a cerut, într-un mod stupid, un rând *scris de mâna mea!* Pe străzi militari părăsiţi cât pofteşti, mici grupe obosite, disparate, cai prăpădiţi şi epuizaţi nemaiputând nici trage, nici duce. La ora 10 două regimente ruseşti fercheşe, înflorite, trec spre Cotroceni, muzica în fruntea lor. O coloană dintr-un regiment român îi încrucişează!... Pe şoseaua Kisselef, coloane de subzistenţă se scurg spre Mogoşoaia, altele vin de acolo... Se simte peste tot, haosul cel mai complect. Dealtminterea toată noaptea automobile au circulat ca pe vremurile bune ale circulaţiei celei mai intense.

La ora 5, fiind pe stradă, o doamnă necunoscută sare din trăsură, mă ia la o parte: «20.000 de Ruşi cu tunuri sunt asupra noastră, la Militari; luaţi măsuri». Şi pleacă. — Canonada a reînceput de o oră; Stirbey, care a fost într-acolo o situează la Cotroceni. În fine la ora 6, azilul Elena Doamna telefonează că Statul-Major al diviziei Lambru îi consumă furajele, lemnele şi proviziile. Toate aceste indicii sfârşesc prin a mă nelinişti şi mă duc să întâlnesc pe Lupu Kostake şi pe Crăsnaru, pe care îi găsesc îngrijoraţi ca şi mine: Oraşul poate fi considerat ca având o garnizoană şi tratat în oraş cucerit! Mama lui Brătianu i-a telegrafiat în această privinţă! Povăţuiesc ca Mustaţă să fie trimis să recunoască situaţia şi să-şi dea seamă de urmările ce poate avea o abatere de la ceea ce fusese hotărât şi, mai mult sau mai puţin, hotărârea să fie adusă la Cunoştinţa Germanilor!

Panica populaţiei: la mine sunt câţiva gardişti, mai mult din cauza depozitelor ce am. Pe la ora 2½ , venise un individ să se adăpostească: «Bulgarii au intrat la Arsenal!» La

această veste gardiştii mei au fugit lăsând casa deschisă: unul s-a dus să vestească circumscripţia de poliţie, ceilalţi să dea alarma în familiile lor.

Am notat termenii în care guvernul îşi anunţă plecarea: Comunicat demn de a fi pus alături cu buletinul.

Asupra dezastrului de ieri, buletinul trimis Ministerului de Interne, la ora 6, anunţă: *atac pe toate fronturile noastre;* şi conţine fraza fenomenală: «Trupeje noastre au fost silite a se retrage spre răsărit»!

— Asupra zvonului de rechemare a lui Poklevsky: se povesteşte că *Berthelot* cercetând, mirat, cauzele intrarei în război a României, i s-a spus că ea a fost precipitată de un ultimatum al Rusiei; telegrafiind la Petrograd, i s-a răspuns că nimic nu autoriza această afirmare. Apoi el descoperi că nota cominatorie a fost o manoperă a lui Poklevsky, combinată cu Take Ionescu! Se prea poate!

— Marea bătălie de la Argeş a avut loc la 19—20 Noiembrie (2—3 Dec.). Povestirea oficială este publicată în «Bukarester Tageblatt» din 3 Ianuarie 1917. A doua zi după bătălie, Hindenburg a telegrafiat tuturor armatelor: «A 9-a armată a biruit în bătălia de la Argeş la nord-vest de Bucureşti. Aceasta va fi imediat adus lă cunoştinţa tuturor trupelor».

Ora 8½. Nu mai poţi înţelege nimic. Ieri semnal de retragere, iar astăzi o parte din trupe este readusă la luptă. Pe frontul de la Bragadiru se află Ruşii cu firimituri din trupele româneşti, şi o divizie nouă. — Ce măcel stupid şi inutil!

22 Noiembrie. — «Monitorul Oficial» a mai apărut. Împreună cu ordonanţele Prefectului poliţiei, e singurul imprimat care a văzut lumina zilei!

— *Vredenburch* îmi comunică copie de pe protestarea pe care i-a înmânat-o Corbescu în numele guvernului, Duminică 20 Noiembrie, în contra aserţiunei că Bucureştii ar fi o fortăreaţă. (Deci guvernul nu va merge până la capăt cu apărarea înaintea Bucureştilor). Vredenburch cere ca Lupu Kostache să arate această hârtie generalilor care se află la

Cotroceni eu generalul Lambru. — Alarma este vie: se mai aude tunul din când în când; iar 30 de trenuri au mai adus Ruşi.

— La ora 3½ Lupu Kostache şi G. Stirbey merg la cazarma pontonierilor. Ei găsesc acolo pe Istrati, Lambru, Socec, Samsonovici, şef de stat-major. Abătuţi: «Acesta este măcel inutil». *Lambru:* «Am pierdut până acum de două ori valoarea diviziei mele; nu mai pot continua»! *Socec:* «Toată armata s-a topit». De fapt fiecare general nu mai are decât 2500 la 2800 oameni!

La Bucureşti se află un parlamentar, ei însă aşteaptă pe Prezan care trebuie să le dea ordine. — Lupu Kostake şi Stirbey cred că este predarea, trupele nu mai pot... — De altfel Dimitriu, secretarul general, a telefonat lui Mustaţă că oraşul se predă.

La ora 11 seara *Lupu Kostache* vine să-mi anunţe că predarea va avea loc mâine la ora 10 dimineaţa. Un maior de stat-major a sosit azi dimineaţă ca parlamentar, prin calea Rahovei, cu două scrisori, – una pentru şeful armatei, cealaltă pentru comandanţul cetăţii! Parlamentarul a fost condus la poliţie şi primit de comandantul gardiştilor— Prezan a cam întârziat, probabil din cauza Marelui Cartier. S-a ţinut un Consiliu la cazarma pionierilor. În scrisoare se spunea că dacă până mâine la ora 10 dimineaţa oraşul nu era predat, el va fi bombardat. Artileria grea este şi pusă în poziţie şi Bucureştii ar avea acelaşi tratament pe care l-a avut Liège. — Răspunsul a fost: «că nu ne vom opune». — «Mâine, la ora 10 dimineaţa, Primarul va proceda la predarea oraşului». — *Eu:* «Dar trupele?» – *Lupu Kostake:* «Probabil că până mâine la ora 10 ele vor părăsi împrejurimile».

Teişanu, de la C. F., mi-a nuntă la telefon ora 7, că Buftea este ocupată şi că personalul lui fuge din Chitila.

Ordonanţele lui Mustaţă erau redactate încă de mai multe zile de guvern şi remise imprimate gata, la Consiliul de Miniştri. Lupu Kostache a dispus ca ele să fie depuse acolo pentru a evita orice răspundere ulterioară: liberalii sunt

oameni capabili să vrea să se răzbune de propriile lor crime!

În aceiaşi ordine de idei: am întâlnit târziu pe locotenentul Conte de Champgrand, care conducea secţia de mitraliere blindate. (Mitraliere franceze.). El venea în fugă de la Buzău ca să-şi scape bagajele şi armele. Îmi spunea că a avut mari dificultăţi spre a-şi conduce secţia la Buzău: «Ea este improprie la orice serviciu. Maşinile mult prea slabe pentru drumurile româneşti». *Eu:* «Dar Germanii cum fac?» *El:* «Au învăţat în Rusia să cunoască aceste ţări şi au maşini puternice care pot trece peste tot.» Atuncea noi, după 2 ani de pregătire, avem Breguet-uri care se dau peste cap şi mitraliere blindate care nu pot umbla! D-nul de Champgrand mai spunea că spre Mihăileşti era un adevărat măcel: oamenii mereu în picioare, fără adăposturi, fără tranşee, sunt seceraţi ca grâul!

23 Noiembrie (6 Dec.). — La ora 8½ Vredenburch plecase. El însoţeşte pe Petrescu pentru a merge în întâmpinarea Germanilor. În oraş o ordonanţă povăţuia ca prăvăliile să rămâe deschise chiar în zile de sărbătoare, autoriza circulaţia până la ora 10 seara şi mai ales cerea populaţiei să primească bine trupele de ocupaţie: ameninţări de moarte în contra oricui ar trage, ar arunca ceva asupra lor sau care s-ar deda la gesturi injurioase.

La ora 10½ trec pe Calea Victoriei ca să mă duc la spitalele de la Şosea. Gardiştii în număr mare şi curaţi. Comisarii toţi în ţinută. Lume multă pe străzi. — Nu plouă încă, dar vreme umedă şi călduroasă.

Pe şosea grupuri de urmăretici, coloane de muniţii (încă destul de bine ţinute, ca acelea pe care le-am văzut ieri), mergând spre Băneasa; grupuri de femei din împrejurimi venind spre Bucureşti şi purtând toate nişte boccele; probabil cu boarfele lor. De la Hipodrom se auzeau detunături de artilerie grea, spre Chitila şi mai departe. Oamenii de acolo mi-au spus că un obuz rătăcit căzuse, dar nu se ştia unde. Am încrucişat două regimente, al 56-lea şi al 61-lea, care treceau dea lungul sanatoriului Antoniu: Zdrenţe! Sărmanii oameni! Morţi de oboseală, abia mai

umblând... unde se duc? Oare vor mai putea să se retragă? Nu par să mai poată. Viziunea cea mai penibilă a acestui război îngrozitor.

Răniţii sosesc de la Chitila.

Ora 3. Palatul Regal este ocupat. Germanii au îngăduit publicului să intre în Curtea Palatului cu toată opoziţia gardiştilor. Tzigara-Samurcaş se află acolo. El îmi telefonează că mulţi mea fraternizează cu soldaţii germani şi că s-au găsit chiar oameni care le-au oferit flori!

Patrulele au şi început să ridice tot ce este militar şi îi strânge pe maidane şi prin curţi.

La 3½ se aud câteva detunături puternice spre sud-estul oraşului. Se trage poate asupra sărmanelor trupe care se retrag, lamentabil, spre Urziceni.

Mackensen – 3 automobile – soseşte încet, la Palatul Regal. Trăsurile intrate pe poarta corpului de gardă fac înconjurul şi se opresc la scara mare. El nu intră; se trimite după Tzigara şi Brociner. Mareşalul îşi dă numele. Mulţimea umple treptele şi aclamă, da, aclamă pe mareşal! Vi se va spune că erau mulţi Germani şi ovrei... Mareşalul declară că nimeni nu se va atinge de reşedinţele regale. La întrebarea: «Dar prinţul de Hohenzollern?», mareşalul nu a lăsat să se înţeleagă dacă el va veni. După aceasta el a cerut ca toţi Germanii să fie puşi imediat în libertate;. «Acesta este o poruncă».

Încrucişez pe strada Academiei o companie, — oameni voinici, plini de noroi, cu chivera pe cap, umblând repede şi cântând. Publicul îi salută. — Pe piaţa Teatrului patru ulani şi un ofiţer, ras, monoclu, chipeş; o tânără Germană înaintează şi îi oferă flori. Publicul se amuză. Se şi văd soldaţi singuri, unii chiar fără arme, plimbându-se mai ales cu şcolari ca călăuze.

La ora 7½, la ministerul de Interne, în sala Consiliului, se află un colonel de intendenţă şi vreo 2—3 ofiţeri; într-o cameră alăturea: primarul, Mustaţă, Lupu Kostache, Crăsnaru şi Neniţescu, care îmi spune: «Aceştia ne strâng rău». — Se cere până mâine ora 10 dimineaţa 10.000 pâini,

orez (de unde să-l iei), cartofi. Nu se va impune contribuţie de război, dar trebuie să se furnizeze cu multă exactitate ceea ce trebuie pentru a se hrăni armata. Au intrat 4000 de oameni, mâine mai vin 10.000; 40.000 vor trece, printre care şi Turcii şi Bulgarii din armata lui Mackensen. Ambele armate Mackensen şi Falkenhayn vor intra; e vorba ca fiecare din ele să-şi aibă zona separată prin axa Bulevardului.

Sunt 15 zile de când Germanii au luat Craiova! Două săptămâni le-au ajuns pentru a sosi în inima României!

Prinţul de Lippe a sosit cu armata Falkenhayn; el a şi vorbit cu Tzigara-Samurcaş la Palat, şi, împreună eu alţi doi ofiţeri s-a dus să facă o vizită lui Carp. El ar fi fost şi la mine îmi spune Tzigara Samurcaş, dar nu avea cărţi de vizită la el.

Din conversaţiile care au avut loc cu ofiţerii, rezultă că nicăeri, pe frontul Bucureştilor, Ruşii n-au intrat în luptă. Se spunea că ei s-a r fi luptat ieri; nu au fost văzuţi. Coloanele care cutreierau Bulevardul, nu mai târziu ca ieri, au făcut la stânga împrejur şi s-au întors prin şoseaua Belu spre linia de retragere. — Cu toate acestea au fost câţiva răniţi ruşi sosiţi ieri dar se pare că ei proveneau din vechile lupte de la Comana.

La Chitila, unde au fost lupte ieri, se pare că ni s-a ucis iar multă lume: mitraliere şi numai mitraliere. Sărmanii, sărmanii noştri soldaţi...! Şi e frig, şi umezeală pătrunzătoare, şi ploaie: ce trebuie să fie retragerea în debandadă, pe drumurile Ialomiţei!

În gara de nord doi impiegaţi nu au ascultat la comanda de «Halt», şi au fugit: Germanii i-au culcat imediat la pământ. Salvarea s-a dus să-i ridice: Minovici ne raportează că Germanii au deshămat şi luat caii... Vor fi aspri!

24 Noiembrie (7 Decembrie). — Germanii, fără a comite excese prea grave, se arată foarte cruzi. La spitalul militar, introducându-se cu forţa, soldaţii au luat prima oară 4 cai, în urmă alţi doi; la Hipodrom, ei ne-au luat caii de serviciu. În oraş nu se aude decât de furturi de alimente. Când s-a raportat colonelului *Cleve,* care este guvernatorul

interimar, el a răspuns liniştit: «Oamenii noştri n-au făcut nici pe jumătate din ce au comis soldaţii d-voastră în Transilvania». Şi am fost siliţi să lăsăm nasul în jos! De altfel colonelul şi-a început ziua declarând pe membrii Consiliului Municipal ca ostatici, în cazul unde s-ar comite vreun atentat în contra soldaţilor lui. — Condiţiile impuse administraţiei sunt grele, fără a avea nimic excesiv. Însă mâine lt. - colonelul Stolzenberg va fi guvernator şi se vor revedea împreună cu dânsul, unele dispoziţiuni. — Am fost la Cleve pentru a protesta contra unor atentate în contra materialelor Crucei Roşie şi în contra ridicării cailor de curse. (Rioşianu). El mi-a răspuns, cu destul cinism, dar poate cu dreptate: «Sunteţi, Excelenţă, ţara care zace la pământ, iar noi suntem ţara care triumfă, şi aduceţi-vă aminte că ne-aţi costat foarte mult sânge!» – Întrebuinţasem, vorbind de caii ridicaţi, cuvintele: «proprietate particulară», reamintind termenii ordonanţei lui Mackensen.

Azi dimineaţă pe ziduri, ordonanţa următoare a lui Mackensen: «Oraşul Bucureşti este ocupat de trupele mele şi intră sub legile războiului. Noi ducem războiul numai în contra armatelor române şi ruse. Iar nu în contra poporului român...» Restul nu este mai sever ca literatura, a cărei savoare am învăţat-o prin ordonanţele Angelescu şi Mustaţă.

La ora 4: Intrarea Turcilor cu muzica în frunte. Ei nu erau mai mulţi ca 300. I-am mai văzut şi seara cutreierând Calea Victoriei: trenul lor era foarte oriental; un car cu boi printre câteva căruţe şi vreo 2—3 gradaţi călări pe deşelate!

O jumătate de oră mai târziu: Bulgarii. Mi s-a spus că oamenii lor erau destul de bătrâni.

Ultima umilinţă am avut-o... cu mult înaintea intrării inimicilor. D-na Marta Bibescu a pus pe balcon şi la intrarea spitalului ei de la Automobil-Club, o firmă pe nemţeşte: *«Reserve-Spital.* Pentru o anglo-francofilă, care încă deunăzi îşi făcea mendrele în Rusia, este o conversiune grabnică, purtând în sine marca familiei...

25 Noiembrie (8 Decembrie). — Germanii se organizează repede, dar metodic: ieri toate administraţiile

au fost vizitate de ei, şi telefonul lor particular instalat repede, ca în campanie: un om duce bobina care se deşiră, iar alţi doi cu prăjini agaţă firele de toate asperităţile!

Operaţiile lor trebuie să fi avut succese vertiginoase, căci se şi vorbeşte că Mackensen şi-ar instala Cartierul General la Ministerul de Răsboi şi că Prinţul de Mecklemburg ar fi numit guvernatorul ţării. — Se pare că mâine va apare un «Bukarester Tagblatt». Iar seara o gazetă românească.

— Ieri un medic principal, astăzi medicul-şef al garnizoanei, Woif, au venit să studieze cu noi, la Crucea Roşie, tot ce e în raport cu serviciul sănătăţi. Spitalele, dar mai ales apa şi prostituţia sunt părţile de care au toată grija. Dealtminterea, Stolzenberg, care a succedat lui Cleve, a exprimat lui Lupu Kostache mirarea sa, «că populaţia era atât de puţin serioasă şi prostituţia atât de provocatoare».

— Printre propunerile făcute la primărie ieri, era vorba să furnizăm o coloană de tren de 500 căruţe. Azi noaptea am redactat scrisori, pentru a atrage atenţia lui Lupu Kostake şi primarului asupra faptului că articolele 6 şi 52 ale regulamentului privind legile şi obiceiurile războiului, scuteau populaţiunea de orice prestaţie având un raport cu operaţiile de război. Chestiunea este amânată pe mâine.

Se afirmă că am distrus tot la Ploieşti şi în valea Prahovei. Am ruinat telegrafia fără fir, pilonii de fier stau strâmbi, gata să cadă pe împrejmuirele noastre de la hipodrom: Germanii au şi instalat antenele lor aproape de Ministerul de Interne.

26 Noiembrie (9 Decembrie). — Nu ştim nimic din ce se petrece nici în Europa, nici în sărmana noastră ţară. Eşti zidit ca în mormânt. Se zice că Buzău e luat, ceea ce ar indica că linia Buzău-Ialomiţa s-a închis ca o barieră pe trupele noastre din regiunea Bucureşti.

Şi tot ce se petrece te lasă aproape nepăsător în această dureroasă izolare. Suntem: «ţara care zace la pământ» a lui Cleve! Se intră prin case, se instalează în ele fără nicio jenă. Ţi se deshamă caii: «Armata are nevoie de ei». Ţi se ia, în ziua mare, hamurile, şeile: «Este război». Se deschide cu sila şi ziua şi noaptea, magaziile Crucii Roşii: «Pe viitor vi se

promite că nu se va mai lua nimic decât cu bon de rechiziţie!»

Iar Bulgarii se poartă ca adevăraţi bandiţi: la amurg ei pradă prăvăliile sau intră prin case cu revolverul întins şi cer «bani!» Pretenţiile lor sunt mari, dar la urmă se mulţumesc cu 3 sau 400 lei. Contabilului administraţiei Stirbey i s-a pus vârful baionetei în piept, pentru bani; doamnei Mândrea i s-a luat banii şi i s-a smuls şi crucea de la piept; ţăranii care au încercat să se reîntoarcă acasă, au fost jefuiţi. De n-ar fi numai începutul unei stări mai rele. Şi regulat vi se răspunde: «Mult mai rău aţi făcut d-voastră în Transilvania...»

— S-au ridicat în oraş 7—800 de prizonieri, dintre care şi câţiva ofiţeri. Toţi sunt parcaţi la Cercul Militar. Mă reped acolo la ora 4, primind vestea că nimeni nu se ocupă de sărmanii noştri soldaţi. Garda mă lasă să intru şi şeful de post, cel dintâi, îmi spune că ar trebui să se trimeată ceva cald acestor oameni. Iau informaţii: Primăria a fost avizată că întreţinerea era în sarcina ei. Şi se gândea, – vorba vine, — să organizeze *mâine* ceva. Deocamdată, de 36 de ore nenorociţii aceştia erau arestaţi! — Trimit ceai, şi toţi au putut prânzi graţie numai Crucii Roşii!

27 Noiembrie (18 Decembrie). — Noaptea a fost ceva mai liniştită. Numai Bulgarii, pe la ora 8, s-au prezentat în casele unde nu se aflau bărbaţi, probabil semnalate lor de către indicatori, şi au extorcat bani. Peste tot unde se semnalează Germanilor fapte rele de ale Bulgarilor, ei se grăbesc să ia măsuri.

Enorm de multe trupe germane. Se vede că ele se odihnesc o zi două şi apoi pornesc mai departe. — Ei anunţă acum, – pentru întâia oară – că îşi rezervă cazărmile. Până acum aveau grijă să le evite. Aceasta vasăzică că Bucureştii devin bază de operaţie.

Poşta de campanie a şi început să funcţioneze. Ea este instalată într-o prăvălie din strada Franklin, care a fost golită. Ieri automobilele poştale încărcau sacii de corespondenţă. Astă-seară la ora 7½ - impiegaţii lucrau

liniştit în birourile lor.

Te miră numărul de gradaţi care în mod inteligent se ocupă cu instalarea. Ofiţerii nu apar niciodată. Ei se mărginesc să aleagă locurile, iar soldaţii fac restul. Peste tot apar firme de pânză vopsită. La ora 4 un furier fixa la prăvălia ocupată odinioară de Schroeder o placă indicând drumul spre staţiunea de benzina.

Lume multă pe străzi. Cafenelele tixite de lume.

28 Noiembrie (11 Decembrie). — Aniversarea Plevnei: Ce vremuri îndepărtate! «Făuritorul României Mari» îşi reaminteşte oare de ea la Iaşi?

Primele gazete germane au sosit ieri. Prin ele se află că Piteşti şi Câmpulung au căzut la 16 sau 17 Noiembrie. Este ziua când Procopiu m-a înştiinţat definitiv de plecarea miniştrilor.

— Germanii lasă Crucii Roşii grija sa se ocupe de prizonierii români înainte de trimiterea lor pe pământul exilului. Lucrul mă miră, sarcina aceasta privindu-i întâi pe ei şi în al doilea rând pe oraş. Spun locotenentului Radetski că nu este datoria noastră, dar că noi o primim. — Organizăm cât putem mai bine în acest scop fabrica Saidman. Ni se vor trimite pe măsură ce vor sosi toţi prizonierii, în pachete succesive, până la pornirea lor. Presupun că această idee le-a venit văzând că Primăria a lăsat Sâmbătă prizonierii nemâncaţi şi că eu le-am procurat alimente la Cercul Militar, unde erau parcaţi. Chiar astă-seară, la contingentul ce se mai afla acolo, s-a adăugat un număr însemnat, care era deţinut în manejul Palatului Regal.

Ordinea începe să se stabilească şi nu s-au mai semnalat noaptea trecută acte banditeşti.

29 Noiembrie (12 Decembrie). — Prin Lupu Kostake aflu că comisia trimisă în regiunea Ploieştiului s-a întors cu constatarea că, în regiunea petroliferă totul este ruinat şi distrus, şi că calea ferată la Predeal trebuie reconstruită. Englezii – cu colonelul Thomson în cap – au executat distrugerea sărmanei industrii.

— Tzigara-Samurcaş vine la ora 8½ să-mi facă o

comunicare. El a stat mult de vorbă cu *Mackensen,* care a sosit ieri şi care se instalează la Bucureşti. Casa Meitani ca domiciliu, Athénée-Palace drept cazino pentru ofiţeri. Mackensen i-a arătat o hârtie cu semnătura autografă a lui Wilhelm (care probabil i-a fost expediată pentru a fi arătată la timp), spunând: «Cu titlul privat vă comunic că împăratul, perfect de acord cu aliaţii lui şi în numele lor, astăzi la ora 12 a propus pacea inamicului. Această veste, într-o capitală potrivnică războiului, poate produce un efect favorabil şi vă autoriz să o transmiteţi domnilor Carp, Marghiloman şi Maiorescu». — La observaţia lui Tzigara că aceştia, în momentul de faţă, nu sunt decât simplii particulari, i se spune că vestea poate fi comunicată şi lui Lupu Kostake, reprezentantul oficialităţii. Şi Tzigara adaugă că Mareşalul ne aşteaptă mâine la ora 2, ca să-i comunicăm opiniunea noastră.

Tzigara s-a dus la ora 7 la *Carp,* al cărui răspuns a fost: «Aceasta nu mă interesează; este o prostie, căci în acest moment ar fi un semn de slăbiciune». — Mâine la ora 9 Tzigara va vedea pe Maiorescu.

Din conversaţia cu Mackensen mai reieşea, din nenorocire, că Giurgiu şi Zimnicea sunt rase! Dealtminterea la Zimnicea n-a mai rămas nimic. Mareşalul a spus: «Cum aţi putut să vă închipuiţi că Bulgarii n-o sa vă atace? Ei sunt inamicii d-voastră cei mai îndârjiţi!»

30 Noiembrie (13 Decembrie). — Tzigara face lui *Maiorescu,* în faţa mea, comunicarea lui Mackensen. Maiorescu, cum făcusem şi eu ieri, cere să i se precizeze dacă oferta împăratului se adresează tuturor inamicilor, sau numai României. Maiorescu propune să ne întrunim cu Carp, la mine, pentru a discuta. Cădem repede de acord asupra sensului răspunsului de dat. – Merg la Carp, care îmi spune numaidecât: Am şi dat răspunsul meu: «Necunoscând nimic din împrejurările în care s-a produs propunerea împăratului, nu pot da vreo părere. Dar, în starea în care se află astăzi situaţia generală, nu cred că poate ieşi ceva din această propunere; deci, mă ţiu de o parte». — Câteva

minute mai înainte Carp, în faţa directorului Roessler, venit în treacăt pentru două zile exprimase opinia: că o pace, fără ca una din părţi să fi luat avantajul într-un mod indubitabil, ar fi o calamitate, căci războiul ar reîncepe şi mai groaznic peste 10 ani. Eu tot îi propun o convorbire în trei; el îmi răspunde: «Cu Maiorescu, niciodată». — El are grijă, zece minute mai târziu, pe când îl duceam cu trăsura mea, să-mi repete: «Cât voi mai trăi, cu Maiorescu n-o să mai am vreo conversaţie politică». Pentru a doua oară în 15 zile, Carp taie orice punte între el şi partidul conservator. Am tăcut şi n-am zis nimic de ceea ce voiam să propun.

La Maiorescu găsesc pe *Netzhammer,* care a luat ieri contact cu autorităţile germane. El se pune la dispoziţia noastră, dacă avem nevoie de serviciile lui. Maiorescu subliniază dorinţa de a rămâne în raporturi.

Brănişteanu are textul proclamării împăratului: – «Sub influenţa victoriei... (Bucureşti evident! Înţeleg de ce ofiţerii ziceau că ordinul era să se lucreze repede şi că un asemenea ordin costă mult sânge)... El anunţă armatei sale că a oferit pacea inamicului. Nu ştie ce rezultat va avea, dar datoria armatei rămâne aceeaşi: a combate şi a învinge». — (Arhiepiscopul spunea că şeful de Stat-Major, Stolzenberg, a rămas cu gura căscată. Mare le-a fost surprinderea).

Trebuie să recunosc cu cât «şic» a primit *Maiorescu* răspunsul – puţin explicabil în aceste momente – al lui Carp. — Suntem de acord asupra formulelor noastre, pe care la ora 12 Tzigara a venit la Crucea Roşie să le noteze în scris: «Mulţumim pentru comunicare. Nu suntem de aceiaşi părere cu domnul Carp şi noi credem că generoasa iniţiativă a împăratului îşi poate aduce roadele. Suntem gata a ajuta această iniţiativă. Dacă ea trebuie să ajungă la o pace generală, factorii care vor avea să o determine sunt prea mari pentru ca ajutorul nostru să poată avea vreo semnificaţie. Dar dacă ea poate aduce păci individuale, suntem gata să contribuim şi noi, făcând presiune asupra Coroanei. O manifestaţie publică la Bucureşti, aşa cum o dorea Mareşalul, era exclusă pentru două motive: 1) s-ar

spune că este inspirată de frică, Bucureştii fiind ocupat; 2) cât de mare ar fi, tot nu ar ajunge la cunoştinţa Regelui şi a guvernului. Dacă Mareşalul admite modul nostru de a vedea, după ce vom şti care ar putea să fie pacea noastră, – am putea să întrunim deputaţi, senatori, notabilităţi din toate partidele, şi în numele lor să facem presiune asupra Regelui, dacă ni se procură mijloacele de comunicare, fie printr-o Legaţie neutră, fie lăsându-se să treacă de exemplu archiepiscopul cu mesajul nostru, sau lăsând, pe unul din noi să treacă liniile». — Maiorescu repeta mereu, că eu trebuie să mă duc la Rege.

— Seara la 9½ Tzigara numit chiar astăzi prefect de poliţie, raportează că *Mareşalul* a ascultat cu mare atenţie răspunsul nostru, dar că el nefăcand politică s-a mărginit să comunice Românilor o proclamaţie a împăratului; restul privea pe Români.

— Aflu, din două părţi, că Germanii vor să ia ca, ostatici pe doamna Lia Brătianu şi pe d-rul Cantacuzino, ca să se pue la adăpost în contra transportului în Rusia ai Germanilor care au fost arestaţi la noi, de la începutul războiului. Mă duc imediat la Doamna Lydia Filipescu şi Lupu Kostake îmi confirmă realitatea ameninţării. D-rul Cantacuzino este acuzat că ar fi lăsat să se joace în casa sa aceiaşi comedie pe care Barbu Stirbey o juca la Buftea şi, prin corespondenţă, la Berlin.

— Mizil şi Urziceni au fost ocupate Luni şi am pierdut în 3 zile 10.000 de prizonieri. Buletinul german de astă-seară zice că ultima rezistenţă, favorizată de creşterea Dâmboviţei şi întărită de cavalerie rusească, a fost învinsă iar pe şoselele ducând la Buzău şi prin munţi am mai pierdut încă 4000 prizonieri!

«Bukarester Tagblatt», scris în două limbi, a apărut astă-seară. Germanii au rechiziţionat maşinile «Adevărului» pentru a-l imprima. Notele sunt destul de imparţiale. Povestirile care le fac de luptele noastre insistă asupra lipsei de comandament.

1/14 Decembrie. — Germanii au lăsat Crucii Roşii

sarcina prizonierilor până în momentul plecării lor în Germania. Au grija de a nu-i umili. Când s-a transferat ofiţerii de la Cercul Militar la fabrica Saidman, ei au insistat ca această transferare să se facă cu trăsuri, iar nu în cortegiu. Avem aproape 1900 de oameni de întreţinut şi de îngrijit, şi cum nu mai există autorităţi militare, tot noi trebuie să vedem şi de îmbrăcămintea lor, cum îmbrăcăm şi pe evacuaţii noştri! Mâine, primul transport de răniţi care iese din spital, porneşte pentru a-şi începe exilul!

Când stai de vorbă cu ei, unul a fost prins la Pantelimon: «Ne-au înconjurat fiind în cantonament». Alţii, la Tâncăbeşti, surprinşi în coloană de marş, etc. Prin aceste exemple se poate judeca ce a fost retragerea noastră.

2/15 Decembrie. — Comunicatul german anunţa ieri că, cu toată starea mizerabilă a drumurilor, au ocupat efectiv tot teritoriul Munteniei până la linia ferată a Ialomiţei. Astă-seară ei anunţă luarea Buzăului şi capturarea a 4000 de prizonieri. Buzău a fost luat cu asalt, zice nota oficială, în noaptea de 1 spre 2 Decembrie; râul a fost trecut la 2 Decembrie. (Vremea este călduroasă, dar foarte umedă. Nici noaptea nu îngheaţă).

Am stat mult de vorbă cu *Tzigara,* în privinţa ostaticilor pe care vor să-i ia din familia Brătianu, şi l-am rugat să vorbească în această privinţă cu Mackensen. Ca Preşedinte al Crucii Roşii voi fi obligat să protestez pentru Lia Brătianu acoperită de convenţia de la Geneva, şi ca Roman va trebui să mă solidarizez cu Brătienii. Tzigara îmi răspunde că Germanii vor cu orice preţ liberarea Germanilor internaţi şi a Austriacilor, luaţi ca ostatici în Transilvania (împrejurimile Cieului). — Am văzut întorcându-se câţiva nenorociţi din cei care fuseră internaţi în Ialomiţa: sărmanele arătări! — Tzigara, mi-a mai spus că din conversaţia lui cu Ducele de Mecklemburg, despre care se vorbise că va fi guvernator, el păstrase un dubiu asupra soartei Moldovei. — A se alătura de cuvintele rostite de d-nul Adorjian de la «Az-Est», după care ar fi avut loc de curând tratative la Stockholm în care Ruşii ar fi ridicat pretenţii asupra Moldovei.

— *Maiorescu,* când i-am făcut cunoscut alaltăeri refuzul lui Carp de **a** se întâlni cu dânsul, m-a întrebat dacă Neniţescu nu ar înclina în partea lui. Vorbisem înainte cu el, şi *Neniţescu* a susţinut cu căldură cauza lui Carp: «Din cauza suprafeţei lui în străinătate». În plus el s-a arătat – în acelaşi sens – antidinastic intransigent. A se găsi împreună cu Stirbey, colaborând cu miniştri şi semnând alături de ei în acte publice, era pentru el o ruşine pe care nu o putea înghiţi.

3/16 Decembrie. — Atâta ţin Germanii la chestiunea prizonierilor civili, încât Lupu Kostake crede că se vor interna 3000 de persoane ca ostatici. A primit ordine pentru a pregăti închisoarea. Se află dealtminterea lucruri îngrozitoare. La Văcăreşti se aflau femei; cele de moravuri uşoare primeau vizite şi împărţeau cu directorul şi grefierul produsul libertinajului lor; iar celelalte erau lăsate să moară de foame. Ar fi fost decese de înregistrat, datorite mizeriei. În orice caz Mariţa Ionescu, directorul takist, se laudă astăzi că a suspendat pe acel director... după plecarea guvernului. Germanii au arestat tot acest personal de la Văcăreşti. — A mai fost arestat şi Take Policrat, care, după cât se spune, îşi *vindea* protecţia(!) persoanelor care se refugiau la dânsul, când cu ocupaţia. Bine că am scăpat de el!

4/17 Decembrie. — Chestiunea *prizonierilor* civili a luat deodată o înfăţişare severă şi hotărâtă. Ieri au fost arestaţi: Ciocârdia, N. Zane, A. Crăsnaru, D-rul Cantacuzino, Ioan Berendey. Şi azi dimineaţă aflu că au mai fost ridicaţi Procopiu (amânat pentru cauză de boală). Antoniadi de la Curtea de Apel, Aristid Alexandrescu de la Casaţie Prezidentul de la Casaţie I. Duca, profesorul universitar Burileanu, Mina Minovici, ajutorul de primar Donescu, consilierul municipal Ioaniu, un comisar de poliţie, Al. Ciurcu. Suflă un vânt de teroare asupra tuturor. La ora 7½ au venit la Club să ridice pe A. Darvari! Serviciile sau ce mai rămăsese din ele se desagreghează cu totul. Până acum femeile au fost scutite. — Am alergat la Sabina Cantacuzino. Am putut să-i dau ceva speranţe pentru cumnata ei Lia. Ştiu

că Lt. Hartenstein, care este şeful poliţiei germane, a luat notă de obiecţiunile mele transmise prin Tzigara. Sabina Cantacuzino mi-a mulţumit cu efuziune.

Lupt ca să înlătur această amărăciune. Am văzut pe Vredenburch şi va căuta să telegrafieze Regelui. Lupu Kostake a şi pornit o telegramă, dar va fi ea, transmisă...? Se pare că împăratul a telegrafiat direct că nu admite ca un singur German, necondamnat juridiceşte, să fie deţinut. Şi dacă prizonierii civili trec dincolo de Prut ai noştri vor fi trimişi în Siria! Cu inima strânsă îţi zici că tot ce se întâmplă este meritat şi legitim!

«Bukarester Tagblatt» conţine o telegramă a împăratului către vice-preşedintele Sobraniei bulgăreşti şi pentru prima dată vorbeşte de Regele nostru numindu-l *apostat:*

«Pentru D-voastră, cu prilejul luării Bucureştilor, vă exprim mulţumirile mele sincere. Acestui mare triumf căpătat cu ajutorul Celui Atot Puternic se mai adaugă unul de o deosebită însemnătate care întrece cu mult importanţa succesului militar. Este triumful amiciţiei şi al sincerităţei, care leagă pe Suverani şi popoarele aliate asupra trădării unui apostat care în orbirea-i uşuratică a crezut că va putea întreprinde cu uşurinţă o expediţie de pradă. Bulgaria în momentele cele mai grele a mai suferit o dată viclenia acestui vecin. De aceea doresc şi Eu să felicit viteazul popor bulgar, în mod special, pentru acest eveniment în care se relevează Dreptatea vecinic precumpănitoare. — *Wilhelm I. R.*

Telegrama este foarte aspră şi plină de ameninţări, cel puţin în ceea ce priveşte Quadrilaterul. *Aluzia la 1913 este transparentă, dar este ciudat că împăratul uită că noi în 1913 n-am mobilizat decât când a spus-o Germania, – era vorba mai ales de a se ajuta Grecia şi de a uşura Regelui Constantin câştigând cuceririi lui, — şi că Germania, când ne-a felicitat pentru încheierea păcii, ea cea dintâi a recunoscut că tratatul nu mai trebuia revizuit! – Bobârnacul se adresează de altfel Regelui Carol, având în vedere că e vorba de trecut,*

— O chestie interesantă, pusă în evidenţă cu afacerea ostaticilor: Germanii nu au luat contact cu Vre denburch în calitate de ministru al Olandei... Motivul ar fi oare situaţia rău definită între Olanda şi Germania? Sau scrupulul de drept că o Legaţie trebuie să se afle la sediul guvernului?

Chiar *Vredenburch* mi-a mărturisit această situaţie falsă şi mi-a spus că el nu va rămâne decât în calitate de ministru recunoscut iar nu ca persoană tolerată.

Am văzut pe American (Vopicka). El mi-a spus că a şi telegrafiat la Berlin pentru «schimbul de prizonieri civili». Mi se pare că răspunsul este la Iaşi, iar nu la Berlin! — În privinţa lui, Vredenburch îmi spune că Vopicka a speculat într-una pe schimbul monedei austriace, care era încredinţată de protejaţii săi!

Comunicatul, transmis verbal de fiul Kostake, zice -că armata germană a trecut dincolo de Buzău, luându-ne încă 2000 de oameni.

5/18 Decembrie. — Comunicatul anunţă că inamicul a ajuns pe şoseaua Râmnicul-Sărat, că a trecut Buzăul şi Valea Călmăţuiului, capturând prizonieri şi 400 de vagoane, iar în Dobrogea au trecut linia Hârşova-Cogealac. Deci este un front neîntrerupt şi în linie dreaptă, care nu trebuie să fie mai departe ca 40 de km. la sud de Brăila.

Trec enorm de multe trupe. Alaltăieri era divizia de la Cerna, bune trupe austriace, pe care Mackensen le-a trecut în revistă pe piaţa Teatrului; şi de atuncea mereu trec Germani. D-rul Wolf, căruia îi cerusem o cazarmă pentru prizonieri, mi-a spus că era imposibil fiindcă treceau o «riesige» parte din trupe, care aveau nevoie de cazărmi pentru a se odihni. — Suntem departe de cele 3—4 divizii cu care Brătianu zicea că va avea a face!

— Germanii devin grozav de aspri şi puţin discreţi. Ei invadează totul şi de sigur că curtenia este în mod voluntar dată la o parte. Tzigara vrea să demisioneze. Germanii voiau să pună o placardă pe trăsura sa: Prefect de poliţie «im Dienste der kaiserlichen»... şi nu mai ştiu ce. Pe hârtiile oficiale titlul ministerial şi menţiunea «Regatul României»

sunt şterse. Ei zic că oficial Regatul României nu mai există. Au oprit ca să fie pomenit în biserici Regele şi chiar să se pronunţe numele lui. Domnul Hartenstein nu înţelege să fie contrazis. Câţiva ofiţeri au venit la ora 7 la Club; au vorbit cu mine, cu chipiul pe cap, abia salutând şi au cerut etajul II al Clubului pentru un cazino ofiţeresc. La o observaţie neînsemnată a mea unul din ei într-un mod obraznic şi imperativ mi-a răspuns: «Es muss!» Această schimbare accentuată ar proveni oare dintr-un ordin de la Berlin? N-o fi decepţia distrugerii petrolului? Sau este indignarea pentru ceea ce s-a făcut cu compatrioţii lor internaţi? Lupu Kostache pretinde că Germanii afirmă că din 150 liberaţi din Ialomiţa. 35 au murit pe drum de slăbiciune. Represaliile merg strună şi ei vor merge până la 2000 de arestări. Amatorii de sequestri care n-au fugit sunt cam plictisiţi! Dar câte femei sărmane care vin să plângă la Crucea Roşie...

Darvari, care fusese arestat aseară, – se afirmă că el era acuzat de spionaj, – a fost pus în libertate numai graţie Prinţului Schaumburg-Lippe, dar arestările tot continuă. Lupu Kostache caută un local mare, care sa poată să conţie la nevoe 2000 de paturi. El alege clădirea cea mare a Daciei din calea Dorobanţilor. Deţinuţii sunt la secret. — Am cerut lui Tzigara să consulte anturajul lui Mackensen, cui trebuie să mă adresez pentru a interveni în mod practic în această chestiune. Represalii – bineînţeles; dar dacă guvernul nostru nu ştie nimic?

6/19 Decembrie. — Sf. Niculae: Cum se serbează oare această zi la Iaşi? În alt rând doi membri ai comisiunei interimare de la Alexandria vin pentru a aproviziona spitalele: 2200 de răniţi români cărora le lipsesc toate, culcaţi pe paie în prăvălii transformate în lazarete. Judecătorul Anghel de la Zimnicea şi Friedmann, care a fost şi el internat timp de două luni: Zimnicea a fost prădată într-un mod ruşinos de ai noştri. Anghel spune că ştie el unii maiori care împuşcau porcii particularilor spre a trimite familiilor grăsimea la Bucureşti! În fiecare zi armata muta bunurile cetăţenilor; —se pare că un colonel Coandă s-a

distins mai ales. Când a sosit inamicul, nu mai era nimic. De la Zimnicea, când n-a mai fost nimic de băut, se trimiteau echipe pentru a sparge pivniţele lui Negroponte de la Fântânelele, şi a aduce vin. După spusele acestor doi domni populaţia rurală este foarte mulţumită de dominaţiunea germană.

Armata de la Cerna, 8000 de oameni cu generalul şi 6 coloneli, a fost prinsă la Izbiceni. Locuitorii din Alexandria au putut vorbi cu ofiţerii. Totul, cu trenuri şi formaţii sanitare, a fost pornit la Budapesta pe Dunăre.

7/20 Decembrie. — Cursul monedelor, fixat d-abia de câteva zile, a fost din nou schimbat. Leul e mai jos ca leva bulgară şi cursul mărcii s-a urcat cu diferenţa. Bărbulescu mă face atent asupra acestui lucru ca şi cum aş putea eu să fac ceva. Se pare că Banca Generală va fi transformata în Bancă de emisiune. Petersen s-a întors de două zile şi influenţa sa se resimte în toate aceste chestiuni.

Întoarcerea liberaţilor de la Ialomiţa s-a făcut în mare parte. Înfăţişarea lor este atât de mizerabilă, povestirile lor atât de îngrozitoare încât e o mare mişcare printre Germani şi Austriaci.

Arestările s-au făcut mai rare. Ioan Berendey a fost pus în libertate. Se pare că Germanii repatriaţi, cu Dietz în cap, au stăruit mult pentru această liberare.

Nu te joci cu autorităţile germane. Doamnele Lia Brătianu şi Râmniceanu au refuzat să lase pe Stabsarzt Wolff să viziteze spitalul lor la şcoala Centrală: autoritatea a oprit pe aceste doamne să mai calce la spital!

8/21 Decembrie. — O ordonanţă raţionează întrebuinţarea electricităţii şi consumaţia uleiurilor grele. Ordonanţa are grijă să spue că aceasta este consecinţa distrugerei şantierelor de petrol «cu consimţământul guvernului român».

Comunicatul nu zice absolut nimic.

Tzigara mi-a comunicat ieri că Mackensen are să facă o excepţie şi mă va primi. Dar fiind răguşit, vizita este amânată pe câteva zile. Cum nu este vorba decât de

prizonierii civili, aş fi foarte bucuros dacă chestiunea s-ar aranja în răstimp, fără vizită. Ieri, telegramele anunţau că generalul Nivelle ar fi numit comandant şef al armatelor franceze de Nord şi Nord-Vest, deci al frontului de luptă. După părerea mea, era disgraţia lui Joffre. Astăzi se află că Joffre rămâne în guvern, – care a fost redus la un guvern de partid cu excluderea dreptei. Şi socialiştilor. — simplu consilier technic, Joffre = Berthelot!

Maiorescu vine să mă vadă. El se miră de uşurinţa cu care oamenii noştri politici văd răstunarea dinastiei. Până şi Teodor Rosetti a fost câştigat acestui sentiment. Bineînţeles şi Pissosky, care s-a dus să-l sondeze. Şi, în cercurile din oraş Paul Teodoru. Convoc pentru mâine cei 5 foşti miniştri, dar fără gen. Hârjeu.

Suntem în ajunul Crăciunului, stil nou: 300 de trăsuri, admirabil înhămate au defilat încărcate cu provizii, având un brad de Crăciun la fiecare două trăsuri. Aceasta este probabil Crăciunul frontului pregătit cu îngrijire de împărat.

9/22 Decembrie. — Ordonanţa pentru schimbarea orei. În noaptea Crăciunului va trebui să adoptăm ora Europei Centrale. La 12 Ianuarie vom fi obligaţi să adoptăm calendarul Gregorian: s-a vrut să ne fie impus în acelaşi timp cu schimbarea orei, dar s-a făcut să se observe că am fi lipsiţi de serbătorile Crăciunului.

Ioan Chintescu s-a dus la Găeşti să-şi vadă moşia. Cu toate «laissez-passer» ce le avea, puţin a lipsit ca să i se ia trăsura şi a fost luat la ochi de doi Turci, la pândă la intrarea pădurei de la Buftea, care l-au făcut să se gândească la ceasul lui din urmă, etc. Tot lungul drumului: câini împuşcaţi, cai morţi, puşti aruncate, cartuşe răspândite. Copiii trag cu puştile în toate direcţiile cu riscul de a se răni sau de a ucide pe cineva. Nu mai există nimic; tot ce a scăpat jafului este ars ca combustibil. Bunii ţărani dărâmă liniştit magaziile şi casele proprietarilor pentru a se servi de lemn. O inconştienţă absolută în rău: «Ofiţerii când au plecat, le-au spus: Luaţi tot, să nu mai găsească nemţii nimic!» Şi regimul devastărilor domneşte. De altfel borfaşii

străini, soldaţii unguri mai ales, le jefuiesc la rândul lor. Nu mai există nici un animal sau pasăre în viaţă; abia câteva vite care stau ascunse prin păduri. Fiinţe înspăimântate, care n-au îndrăznit să se uite decât la întoarcere, când au văzut că se întoarce trăsura pe Şosea! Pământul este negru: nici o recoltă de sperat pentru anul viitor. Şi la fel este peste tot...

— Ora 4. Conclav: Maiorescu, Rosetti, Arion, Neniţescu şi cu mine. Motivul convocării: Antidinasticismul lui *Neniţescu* şi dorinţa lui, pentru acelaşi motiv, de a ne uni cu Carp, care a câştigat şi pe Paul Teodoru şi poate încă pe alţii. Pentru a salva ţara, trebuie măturată creasta. Teodor Rosetti în aceeaşi notă, dar el nu merge până la revoluţie sau la greva oamenilor politici spre a aduce detronarea. Noi ceilalţi trei nu dorim să adăugăm dificultăţilor teribile al ceasului prezent, pericolul unei chestii dinastice.

15/28 Decembrie. — Sunt în pat de Sâmbătă. Gripă. — Sărbătorile Crăciunului gregorian au fost serbate peste tot. Ni s-a schimbat ora chiar în ziua de Crăciun şi am fost siliţi să ne dăm cu 60 de minute înapoi. Zilele acestea ni se va schimba calendarul fără să se aştepte 14 Ianuarie, cum fusese făgăduit la început; aşa că sărbătorile Crăciunului nostru sunt suprimate. Ce neîndemânateci sunt! Sau poate că toate acestea mărturisesc o părăsire totală a intereselor ulterioare ale ţării,

— Printr-un băeţaş fugit de la Buzău aflu că Regele şi Prinţul moştenitor au stat patru zile la mine la vila Albatros; ei au plecat de acolo în ziua ocupării Ploieştiului.

— *Nazarie* a trecut pe la Bucureşti; el a scăpat pe trei sferturi fabrica Vega; a povestit că echipa însărcinată cu distrugerile şi incendierea petrolului se compunea din d-nii G. V. Bibescu, Chrissoveloni şi un colonel englez Griffiths, care nu «lucrat» la el. Iar *Rudi Catargi* raportase şi el, că d-l Lamarche, care fusese la Ploieşti, puţină vreme înaintea căderii Bucureştilor, a fost foarte mirat găsind în gară pe d-nii Niculae Lahovary, Chrissoveloni şi unii Englezi. *Chrissoveloni* i-a declarat că a fost însărcinat «cu

distrugerea petrolului!» Incendiatori prin diletantism!

Comunicatul german anunţă, după 5 zile de lupte, o victorie mare asupra Ruşilor la Râmnicul-Sărat. 7000 de prizonieri. De mult se lucra la tranşee în valea Comisoaiei, la mine la Fundeni.

— Oamenii peste 60 ani, în urma unui ordin expres al împăratului, nu mai sunt deţinuţi. D-rul Cantacuzino, Minovici, I. Duca, Ciocârdia, Alexandrescu-Pielaru, etc. sunt puşi în liberate. Şi Cealâc îmi spunea astăzi că i s-a adus la spital 3 noi salvaţi de la Ialomiţa, mai mari de 70 de ani şi din care unul a murit când a intrat în spital! Diferenţă de civilizaţie, dar tot noi suntem acei care ne băteam joc de «Deutsche Kultur».

16/29 Decembrie. — Comunicatul german completează înştiinţările de ieri. Lupta pare a fi fost foarte crâncenă în ziua de 13 (Marţi) după o contraofensivă rusească; ea a fost câştigată dincolo de Râmnicul-Sărat, centrul acţiunei. 10.220 Ruşi prizonieri. — Nu mai rămâne decât linia Siretului.

— Czernin e numit ministru al afacerilor străine în locul lui Burian. — Contele *Haymerle,* care conduce o companie de vânători, părăseşte frontul (el se afla la Râmnic la începutul acţiunii), pentru a se întoarce la Berlin. El se afla, împreună cu Czernin, la Legaţia din Bucureşti. Haymerle mi-a spus, când a venit să mă vadă, că *soldatul român era o minune şi că trăgea bine; adeseori Germanii au fost siliţi să întrebuinţeze două companii pentru a stăpâni vreo 15 soldaţi cari, abandonaţi de 4—5 zile, nu încetau să tragă şi să se bată!*

— Gazeta germană reproduce după un jurnal rusesc o declaraţie a lui *Brătianu,* care, dacă este adevărată, este o culme de inconştienţă şi de laşitate. Dealtminterea ea cadrează destul cu declaraţiile *spontane* pe care Brătianu s-a grăbit să mi le facă încă la 26 Septembrie. — Iată declaraţia; «Nu ne-am aşteptat la o durată lungă a războiului şi încă mai puţin la o campanie de iarnă. Dealtminteri şi aliaţii noştri ne-au întărit în credinţa aceasta. Am primit din partea Rusiei

asigurarea precisă că atât Germania cât şi Austro-Ungaria nu mai sunt capabile de nici o ofensivă. Ni s-a spus că vom putea transporta imediat războiul într-o ţară aproape neapărată. Momentul intervenţiei noastre la sfârşitul lui August ne-a fost cu stăruinţă recomandat de guvernul englez şi de cel francez. Ni s-a dat asigurarea fermă că prin continuarea energică a luptelor pe Somme toate forţele germane existente vor fi încătuşate; că Germania n-ar fi în stare să dea Austro-Ungariei ajutor eficace. Aceste asigurări şi făgăduieli ne-au amăgit. Întreaga lume e uimită şi surprinsă de enorma desfăşurare de forţe a Puterilor Centrale. Niciodată nu s-ar fi crezut cu putinţă că Statele acestea ar mai fi capabile de asemenea lovituri. România este acum victima iluziilor greşite cărora s-au lăsat pradă cei din ţările aliaţilor noştri».

— Tzigara vine să mă înştiinţeze, că ieri un aghiotant a lui Mackensen venise să-l informeze că Mareşalul mă aştepta la ora 6 la domiciliul său. El avusese de-abia vreme să anunţe că eram în pat.

17/30 Decembrie. — Colonelul *Stolzenberg* şi prinţul de *Lippe* au venit să-mi facă o vizită. (Ţinută oficială, cruci). M-am simţit în stare să-i primesc. Nimic de notat dintr-o conversaţie generală foarte curtenitoare, decât o parte referitoare la Austriaci. Arătasem plăcerea ce-mi făcea numirea lui Czernin şi presupuneam că prevederea rapoartelor sale era ceea ce îl pusese în vedere. Colonelul îmi spune: «Dar cum se face ca fiind aşa de bine informaţi, ei să fi fost aşa de rău pregătiţi?» – Eu: «Nu uitaţi că suntem vecini...» – Râdem câteşi trei.

Aceasta îmi reaminteşte că *Haymerle* mi-a spus ieri cât de mult îi impresionase în Austria declaraţia noastră de război: «Românii sunt deştepţi, au călătorit peste tot, au avut posibilitatea să vază toate fronturile, deci dacă ne atacă, trebuie ca în Franţa sau în Rusia să existe oameni şi preparative pe care noi nu le bănuim». Şi din nenorocire se credea că avem mai mult simt critic decât avem în realitate.

— Noul guvernator, *Tülff* von Tschepe und Weidenbach, a

luat azi dimineaţă postul său în primire. Proclamaţia sa este intitulată: Bekanntmachung, pe româneşte: Publicaţiune.

Gazetele anunţă: 1) schimbarea calendarului pentru mâine; – 2) emisiunea de bilete de bancă (cu curs forţat) de către Banca Generală.

18/31 Decembrie. — Am stat de vorbă cu Linde, cumnatul lui Dunca de la Buzău, care, după ce a fost internat şi apoi lăsat în libertate pe cuvânt, la Buzău, soseşte direct de acolo. Mizeria este îngrozitoare. Ruşii au luat tot şi Germanii iau restul. Nu mai sunt vite, nici provizii, nici făină. Nimic! La mine a stat Regele. Apoi generalul von Morgen a avut cartierul lui, acum se pare că Falkenhayn se instalează acolo. S-a ars tot ce se putea pune pe foc: bariere, împrejmuiri. Numai să scape copacii mei... În ziua în care a căzut Bucureştii, a avut loc la Buzău un banchet pentru a sărbători înaintarea Prinţului *Carol* la gradul de maior: discurs rostit de Iliescu şi toasturi! Singur doctorul *Anghelescu* a protestat, Linde fiind de faţă. — Linde a văzut pe Rege: crunt, nezicând nici-un cuvânt. Îngrijorat.

— Am stat de vorbă cu *Petersen.* Mecanismul emisiunei lor este următorul: ei emit indefinit, pentru a plăti soldele şi tot restul. Pe măsură ce se emite, tezaurul acoperă la Berlin în mărci. — Eu: «Dar regularea cu România?» – El: «Vom vedea la pace». — El se miră că Creditele nu au lăsat cu ce să se plătească cupoanele titlurilor lor. — Pantazi, sechestrul Băncii de Credit, a luat tot cu el şi n-a lăsat decât 10000 de lei la bancă. Iar Banca Naţională nici nu mai are cu ce să facă faţă momentului. — Petersen are o nemărginită admiraţie pentru Hindenburg: este un al doilea Bismarck. El guvernează şi în interiorul ţării. Iar schimbarea făcută la Afacerile străine este opera lui. Foarte posac, el vorbeşte verde împăratului.

1917

1 Ianuarie. — Sărim dintr-o dată în calendarul gregorian.

— Telegramele zilei dau răspunsul Germaniei şi Austriei la nota lui Wilson şi oferă să se numească delegaţi, care s-ar întruni într-un Stat neutru, pentru a căuta bazele păcii. Această concordanţă de ton cu America ar putea să însemne că America ar interzice în curând exportarea armelor, – de aci, presiune foarte concludentă.

— D. *Otto von Kusenberg,* care pleacă ca administrator la Severin, îmi spune că circulă svonuri de pace separată cu Rusia şi, deci, cu România. El a fost multă vreme pe lângă Hindenburg: «Un uriaş care duce totul şi care este adorat». Se prea poate să se dea Rusiei garanţii pentru Dardanele şi să se facă pace cu ea; deci cu România: în consecinţă nu se pune chestia dinastică... Constituirea Poloniei a fost o greşeală mare, ea n-a produs decât căderea lui Stuermer, care era un amic al păcii. Acum, Bethmann va urma indicaţiile lui Hindenburg şi dacă acesta reuşeşte mişcarea lui de învăluire a aripei stângi ruseşti, pacea se face.

2 Ianuarie. — Luptele pe frontul Vrancea-Brăila trebuie să fie de o extremă violenţă. N-ai decât să priveşti numărul de răniţi germani care curg la Bucureşti. Am fost siliţi să golim, în 24 de ore, Spitalul şcoalei Centrale şi să le cedăm o parte din spitalul militar. Se pare că 4000 de răniţi au fost internaţi şi că alţi 4000 sunt pe drum.

Dealtminterea, comunicatele sunt clare: «Puternică rezistenţă. Contra-atacurile puternice ale duşmanului, rezistenţă înverşunată lupte crâncene», aceştia sunt termenii întrebuinţaţi ieri. «Inamicul apără fiecare palmă de loc», astea sunt concluziile de astăzi. Numele soldaţilor noştri reapare în apărarea strâmtorilor între Uzul şi Putna.

— *Bărbulescu* a venit să mă vadă dis-de-dimineaţă. I s-a cerut să vadă pe Lupu Kostake, care ar vrea să numească pe

Ianovici comisar pe lângă Banca Naţională! Ştirea este de necrezut şi Bărbulescu este hotărât să protesteze energic. Carp ar avea altele mai bune de făcut decât să se ocupe cu astfel de plasări...

3 Ianuarie. — Prin *Staadecker s-a* aflat că Brăila a fost incendiată de Ruşi. Din comunicatul de azi dimineaţă rezultă că Focşani şi Fundeni (cotul Siretului) sunt două capete de pod puternic constituite. Se atacă în acelaşi timp şi prin Oituz şi Trotuş, şi pe frontul Râmnic-Brăila.

— Am avut vizita lui *Bronsart de Schellendorf.* El doreşte să ajute la reconstituirea unei vieţi economice. I-am spus clar, şi în două rânduri: «Nu puteţi restabili ordinea decât dând posibilitatea de administrare organelor noastre administrative actuale. Dacă oamenii nu vă plac, cereţi să vă dăm noi alţii, pe răspunderea noastră, dar aceştia să poată administra». — Apoi vorbim de Hindenburg: «El este eroul naţional, dar capul, capul cel mare, este Ludendorff. Falkenhayn n-a avut noroc; acum şi-a revenit şi a comandat foarte bine; este o energie mare».

— Casa Capsa a fost rechiziţionată de Bulgari, care şi-au arborat pe dânsa steagul. Aceasta aminteşte o ameninţare veche a lui Drandarewski, care a zis: «Şi eu îmi voi lua cafeaua la Capsa». Această ameninţare a fost adusă la îndeplinire de politica înţeleaptă a lui Brătianu. Se zice că Mackensen nu e mulţumit de aceasta, căci anturajul lui ar fi fost molatic. Vorbele astea le spun Kremnitz şi Tzigara. Plecând de la mine, aceşti domni mi-au reamintit că mareşalul dorea să mă vadă. Rechiziţia casei Capsa a fost atenuată sub pretext că era o măsură de poliţie, fiindcă, cu toată, cruzimea timpurilor, ea contiună a fi cuibul de cancanuri politice.

4 Ianuarie — Fiind tot suferind, n-am voie să ies din casă.

— *Maiorescu* vine devreme la mine. El a primit vizita lui Brociner: Mackensen doreşte să-l vadă după cum vrea iarăşi să stea de vorbă cu Carp şi cu mine. *Maiorescu:* «Mareşalul n-are decât să-şi depună carta sau să o trimeată şi atunci o conversaţie poate avea loc, căci eu supus credincios al

Regelui, n-am nici o iniţiativă de luat». Ştie că Brociner trebuie să vie să mă vadă şi a ţinut să mă pună în curent. — Îi reamintesc că eu, în principiu, sunt ţinut să am o întrevedere, prin faptul că de comun acord m-am interpus în chestia prizonierilor civili. — În răstimp, survine *Brociner;* el trebuie să vadă pe mareşalul la orele 12. Ce răspuns îi poate duce? — Eu îi potolesc zelul cam inoportun: «Voi vedea pe mareşal când voi fi sănătos; îi voi vorbi de afacerea mea specială, în calitate de preşedinte al Crucii Roşii şi a-poi, dacă mareşalul vrea să vorbească şi politică, aceasta e treaba lui».

— D-na *Didina Cantacuzino* a fost arestată. Ea luase iniţiativa unei protestări în care cuvântul de «furt», se pare, nu era exclus. Eu îi scrisesem cel puţin trei scrisori pentru ca să se astâmpere. A căutat aureola: Bunii Germani i-au procurat-o.

— Generalul von Bergmann a amendat poliţia cu 3000 de lei fiindcă birja lui a fost luată, înaintea Palatului guvernatorului, de un alt ofiţer! Tzigara a ameninţat cu demisia; dealtminterea până şi un locotenent Radek (un impiegat de poştă în viaţa civilă) afişează teoria că aici «totul trebuie să fie dus cu biciuşca!»

5 Ianuarie. — «La manière forte» se simte peste tot. Tzigara a fost silit să îndure mojicii de la un locotenent german, în propriul lui cabinet; este adevărat însă că Stoltzenberg a ataşat imediat pe lângă el pe căpitanul Kremnitz, pentru a evita ca un asemenea lucru să se mai repete. — «The Bank of Roumania» a fost pusă sub sigiliu şi s-a dat 10 minute personalului pentru a se retrage. Astăzi ea funcţionează din nou, dar cu un delegat al guvernului german: ei ne copiază! — Şoselele cu toate «Auswcisurile» Comandaturei, tot nu sunt mai sigure: o trăsură cu cai a dispărut repede din mijlocul Şoselei Kisseleff. Mi se asigură că Petersen, Schenker şi Melchior conferă cu Kiriacescu asupra activităţii de guvernare. În toate, se pare că nu vor să ţie seama de organizarea noastră administrativă.

— Buletinele germane anunţă: Un eşec la Mestecănişu

(Carpaţii păduroşi); succese pe înălţimile Sovejei; ocuparea sectorului Odobeşti, luarea cu asalt a Măcinului cu 1000 de prizonieri.

6 Ianuarie. — *«Gazeta»* confirmă luarea Brăilei şi înaintarea spre Galaţi. Ea dă şi conţinutul notei Antantei ca răspuns la propunerile de pace. Refuz peremptoriu pe un ton provocator.

O telegramă din Geneva, dar semnată Havas, ceea ce o face mai verosimilă, anunţă că Mortzun şi Porumbaru retrâgându-se, guvernul s-ar fi completat cu Take Ionescu, fără portofoliu, Mişu *prinţul (sic)* Cantacuzino, Mitică Greceanu şi Istrati. Parodie până şi în prăpastie!

— V*erzea,* care mi-a făcut parte de neajunsurile sale – «mi-am ispăşit păcatele», – îmi afirmă că incendiile din valea Prahovei au fost «ordonate» de Berthelot lui Iliescu.

7 Ianuarie — Crăciunul. Puţin viscol. Lipsa de combustibil va fi mai greu simţită de săraci. Mare jale! Sunt încă silit să stau în casă.

— Comunicatul anunţă continuarea pătrunderii prin Suşiţa şi Trotuş spre Tecuci şi luarea cu asalt a întăririlor de la Olăneşti-Tătaru-Gulianca. Trupele înaintate au sosit pe Şiret. Galaţii este sub focul armatei de la Dunăre.

Se dă textul mesajului cu care Regele ar fi deschis Parlamentul la Iaşi. Se încearcă să se ţie capul în sus. Noi ne înecăm şi mesajul descalifică Austro-Ungaria, «care a încetat de a fi un factor de echilibru în Europa!» La urmă, se promite din nou ţăranilor reformele agrară şi electorală.

P. Ciorăneanu raportează din Ploieşti că holera a izbucnit printre cei 3000 de prizonieri români şi ruşi de acolo. Cartierul cazărmilor, unde ei se află, a fost izolat, înseamnă moartea în perspectivă pentru aceşti nenorociţi…

— Oprindu-se la Tâncăbeşti, la Băicoianu, a cărui casă a fos golită, Ciorăneanu a aflat că generalul Costescu şi cartierul lui au fost făcut: prizonieri chiar în acea casă, pe când erau la masă: nici nu se bănuia de apropierea inamicului. De altfel, la Ploieşti se povesteşte că divizia comandată în urmă de Berendey, s-a predat la nord de

Ploieşti la o mână – 2 companii – de soldaţi germani. Toţi erau istoviţi.

— Didina Cantacuzino, tratată dealtminterea cu consideraţie, a fost pusă în libertate aseară.

8 Ianuarie. — Buletinul: Înălţimile Odebeştilor au fost luate. *Hârjeu crede* că ele constituiesc cheia poziţiunii şi că sistemul Focşani-Galaţi este virtual întors. — Mehedinţi ştie şi el, din izvor direct, că câteva forturi mai ţin dar că oraşul este ocupat. Lupta trebuie să fie îngrozitoare. Buletinul menţionează o contra-ofensivă rusească pe un front de 25 km. Între Focşani şi Fundeni cu un succes a Obileşti, şi înfrângeri pe restul frontului. Mereu trec trupe prin Bucureşti. Ieri treceau regimente din Presburg. Astăzi din Danzig!

— Conferinţă animată: Rosetti, Maiorescu, Arion, Neniţescu General Hârjeu, Cantacuzino, G. Stirbey, Mehedinţi. În discuţie chestia dinastică după examenul perspectivelor de viitor. — *Rosetti* crede că vom fi anexaţi: pentru el România, dispreţuită de unii şi de alţii va fi la Congres un obiect de compensaţii. — *Maiorescu*$_f$ mai puţin pesimist: el crede că, mai ales dacă Rusia arătă veleităţi de pace separată, celelalte ţări vor precipita ţinerea unui congres pentru a nu rămâne izolate. — *Arion* nu crede în desmembrare. — *Neniţescu:* Germania va voi să aibă calea Burdujeni-Constanta, pentru Asia Mică, calea prin Sofia nefiind cea mai sigură; deci n-am pierde Dobrogea. Dar pentru a se rezema pe noi, trebuie ca cel puţin un partid să dea semnul de vitalitate. — Eu: Demonstrez motivele pentru care cred în menţinerea României: Germania, puţin sigură de Ungaria, nu poate, în urma anexării noastre, să-i abandoneze petrolul, – şi avantajele Regensburgului, devenit accesibil, nu pot să o facă a abandona gurile Dunării numai în mâinile a doi mărginaşi. Discuţia dinastică este un non-sens atâta vreme cât se ignorează vederile Germaniei în caz de victorie, şi, desigur, nu este treaba câtorva Români de a o provoca în necunoştinţa acestor proiecte. — *Neniţescu*: «Chiar dacă Regele s-ar refugia în Rusia, d-ta nu ai provoca

iniţiative în acest sens ale Germaniei?» — *Eu:* «Chiar atunci, nu! Este treaba Germaniei să-şi desvăluiască planurile!» — Suntem unanimi de acord, afară de Neniţescu, de a ne pune la lucru pentru a avea gata toate soluţiile constituţionale şi legislative spre a scoate ţara din desorganizarea şi corupţia care ne rod. Neniţescu pare că declină participarea la acest lucru: pentru el, chestiunea dinastica primează pe toate celelalte. Ne vom mai întâlni Lunea viitoare.

9 Ianuarie. — Atitudinea lui Neniţescu preocupă mult pe Maiorescu, fiindcă a venit azi dimineaţă să mă mai întrebe dacă restul prietenilor întruniţi erau credincioşi la post. Am vorbit şi de reforma constituţională şi de eventuala necesitate a unei călătorii pe lângă cancelariile europene.

— Buletinul confirmă luarea Focşanilor, ieri de dimineaţă, şi accentuează importanţa unei victorii câştigată pe frontul Focşani-Baloteşti după ce s-a împiedicat armata rusă să se oprească pe a doua linie pregătită la Jariştea.

— La dosar, o comunicare de la Beldiman asupra ideei exprimată cu toată libertatea, în gazetele din Berlin, a împărţirii eventuale a României.

— *Vredenburch* pleacă. El crede că va putea să se întoarcă în curând. Este rechemat la minister, – vorba vine. Aceasta este forma care s-a găsit pentru a face să plece şi Vopicka, socotit ca «indezirabil».

10 Ianuarie. — Vredenburck. Care căutase să mă vadă de ieri, soseşte la mine la 12. El este rechemat la minister şi secretarul rămâne ca simplu păzitor al arhivei. «Mai există oare vreo legaţie?» zice el. Înţeleg că el nu ştie dacă pentru Germani este un mod de a constrânge pe American să plece; dacă vreun demers de la Iaşi i-a provocat rechemarea, sau, lucru de care mă tem, dacă n-ar fi o schimbare a Olandei! Vredenburch nu se opreşte la Viena şi merge direct la Berlin. El vine să se intereseze de afacerea deţinuţilor civili şi mă întreabă dacă nu trebuie să-l pună în mişcare pe Ch. Mitilineu: doreşte să ne servească şi să împiedice frecăturile între Germani şi Români. — Eu îl însărcinez să comunice la Berlin: 1) Că există în contra Regelui o mişcare grozavă

antidinastică: revoltă naturală din partea celor ce suferă, dar cred şi lucrarea agenţilor liberali care vor să desvinovăţească pe Brătianu, aruncând responsabilităţile lui ba pe Rege, ba pe Take Ionescu - Filipescu. Deci, dacă Germania intenţionează să ocrotească pe Rege, trebuie ca El să nu iasă prea umilit, pentru ca aranjamentul pentru viitor să n-aibă o bază şubredă. 2) Că presa germană («Hamburger Naehrichten» şi «Bucarester Tag-blatt») au o tendinţă spre campania agrară demagogică. Placarda subversivă, din care îi dau un exemplar, n-a putut fi nici imprimată nici distribuită fără agrementul poliţiei germane. Chestia agrară oferim să o rezolvăm noi, dar nu trebuie expusă ţara, când se vorbeşte de pace, la o mişcare ţărănească. Vredenburch promite că va transmite cu exactitudine.

11 Ianuarie. — Se publică recensământul Bucureştilor. Nu le-a trebuit nici 6 zile pentru a-l stabili! Suntem departe de timpul şi de banii ce ne-au costat în 1912. Bucureştii nu mai au decât 309.000 locuitori faţă de 341.300 acum 4 ani. Sunt 120.000 bărbaţi faţă de 189.000 femei (mobilizaţii şi lucrătorii specialişti rechiziţionaţi). În 1912. 173.000 bărbaţi faţă de 166.000 femei. 26.000 supuşi austro-ungari, ccea ce este enorm!

— Nazarie a scăpat în parte Vega, cerând generalului Anastasiade un ordin scris. Nu i s-a dat. Generalul avea de la Iliescu un ordin conceput astfel: «Executaţi ordinele ce vor da Englezii pentru distrugerea petrolului de pe malul drept şi stâng până la Ploieşti». Nicu Lahovary n-a fost decât la Moreni: «în amator», zicea el. La Vega au operat ambii Chrissoveloni. Au tras atenţia că aparatele nu erau deteriorate, şi s-au adus soldaţi pentru a mânui topoarele!

13 Ianuarie. — «La *manière forte»* se simte pe zi ce trece mai desagreabil. Ieri, numărătoarea sticlelor şi butoaielor goale; astăzi ordin de a duce la Filaret sau la gara de Nord o parte din zahărul sau din cafeaua care trece cota de 15 kilograme. Lupu Kostake a venit la mine plictisit! El crede, şi cu drept cuvânt, că este scandalos să scoţi pe Rioşanu din casa sa, pentru a instala încă un cazino de ofiţeri, când

administraţia le oferă toată casa d-rului Anghelescu! La Alexandria, părintele *Bădulescu,* preşedintele Comisiunii Interimare, îmi raportează că, după ce s-au luat toate morile, vor să dea făina cu 70 de bani kilogramul şi că trebuie plătită în argint, hârtia monedă fiind refuzată. Nu mai este cu ce hrăni răniţii şi prizonierii.

Archiepiscopul *Netzhammer,* căruia i-am făcut o lungă vizită, mi-a spus chiar el, că era mirat de stângăcia Germanilor şi de încetineala cu care organizează administratia internă a ţării. Archiepiscopul mi-a vorbit mult de Rege, pe care caută să-l desvinovăţească. Am înţeles că Mackensen şi Tülff trebuie să se fi exprimat cu violenţă în privinţa lui: o constat pentru prima oară, căci altminterea ei sunt foarte rezervaţi asupra acestui subiect. Archiepiscopul crede, că Barbu Stirbey avea în ultimul timp o influenţă enormă asupra Regelui. Îmi reamintesc satisfacţia, atunci de neînţeles, a Regelui când, chemându-mă, mi-a anunţat că pentru a face legătura(?) cu Crucea Roşie, a luat pe Barbu Stirbey ca aghiotant pe lângă El! Avea aerul că îmi comunică ceva foarte important şi foarte fericit. — Archiepiscopul mi-a mai spus că a constatat la Rege o ură «bolnăvicioasă» contra Bulgarilor: tresărea de câteori i se vorbea de ei.

13 Ianuarie. — Buletinul nu zice nimic: pe munţi, – regiunea Suşiţei. — se exploatează avantagiile obţinute la 10 Ianuarie şi se respinge, cu pierderi mari pentru apărătorii poziţiilor cucerite una câte una. Între Galaţi şi Brăila Ruşii sunt respinşi spre Siret.

Apare prima ordonanţă organică, menţionând colaborarea cu autorităţile române. Acestea «vor continua administrarea, după ordinul şi în numele guvernului imperial». Trupele imperiale sunt obligate «să ajute autorităţile române administrative»...

14 Ianuarie. — Anul nou al nostru. O zi radioasă de primăvară. Nici urmă de şirul de oameni care se prezentau, odinioară, pentru gratificaţii: nimeni! — Comunicatul militar nul: stagnare.

— Arthur *Rosenberg* îşi face apariţia, în uniforma reg. 11-

lea husari. El îmi spune că soseşte de la Berlin şi că a primit de la Bussche însărcinarea de a-mi spune «că nu mai trebuie să acord protecţie unei mulţimi de persoane care nu o merită». — Eu îi răspund că, afară să se fi abuzat de numele meu, n-am intervenit niciodată decât pentru liberarea lui Berendei, Ciocârdia şi Crăsnaru, care o meritau, şi că afară de aceasta nu am recomandat niciodată pe altcineva sau altceva. Pare a fi – dacă este adevărat – o mică meschinărie a lui Bussche. El a avut adeseori să se plângă de Rudi Catargi; se pare că de la Berlin numele lui a fost indicat pentru a fi arestat; Tzigara îmi spunea «că ei se mirau că acest domn e în toate serile la mine» şi că, pentru acest motiv, nu puteau pune mâna pe el. Bietul om a dormit o noapte la mine. Desigur că acest fapt a fost raportat.

15 Ianuarie. — Vizită matinală a lui *Verzea.* El vrea să inter vie ca să fie internat la Imperial – devenit deja celebru – tot fostul consiliu comunal, care excită populaţia în contra «noastră»(?) şi care îl ameninţă că are să fie împuşcat. Dealtminterea, nu numai că au furat, dar au expediat la Iaşi toate documentele şi actele de proprietate ale Primăriei: «Dosarele ar fi fost arse la Buzău». El a constatat aceasta cu ocazia unui referat pus pe o lucrare de edilitate, pentru care Schenker a reclamat 150.000 lei în suferinţă de mai bine de un an. Se mai plânge de tonul agresiv şi de provocările d-nelor Sabina Cantacuzino şi Lia Brătianu. Ce schimbare! — De la acelaşi: El ştie de la judecătorul Iliescu, că Victor Antonescu personal i-a dat instrucţii pentru a lăsa pe Filotti să evadeze, – «chestie mare! E vorba de România Mare. Şi de Take Ionescu!» – Dacă este adevărat, România Mare, înţeleasă aşa, este o lugubră ironie. — Verzea cere înlocuirea maiorului Brezeanu şi a căpitanului Mircea de la miliţieni, ambii părtaşi militari.

— Era înţeles că ne vom întruni astăzi în comitet: Maiorescu şi Rosetti n-au venit. — Neniţescu căruia i-am scris, n-a dat semn de viaţă: frumoasă ardoare reformatrice! (Vezi 18 Ian.).

16 Ianuarie. — Un incident cu *Mitropolitul:* Ieri, el se

plânsese că era sechestrat şi spusese d-nelor Didina Cantacuzino şi Râmniceanu, că eu numisem pe Teodorian Carada director al cancelariei sale. Or, chiar azi dimineaţă Carada, care s-a demis imediat, îmi aduce numirea sa semnată, după toate formele, de Mitropolit! Am trimis-o imediat doamnei Cantacuzino. — Aflu, de la Prinţul de Schaumburg-Lippe, că Germanii se opresc la Siret: acolo au linia cea mai scurtă. Vor mai fi operaţii în alte locuri...?

— Oscar Kiriacescu mi-arată budgetul pe care l-a preparat. Din ordin, Dobrogea este eliminată! — Cheltuelile admise pentru cele cinci departamente (se exceptează: Războiul. Lucrările Publice, Afacerile Străine şi Industria) se urcă la aproximativ 29 milioane. — La încasări nu pot să pun nimic: alcool nu (tot alcoolul trece în Germania): vamă nu; căi ferate nu; — ce poate da fonciera? Şi fără agenţi şi fără mijloace de comunicare, fără tutunuri! — Când vezi lucrurile de aproape, îţi dai seamă de prăpastia în care ne-am scufundat.

— Prin Tzigara-Samurcaş, *mareşalul* îmi trimite răspuns că mă aşteaptă între 5 şi 7. Întrevederea a ţinut o oră şi jumătate. Ceremonialul foarte simplu, în casa lui Meitani, vis-à-vis de ministerul de război. Un aghiotant şi o ordonanţă. — Trebuia să-i vorbesc de prizonierii civili, dar de la început s-a vorbit politică.

Declaraţiile *Mareşalului:* «Niciodată acest război n-ar fi avut loc cu Regele Carol; mai de grabă ar fi abdicat». — *Eu:* «Această extremitate I-ar fi fost scutită, căci Regele ar fi avut puterea să reia în mână opinia publică; evenimentele au probat aceasta cu prisos, căci în ultimele timpuri, massa ţării nu mai voia războiul. — *Mareşalul:* «Acest război este în contra intereselor dumneavoastră; aţi fi fost obiectul râvnirei perpetue a Ruşilor dacă mergeau la Constantinopol. Nu voim nici un rău României, şi nu avem de gând să o distrugem. Ne oprim la Siret; am fost greu de convins, căci grozav aşi fi vrut să continuu să merg înainte; totul era pregătit pentru Galaţi: dar avem linia cea mai scurta posibilă şi aceasta este o consideraţiune. Ştiu, că pentru România este neplăcut şi

ca Ruşii se vor instala în Moldova. Nu cred ca propunerile în vederea păcii să reuşească: este acelaşi lucru acum ca la Lodz: când am avut acolo victoria, care a dat o lovitură atât de straşnică Rusiei, se putea crede războiul terminat; dar n-a fost aşa. Mai credeţi posibilă menţinerea dinastiei? Înaintea căderii Bucureştilor, pacea cu România era posibilă şi Regele îşi mai putea căpăta iertarea».

Din toate ce i-am comunicat, despre neprevederea lui Brătianu, despre necunoştinţa în care ei l-au ţinut pe Rege de starea noastră de pregătire, despre tentativele mele de a aduce pe Rege să recunoască că pacea se impunea dacă pierdem Bucureştii, am ajuns la situaţia oribilă care este creată ţării prin noul proiect de oprire pe Siret: nu mai este nimic de încercat pentru a ridica ţara! Cum aceasta se înlănţuia cu întrebarea care mi-o pusese el asupra menţinerii dinastiei, *eu* îi spun: «Câtă vreme Regele va rămâne pe pământul românesc, nimeni nu va întreprinde nimic în contra Lui; dacă Regele însă ar trece Prutul, atuncea ţara va putea fi consultată, ca Franţa în 1870. Şi dacă Germania ar da atuncea un Rege ţara ar putea, făcând pacea, să reconstituiască o armată şi în caz de prelungire a războiului să reia vechia ei politică». Şi am desvoltat ideia pentru care era mai urgent de a ne gândi la Basarabia decât la Transilvania. «Păcat adaog eu, că hotărârea d-voastră a făcut ca acest vis să se evaporeze! Afară dacă primăvara...» – *El:* «Atunci mai este o speranţă».

Apoi am expus o propunere pentru a ajunge la lichidarea urâcioasei afaceri a internaţilor. — Mareşalul mi-a spus că va studia soluţiunea şi îmi va comunica părerea sa. La plecare mareşalul mi-a spus cât de mulţumit era că îmi cunoaşte ideile.

17 Ianuarie — Vreme extraordinară. Copacii încep să înmugurească. — Antidinasticii îndârjiţi strânşi în jurul lui Carp, încep să revie. Primesc vizita lui I. Bacalbaşa. — La Maiorescu aflu că el nu a venit Luni la mine fiindcă Neniţescu îi spusese că adunarea fusese amânată pe Sâmbătă!

18 Ianuarie. — Soseşte la mine şi Paul Teodoru. Nu-mi ascund gândul asupra răului pe care îl fac partidului nostru tendinţele politice ale unora şi pretenţia lui Lupu Kostake de a «guverna în numele lui Carp». El îmi confirmă lipsa de orice activitate administrativă, timpul pierdut în conversaţii şi, mai ales, pretenţia lui
Lupu Kostake de a aplica ideile politice şi programul lui Carp.

— Comunicatul constată un eşec spre Galaţi. Încă de ieri publicul simţise ceva şi nu se vorbea de nimic mai puţin decât de reluarea Brăilei. Este de necrezut cum se răspândeşte cel mai mic zvon în România!

19 Ianuarie. — Jocul ştirilor senzaţionale a reînceput. Au fost brusc închişi câţiva ofiţeri care fuseseră lăsaţi în libertate; Ioan Duca tatăl unuia din ei îmi spune foarte serios: «Ştii de ce? Le merge rău». Şi el îşi exprima o convingere! — În public nu se îndoieşte ni meni că dacă Germanii se opresc la Siret e fiindcă nu mai pot, că Brăila e reluată, că Focşanii sunt amenintaţi, că Sofia este în pericol. Unii afirmă chiar că au auzit tunul unei lupte nu prea îndepărtate, din moment ce au şi văzut lumina loviturilor de tun! — Din conversaţiile avute cu unii şi cu alţii, şi mai ales eu Arthur Rosenberg, am impresia **că** Germanii au aflat de divergenţele Carp, Neniţescu ete., şi că aceasta i-a impresionat rău. A plouat cu găleata toată ziua: «ploaie cu băşici» în plină Bobotează. Dealtminterea, nici un serviciu religios exterior.

20 Ianuarie. — Furtună toată noaptea şi ger uscat. Nici un comunicat azi dimineaţă. Veşti rele? Întreruperea telegrafului din cauza furtunii?

21 Ianuarie. — Germanii se arată foarte cicălitori. Anchetă şi para-anchetă fiindcă s-a împiedicat ca imobilul Rioşanu să fie transformat în cazino; se spusese că nu se putea expulza un moşneag: s-a verificat dacă într-adevăr tatăl locuieşte la fiul său, căci fiul ar fi fost expulzat pur şi simplu. — Corteanu bruscat de un locotenent obraznic cu ocazia unei distribuţii de lemne a fost citat la comandatură

spre a se constata dacă el ar fi provocat scandalul.

— Comunicatul anunţă luarea Năneştilor, cap de pod în regiunea Nămoloasa.

22 Ianuarie. — «Monitorul Oficial» anunţă punerea în circulaţie a hârtiei-monede a Băncii Generale. Mărcile şi coroanele nu mai au curs pentru tranzacţii şi trebuie să fie schimbate în bilete româneşti ale Băncii Naţionale sau ale Băncii Generale. Petersen mi-a spus că cursul era de 80 pfenningi=leul. Deci, este întoarcerea la primul curs afişat de ei. Decretul este semnat de Mackensen.

— Primesc devreme o scrisoare de la maiorul Krammer, aghiotantul lui *Mackensen,* anunţându-mi *«că mareşalul se însărcinează să transmită, prin linii, o scrisoare către Rege,* dar că trebuie să mă grăbesc, căci în curând toate trupele române de pe front vor fi schimbate cu Ruşi».

Tocmai vine Maioreseu, ca saşi facă o ideie de conversaţia mea cu Mareşalul. El găseşte că această ofertă de a transmite scrisoarea mea şi această posibilitate admisă de a putea corespunde prin mine, coristiuie un punct de foarte mare însemnătate pentru viitor. Am scris imediat scrisoarea, pe franţuzeşte. Am dus-o într-un plic deschis lui Mackensen. Aghiotantul m-a întrebat, dacă voiesc să văd pe Mareşal. Am declinat această ofertă, dorind să las Mareşalului putinţa de a examina textul în afară de prezenţa mea. După un sfert de oră, aghiotantul îmi readuce scrisoarea, spunându-mi din partea Mareşalului că trebuie expediată repede. Deci aprobarea şi a combinaţiei mele şi a declaraţiunilor care angajează autorităţile germane în caz de executare. — Am alergat acasă pentru a sigila scrisoarea, pe care cu toată încrederea am fost rugat să o iau cu mine (eu oferisem să aduc cele neasare pentru a o sigila în prezenţa lor), am pus-o într-un al doilea plic, de astădată scris pe româneşte, şi la orele 5¾ am retrimis-o maiorului Kramer. Iată un bun început!

23 Ianuarie. — Multă amărăciune la toată lumea; nu întâlneşti decât oameni descurajaţi. Fiecare zi îşi aduce ordonanţa şi cererile nesfârşite complicate de brutalităţile

poliţiei noastre, exasperează lumea. Chiar astăzi trebuie să se predea armatei: 15.000 plăpumi, 20.000 cămăşi, 1000 blănuri, etc. Şi pentru toate acestea n-ai decât câteva ore de răgaz!

— Pe de altă parte, Maiorescu şi Mehedinţi îmi aduc un raport al lui Bianu; în seara zilei de 22, poliţia germană a consemnat pe Bianu şi a expulzat tot personalul Academiei; apoi, un locotenent bulgar a ridicat toate manuscrisele bulgăreşti; secţia slavonă a fost absolut golită. Volumele au fost încărcate pe camioane şi mutarea a fost operată până la ora 1 dimineaţa. Apoi cheile au fost restituite lui Bianu, fără a-i lăsa o descărcare oarecare. Mai mult chiar, Bulgarul s-a plâns că lipseau câteva volume. (Ele sunt la Iaşi). La Academie s-a căzut de acord să-mi ceară părerea; Maiorescu avea aerul să creadă că voi putea interveni la Mackensen; el reamintea precedentul deplorabil creat de autorităţile noastre care au ridicat din Transilvania scrisori de-ale Domnitorilor noştri. — Dau sfatul să se redacteze un memoriu, bazat pe faptul că Academia este o instituţie independentă de Stat şi că ea este protejată ca orice persoană particulară, în ceea ce priveşte averea ei, de convenţiunea de la Haga. Memoriul va fi dus lui Mac-kensen de Bogdan, vicepreşedintele, prezent la Bucureşti.

— În fiecare zi, asprimea ocupării se accentuează.

— Doi tineri ofiţeri, venind de la Vila Albatros, von Knobelsdorf şi von Schaeffer, cer a vorbi cu mine. Ei îmi spun în privinţa unui nou accident grav de drum de fier la Ploieşti: «Nimic de mirare, impiegaţii sunt Austriaci!».

24 Ianuarie. — O delegaţie de la Brăila, J. Berceanu şi directorii tuturor băncilor, vin să caute un împrumut pentru oraş, care nu poate face faţă pretenţiunilor ocupării. Conferinţă cu mine. Sfătuiesc să se trateze cu Banca Generală, care poate va putea să consimtă la acest împrumut. Ei îmi spun că situaţia la Brăila este intolerabilă. Oraşul duce lipsă de toate şi spezele de întreţinere ale armatei se urcă aproape la un milion lună. Şi nu se cunosc cererile viitoare. Romanii au pompat tot: Germanii au ridicat

rămăşiţele şi Bulgarii au pustiit judeţul, căci oraşul le este aproape interzis. Spectrul foametei a şi apărut. Ca peste tot, ceata distrugătorilor, cu G. V. Bibescu, a operat acolo în stil mare, dar cu excepţii scandaloase: toate morile au fost distruse, afară de una, prin ordin special: Moara Băncii Româneşti. Fabrica de ciment a lui Cantacuzino a fost distrusă dar acea a lui V. G. Bibescu de la Comarnic a fost cruţată, după cum mi se asigură. Lumea suferă mai ales din cauza insuficienţei hranei.

G. Ştirbey îmi vorbeşte de proiectul ciudat al lui Lupu Kostake, de a nu considera ca suficientă procura lăsată lui Seimeanu de către curatorii Aşezămintelor Brâncoveneşti şi de a numi alţi curatori. Stirbey face observaţia că Statul n-are nici un amestec în această administraţie şi eu îi atrag atenţia că singurul Efor fiind Mitropolitul, ar fi necuviincios să se readucă acest principiu în discuţie: criza Ghenadie nu a avut altă origine decât pretenţia Mitropolitului de a destitui pe Bibescu.

Ciudată mentalitate la Lupu Kostake! El se crede mai mult ca un ministru. Este invitat la Darvari: de ce? Marta Bibescu îl consultă în toate împrejurările. Probabil că lovitura vine din partea aceasta, sau că vrea să căpătuiască un alt Radu Rosetti, ca la Eforia Spitalelor.

Berceanu îmi spunea că Lupu Kostake i-a declarat că nu face nimic fără să mă consulte. I-am dat o dezminţire absolută.

25 Ianuarie. — Primesc o scrisoare de la Calafateanu din Tulcea. Toată lumea administrativă a şters-o de acolo, dar populaţia a rămas. Suferi, mai ales, când vezi ca împrejurul oraşului dispare tot. Fără ajutoare, va veni foametea. Chiar de ar mai fi mălai, nu va mai fi combustibil nici pentru a fierbe mămăliga. Ei sunt zilnic bombardaţi de monitoarele ruseşti. Probabil că la aceasta se referea «operaţia militară neizbutită», despre care vorbeau cele două din urmă comunicate: Bulgarii trecuseră braţul Sf. Gheorghe şi s-au instalat pe malul de nord; astăzi, ei anunţă că s-au retras.

26 Ianuarie. — A. Mayer, care era sufletul Einkaufs-

kommission-ului, — astăzi locotenent în armată şi ajutor al maiorului Kessler, – îmi spune că atâta vreme cât deţinuţii civili nu vor fi puşi în libertate, nu se poate spera un tratament binevoitor din partea Germanilor. În toate cercurile, domneşte o excitare teribilă, care împiedică pe oamenii politici să lucreze după placul lor. Nu se acordă nici un parlamentar fără o autorizare specială a împăratului, şi dacă Mackensen mi l-a acordat mie, aceasta probează până la ce punct se ţine ca această afacere să fie regulată într-un mod satisfăcător pentru ei. Dacă se obţine, se poate cere orice. Mayer îmi spune că la Brăila s-au demontat toate morile supuşilor neutri, cu toate că ele fuseseră luate de Englezi, dar s-a lăsat să subziste moara Băncii Româneşti, cu toate că dânsa nu lucrase decât cu Germanii! (Vezi 24 Ian.). Mayer a fost câteva zile în Ialomiţa: el poate certifica până la ce grad de brutalitate ajunsese măsurile de represiune ale lui Tudor Oroveanu în contra internaţilor. Nici măcar paie pentru culcat!.

— Fanteziile reformatoare ale lui Lupu Kostake nu au diminuat. Dristorian a venit să-mi raporteze insistenţele lui Paul Teodoru pentru a-l hotărî să primească unul din aceste locuri de pseudo-guvernator, pentru «a aplica ideile d-lui Carp»!

27 Ianuarie. — Ziua împăratului. Aseară, retragere cu facle; în timpul rugăciunii, mareşalul s-a dat jos din Cazinoul ofiţeresc (Athènèe Palaee) şi a ascultat muzica, cu capul gol. Astăzi, paradă militară la parcul Carol şi slujbă solemnă la Arenele Romane. Autorităţile noastre n-au fost invitate pentru slujbă, ele depun cărţi.

— Tzigara îmi spune că documentele luate de la Academie au fost restituite, afară de câteva bucăţi pur bulgăreşti. Deci demersul pe lângă Mackensen şi-a avut efectul!

— După «Pester Lloyd», mi se comunică extracte din două discursuri ale lui Brătianu şi Take Ioneseu. De reţinut că Brătianu, încă în 1912 – pe atunci simplu particuar – se lăuda că ar fi spus ministrului Austro-Ungariei că România nu mai putea observa tratatele, căci nu mai «răspund

intereselor» României. Este confirmarea celor ce am gândit şi zis întotdeauna, că Brătianu urmând o politică a lui, se legase cu Rusia încă de la sosirea Marelui Duce Niculae Mihailovici.

Trebuie citit şi reţinut ce-şi pot permite să declare aceşti oameni într-o Cameră românească!

28 Ianuarie. — Operaţii militare nule. — Dr. Wolff ne spune la Crucea Roşie ca nu mai soseşte nimic de pe front. — Se află, după încărcările ce se fac la arsenal, prin activitatea liniei Giurgiu, că o mişcare de trupe are loc în această direcţie; fie că se tem de ceva înspre Sofia, fie că încearcă să strângă mai de aproape pe Sarrail.

29 Ianuarie. — Înotăm în plină fantezie; totul pare a fi o farsă. Nu avem nici un singur agent administrativ instalat sau a cărui autoritate să fi fost recunoscută de ocupanţi şi, ţinând seamă de elucubraţiile lui Carp, se împarte ţara (14 judeţe) în patru guvernăminte, se fac noi circumscripţii, se alcătuiesc hărţi şi se caută guvernatori! Candidaţii aleşi, azi dimineaţă, sunt, după spusele lui Verzea: Crăsnaru, Rahtivan, Paul Theodoru şi Ionescu-Dolj. Carp a ameninţat pe Dristorian cu hotelul Imperial, dacă nu primeşte, dar el n-a primit. Dealtminterea cine merge la ministerul de Interne, între orele 11 şi 12 găseşte acolo pe Carp care dă directive. Când te gândeşti că noi Românii suntem aceia care împing pe Germani la neobservarea art. 2 din Convenţia de la Haga, care prescrie: Respectul legilor ţării ocupate!

Verzea, expunându-mi azi dimineaţă mizeriile lui financiare – el are 8 000.000 speze de ocupare pe lună – îmi spunea că col. Bronsart îl asigurase că D. Carp este acela «care cerea» această organizare!

30 Ianuarie. — Au fost internaţi jandarmii pedeştri, lăsaţi de guvern la Bucureşti pentru apărarea oraşului, şi care la început a fost vorba să fie făcuţi prizonieri.; însă poliţia germană s-a servit de atunci de ei împreună cu garda lor poliţienească. — O primă dată ei au fost convocaţi la Cişmigiu pentru un fel de inspecţie; ieri, au fost adunaţi acolo în aceleaşi condiţii şi, apoi, conduşi la şcoala militară,

unde au fost internaţi.

Tzigara, anunţându-mi aceste fapte, foarte nemulţumit, mi-a spus că autorităţile germane au devenit foarte nervoase. Ştiri rele? Neînţelegeri între diferitele servicii? Fapt este că se recheamă ofiţerii lăsaţi liberi, şi se anunţă plecarea lor iminentă în Germania.

31 Ianuarie. — Merg cu G. Stirbey la sediul Guvernului; convocaţi fiind pentru o afacere a Crucii Roşii. În faţa hotelului Boulevard se încărca geamantane, şi Stirbey mă face atent că mereu se văd automobile plecând, încărcate cu bagage ofiţereşti. Bronsart întâlnit o oră mai târziu, îmi spune că Schaumbourg-Lippe a plecat brusc ieri pentru a merge pe frontul Alsaciei. Incontestabil că plecări de trupe au loc. Populaţia, foarte simţitoare, înregistrează toate acestea. Aşa de exemplu, d-na Lea Slătineanu mă întreabă dacă este adevărat că pleacă Germanii, şi că nu vor rămâne decât Bulgarii la Bucureşti.

— Comunicatul este foarte laconic: Mari lupte de artilerie, cu intermitenţe între Ancre şi Somme şi atacuri franţuzeşti respinse pe înălţimea 304; aproape nimic aiurea. Or, un ofiţer, von Bruzewo-Mielzynski, a spus că frontul occidental merge prost, Mulhouse şi Sarrebruck sunt evacuate, dar tot mai ţin. S-a rechiziţionat tot palatul Stirbey pentru a face un «Offiziersheim». Se pare că s-a deschis şi s-a scotocit peste tot.

70 de ofiţeri au fost porniţi în Germania; printre ei erau şi 17 Ruşi, pe care am fost siliţi să-i îmbrăcăm. Le lipseau absolut toate.

«Gazeta» dă un ordin de zi al lui Stratilescu, care. Dacă este adevărat, aruncă o lumină tristă asupra mentalităţii unor cercuri militare.

— Simioneseu-Râmniceanu soseşte de la Focşani. El a refuzat să meargă la Iaşi pentru Parlament cu toate chemările şi ameninţările. Acelaşi lucru cu deputatul Cristof, pe care îl aduce cu el. Acesta a fost pentru câteva şedinţe la Iaşi, dar s-a întors la Focşani pentru a se lăsa să fie luat de Germani cu aproape toţi deputaţii şi senatorii locali.

Şedinţele Camerei au fost scurte şi animate. Se pregătise lui Brătianu un vot de blam pe îndoita temă: înlăturarea lui Iliescu şi guvern naţional. Asupra primului punct, Brătianu a cedat înaintea deschiderei Parlamentului: Prezan a fost numit şef de Stat Major şi Iliescu trimis la Paris. O lege a hotărât că orice şef fără comandă să fie deplin drept pus la retragere dacă nu e însărcinat cu o altă misiune; de aci misiunea lui Iliescu la Paris! Asupra punctului al doilea Brătianu n-a cedat decât a doua zi după deschiderea Camerei. Pherekyde, Costinescu, Take Ionescu fără portofoliu; Mortzun preşedinte al Camerei, Porumbaru, preşedinte al Senatului; restul, aşa cum a fost anunţat: M. Cantacuzino, Grecennu, Mârzescu şi Istrati. Discursurile lui Brătianu şi lui Take Ionescu, notate la 26 Ianuarie. Regina ar fi plecat; se spunea că şi Regele, dar la 16/29 Decembrie El era la Iaşi. — Banca Naţională, mutată în Rusia: M. Blank, pe punctul de a face la fel. Toată lumea este sub impresia exprimată de Brătianu în audienţele date deputaţilor: «Dar Focşanii cad, cad şi Iaşii după 10 zile». — Care este, atunci, misterul opririi Germanilor ?!

D-l *Cristof* afirmă că Brătianu ar fi spus deputaţilor: «Qundrupla înţelegere impune ca Parlamentul să însoţească guvernul şi dacă va trebui ca guvernul să treacă în Rusia, trebuie ca membrii Parlamentului să emigreze şi ei». Unii deputaţi obiectând că mijloacele lor nu le permit acest exod, Brătianu i-a asigurat că guvernul va lua totul în sarcina sa. — Ca şi în Serbia!

1 **Februarie.** — Ninge mereu. De câţiva ani nu s-a mai văzut aşa ceva!

— Au venit la comitet până şi cei pe care nu-i ştiam în Bucureşti, ca Gr. Andreescu. A lipsit Neniţescu, care n-a dat semn de viaţă şi Paul Grecianu, care s-a scuzat, pe motiv de sănătate; 22 persoane. Am pus limpede chestiunea reformei administrative a lui Lupu Kostake şi am declarat că ea se face fără ştirea şi fără concursul meu şi că partidul conservator nu ia răspunderea îndoitei greşeli: întâi de a se sugera Germaniei violarea legilor române, contrar art. 7 al

convenţiei de la Haga; al doilea de a se proceda la o organizaţie din care se exclude Dobrogea ca şi cum o părăsim. Paul *Teodoru,* care s-a simţit vizat a dat explicaţiuni că nu se face politică, că ţara cere o organizaţiune deoarece totul piere, că trebuie unire cu Carp. — *Eu:* «Înainte de a se face inspectorate, deoarece guberniile au trăit, trebuiau organizate administraţiile ce sunt de inspectat; de 2 luni pretinşii prefecţi nici nu pot ieşi din Bucureşti». — *Arion:* «Şi cu Carp ar trebui să ne împăcăm susţinând marota lui, şi cu Germanii ar trebui să ne punem bine, ajutându-i; şi eu am dreptate, şi...» – *Maiorescu* mă susţine energic, căci altceva este să provoci tu răsturnarea legilor tale, altceva să te supui unei impuneri. Dar nu trăim pentru ziua de azi, ci trebuie să vedem ce va fi ţara la pace. Rău atunci de cei ce vor rătăci pe căile antidinastice, rău de cei ce vor fi pus la cale o răsturnare a legilor noastre, care nu vor sta un minut în picioare după ce se vor fi retras Germanii. Şeful partidului a avut dreptate să degajeze răspunderea lui. Pentru persoanele care colaborează, partidul nu are să se preocupe, îndată ce ele nu angajează partidul. S-a dat pe urmă întindere chestiunii Carp, şi am fost silit să destăinuesc excluderea formală rostită de el contra lui Maiorescu. — Au vorbit: I. Berceanu, Gr. Cantacuzino, Rahtivan, C. Rădulescu, etc. Am afirmat ritos că voi menţine disciplina şi că voi veghea ca partidul să nu dea impresia că se destramă, când el zilnic sporeşte şi se afirmă.

— Într-o convorbire ce am avut cu col. De Stoltzenberg pentru Crucea Roşie, am găsit o vădită dorinţă de a fi amabil şi condescendent.

2 **Februarie.** — Germania anunţă întărirea războiului submarin. Va fi un război neînduplecat. Discursul lui Bethman-Holweg afirmă că «frontul lor este solid pretutindeni şi că pretutindeni dispun de rezervele necesare... Situaţia militară generală ne permite să luăm asupra noastră toate consecinţele pe care le-ar putea avea un război submarin nelimitat». Limbagiu foarte ferm. Acum

se înţelege de ce ofensiva pe Siret a fost oprită. Presupun că se întăreşte frontul occidental pe care se va produce reacţiunea în contra blocusului declarat şi care cuprinde coastele Angliei, Franţei şi Mediteranei. Sunt tocmai trei zile de când Anglia a declarat blocusul unei regiuni care încercuieşte Olanda şi o porţiune a Danemarcii: replica n-a fost aşteptată multă vreme.

— Paul Teodoru îmi trimite demisia lui, pe care o refuz. (Ea n-a fost reînnoită).

3 Februarie.

— Primesc vizita lui *Netzhammer.* El nu-mi spune nimic nou. Ca şi mine se miră de încetineala Germanilor pentru a organiza o administraţie.

— *Tzigara* îmi confirmă ceea ce îmi spusese ieri Lupu Kostake, şi anume că perchiziţii au fost făcute la Palatul Regal de către poliţia secretă germană. Ordinul a venit de sus de tot. Se pare că s-a găsit ceva. Un dicţionar cifrat a fost ridicat. Nimenea nu poate şti ce importanţă poate avea operaţiunea aceasta.

Arestările au să ia mai multă amploare. Austriacii vin şi ei cu listele lor. Aceasta este confirmarea celor anunţate de Rosenberg. Vice-consulul Taxis este însărcinat cu această treabă.

— Am văzut pe *Tülff* von Tscheppe şi Weidenbach. Mi-a acordat ceea ce cerusem pentru Crucea Roşie. În politică, după insistenţele mele, guvernatorul se scuză că n-a putut încă să facă nimic pe un teritoriu aşa de întins; n-a trecut nici o lună de când este aci. Eu profit pentru a-i spune că cel mai bun lucru ar fi să lase administraţia aşa cum este organizată; n-au decât să ceară, sub răspunderea noastră, candidaturi de prefecţi buni şi poate să contopească câteva subprefecturi... — «Chiar aşa avem de gând să procedăm». — Mă tem să nu fi înţeles şi el că eu doream contopirea judeţelor în provincii. — El a făcut un apel călduros la concursul nostru, căci «prin noi vor să administreze». Apoi mi-a emis opinia ciudată, că poate nici Regele Carol n-ar fi putut să reziste şi că acest sentiment i-a pricinuit moartea.

— Am răspuns că poate Regele Carol n-ar fi putut să împingă ţara într-un război alături cu Germania, dar desigur el ar fi menţinut neutralitatea. — El: «Niciodată neutralitatea d-voastră n-a fost amicală». — Eu: «O ştiu şi destul am luptat, în chestia muniţiilor, ca să fie amicală». — El: «De ce Regele Ferdinand a urmat o altă cale?» – Eu: «Sigur din slăbiciune». — El: «Înştiinţările nu lipseau, şi ataşatul d-voastră militar, foarte pătrunzător, a vestit la timp, cum a făcut-o şi Stoffel în Franţa». (Notez aci că Mackensen îmi spusese că la Alexandria s-au găsit hârtiile lui Mircescu şi că ele au fost proba evidentă a sincerităţii sale. Se temuse ca el să nu fi jucat o comedie, atât era puţin de crezut ea nu se va ţine socoteală de avizul său!) Guvernatorul îmi spune că România se va ridica şi că trebuie examinat viitorul cu bărbăţie. El laudă pe soldatul român care s-a bătut foarte bine- «Alături de noi, voioşi v-am fi dat Basarabia». — Am avut grija să spun că dacă în momentul contractului englezesc, Bussche ar fi fost mai energic, poate că nu am fi avut guvernul Brătianu până la urmă.

Relativ la starea finanţelor şi solda ofiţerilor, Tülff îmi spune: «Stabilim un stat şi cum nu sunt încă venituri, vom face un «Vorschuss» la ministerul finanţelor. Ofiţerii vor primi soldele lor, dar poate nu întregi». Este foarte optimist asupra cantităţei semănăturilor de toamnă!!

4 **Februarie.** — Apare o ordonanţă asupra cartelei de pâine. Raţiunea este de 140 de grame. Stilul este foarte puţin clar, ca în toate ordonanţele publicate.

— Se ridică toţi ofiţerii lăsaţi liberi până astăzi şi foarte greu se obţine excepţii. Azilurile noastre «Tonola» şi «Cercul Militar», de abia se goliseră prin plecarea celor ce s-au trimis în Germania şi iar s-au umplut. Un oarecare căpitan Oswald, fost impiegat la legaţiunea germană, este acela care cercetează hârtiile cu foarte puţină bunăvoinţă şi băgare de seamă: se iau cât mai mulţi. Henri Bogdan şi Const. G. Manu, primul niciodată mobilizat, iar celalt care n-a făcut măcar un minut de serviciu militar, au scăpat cu cea mai mare greutate.

5 Februarie. — Deputatul Coandă şi pastorul Müller au venit să solicite ajutoare şi să caute bani. Mizeria este îngrozitoare la Piteşti. Nimeni nu are un ban şi comuna este în neputinţă de a face faţă sarcinilor războiului: ea a trăit din grâul ei, pe care l-a vândut populaţiei sub formă de pâine. Coandă povestea că două femei şi cinci copii refugiaţi într-o singură odaie, din cauza lipsei de combustibil, n-au avut de la Crăciun decât puţin mălai pentru a se susţine. În câmpul de prizonieri – 8000! — domneşte tifosul recurent; mor între 20 şi 26 pe zi; tifosul şi-a făcut apariţia şi în două spitale, unde se află Germani. În spitalele noastre – ale Crucii Roşii, – căci altele nu mai există – răniţii sunt acoperiţi de insecte, căci nu mai există nici petrol, nici nimic altceva pentru deparazitare.

Mizeria este atât de mare încât Germanii au propus să facă monedă, constituind ca ipotecă casele celor absenţi. Am scris lui Lupu Kostake că sunt gata să mă consult cu dânsul, cu delegaţii şi cu Kiriacescu de la Finanţe: aştept răspunsul.

— Gazeta ne dă textul unei telegrame «Reuter» care anunţă ruperea relaţiilor diplomatice între Statele-Unite şi Germania şi rechemarea lui Gerard de la Berlin. Era de prevăzut, după declaraţia de întărire a războiului submarin. Discursul Cancelarului viza clar această eventualitate. Această noutate trebuie să fi impresionat pe neutri. Eu însumi am fost viu impresionat.

— Dintr-o conversaţie ce am avut-o cu V. Maltezeanu, care se grăbise să primească o prefectură, cred înainte de a mă fi consultat, şi care astăzi este foarte plictisit că a căzut la o şefie de plasă, rezultă că faimosul proiect al lui Carp, adoptat de Germani, a ajuns la suprimarea prefecturilor. Sunt sub-prefecturi mărite şi un aşa zis guvernator la Ploieşti, Craiova, Piteşti şi Călăraşi, plus guvernul central din Bucureşti. Trebuie să cunoşti puţin ţara ca să nu vezi toate conflictele de competenţă care sunt la orizont.

— *Darvari* află de la Reuss că s-ar putea ca Germanii să se retragă pentru a lăsa numai Austriaci în România(?); că Bulgarii au început, chiar aci la noi, să se împartă în

partizani ai Rusiei şi în partizani ai Germaniei; că divizii bulgăreşti s-au predat Ruşilor în regiunea Brăilei(?); că, sub nici un cuvânt, nu se va trece peste linia Siretului şi că nu trebuie ajutată mişcarea antidinastică a unora, căci nici măcar Germanilor ea nu ar fi plăcută!?

6 Februarie. — Am vorbit cu *Bronsart* în privinţa unor «Ausweis» şi în privinţa eliberării, dacă e posibilă, a lui Dobrescu. I-am atras atenţia asupra marii dificultăţi a campaniei agricole, din cauza lipsei de organizare; el mi-a răspuns că se va aduce tractoare. Eu: «Dacă vor mai putea sosi şi dacă va mai fi combustibil»... Că se va da sămânţă, dar că repartiţia vitelor de muncă şi chiar a oamenilor retraşi de pe front este foarte grea şi se face cu foarte mare anevoinţă din cauza zăpezii şi a frigului. Dunărea devenind improprie navigaţiunii, tot oe venea pe apă a trebuit să ia calea uscatului; una din căile noastre ferate (Predeal) nu funcţionează, aşa că transportul cărbunilor, evacuarea trupelor în mişcările lor continue de schimbări, transportul materialului, etc. opresc libertatea necesară circulaţiei. În ceea ce priveşte măsurile adoptate pentru liberarea pe cuvânt a ofiţerilor, autorităţile nu primesc pe cuvânt decât pe doctori, ingineri şi proprietari rurali care îşi lucrează moşiile. Eu am insistat asupra a două puncte: Aveţi încredere în organele administrative, dacă vi se dă un personal bun; aveţi încredere în agricultori de orice rang, dacă le daţi speranţa la unui preţ bun, – şi lăsaţi-i să lucreze; să n-aveţi însă nici un fel de încredere în personalul poliţienesc.

7 Februarie. — Capăt, asupra primei şedinţe a Camerei, note foarte interesante de la un *evadat,* scăpat din internare. Trebuie să fie un informator de o rară deşteptăciune. Discursurile lui Brătianu şi Take Ionescu sunt în fond ceea ce ştiam noi din gazete. (Nota din 26 Ian.) Dar detaliile sunt foarte instructive.

Camera s-a deschis la 9/22 Dec. la Iaşi, la Teatru. În discursul său, Brătianu zice că la Constanţa, cu prilejul vizitei Ţarului, el a aflat că dacă Austro-Ungaria atacă Sârbii,

Rusia va declara războiul şi că el adusese acest fapt la cunoştinţa Vienei şi Berlinului, care erau deci prevenite. Ori, la Consiliul de Coroană de la Sinaia, Brătianu a declarat că dacă i s-ar fi comunicat nota austriacă, de la care a pornit războiul, el ar fi putut să vestească că Rusia nu va permite să se atace Serbia, căci chiar Sasonov i-o declarase. Diferenţa între ambele versiuni mă confirmă în ideea că Brătianu era deja angajat la epoca vizitei de la Constanţa şi că pactul a fost încheiat când cu vizita Marelui Duce Nicolae Mihailovici.

— Mareşalul a plecat astăzi la Cartierul General. Motivul mărturisit este: spre a mulţumi împăratului pentru decoraţie. Lipsa anunţată va fi de 15 zile; plecarea nu trebuia să aibă loc decât mâine. Trebuie evident ca măsurile militare să fie întinse la ultima extremitate..!!

— Pădurarul şef al prinţului de Schoumburg Waldenburg, acum aviator, revine după frontul Moldovei. Pe front nu se mai află un singur român(?) Rămăşiţele armatelor noastre sunt la Botoşani şi Dorohoi pentru refacere. Bacău pare a fi un centru militar important pentru muniţii.

8 Februarie. — Brelan de *ordonanţe,* toate semnate, de astă dată de Tülff. Se vede că mareşalul a plecat! Ordonanţă asupra dreptului de întruniri şi asupra cluburilor; ordonanţă copilărească şi cu ton demagogic asupra lucrărilor agricole; o nouă ordonanţă pentru pâine; dar cea mai odioasă este ordonanţa de ieri (aceasta neiscălită), prin care se autorizează perchiziţii pentru a se descoperi dacă nu ai plăpumi sau blănuri prea multe! În fine ordonanţă pentru a pedepsi orice poştă clandestină, atunci când nu există nicio poştă oficială. S-au şi văzut astăzi poliţişti cu pipa în gură, însoţiţi de un gardist român, intrând prin case, perchiziţionând prin dulapuri şi desfăcând paturile!

— Am avut ocazia, seara, să văd pe Prinţul de *Reuss,* care cel dintâi a recunoscut că se făceau odioşi prin sâcâielile care se impuneau, adeseori într-un mod inutil, populaţiei,

— Guberniile Lupu-Carp pare că avortează. Toată lumea declină paternitatea lor. Culcer, care vine de la Interne, îmi

spune că este o măsură care nu poate fi luată în serios. Puiu Filoti vine la mine speriat, ca să-mi spue că colonelul Bronsart ar fi supărat pe Maiorescu şi Marghiloman, fiindcă ei ar face opoziţie proiectelor guvernului. Adevărată sau nu, această supărare ar fi confirmarea de avortare a proiectului, şi nu m-aş mira de loc dacă Lupu Kostake ar arunca răspunderea asupra mea. De altfel, el a şi răspândit mica infamie că «Marghiloman a făcut o impresie dezatruoasă asupra lui Mackensen». Frumos! Şi mai ales idiot! (Prin Corteanu).

— Tzigara confirmă ceea ce reiese din toate convorbirile pe care le ai cu Germanii de bună credinţă. Prinţul de *Reuss* spune că la Berlin, ca să-ţi faci un rând de haine, e nevoie de atestarea poliţiei că cel vechiu este zdrenţuit! Un ofiţer, prieten cu Tzigara, îi citea o scrisoare a nevestei sale prin care îi cerea să aducă pingele pentru încălţăminte, căci nu era chip să mai găseşti. Acelaşi ne povesteşte că prinţul de Schaumburg-Lippe, care a plecat de curând, rechemat grabnic, a ridicat toate dulceţurile şi conservele din casa lui G. Lucasievici şi a luat cu el un cufăr al casei pentru transportul lor.

9 Februarie.

— Un ofiţer de rezervă, Henri *Otetelişanu,* se întoarce dintr-un lagăr de prizonieri din Bulgaria. El era în lagărul de la Karjaglik, aproape de Adrianopol. Avem acolo sute de prizonieri ducând lipsă de toate. Dar ce este extraordinar, este că găseşti acolo tot statul-major al unor regimente, complet, de la colonel până la ultimul sublocotenent. Aşa, de exemplu, din regimentul 36 sunt 62 ofiţeri şi 48 din regimentul 75. Otetelişanu afirmă că ei sunt foarte rău trataţi. Că s-a încercat, dându-le numai pâine uscată drept hrană, să silească pe ofiţeri să lucreze la şosele şi, nereuşind, ofiţerii au fost bătuţi cu nuiele. Din fericire se regăsesc acolo colonelii Grigorescu, Iovescu etc, care treceau drept morţi. Ura în contra noastră este sălbatică în Bulgaria: dealtminterea Germanii, Austriacii (Helf mi-a repetat-o astăzi) o spun şi ei. În scrisoarea pe care

guvernatorul Tülff mi-a scris-o pentru chestiuni de prizonieri, nu este vorba de Bulgari şi guvernatorul mi-a recomandat să mă adresez direct generalului Tantiloff, având însă grija de a apăsa asupra titlului de Excelenţă!

— *Stere* mi-a făcut o vizită lungă şi în aoelaşi timp şi o lungă predică. El a avut grija să stabilească necesitatea existenţei a două partide, partidul conservator şi partidul progresist(?). Presupun că acesta este titlul pe care speră el să-l imprime liberalilor. De asemenea, mi-a spus că a menţinut faţă de Carp toate doctrinele lui: deci, barieră pentru viitor. El vrea să aducă o înţelegere între Carp şi mine, căci după el nu există între noi decât o simplă neînţelegere, venind din frica pe care o are Carp că eu nu vreau să declar a lua o atitudine fermă pentru Germania, dacă Moldova izbuteşte a fi liberată de Ruşi. Eu obiectez că Germanii ştiu la ce să se aştepte, din partea mea. El: «Dar Carp nu ştie, şi o simplă scrisoare ar desluşi totul». Eu: «Relaţiile noastre sunt de aşa natură, că nu am nevoie de a sta de vorbă cu Carp. Poftim: spune d-ta lui Carp ce ai aflat acum de la mine». El: «Nu mă pune între D-voastră». Apoi dezvoltă numai ştiu ce teorie de federalism, pentru a da toată încrederea Germaniei. Eu obiectez că aceasta ar presupune că Ungaria ne-ar fi câştigată, oeeace mi se pare dubios. El: «Am fi noi pârghia care ar apăsa asupra hotărârilor Ungurilor...» Pentru micile mizerii politice la ordinea zilei, el aruncă toată răspunderea asupra lui Lupu Kostake, care le încurcă toate şi nu face nimic. Niciodată n-a înţeles Carp să instituie acele gubernii în aceste momente! Hotărât, toţi se leapădă de această paternitate.

— Iarna este teribilă şi criza de combustibil îngrozitoare. Azi dimineaţă, pe dealul Filaret 20 grade sub zero.

10 Februarie. — Nimic nu mişcă nici ca organizare administrativă, nici ca organizare agricolă. Mă duc la contele *Praschma,* unul din factorii de studii economice; el fixează o întâlnire pentru Iliescu (administratorul meu) la căpitanul Tiheuer. Proiecte, numai proiecte şi dacă se cere ceva practic, ca predarea cheilor mele de magazie, aflate în

mâinile gardei germane (un caporal!), ei spun: nu mai e de competinţa mea. Bietele judeţe Vlaşca, Ialomiţa, Teleorman cu greu se vor mai pune pe picioare.

11 Februarie. — Buletinul arata că pe frontul occidental situaţia e aprinsă. Se spune în general că la sfârşitul lui Februarie va fi o mare înaintare. În Franţa? În Italia? Pentru multe persoane din cercurile genmane se apropie sfârşitul... În Germania nu mai circulă decât un tren pe zi şi acela neîncălzit; tot restul e pentru transportul de trupe în toate direcţiile.

12 Februarie. — Ieri, ieşind de la Crucea Roşie am spus lui Stirbey că mă mir că inginerul Pisosky e singurul Român autorizat să părăsească ţara. Să fii sărac ca Iov şi să-ţi plăteşti pe vremurile acestea o călătorie la Berlin, mi se părea ciudat! Amândoi găseam suspect pe acest Pisosky şi rolul lui pe lângă Germani nu e prea lămurit. Azi dimineaţă George *Stirbey* mi-aduce o veste de mirare: Guerlicze a găsit la Berlin, la minister, pe Pisosky care trata cu Bussche un subiect cu deosebire glumeţ: dictatura civilă a lui Carp cu un guvern de funcţionari şi administrarea teritoriului ocupat lăsată Românilor. Guerlicze mai spune că Czernin însărcinase pe ambasadorul de la Berlin să declare că nu găsea proiectul oportun. Poate că Pisoski se lăudase numai. Călătoria sa rămâne totuşi nelămurită.

— «Brodkarte» (cartela de pâine) a fost amânată la 25. Trebuia să înceapă a funcţiona azi dimineaţă; dar sistemul nostru general s-a întins şi la Germani.

— La dejun, principele de *Reuss,* fost ministru la Teheran, şi Praschma. Am cerut încă odată pentru proprietarii rurali libertatea de a circula, ca fiind singurul mijloc de a da un avânt agriculturii. Prinţul de Reuss se ocupă de chestiuni uvriere. Mi-a vorbit de Rakowski, Dobrogeanu-Gherea şi Stere. M-a întrebat însă în mod afirmativ: «Nu e aşa că Stere e integru?». Asupra lui Bussche: «E încăpăţânat, deci uşor de înţeles». Cu un surâs: «Nu vi se pare că Hammerstein e mai inteligent decât Bronsart?» – Puteam să spun nu? — Asupra lui Waldhausen, face haz că n-a primit să facă

sacrificii pentru presă, fiindcă Ruşii «stricaseră toate preţurile». Cunoaşte pe Poklevski şi pe Barclay; amintirile lui Lady Suzan l-au înveselit pe vremuri.

— Se spune în oraş că perchiziţiile la palatele regale au adus descoperirea unor scrisori intime supărătoare. Dar ce nu se spune în acest moment?

— Trimisul nostru *Buchholtz* se întoarce de la Slatina. În câmpul soldaţilor prizonieri e tifos recurent şi o medie de 5 morţi pe zi la un efectiv de 4000 de oameni. El îmi spune că un om a fost găsit îngheţat: au fost 28 gr. de frig şi lipsă de combustibil. Oamenii erau în stare proastă la sosire: lipsa de hrană şi insectele i-au dat gata. Dimpotrivă, ofiţerii se plâng pentru orice nimic. Ar dori să aibă libertatea să meargă în voia lor prin oraş; joacă cărţi de dimineaţă până seara; iar un colonel Basarabescu îi despoaie.

13 Februarie. — Două ordonanţe noi. Una opreşte comerţul de vite, cealaltă tăierea celor de reproducţie, cuprinzând şi găinile; excepţie, cazul de urgentă şi chiar atunci trebuie îndată «oferită» carnea la Cercul militar competent. Acest din urmă articol e naiv şi supărător. Ce ridicol sunt făcute toate aceste ordonanţe! Se pare că le elaborează intendentul Zacherl.

— Ambianţa românească câştigă pe Germani: în unele cartiere s-a cerut «Brotkarte», în altele comerţul cu pâinea e liber.

— Doamna *Sturdza* mă întreabă dacă pot să-i confirm vestea ce a primit despre logodna Prinţului Carol cu Marea Ducesă Tatiana a Rusiei. La prânzul de logodnă, Ţarul ar fi spus: «România devine fata mea, şi armata ei. Pe viitor, armata mea». — «Cred şi eu!» adaugă doamna Sturdza.

14 Februarie. — Alaltăeri au murit oameni de frig. Lupu Kostake, spunându-mi aceasta, îmi reaminteşte toate sforţările ce a făcut pe lângă autorităţile germane pentru a se da Bucureştlor o parte din nesfârşitele aprovizionări de lemne pe care le-au găsit dea-lungul liniilor ce duc la oraş. De altfel, la Slatina cazul s-a produs de asemenea printre prizonierii noştri, iar printre cei de la Piteşti mortalitatea

zilnică e grozavă. Sunt poate urmările fatale ale stării de război. Dar ce să zicem de măsurile neîndemânatice care par a fi căutate într-adins spre a indispune pe toţi! După 68 de zile se putea spera că ofiţerii şi soldaţii vor fi cazaţi şi că se va lăsa lumea în pace. Totuşi se continuă a se muta oamenii din casa lor şi doamna general Zottu a fost dată afară din propria ei locuinţă! Tot se rechiziţionează fără bonuri, şi recolte întregi pleacă fără nici o chitanţă; mi-o afirmă Gr. Cantacuzino şi Jean Chintescu. La Craiova s-au luat toate trăsurile în stare bună şi s-au încărcat vagoane întregi de mobile care se trimit în Germania. În chestiunile economice se pierde vremea pe loc şi s-au stabilit două reguli care sunt negarea bunului simţ: proprietarii trebuie să se ducă la moşiile lor, dar nu mai au dreptul să iasă de acolo. Te poţi întoarce în oraş, dar nu poţi să-ţi iei nici soţia nici copiii! Cei care se gândesc la viitor, încep să simtă cât de greu va fi să faci opinia publică favorabilă Germaniei! — Gr. Cantacuzino îmi spune că la mina de lignit din Muscel, autorităţile germane vând ţăranilor cu 60 de bani kg. de porumb pe care ei înşişi îl rechiziţionează cu 1200 lei vagonul. În oraşe nu mai vor ca localnicii să cumpere grâul cu 2200 şi se însărcinează să-l rechiziţioneze ei cu 1500 lei, dar menţinând totuşi pâinea cu preţ majorat de 5 bani. I-am spus că nu pot încerca vreun demers, decât dacă aceste fapte ar fi bine controlate.

— Gogu Christodorescu s-a întors de la Traian (Teleorman): în satele Asan-Aga şi Prunaru, care trece şoseaua, n-a găsit nici un om, nici un animal. Ridicaturi de pământ în dreapta şi în stânga înseamnă mormintele soldaţilor îngropaţi aproape de suprafaţă şi pe care câinii îi dezgroapă cu uşurinţă: pe ici pe colo câinii bine hrăniţi, culcaţi...

15 Februarie. — Dintr-o convorbire cu colonelul von *Stoltzenberg:* America nu va declara războiul; e prea inteligentă. De altfel, nu poate să ne facă mai mult rău decât ne-a făcut. — Eu: Poate va avea tentaţia-să facă un pas înainte numai ca să poată lua parte la Congres. — Congres?

Probabil nu va fi Congres. Învingătorul va dicta pacea. (Tonul cu care spunea aceasta arăta bine că nu se îndoia că Germania va fi învingătoare).

— *Denunţătorii* pentru arestări nu se lasă: din nou au fost duşi la hotel Imperial Obreja şi Minovici.

16 Februarie. — Gazeta publică un ordin de zi din 24 Iunie 1916 al Corpului I de armată, care explică multe lucruri care s-au petrecut: afacerea Stroja, evadarea Ruşilor prizonieri, etc.: «Evadaţii ruşi (veniţi din Austria), trebuiau conduşi fără escortă, nu la câmpul de internare, dar la consulii lor». Acest mic document dovedeşte odată mai mult cât de fictivă era neutralitatea noastră! Şi Bussche n-a înţeles niciodată nimic...

— *Lupu Kostake* vine pe seară, îmi spune cu candoare că nu se organizează nimic, că nu sunt primari la sate, în comune, etc. Cred că proiectele sale administrative nu mai au nici o şansă de reuşită.

17 Februarie. — *Brănişteanu* e în corespondenţă cu Bussche. L-a înştiinţat de atitudinea lui Carp şi de necazul lui cel vechi contra lui Maiorescu. El convine cel dintâi că greşelile Germanilor au de ce să înăsprească pe Români şi le atribuie intransigenţei cercurilor militare.

— Pe frontul francez lupte înverşunate.

— Nu se face nimic pentru refacerea terenurilor petrolifere. Spiess a trecut prin Bucureşti, dar se pare ca misiunea lui consista numai în evaluarea daunelor. Iacobson de la «Astra Română» a fost autorizat să plece la Haga în speranţa că va avea autorizarea să-şi refacă şantierele.

18—19 Februarie. — Lupte straşnice pe frontul francez. Ieri se făcuse o spărtură pe frontul din Champagne. Astăzi e luptă pentru menţinerea poziţiilor câştigate de Germani.

— Ocupaţia se întinde ca untdelemnul. Toate imobilele importante sunt luate pentru administraţiile a patru ţări: astăzi se expulzează «Naţionala», şi aşa în fiecare zi. În palatul Ştirbey se instalează un nou cazino, şi nimic nu e destul de frumos în materie de covoare şi mobile.

Verzea vrea să se retragă. Pentru internaţii de la Ialomiţa,

unii stabiliţi în hotelurile din centru, se plăteşte 8000 lei pe zi. Guvernământul militar a voit să deschidă în 24 de ore aziluri de noapte, unde să se servească ceai: Primăria a făcut ce a putut. Care e femeia română care va merge cu copiii ei într-un azil de noapte?, şi aceşti nenorociţi sunt aceia care suferă cel mai mult de lipsa de combustibil. Stoltzenberg le-a inspectat îndată şi a fost atâta de grosolan cu Verzea, încât acesta vrea să se retragă mâine. În aşteptare, noile instalaţii vor costa 12.000 de lei, pentru 7—800 de vagabonzi care petrec acolo câteva ceasuri înainte de a se culca. Dar cu această ocazie, din nou ieşiri contra celor bogaţi; cât pe-aici colonelul S. voia să bage pe clienţii azilurilor la doamna Cantacuzino. De altfel, într-un aviz asupra ordonanţelor de percheziţie, «guvernământul» spune lămurit că comisarii pun pe cei bogaţi la adăpost, fiindcă pot să-i corupă. În toate manifestaţiunile lor imprimate se regăseşte aceiaşi literatură de excitare a ţăranilor şi a claselor sărace!

— *Lupu Kostake* triumfă: a reuşit să oprească numirea artistului Sturdza la direcţia Teatrului, în locul lui Bacalbaşa, de care Germanii nu vor să mai audă vorbind, de când a provocat greva. Ioan Filiti, de la Afacerile Străine i-a luat succesiunea. Într-adevăr, mare succes! Dar tot nu avem administraţie...

Acelaşi mă anunţă că preţul cerealelor a fost mărit: 2000 de lei vagonul. Controlând e vorba de preţul pentru... recolta viitoare.

— Nu mai sunt vehicule în Bucureşti. Ceasuri întregi nu se mai aude o trăsură. Ieri, Duminică, la 5½, pe drumul Şosea-Ateneu, am întâlnit două. Totul e luat, rechiziţionat, trecut prin sită. Iar astăzi pentru nu ştiu ce coloană de provizii s-a luat tot, chiar bietele animale de la tramway.

20 Februarie. — Banca Naţională, asupra căreia se mai discuta, a fost ocupată. A trebuit să cedeze etajul I; iar hall-ul neputând fi încălzit, s-au concentrat toate serviciile în câteva odăi. Dar acela al supravegherii devine imposibil: odată banca închisă, nu mai puteai pătrunde în ea; acum e o circulaţie continuă până la o oră înaintată din noapte.

Serviciile petrolului s-au instalat în imobilul cucerit.

— Verzea şi-a dat demisia. Îmi aduce copia raportului făcut Consiliului asupra hoţiilor şi neregularităţilor gestiunii liberale.

— O scrisoare din Brăila de la d-l *Popescu,* directorul Băncii Naţionale, şi care se ocupă mai serios de Crucea noastră Roşie, îmi confirmă telegrama primită ieri. Germanii au pus stăpânire pe spitalul nostru precum şi pe tot materialul şi depozitul de farmacie. Răniţii noştri (cam 230) au fost transportaţi pe şlepuri şi cum Dunărea nu e navigabilă, ei stau în fundul lor fără aer şi fără lumină. (Aşa e descrierea d-rului Gogu Cpnstantinescu sosit de la Brăila). Aceşti nenorociţi sunt destinaţi lazaretului de la Giurgiu. Spitalele rechiziţionate sunt rezervate Turcilor, în rândurile cărora frigul cel mare a făcut victime.

D-rul *Constantinescu* de mai sus, a făcut serviciu la Hârşova înainte de a, trece la Brăila. Povesteşte lucruri jalnice despre mulţimea refugiată acolo. Toate împrejurimile sunt pline de morminte. Teroarea şi oboselile au provocat mai ales un număr grozav de avorturi. Într-o zi, va trebui ţinut seama de pierderile pe care aceste accidente vor costa pe ţară. La Brăila: Ruşii, care furau totul din ordin, au lăsat în farmacii mii de ordonanţe: alcool rectificat şi tinctură de vanilie, vândute câte 800 de gr. până la 1 kilo odată.

— Rechizitiile de produse, dar fără bon sau chitanţă, urmează în toată câmpia românească. D-l *Constant* spunea la Banca Agricolă, că la Slobozia nu s-a lăsat nici hrana lucrătorilor astă-vară. Cât despre vite, afară de boi, nimic nu va fi lăsat. Cum se va face înlocuirea? Pentru import e destul să ne reamintim că perechea de boi costă în Ungaria 6500 cor. Şi desigur, în ochii Germanilor, trecem încă ca oameni care au de toate. — Verzea îmi spunea azi dimineaţă că *Dobrovici* a câştigat bunăvoinţa căpitanului Albrecht de la aprovizionare, oferindu-i două şunci, văzându-l cu lacrămile în ochi la primirea unei scrisori de la soţia sa, care îi spune că de multă vreme copiii nu mai cunoşteau gustul untului. Notasem deja mirarea d-rului Wolff că răniţii noştri sunt aşa

de bine hrăniţi în spitalele noastre. Comandamentul militar ne-a acordat opinci pentru prizonieri în schimbul stocului nostru de bocanci militari uzaţi, depus în spitale.

21 Februarie. — Bulgarii au celebrat la Mitropolie un Te-Deum pentru regele lor. Doamnele au vrut să împingă pe Mitropolit ca să protesteze, dar bătrânul a refuzat. Didina Cantacuzino mi-a citit protestarea pe care o redactase. Am povăţuit-o să-şi rupă hârtia, căci altminterea risca să doarmă din nou la Imperial.

— O nouă ordonanţă cu acelaşi ton demagogic, pe care nu-l mai înţeleg din partea unui guvern militar german. Tramwaiele sunt interzise civililor. Accesul trăsurilor este permis numai persoanelor care au o autorizare de la poliţie şi poliţia nu poate da aceste autorizări decât lucrătorilor! Este cu atât mai ciudat, cu cât tramwaiele nu mai umblă...!

— Rătăciţii noştri încep a reveni. V. Maltezeanu află de la Neniţescu că a fost numai o confuziune, fiindcă Carp nu înţelege să schimbe nimic în organizarea partidului conservator; «el doreşte numai» să aibă concursul lui Marghiloman şi al partidului său, cum va face apel şi la concursul lui Stere cu grupul său.

Neniţescu a declarat lui Corteanu, care a notat *în scris,* că nu vede pentru ce motiv aş putea să fiu supărat în contra lui, fiindcă singur, sau aproape singur, el subordonează orice activitate politică concedierei Regelui şi dinastiei; că el rămâne în partid; că recunoaşte direcţiunea mea (acum 15 zile el predica că partidele nu mai există şi că adevărata tradiţiune voia un comitet în locul unui şef), etc.

— Colonelul *Bronsart* părăseşte Bucureştii: este a treia mutare a lui. El vine să mă vază: îi scrisesem având a-i vorbi de arestarea lui Obreja. Caută să evite chestiunea: trebuie ostatici, atât pentru a face presiune, cât şi pentru a calma opinia publică germană. — Eu îi arăt că voi fi silit să protestez formal, Obreja fiind directorul unui spital militar. Apoi vorbim despre administraţie: El recunoaşte că se procedează foarte încet şi isprăveşte prin a mărturisi că sfatul meu era cel bun: a se cere, sub garanţia noastră,

administratori şi a le da toată încrederea şi toată posibilitatea de a lucra.

— S-a cerut lui Oscar Kiriacescu, Lupu Kostake şi Antipa să semneze o declaraţie de fidelitate împăratului şi de executarea ordinelor care le vor fi date. Kiriacescu a obiectat că ar trebui cel puţin să fie stipulat că aceste ordine nu vor fi altele decât cele ce le-ar putea da guvernul român. Lupu Kostake şi Antipa s-au dus să consulte pe Carp, care le-a spus să nu semneze nimic.

22 Februarie. — Iarna nu vrea deloc să se înmoaie: ninge foarte mult.

— *Hans de Blome* îmi laudă pe Czernin, care e mult mai energic decât Burian cu înfăţişarea lui de profesor, şi e fericit că tânărului împărat, cu totul opus unchiului sau, îi place să se informeze şi caută a cunoaşte totul prin el însuşi. Blome îmi confirmă că în ziua când Hindenburg a propus împăratului să prepare o armată pentru România, împăratul i-a răspuns că e absolut inutil căci «un Hohenzollern nu poate înşela!» — Şi Austriecii simt miraţi că Germanii au lucrat aşa puţin pentru organizaţia administrativă şi economică a tării.

— Verzea are să-şi retragă demisia. Stoltzenberg i-ar fi transmis regretele sale şi i-a trimis răspuns că nu cunoştea calitatea lui de colonel. Când am întrebat pe Tzigara, mi s-a părut că Lupu Kostake a aranjat explicaţiile cum i-a convenit, pentru a permite lui Verzea să rămâie. Verzea mi-a anunţat că trimite prin Guerlieze un raport către Bussche, prin care se plânge de lucrarea sistematică a militarilor, care pare că fac tot ce e cu putinţă pentru a excita ura populaţiunii.

23 Februarie. — Inginerul Pisosky ar fi spus că la Berlin Bussche şi Helferich ar fi foarte nemulţumiţi de modul neîndemănatec cum se poartă autorităţile germane, la Bucureşti. *Tzigara,* care-mi raportează faptul, are grija să adauge: «întru atât cât Pisosky merita crezare!» Tzigara, pentru a ilustra unele concepţiuni, îmi spune că alaltăeri seară «polizeimeister» Hammelung i-ar fi cerut ca «până a

doua zi de dimineaţă», să-i aducă un proiect de reorganizare a poliţiei şi gardiştilor! Prefectul a declinat ironic, propunerea.

— Se demontează moara Assan, moara cea mai modernă şi cea mai bine instalată din România, pentru a o transporta la Constantinopol! Am făcut atent pe *Volanka,* că era mai simplu să se aducă aceleaşi maşini de la Brunswick direct la Constantinopol. — «Da, îmi răspunde el, dar ar trebui plătite!» Toată filozofia acestui război modern este explicată prin aceste câteva cuvinte.

— Cu această ocazie, *G. Stirbey* îmi atrage atenţia că evreii sunt singurii care se bucură de o protecţie eficace: «Moara Comercială», şi mai modernă ca moara Assan şi care cea dintâi a fost ameninţată, scapă, cu toate că ea a făcut parte din sindicatul englez. Graţie lui Făreanu! — Minovicii ies de la «Imperial»: după 2 zile numai, prin intervenţie evreiască! Germanii proiectau să înlocuiască pe Bărdescu cu Babeş, cu toate că acesta semnase protestarea anti-germană. Palestina pe toată linia!

24 Februarie. — Englezii au anunţat că orice vas neutru, care în călătoriile sale nu ar ancora la vreun port englezesc, va fi declarat pradă de război. Deci, ori să treacă prin zona blocată de Germani, ori să fie capturat: asta este soarta vasului neutru care s-ar risca sa iasă.

— Am întâlnit pe *Carp* pe stradă: «Germanii au încercat să guverneze în Polonia şi în Belgia cu elementele locale şi nu le-a reuşit; ei încearcă să guverneze la noi cu oamenii lor şi vor vedea în curând că o să meargă, şi mai rău». Şi Carp găseşte că evreii sunt astăzi atotputernici şi că dau Germanilor poveţele cele mai rele.

— Se anunţă plecarea lui *Stere* la Viena şi Berlin. Se pare că el a aşteptat «ausweisul» cam multă vreme. Brănişteanu îmi spune că Bock (fostul director al agenţiei germane de informaţiuni) i l-a procurat; alţii afirmă că e contele de Mirbach. Cel mai nostim este că Simionescu-Râmniceanu, care din intim credincios al lui Brătianu s-a transformat în adversar crâncen, spune peste tot că Stere a fost chemat de

Czernin şi de Bussche. Stere va căuta el oare să se califice ca şef de partid?

— S-a reînceput seria de arestări. Ciocârdia a fost ridicat azi dimineaţă; văd pe Ion Duca condus, pe calea Victoriei, enervat, gata să sară din trăsură... Amândoi au mai fost arestaţi şi puşi în libertate. Apoi vine rândul şi al inofensivului Krupenski. Trebuie ostatici! Este ceea ce îmi spunea Prinţul *de Reuss.* Eu îi vorbesc de Obreja. — El: «A semnat manifestele în contra Germaniei». — Dar cei doi Minovici? — «Serviciul (Wolff) i-a declarat indispensabili». (Salvarea). — Dar Babeş? — «El a fabricat mult ser». — Şi aflu, în acest mod, care e criteriul...

— Ni se trimite fără înştiinţare prealabilă, 1070 de *prizonieri* români din lagărul de la Slatina. Oameni-stafii umbre! 200 din ei sunt grav bolnavi. Mavrojany raportează că unii sunt muribunzi. Medicul militar von Goetz, pe care îl întrebăm, ne spune că nu ştie nimic. Deunăzi seara ni s-a pus în spitalele noastre 130 de prizonieri ruşi. Aceşti oameni lucrează pentru Germani! Frigul şi lipsa de hrană îi doboară: şi este treaba noastră să-i îngrijim. Prizonierii români sunt aproape desculţi, nenorociţii!

— Baronul *de Bornemiza,* întors din Albania, vine să-mi mulţumească fiindcă, în ziua Consiliului de Coroană, primisem, dacă ar fi fost nevoie, să păstrez un depozit al soţiei sale. El întâlnise în ziua aceea pe miniştri care se plimbau în haine de oraş cu un sfert de oră înainte de Consiliu, pentru a acredita zvonul că Consiliul era amânat.

25 Februarie. — Este un ger îngrozitor. Astă noapte au fost 18 gr.

— Dobrovici îmi spune- «Ăştia o să ne stoarcă ca o lămâie; iar ne cer 500 de paturi complete».

26 Februarie. — Prinţul de *Reuss* mi-a dat un număr al gazetei «Le Temps» din 13 Februarie, cu o declaraţie a lui Take Ionescu. Afară de vorbele lui sforăitoare, bine cunoscute, îşi permite să spună că va trebui ca «mizerabilii» oameni politici, care nu i-au urmat la Iaşi, să fie aspru pedepsiţi! Ce s-ar fi făcut săracii din Bucureşti şi nenorociţii

noştri prizonieri dacă «mizerabilii» n-ar fi rămas? Take Ionescu este calificat în «Le Temps» de ministru interimar al afacerilor străine. Deci, Brătianu este în Rusia.

Starea în care ni s-au adus cei 1070 de oameni de la Slatina, este grozavă. Doi au murit pe când îi debarcau, altul a murit pe când îl ducea la spitalul d-nei Catargi. *Mavroiany* raportează că a fost silit să interneze de urgenţă 144, şi trebuie să organizăm, în grabă, un nou spital pentru rest. Cinci din ei au tifosul recurent. Toţi sunt cu pielea lipită de os, aproape goi, plini de păduchi.

27 Februarie. — Fiul Dobrescu, liberat pe cuvânt, ne povesteşte că la Slatina mor zilnic 5 sau 6 nenorociţi soldaţi şi că ei nu sunt îngropaţi decât când se strâng 30 sau 40. Camarazii de corvoadă pentru îngropări pretind că au văzut pe unii din ei cu nasul şi urechile roase! Iar pentru cei 2 sau 3 morţi la depozit, s-au ordonat onorurile militare! — cu fotografii probabil... *G. Stirbey* a scris Luni lui Wolff o scrisoare de protestare şi mâine vom trimite o altă protestare lui Tülff. — Acum în sarcina noastră: nu se poate trece la etuvă hainele acestor nenorociţi fiindcă la 50 grade postavul se destramă; la Germani, chiar la 200 grade postavul rămâne intact. Mavroiany a mai constatat că pingelele bocancilor noştri sunt de carton!

— Mareşalul de Mackensen se întoarce; reîntoarcerea lui va fi semnalul de mari schimbări în organizaţiile militare.

28 Februarie. — O. Kiriacescu a călătorit, pentru afacerile Ministerului de Finanţe, cu un delegat german, căpitanul Fischer. Cu toate că călătorea pentru afaceri de serviciu, el şi-a plătit locul plus 50% pentru agio; la plecare, căpitanul s-a urcat în clasa I dar Kiriacescu a fost silit să se urce în a II-a...

— Cochinescu vine de la Giurgiu: n-are voie să ia trenul. În unele plăşi, şeful de etapă consimte să-l recunoască pe administratorul de plasă; în altele îl ignorează. Un ordin dat autorităţilor inferioare nu se poate executa dacă comandantul de etapă nu-l vizează. Cochinescu îmi spune: «Este anarhia absolută!» Giurgiu este devastat, dar mai cu

seamă incendiat. Locuitorii pretind că focul a fost pus şi de Germani şi de Bulgari şi de Turci; el nu a putut face însă o anchetă pentru a verifica.Oraşul are astăzi 6500 de locuitori, faţă de 21.000 pe care-i avea înainte de război. Locuitorii din mahalale au prădat şi ei foarte mult. Vitele marilor proprietari nu au putut fi regăsite, fiindcă nu s-a admis căutarea decât a vitelor înfierate. Cu toate ca s-au distribuit ţăranilor câţiva boi – care de abia se ţin în picioare – este o lipsă generală de vite de ham. Bulgarii, chiar când sunt sobe, fac focul în mijlocul odăii, pe parchet, şi îl lasă să arză când părăsesc casa.

— Astă-seară ni se semnalează şi un caz de tifos exantematic printre prizonierii aduşi din Slatina. Nu te întâlneşti cu un om să nu fie în curent cu iadul de la Slatina!

1 Martie. — Viscoleşte ca în plin Ianuarie.

— D-l *Sobotka,* care este în capul misiunii economice austriace, vine să mă vază. Asupra chestiunilor de resortul său, suntem repede de acord: el cere ca Viena să facă presiune asupra Berlinului pentru urcarea preţurilor grâului şi pentru plata imediată. Însă cum Germanii, odată o hotărâre luată, nu revin uşor asupra ei, el a propus majorarea ca primă pentru cei ce oferă grâul imediat («oferă» mă face să surâd, când ţi se ia ce le convine, fără altă formalitate). Să-ţi dea un bon sau bani emişi de Banca Generală, tot învinsul va plăti socoteala! — Călătoria lui Stere amuză pe Sobotka: «El nu ştie să vorbească cum s-ar cuveni. (Am aflat în cursul zilei, că şi Carp îşi bătea joc de discursurile ce Stere le va ţine lui Czernin şi lui Bussche). De ce n-aţi face d-v. călătoria, Excelenţă? S-ar grăbi să vă invite a merge şi la Berlin şi la Viena». — Declin: «Un om ca mine nu se poate întoarce cu mâinile goale şi de altfel ce pot cere câtă vreme ţara este tăiată în două?» – D-l Sobotka mă întreabă atunci ce să ceară el la Viena. —Eu: «Ca să se lucreze, trebuiesc două condiţii: îndemnul unui preţ remunerator şi libertatea de a circula». — Sobotka este un om plin de bun simţ şi interesant.

— *Lupu Kostake* se invită la dejun la mine. Vizitele lui se

făcuseră foarte rare. Foarte lungă conversaţie politică. El nu se încrede în Austriaci fiindcă Czernin urăşte pe Români. A văzut la Marta Bibescu o scrisoare a lui plină de ură. *Sobotka* îmi spusese că Lupu Kostake credea greşit că Czernin avea ură în contra României. El mi-a povestit că, cu câteva zile înainte de război, Czernin s-a dus la Brătianu, şi cum era scarlatină la Sinaia el i-a spus: «Viu în numele soţiei mele ca să vă rog să-mi spuneţi dacă poate să se ducă să se stabilească cu copiii la Tekir-Ghiol?» Şi Brătianu i-a răspuns: «Spuneţi contesei din partea mea să se ducă liniştită la Tekir-Ghiol; căci nu va avea nici o supărare!». Czernin nu va uita niciodată această înşelătorie.

Lupu Kostake îmi vorbeşte de conversaţia pe care a avut-o cu Mackensen şi pe care Carp i-a confirmat-o ca autorizată de el. Era vorba de o pace separată. Această conversaţie a fost «telefonată» la Berlin. Pisoski a cunoscut-o – evident prin Bussche – şi a raportat-o la Viena lui Czernin, care ar fi declarat că, câtă vreme va trăi el, nu se va face niciodată pace separată cu România. De aci: furie în contra lui Bussche şi în contra lui Pisoski. — Îmi revin în memorie povestirile lui Gerliczy (notele din 12 Febr.) şi din toate lungile discursuri ale lui Lupu reiese că Viena nu-l are pe Carp în stimă aşa mare, cum ar dori Lupu. — Lupu încearcă să ne apropie. El nu neagă dificultăţile pe care le stârneşte Carp din pricina lui Maiorescu. Pentru Lupu plecarea lui Bronsart este voită: Bronsart nu putea să mistuie dificultăţile făcute pentru o organizaţie administrativă, pe când el Bronsart îşi aranjase etapele pentru ca faimoasele gubernii să le fie adaptate. Lupu nu-şi părăseşte ideia. El pretinde că, cu prilejul arestării lui Duca, Ciocârdia şi Krupenski, s-a dus la «Militar Verwaltung» şi le-a spus: «Băgaţi-ne şi pe Carp şi pe mine la închisoare, dacă procedaţi în aşa mod». În fine, el îmi anunţă că toată familia Brătianu are să fie închisă la Hereşti; se hotărâse ca ea să fie deportată în Bulgaria, însă Carp este acela care a găsit soluţia Hereştilor, unde guvernul a trimis astăzi să se facă cercetări. Nu va fi exceptată decât mama: Lupu ar fi intervenit personal. El mi-

a anunţat punerea în libertate a lui Duca, Krupenski, Ciocârdia. Să aşteptăm.

— Primit vizita lui Ledebur, – om foarte plăcut— adus de Blome. Şi Wodianer vine să mă vadă.

— Un ofiţer de poliţie, care mi-a fost trimis azi dimineaţă pentru lămuriri privitoare la parastasul Reginei Elisabeta, pregătit pentru poimâine de Crucea Ro şie, îmi anunţă că guvernul n-are nicio obiecţiune de făcut şi că în aceeaşi zi va avea loc o slujbă şi la biserica evanghelică.

2 Martie. — Viscolul dăinueşte mereu, cu furie. Nici o circulaţie pe străzi. — Comunicatul anunţă părăsirea primei linii pe Ancre şi că Turcii au suferit o înfrângere în Mesopotamia.

3 Martie. — Viscolul a încetat. Străzile sunt îngrozitoare. În unele locuri trotuarul a rămas cu 2.50 m. sub nivelul străzii. Cu toate astea multă lume a venit la Doamna Bălaşa pentru parastasul Reginei. Numeroase doamne au înfruntat cu curaj drumul pe jos. Slujba foarte demnă: Vicarul şi Scriban. Vicarul Teofil a ţinut o alocaţiune foarte corectă ca formă şi foarte bună ca fond, cu mult superioară celor auzite până astăzi din partea unui membru al clerului. Prezente: d-nele Lydia Filipescu, Emil Ghika, Sabina Cantacuzino, Lia Brătianu, Starjenska, Marta Bibescu, Lisbeta Stirbey, Wladimir Mavrocordato, Maria Boerescu, Touchketa Pherekyde, Didina Cantacuzino, A. Sevescu, Leonte, Marta Mitilineu, d-şoarele Zoe Arion, Romalo, d-nele Racoviceanu, Emanuel Miclescu, Neniţescu, Graţoski, Râmniceanu, Ana I. Florescu, Zincuţa Manu; Lupu Kostake şi Tzigara-Samurcaş reprezentând oficialitatea; toţi magistraţii de la Curtea de Casaţie şi de la Curtea de Apel, etc. Azi dimineaţă nu aş fi sperat să ne găsim nici 5 persoane în biserică! — Sabina Cantacuzino îmi anunţă exilarea ei la Hereşti: «Două femei singure (ea şi Lia Brătianu) în câmp, într-o casă fără uşi şi ferestre!»

— Un Austriac, baronul de Konradsheim, vine să se prezinte.

— Prefectul de poliţie îmi comunică că guvernul vrea să

depărteze din Bucureşti pe d-nele Sabina Cantacuzino şi Lia Brătianu, dar fără să le sechestreze sau interneze; vrea să li se dea Hereştii ca reşedinţă. Dar având în vedere starea de stricăciune a casei, măsura s-a amânat.

4 Martie. — *Sabina Cantacuzino* mă cheamă. Ea refuză să iasă din Bucureşti. La ţară viaţa lor ar fi primejduită. Hotelul Imperial sau izolarea în casa Stolojan. Ea îmi arată o scrisoare a lui Bussche cu data de 28 August, deci a doua zi după declaraţia de război, ca răspuns unei scrisori a ei prin care evident că propunea să se ocupe de internaţi, căci Bussche mulţumeşte pentru «ideea ei». Duplicitate? Intervenţie reală? Nimic nu a dovedit, în orice caz, o ameliorare a rigorilor tratamentului la care aceşti nenorociţi au fost supuşi. Dânsa va scrie lui Mackensen pentru a-i cere protecţia.

5 Martie. — D-rul Cantacuzino îmi aduce ciorna unei scrisori adresată lui Mackensen. Eu propun câteva modificări de stil.

— O ordonanţă interzice civililor să întrebuinţeze birjele fără o ordonanţă specială care nu poate fi dată decât într-un scop militar sau în interes de serviciu. Această ordonanţă stârneşte o indignare generală. Nimenea nu mai are trăsură; toţi caii, până şi cei mai mici poney au fost luaţi; vehiculele toate rechiziţionate. Deci oricare ar fi urgenţa, toată lumea pe jos. De tramwae nici nu poate fi vorba.

O altă ordonanţă anunţă că Banca Naţională a fost pusă sub sequestru şi închisă până la noi ordine. Ordonanţa vizează faptul că tezaurul şi majoritatea Consiliului nu sunt la sediu.

— Arestările de ostateci se fac peste tot pe o scară întinsă. La Ploieşti s-au arestat 25—40 de persoane; dar, de astădată, numai cu câteva excepţii, takiştii şi scandalagiii. Primarul Ionescu, care se avea foarte bine cu autorităţile şi îşi făcea partida cu col. Kleve, se pomeneşte închis şi el. Primar interimar: A. Mişu, fostul prefect liberal: este o culme! — La Alexandria între alţii a fost arestat şi Bădulescu tatăl, care până acuma fusese şeful Consiliului Comunal

constituit de Germani. În cine să te mai încrezi?

— Colonelul *Verzea* îmi spune că călătoria lui Stere este amânată fiindcă nu i-a oferit decât clasa III-a şi că el aşteaptă să se mai încălzească vremea ca să plece. Căpitanul Richter s-a dus la Carp pentru a-l întreba dacă Stere era trimis de el; Carp s-a grăbit să-i răspundă că Stere călătorea pe socoteala lui proprie. Stauss i-a spus că poziţia lui Bussche la Berlin e precară şi că nu este de loc ascultat.

6 Martie. — *Bărbulescu* îmi povesteşte modul în care s-a pus stăpânire, ieri, pe Banca Naţională. Împuternicirile semnate: Col. Hentsch, noul şef de Stat Major de la «Militarverwaltung», sună astfel: «Administratorii-sequestrii trebuie să se pună în posesiunea Băncii Naţionale; sunt autorizaţi să exercite toate acţiunile pe care Banca le poate exercita şi *să dispună de tot avutul Băncii».* Din lămuririle care mi se dă s-ar părea că Germanii vor să individualizeze depozitul Mărci, – circa 220 milioane – care se află la Berlin şi să facă din el baza de operaţii de emisiuni pentru a furniza banii ministerelor şi agriculturii.

— *Spiess* crede că Germanii vor să se pună la adăpostul emisiunilor abuzive care s-ar face la Iaşi; – dealtminterea Spiess este de părere că trebuie să se spargă puterea financiară a partidului liberal şi atotputernicia lui sectară pe mişcarea economică. — El socoteşte că pagubele în industria petrolului (n-a putut vedea nici Buzăul nici Târgovişte) sunt de circa 100 milioane. Sunt fericit să aflu că nu ne apropiam de jumătatea de miliard de care s-a vorbit atâta.

— De două zile: lipsă de pâine. Brutarii, şicanaţi de poliţie, au închis prăvăliile. Morile, în lipsă de combustibil, n-au produs făină. Cu excesul de regulamente s-a ajuns la un haos.

Mehedinţi îmi spune că Verzea posedă în afacerea Filoti un dosar de pederastie în care V. A. Şi T. I. ... sunt amestecaţi. — Fuga extraordinară a lui Filoti găseşte în fiecare zi o explicaţie nouă.

— Guvernul german a refuzat, pentru doi funcţionari ai noştri, autorizarea să ducă la Slatina haine şi bani prizonierilor. Starea lagărelor trebuie să fie aşa de îngrozitoare, că nici un ochi indiscret n-are voie să-şi arunce o privire.

7 Martie — Generalul *Tantiloff,* pe care l'am văzut azi dimineaţă, mi-a acordat să-mi procure listele prizonierilor noştri din Bulgaria; în chestiunea soldelor, o lege a Sobraniei a hotărât că ofiţerii vor fi hrăniţi şi îmbrăcaţi ca soldaţii, dar nu vor primi solde, fiindcă, după războiul balcanic, Turcii au refuzat să recunoască plata soldelor făcută de Bulgari. Asupra chestiei trimiterii de bani sau de scrisori prizonierilor, el este obligat să refuze, căci Ruşii nu îngăduiesc transmiteri similare pentru Germanii şi Bulgarii prizonieri la dânşii. — Am insistat bazându-mă pe textul formal al convenţiei şi pe interesul evident că viitorul trebuie să excludă orice inimiciţie între Bulgari şi Români. Am invocat şi mizeria în care trebuie să se afle ofiţerii: — «Îi tratăm bine dar cu siguranţă că trebuie să ducă lipsă de haine». Generalul a sfârşit prin a-mi declara că voi putea face îndoita propunere, solde sau trimiterea de bani din România în scris şi că el o va transmite sprijinind cererea. Generalul s-a arătat dispus a sta de vorbă. «România şi-a arătat totdeauna dinţii Bulgariei». Pe vremuri, Bulgaria şi-a oferit alianţa cu sinceritate (eu am replicat că atâ cât am stat la putere, nu am avut niciodată cunoştinţă de aşa ceva)... şi totdeauna România s-a arătat dispreţuitoare. După 1913, războiul în contra României a fost cât se poate de popular în Bulgaria. La începutul războiului am fost pretutindeni în inferioritate numerică faţă de armata română, dar elanul regimentelor a fost de necrezut. Turtucaia luată în două zile! Eu: Câţi prizonieri? – El: 28.000. Dacă aţi fi intrat în război alături de noi, astăzi ar fi războiul terminat, pe când acum...

— Eu: În orice caz sfârşitul trebuie să se apropie, căci nervii multor popoare nu vor mai putea rezista. — «Nu ne-am jucat ultima carte: mai avem ceva!...» – Nu puteam să

insist pentru a şti care era sensul acestei fraze textuale.

— *Neniţescu,* care a isprăvit prin a enerva cu pretenţiile lui, ca şi Stere cu ipertrofia lui, a revenit iar. El a spus ieri lui *Corteanu* că nu mai face parte din partidul conservator. Carp este omul desemnat şi el este cu Carp. Ştie bine că lui Carp îi lipsesc oamenii, dar aceasta nu face nimic! A adăugat că Arion este de aceeaşi părere ca dânsul.

8 Martie.

— *Lupu Kostake* vine la ora 9½ dimineaţa; nu venea niciodată aşa devreme. E obosit şi desgustat şi vrea să se retagă. I s-a trimis un baron bavarez care este însărcinat cu organizarea administraţiunei: fiecare şef de etapă «îşi va numi» subprefectul şi primarii; comandantul superior va numi pe prefect, iar «noi (baronul şi Lupu) îi vom supraveghea». — Lupu ar fi zis: «D-voastră îi veţi putea supraveghea, eu nu». Cu alte cuvinte, Germanii vor să administreze prin ei înşişi. Ce departe suntem de guberniile lui Carp! Dealtminterea Germanii vor să schimbe secretarii generali de la Justiţie şi de la Instrucţia Publică. Lupu îmi cere o părere pentru Justiţie şi eu îi recomand pe Em. Stroici sau pe Slătineanu; el a ales pe Litzica pentru Instrucţia Publică. — Este bine stabilit că toate prescripţiile de la Haga sunt litere moarte; dar ce va fi această recrutare făcută de fiecare ofiţeraş după recomandaţia evreilor, care mişună în jurul Germanilor în funcţiune? Cel mai curios lucru este să vezi şi să auzi pe Lupu răzând de Neniţescu şi de Paul Teodoru, «care toată ziua fac la legi, parcă ar fi vreme de aşa ceva!».

— Guvernatorul *Tülff* îmi trimite o scrisoare lungă pentru a scuza ceea ce s-a întâmplat la Slatina. Pentru moment ofiţerii care se aflau acolo au fost expediaţi în Germania. Li s-au plătit soldele, dar cum li s-a reţinut preţul mâncării, ofiţerii inferiori n-au avut ca bani de buzunar decât cel mult 20 de lei. Aceasta a fost povestit de un camard, pus în libertate, ca mare proprietar agrar. — Ajutoarele trimise la Corabia nu au fost de prisos: răniţii aveau bărbi până la brâu, păr de sălbateci şi erau acoperiţi de insecte!

— Mare emoţie: se anunţă plecarea apropiată a internaţilor la Domneşti-Ialomiţa. Germanii vor ca şi ai noştri să parcurgă acelaşi calvar pe care l-au urcat compatrioţii lor arestaţi de noi. Îl grăbesc pe Lupu Kostake să trimită misiunea care era vorba să fie trimisă guvernului; el îmi spune că a scris încă de mult colonelului Hentsch, care a înlocuit pe generalul Bergmann pe lângă Tülff, dar că nu a fost încă primit!...

9 Martie. — Se pare că *internaţii* vor fi trimişi la Săveni în Ialomiţa. Toţi au fost vestiţi să-şi facă pachetele, afară de Duca, care rămâne la Imperial, şi Rudi Catargi şi Durand, care au fost transferaţi la Cercul Militar, cu regimul quasi-celular şi foarte riguros.

Rudi mi-a scris un bilet jalnic. — Pe de altă parte Sabina Cantacuzino a primit ordinul să nu-şi mai părăsească casa, ca şi bărbatul ei. Acelaşi ordin şi pentru Lia Brătianu.

— Locotenentul de rezervă *Gheorghiu* din Focşani a fost liberat de la Slatina ca proprietar funciar. El îmi confirmă tot ce ştiam de Slatina; şi astăzi mai mor 7-8 soldaţi pe zi. Găzduiţi prin grajduri, fără foc, în timpul iernii, cea mai îngrozitoare de care ne putem aminti, aproape fără hrană, sărmanii bolnavi erau abandonaţi fără îngrijire şi fără pâine! Se pare că căpitanul Nicolaus, care comandă lagărul, este un fel de nebun. Dar sunt detalii moralmente încă mai penibile. Din cei 500 de ofiţeri nu s-a găsit nici unul să dea vreun ajutor soldaţilor; nici ajutor material, nici protecţie, şi mulţi dintre ei aveau bani. Ţinuta colonelilor Niculcea, şef de brigadă, şi Anastasiu-Focşani a fost nedemnă. Dealtminterea aceşti ofiţeri superiori au primit să se ducă în oraş subt escortă, pe când ofiţerii inferiori au refuzat s-o facă. Populaţia din Slatina este *ostilă şi dispreţuitoare* faţă de prizonierii de orice grad.

— La Râmnicul-Sărat lucrurile nu merg mai bine. Prizonierii sunt la Jideni, 5 km. de oraş. Julian Oprescu, care vine de acolo, spune că duc lipsă de toate, mai ales de hrană. Şi acolo mortalitatea este mare. Prin spitale a fost şi holeră şi tifos: doamna Dobreanu şi o altă infirmieră au căpătat

tifosul şi au murit. Oprescu zice că tot regimentul 3 vânători a fost prins ca într-o plasă, şi singur colonelul a putut să scape.

— Deszmăgiţii revin. Azi dimineaţă *Paul Teodoru.* El mi-a spus că în ce priveşte administraţia, nu mai e vorba de nimic şi că el nici nu mai dă pe la minister. Confirmaţie indirectă de ceea ce îmi spusese Lupu. — «Vă vestisem la timp, prietenilor!» îi zic eu liniştit.

— O nouă ordonanţă: Nu mai avem voie să consumăm de cât jumătate din gazul ce-l consumam anul trecut în luna corespunzătoare. Şi peste celelalte toate, sancţiuni penale! Birjile stau neocupate la încrucişarea străzilor, dar îţi este interzis să te serveşti de ele. Publicul râde din toată inima!

10 Martie. — Din informaţiile date de *Bărdescu* şi *Burnea,* rezultă că Lupu Kostake a numit, din a lui autoritate cu 10 lei pe zi, pe d-rul Zaplachta medic-şef la Mărcuţa în locul lui *Obreja.* Radu Rosetti, efor numit de Carp, încercase să facă să se primească această numire de către Bărdescu, ca dorită de Carp. Acest Zaplachta este un simplu agent colectivist, care a avut cu noi conservatorii incidente electorale zgomotoase şi contondente. Transformat în germanofil, face acuma parte din curtea lui Carp. Într-o zi, pe stradă, Carp mi-a spus: «Nu te ocupa de Obreja, n-are decât să rămână la Imperial, el a manipulat 1 milion, dar bolnavii lui au fost găsiţi murind de foame şi acoperiţi de păduchi». Bărdescu afirmă că niciodată Obreja n-a avut să mânuiască vreo centimă; Eforia administrează, dar poliţia germană crede că bietul Obreja este un hoţ! Toată această campanie îşi poate găsi explicaţia în numirea lui Zaplachta. Cei doi inseparabili: Barnovski şi Zaplachta au meşteşugit probabil lovitura, graţie credulităţii lui Carp. Dar ce trist lucru!...

— Am avut confirmarea prin căpitan, *Kuntze,* şef de etapă la Constanţa, comisar civil în Dobrogea, că administraţia bulgară a fost eliminată din vechea Dobroge; singur Cadrilaterul îi este abandonat. Semn bun! Dar deocamdată nu se mai găseşte nimic la Constanţa: nici carne, nici pâine,

nici încălţăminte, – mizeria cea mai neagră. Şi, adaugă căpitanul, nu se poate spera să se constituiască o administraţie care să poată susţine măcar un lazaret.

13 Martie. — Iar vine *Lupu Kostake* devreme şi mi-anunţă că a izbutit la o înţelegere administrativă cu Germanii. Nu prea bine definit, după câte îmi spune el. Sistemul nostru administrativ? Sau un altul? El mi-a vorbit de patru inspectori ca şi cum formula guberniilor ar reveni la suprafaţă. Pentru moment o să se numească, – de cine? de guvernul german – Neniţescu la Finanţe, Kiriacescu rămâne la postul său, Litzica la Instrucţia Publică şi preşedintele Slătineanu la Justiţie —; ambii giranţi lăsaţi de guvernul Brătianu simt deci concediaţi. Neniţescu ceruse Internele, – ceea ce îmi explică ieşirea lui Lupu în contra lui, în ziua de 8 Martie. Neniţescu se mulţumeşte cu puţin!

— Aceşti domni se intitulează «guvern» şi se joacă de-a miniştrii. Dar fiecare departament îşi are curatorul german şi Germanii vor face ei numirile în funcţiunile administrative. Toate aceste aranjamente sunt luate de colonelul Hentsch, noul şef de Stat-Major a lui Tülff pare-se, un spirit clar şi foarte deschis. Lupu îmi mai spune că Mackensen ar fi făcut guvernatorului o scenă teribilă în privinţa prizonierilor de la Slatina şi că aghiotanţii lui fac anchete pretutindeni. Fapt este că suntem otrăviţi de tifos exantematic pe care ni l-au adus fără măcar să fim vestiţi, prizonierii români şi ruşi.

— Domnişoara *Lily Fălcoianu,* care dirijează azilul de bătrâni, unde trimitem pe aceşti nenorociţi, ne spune că Ruşii, care au fost aduşi azi noapte, erau îmbrăcaţi cu zdrenţe, iar drept încălţăminte aveau picioarele înfăşurate în saci şi că erau mâncaţi de insecte! Prizonierii noştri de la Slatina erau fericiţi pe lângă aceşti nenorociţi. Nicăieri războiul n-a fost hidos ca în sărmana noastră ţară!

— Directorul *Raky* se interesează de Obreja; el a venit să mă consulte. El ştie că cu cei mici nu e nimic de făcut. Îmi spune că niciodată n-ar fi putut să-şi închipuiască că se putea ajunge la gradul de vandalism care caracterizează distrugerea instalărilor petrolifere.

Sălbătăcii inutile şi care n-au nici un raport cu războiul. Se lucrează din răsputeri şi astăzi s-a şi ajuns la o producţie de 10 vagoane. Cu aglomerarea căilor ferate Dunărea fiind închisă, nu va fi chip să se transporte mai mult.

— *Duca* a venit să mă vadă, şi cu lacrimile în ochi mă întreabă dacă liberarea lui este de astădată definitivă. Ieri de dimineaţă, la ora 4, internaţii au fost expediaţi în Ialomiţa. În ajun se lăsase cheile la uşi; deţinuţii s-au văzut unii pe alţii; dar vizitele familiilor au fost foarte penibile. Carabatescu, cu toţi cei 70 de ani ai lui şi cu toate demersurile făcute, a fost pornit cel dintâi: el prezidase comisiunea internaţilor germani şi se pare că respingea sistematic, fără nici o milă, toate cererile care i se adresau.

— Ioan *Filiti,* director la Teatru, a venit să mă întrebe dacă aş primi o invitaţie pentru inaugurarea Teatrului, care îşi va face redeschiderea cu o piesă *germană.* El a adăugat (din capul lui? sau autorizat?) că mareşalul ar putea să vorbească cu mine între acte. Am declinat invitaţia: de 3 ani de zile n-am călcat într-un teatru; împrejurările nu mă autorizează să rup cu această abţinere. Carp, consultat, a pretextat doliul, ***şi*** Maiorescu a răspuns că va face la fel cu Carp. Lupu Kostake a primit, iar Tzigara a declarat că el nu va merge.

14 Martie. — Bagdatul a fost luat în ziua de 11 de Englezi. S-a afişat buletinul englez, ca de obicei, la «Militar-Verwaltung».

— *G. Stirbey* îmi aduce corespondenţa schimbată între Beldiman şi Take Ionescu, interimar la Afacerile Străine, relativă la o ameninţare de destituire a lui Beldiman. Îndrăzneţul Take lonescu, – altă dată campionul Germaniei – tratează tratatul nostru din 1884 «de perioadă fatalmente tranzitorie a alianţei noastre cu inamicii noştri milenari!». Este o adevărată poemă!

— Verzea a venit să mă vază. El este certat cu poliţia care nu-l ajută; fiind silit să aleagă între a merge la stânga sau la dreapta, el optează pentru Germania şi are s-o ajute din toate puterile atât cât îi va îngădui demnitatea sa; el se miră că Neniţescu n-a venit să mă vestească că primise să fie

numit de Germani să gireze finanţele.

15 Martie. — Va fi foarte greu să faci câmpul nostru să producă ceva în condiţiile actuale de viaţă. Seceleanu, cu mare greutate, a putut ajunge la Slobozia: în casa lui, în mijlocul obiectelor lui casnice, căpitanul Haake, «Economierath», nu i-a dat măcar un pat. Mai mult chiar, l-a întrebat că ce caută... Iar sărmanul Maltezeanu, «prefectul», a păţit-o mai rău. Acelaşi Haake, i-a spus clar că avea numai să execute ordinele lui, nimic altceva. La Ciulniţa, d-na Gologan, redusă la o singură cameră din cele 15 ale casei ei ocupată, este terorizată de propriii săi servitori, ale căror neveste au acces pe lângă soldaţii şi gradaţii care ţin garnizoană acolo. N-a început încă nicio muncă nicăieri. În Vlaşca, stratul de zăpadă e de 70 cm. Aicea, la Bucureşti, lupta între intendentul Zacherl şi căpitanul Albrecht devine epică şi suferă mijloacele noastre de alimentare.

— Foarte nenorocite sunt mai ales indeciziunile ce provoacă moravurile administrative aşa de bizantine. *Neniţescu* vrea să se joace de-a ministrul; îi trebuie colegi la înălţime. Acum Lupu Kostake se adresează lui Hinna pentru ministerul Justiţiei, după ce s-a angajat aproape cu Slătineanu! Hinna face următoarea observaţie foarte judicioasă: am rang prea mare ca să fiu secretar general; ca ministru, îmi trebuie un secretar general. Şi apoi cine face numirile?

— Amândouă doamnele Brătianu vor fi conduse la Pasărea; Marta Bibescu la Mogoşoaia. Ordinul e să nu mai stea în oraş. Pentru Marta Bibescu, se găseşte că prea primeşte mulţi ofiţeri germani. Poate că dânsa a arătat prea mult scrisorile lui Czernin.

Nenorociţii deportaţi la Săveni vor găsi satul cel mai sărăcăcios din toată Ialomiţa. Vor să-i facă să guste şi ei puţin din viaţa pe care au trăit-o internaţii austro-germani.

— Ieri s-a adus în oraş un mare număr de răniţi turci. Răniţi, sau numai bolnavi? Se zice că printre ei sunt foarte mulţi cu extremităţile degerate.

— Un mic incident care arată până la ce punct autorităţile

germane sunt cu ochii deschişi. Am dat, Sâmbătă trecută, doamnei Papp o copie de pe faimosul interview al lui Take lonescu; azi dimineaţă un ofiţer de poliţie, Arthur Moos, foarte politicos şi vorbind bine franţuzeşte, a venit să afle cum mi-am procurat «Le Temps», şi dacă şi alte persoane primesc gazete franţuzeşti!...

— La *Stere* între 5 şi 6 seara. Vorbim de călătoria lui; de Bussche şi el îmi spuneau cât de mult ştia Brătianu să-i adoarmă bănuelile şi că el nu odată îl sfătuise pe Bussche să ceară garanţii, precum trimiterea de trupe pe frontiera Prutului; —deodată i se aduce de la «Bukaraster Tagblatt» depeşa de la Korrespondenzbureau, anunţând că la Petrograd a fost revoluţie şi că 30.000 de soldaţi s-au unit cu revoluţionarii; că o comisie de 12 membri ai Dumei s-a constituit în putere executivă, că miniştrii sunt arestaţi şi că deputatul Engelhardt a fost numit comandant suprem la Petrograd. Depeşa conţinea încă o frază: «Miercuri (sau Joi) a 3-a zi de revoluţie, ordinea s-a restabilit». Înseamnă oare aceasta un eşec al revoluţiei? Sau revoluţia menţine ordinea? Această din urmă explicare pare naturală, fiindcă vestea delegaţiei lui Engelhardt se află la sfârşitul depeşei. Revoluţia este ea opera democraţilor ajutaţi de Anglia, inamica regimului care a căzut? Este opera marelui duce Nicolae? Cei 30.000 de soldaţi partizani ai revoluţiei ar îndreptăţi aceasta.

16 Martie. — S-a notificat doamnei Marta Bibescu că va fi silită să-şi ia reşedinţa la Mogoşoaia; cu această comunicare a fost însărcinat principele de Reuss. Lupu Kostake mi-a spus că şi pe ea ar fi trebuit să o trimeată la mănăstirea Pasărea. După cele ce îmi spune G. Stirbey, ea fusese silită din ordin superior să plece din Berlin în 24 de ore. Corespondenţa ei — precum şi scrisorile de la Kronprinţesa (?) dacă au existat vreodată, — a fost suprimată din ordinul lui Mackensen.

— De la Putinei se ia totul; nu s-a lăsat ţăranilor decât un porc la fiecare casă; tot aşa şi cu câinii: restul e omorât. Pieile sunt trimise la Giurgiu, carnea se întrebuinţează

pentru a scoate grăsime. Impresia locală: locuitorii sunt storşi.

— Din Severin scrisoare jalnică de la Frumuşanu. Mizerie neagră, tifosul decimează satele. Cere ajutor pentru funcţionari.

17 Martie. — Sabin *Popescu,* primarul de la Severin singurul care a rămas la post în Oltenia, reia convorbirea începută ieri. Starea funcţionarilor e de milă. În spitale lipseşte totul. Germanii au condamnat la 6 luni închisoare pe prefectul Delescu, acel care s-a ilustrat prin contrabande sub Brătianu. Toată poliţia, cu procurorul Tintorescu în frunte, a fost arestată din ziua întâi: dovediţi că au traficat cu arestarea internaţilor, luând bani spre a libera oameni pe care tot i-au arestat (La Crucea Roşie aceşti oameni, deţinuţi la Slatina, au scris cerând să fie liberaţi sub pretext că n-au făcut serviciu militar; am trimis cererea la Interne). Crucea Roşie din Severin cu doamna Grig. Constantinescu a plecat încă de la 15 August.

— Depeşile de dimineaţă anunţă că Ţarul a abdicat şi că fratele său, marele duce Mihai Alexandrovici, a fost numit regent. Depeşile fixează fazele decisive ale revoluţiei la 9 Martie. La Camera Comunelor Lloyd George a confirmat existenţa de fapt a revoluţiei triumfătoare, adăugând numai că nu trebuie interpretată într-un sens defavorabil continuării războiului. O altă depeşă comunică că ambasadorii Franţei şi Engliterei au început tratările cu comisiunea executivă. Toate acestea confirmă primele bănueli că Anglia nu e străină de ce s-a petrecut.

Mare emoţie în oraş. Mulţi speră că pacea poate să iasă din această stare de anarhie. Cel mai mişcat e Gr. Cantacuzino, care vrea cu orice preţ ca «ceasul meu să se apropie». De asemenea soţia sa la Crucea Roşie. Toţi doresc reluarea ostilităţilor pentru a curăţi Moldova. Privitor la aceasta, Lupu spunea ieri că ştia sigur că împuşcături au fost schimbate între Ruşi şi Români.

— Tot după depeşi, irlandezul Dillon vorbind de chestiunea română în Camera Comunelor, a afirmat că era

notoriu că înainte de intrarea în campanie a României, Sarrail declarase în mod expres că nu putea să înceapă nici o ofensivă. La 26 Septembrie Brătianu m-a făcut să înţeleg lămurit că fusese înşelat asupra operaţiilor lui Sarrail. Vorbele lui Dillon sunt atunci de o extremă gravitate.

— De notat o informaţie de la Carada: «Vi se va sugera să faceţi să apară «Steagul», în speranţa unui refuz pe care grupul Carp îl va exploata îndată». Întra-devăr, ieri, fiul d-nei Popp «de la «Bukarester Tageblatt» m-a întrebat care sunt jurnalele care trebuie să apară. Am răspuns evaziv.

18 Martie. — Directorul Schenker se plânge de încetineala organizării, de incompetenţa militarilor etc. Pretinde că afacerile financiare merg bine şi că se va plăti ceva asupra bonurilor de rechiziţie.

— Veştile de azi dimineaţă dau compunerea guvernului rus. Prinţul Lwow e prezident de consiliu şi la Interne; Miljukov la Afaceri Străine; Gutchkov, care a prezidat Duma în 1911, la Război. Toţi deputaţi, afară de Instrucţia Publică dată unui profesor din Moscova. Oraşele principale care au aderat cele dintâi la revoluţie, Moscova, Cazan, Kiew, sunt reprezentate.

Însă, în Camera Comunelor Bonar Law a declarat (Reuter, 17 Martie) că vestea anterioară asupra abdicării Ţarului şi numirii ca regent al marelui duce Mihail, nu e definitivă. El a adăugat că nu se ştie unde se află Ţarul. Tot prin Reuter, o depeşă după care marele duce Nicolae şi şeful de Stat-Major Alexieff sunt aceia care au cerut Ţarului să abdice.

— La *Maiorescu.* Stere a fost la el în ajunul plecării sale şi a povestit în linişte că se duce la Kopenhaga ca să aibă veşti de la soţia sa. Maiorescu crede că Stere e trimis de Carp, care cu atât mai mult va nega faptul, dacă într-adevăr l-a însărcinat cu o misiune. Încercările lui Neniţescu de a constitui o aparenţă de guvern îi înveselesc mult. Îi comunic demersurile lui Hinna (căruia i-am deschis ochii asupra pericolului ca un consilier de Casaţie să fie amestecat în măsuri nelegale) şi Maiorescu îmi spune: «Acela e carpist!» şi constata o dată mai mult cât farmec au funcţiunile pentru

unii Români.

— La 3 vizita lui *Hinna,* care îmi povesteşte «că a făcut prostia» şi că n-a putut rezista lui Carp şi solicitărilor lui Lupu. Azi dimineaţă la 9 – de obicei el se scoală între 10 şi 11 ore – Lupu a venit să-l caute şi s-a dus să-l prezinte «baronului de Welzer, şeful Verwaltungs-Stabului» (titlul scris de mâna lui Lupu). Acolo a semnat un fel de angajament prin care se obligă să îndeplinească funcţiunile ce i s-au încredinţat. Foaia fusese deja semnată de Slătineanu, care primise şi care a fost demis în favoarea lui Hinna. — Eu. «Dar cine încredinţează aceste funcţiuni»? — Hinna: «Nu ştiu; aceasta e toată forma care se cere». Presupun că nu-i convine să mărturisească că sunt numiri făcute de autorităţile germane; dar Litzica are numirea sa şi Victor Baranga a văzut-o. Hinna pretinde că şi-a consultat colegii, care l-au îndemnat, dar la urma urmei văd că el n-a vorbit decât cu Tăzlăoanu...

Şi când te gândeşti că Lupu mă ruga să mă păzesc de Hinna la cărţi, şi că, naţionalist francofil, era confidentul lui Poklevski. Repede se transformă la noi comedia în farsă! Pentru a înălţa prestigiul pro-miniştrilor, se păstrează Nedelcu ca secretar general şi de asemenea Kiriacescu rămâne sub Neniţescu.

19 Martie. — Gazetele anunţă azi dimineaţă, căderea guvernului Briand, abdicarea Ţarului şi a fiului său şi renunţarea probabilă a marelui duce Mihail Alexandrovici, a cărui regenţă se anunţase.

Comunicatul german anunţă părăsirea lui Peronne-Bapaume, etc. O fi o rectificare de front? O împingere serioasă?

— Proasta reglementare a birjelor îşi produce roadele. Şiruri de trăsuri mizerabile stau la locurile desemnate şi proprietarii lor văd orele curgând fără să le aducă vreun folos, iar publicul văzând aceste vehicule care nu servesc la nimic şi nimănui, este din ce în ce mai nemulţumit.

29 Martie. — Un conflict ciudat s-a ivit între *Neniţescu* şi *Kiriacescu;* cel dintâi vrea să şteargă din buget direcţiunea

vămilor şi aceea a pensiilor; cel de al doilea vrea să le menţie, oricât de slabe ar fi alocaţiunile la care ar vrea să consimtă Germanii. Foarte curios este să constaţi la ai noştri tendinţa constantă de a desfiinţa legile noastre, când ocupantul nu o cere şi n-are dreptul să o facă!

Numitul Neniţescu a convocat ieri pe Hamangiu pentru a-i oferi ministerul justiţiei, în timp ce Hinna este numit şi a primit încă de Sâmbătă. Şi aceasta o fi un mod să-ţi atragi partizani...

— Foarte semnificativă este circulara lui Miljukow trimisă reprezentanţilor ruşi în străinătate. După ce s-a acuzat regimul trecut de uşurinţă, neprevedere şi arbitrar, revoluţia după 8 zile a izbucnit. Ţarul şi Ţareviciul au renunţat la tron printr-un «Act datat de la Pskow pe ziua de 15 Martie, în favoarea marelui duce Mihail». La rândul său acesta renunţă să ia puterea printr-un act cu data de 16 de la Petrograd, până ce «Adunarea Constituţională, aleasă pe baza votului universal, nu va decide de noua formă a guvernului şi asupra noilor legi fundamentale ale Rusiei». — Ce schimbate sunt timpurile!

21 Martie. — Nici o confirmare a zvonurilor care au circulat ieri. Buletinul german vorbeşte de lupte de infanterie şi «de cavalerie» în sectorul golit în Franţa, ceea ce indică o retragere importantă. Englezii spusese în ajun că cavaleria lor urmăreşte inamicul care se retrage în dezordine. Buletinul nostru menţionează bombardarea docurilor de la Brăila de către o escadrilă de avioane ruso-franco-române; în bazine se găseau răniţii români îmbarcaţi pe şlepuri şi care n-au putut încă să urce Dunărea din cauza gheţei...

— Azi dimineaţă, *Hinna,* care se anunţase ieri, vine cu *Lupu Kostake.* Lucrurile s-au petrecut aşa cum i le prezisesem; când m-a consultat dacă trebuia să primească şi când Lupu îi dăduse asigurarea că nu avea să se teamă de nimic: o ordonanţă a lui Mackensen nu dă voie tribunalelor române să judece în corecţional, pe supuşii Puterilor Centrale; instituie pentru ei tribunale germane care vor

judeca după codul românesc, dar după procedura germană; obligă tribunalele să ţie şedinţa cu un asesor german, în procesele civile, când un supus central este în cauză; suprimă dreptul de apel în penal; dă reclamantului german dreptul să-şi aleagă tribunalul, etc. — Hinna, evident, spune că el nu poate executa un astfel de ordin care, dealtminterea, modifică formula executorie şi ordonă şi Curţii de Casaţie să ţie şedinţă. El îmi cere un sfat. — Îi reamintesc că prevăzusem toate acestea, dar că n-a ascultat de mine. *Eu:* «Ce zice Carp; el este acela care trebuie să te dezlege». — *Hinna:* «Carp zice că am dreptate, dar că trebuie să mă înţeleg cu Lupu». — Lupu discută, dar recunoaşte că sunt părţi inacceptabile în ordonanţă. Lupu recunoaşte că dăduse asigurări lui Hinna. — El propune ca Hinna să scrie o scrisoare pretextând motive de sănătate. — *Eu:* – «Cui?» —*Lupu:* «Baronului de Welzer, de la care a primit mandatul». (Deci numire de către Germani, ceea ce se negase întotdeauna). Cum, în scrisoare, erau greşeli de franţuzeşte» am corectat-o; Hinna a păstrat ciorna: oare fiindcă conţinea rânduri scrise cu mâna mea?

— Ne-am întrunit la Maiorescu: Th. Rosetti, Hârjeu, Arion, Gr. Cantacuzino, G. Stirbey, Mehedinţi: convocasem şi pe Corteanu ca redactor al unor proiecte» Nimeni nu m-a întrebat dacă îl convocasem sau nu pe Neniţeseu. — În unanimitate s-a recunoscut necesitatea refacerii Constituţiunii; asupra sistemului electoral, Cantacuzino admite sufragiul universal; şi Arion, dar cu restricţii din punctul de vedere al capacităţii; Maiorescu se declară indiferent, căci el admite toate sistemele, dacă se ajunge a se schimba mentalitatea oamenilor; primesc şi eu. Dar majoritatea electorală să fie la 25 de ani şi votul plural pentru unele categorii. — Mai se admite şi revizuirea legii presei; calomnia privată să fie dată în competenţa tribunalelor ordinare. Admis de asemenea şi principiul exproprierii. — Cantaeuzino o propune pentru un sfert; eu o admit ilimitată pentru utilitate publică sau utilitate socială, dar în schimbul unei prealabile îndemnizări în bani. — Cu

majoritate se admite propunerea mea: Constituţie decretată: Maiorescu ţine la o Constituţie votată în formele legale actuale. În această privinţă Maiorescu examinează dacă nu se pot obţine legi de circumstanţă de la actualul Parlament; eu sunt de părere, şi toţi împărtăşesc opiniunea mea, că pentru a marca separaţia între trecut şi ce va veni, nu trebuie cerut nimic partidului liberal, ca partid.

Maiorescu se pronunţă, cu energie, pentru pedepsirea vinovaţilor; să se aleagă câteva căpetenii necinstite: Al Constantinescu, Iliescu, etc. Şi să se dea un exemplu. — Cantacuzino ar vrea să cuprindă printre ei şi pe Brătianu. — Ariori şi cu mine. «Greşeala politică, ea se ispăşeşte, nu se traduce la, bara justiţiei». — Suspendarea inamovibilităţii pentru un timp oarecare este şi ea admisă în general. — Maiorescu a pus, clar, chestia evreiască: ei trebuie naturalizaţi. În afară de necesitatea de a o face, va mai fi şi beneficiul bunei voinţi a presei care se află în mâinile evreilor şi al cărei concurs va fi util pentru a restabili creditul ţării. Toată lumea este de acord, afară de Rosetti. — Cantacuzino ar prefera să ne lăsăm să fim siliţi; Arion, din contra, este de părere ca iniţiativa să vie de la noi. — O vorbă a lui Maiorescu: «Regele Carol a voit ca în România nimeni să nu fie descurajat, nici măcar canalia!».

22 Martie. — Mi se raportează că cercurile germane sunt foarte mulţumite. Ştirile din Rusia, oglindind o anarhie adâncă, îi satisfac.

— În ţară, multe plângeri. În unele regiuni, ca Teleorman, se ia tot ce se găseşte. N. Ioanid s-a întors speriat de acolo. La barierele Bucureştilor patrulele îşi însuşesc tot ce poate conţine căruţa ţăranului. La primărie sunt istoviţi şi toate fanteziile trebuiesc executate fără răgaz. Astăzi a trecut prin capul unui ofiţer să întemeieze 15 restaurante municipale cu un leu tacâmul, pentru 45.000 de persoane, şi avea şi pretenţia ca până Sâmbătă să fie totul gata! Altul s-a prezentat la căminul liceului Sf. Gheorghe şi a dat ordin să fie golit până diseară, fiindcă voia să instaleze în el spitalul femeilor pe care Colentina nu le mai putea cuprinde: în plină

calea Victoriei!

23 Martie. — Manifestaţie şgomotoasă a femeilor din popor. Pe la ora 10 dimineaţa: ţipete stridente, adevărate miorlăituri. Mă uit pe fereastră şi văd câţiva rari agenţi în luptă cu ceata. Femeile caută bucăţi de gheaţă, prin mormanele de zăpadă, pentru a le arunca în agenţi. Soseşte prefectul de poliţie: este înconjurat, femeile ţipă agitând petiţii. Ele sunt prea numeroase ca să nu fi fost puse în mişcare de cineva. Prefectul îmi spune că de mai multe zile se cereau la Prefectură certificate pentru a stabili calitatea de soţie de mobilizat. Se pare că generalul Mustaţă, de la Casa de ajutor a ofiţerilor, a imaginat să ceară astfel de certificate pentru a scăpa de solicitările imposibil de satisfăcut. Azi dimineaţă, invadarea prefecturei poliţiei. În plus, agenţii luaseră 60 de bani până la 1 leu de femeie pentru a le face petiţiile: hârtii poligrafiate cărora femeile acordau o virtute particulară! Aceşti agenţi, arestaţi, au fost *bătuţi,* coram populo, pentru exemplu. Femeile au plecat în procesie. Sosite la mine ele zbierau: «Ajutor şi pace!» Au manifestat cam peste tot. Tzigara mi-a spus că altele au huiduit pe ofiţerii germani; se pare chiar că s-a raportat Germanilor că poliţia excitase femeile din popor zicându-le că Germanii le iau pâinea lor.

— La 12½ *Stolzenberg* a venit la Crucea Roşie pentru a se informa de la mine. — «Trebuie ca cineva să le fi pus la cale. Cine?» – «Nu ştiu nimic. E posibil. Dar suferinţele sunt grozave».

— Colonelul: «Acum este făină în abondenţă, dar brutarii la rândul lor nu vor să lucreze». — Eu: «Lăsaţi să intre mălaiul; fiecare poate, să-şi fiarbă mămăliga». — Şi profit de ocazie pentru a-i spune că modul de a ţine închise barierele oraşului este cauza adevărată a foametei. La Bucureşti, fasolea se plăteşte 1 leu şi 1.20; la ţară costă 16 şi 20 bani. Cartofii sunt de negăsit: ţăranii oferă să-i aducă cu 30 bani şi sau cumpărat pe loc cu 17 bani. Am scris lui Lupu Kostake că trebuie să ceară ridicarea interdicţiilor de import în oraş. Ştiu că în discuţia dintre Albrecht, partizan al libertăţii, şi

Zacherl, Lupu e de partea lui Zacherl.

La 6½ Verzea îmi comunică că mişcarea de azi dimineaţă tot a îmbunătăţit situaţia. Administraţia germană acordă 15 vagoane de făină în loc de 12, şi mai dă în plus 15 vagoane de mălai – cum am cerut. Se va da şi carne. — Mi se aduce un exemplar din formularele imprimate, pe care agenţii le vindeau cu 60 bani femeilor care cereau faimosul certificat.

24 Martie. — O întâmplare nostimă: Cinci magistraţi de la Curtea de Apel din Craiova merg la Ministerul de Finanţe pentru a vorbi cu Neniţeseu: Brăiloi. Clinceni, Neamţu, Dartanin Niculescu, etc. Staicovici îi concediază: «Domnul Ministru(?) nu va poate primi, pentru că este puţin *cam enervat!»* Capul magistraţilor!

— *Hinna* vine să-mi citească memoriul pe care vrea să-l prezinte baronului de Welzer. L-am întrebat dacă îl arătase lui Carp. Carp a răspuns că nu avea vreme să-l asculte şi dacă poate să obţină restabilirea dreptului de apel şi dreptului de reciprocitate, ca un Român să asiste pe Român într-un proces intentat înaintea unui tribunal german, asta este tot ce poate spera. Hinna l-ar fi făcut să observe că, cerând reciprocitatea, aista însemna că se admite imixtiunea unui German în justiţia ţării. — I-am dat povaţa să scurteze memoriul şi i-am reamintit: «Te-am prevenit scumpe amice, şi n-ai ţinut seama, n-ai decât să tragi consecinţele. Te-ai angajat în scris faţă de Baronul de Welzer; nu poţi pleca». Hinna aceeaşi apărare: Lupu K. îmi dăduse toate asigurările.

— Prinţul *Ben Aiad* dejunează la mine. El este mâhnit de starea în care se află ţara. Corbescu i-a fost camarad de şcoală la Paris; aceasta nu l-a oprit să-i trimită, după plecarea sa, 40 de agenţi pentru a-i scotoci casa, ca şi cum ar fi vrut să dea asalt lui Cartouche. El mi-a vorbit de ameninţările la care mă credea expus în momentul plecării guvernului. I-am spus că, după câte ştiam, când Take lonescu a propus arestarea sau ridicarea mea, Morţun a combătut propunerea, care astfel a căzut. Acest detaliu l-a adus a-mi face revelaţia următoare: La Berlin, Bussche a fost întrebat de ce nu-l strânsese de aproape pe Brătianu, care

cu ocazia contractului englezesc şi cu telegrama de la Berlin pe care o provocase acest contract, se credea pe punct de a fi gonit de la putere; Bussche ar fi răspuns: «Dacă aş fi împins pe Brătianu, poate că ar fi declarat războiul şi am fi pierdut tot grâul de care aveam nevoie». I s-a obiectat ca armamentul era nul şi că României îi lipseau toate cele necesare pentru a face războiul. Ben-Aiad îmi mai spune: «Ai pronunţat numele lui Morţun, să-ţi fac o confidenţă în privinţa lui. Pe vremea de care vorbim, Morţun a dat ideia lui Bussche să trimeată un ultimatum, şi chiar stăruia asupra acestui punct». Foarte mirat, întreb pe Ben-Aiad dacă crede că Morţun era sincer; el îmi răspunde că foarte sincer el crede că Morţun era filo-german convins în politica sa.

Ordonanţă pentru un al treilea recensământ. Aşa zis, pentru a avea o bază în distribuţia de pâine. De astădată, pentru fiecare locuitor al unei case, trebuie trei exemplare. N-am pomenit administraţie cu mai multe hârţoage.

— Am prânzit la doamna L. Philipescu cu prinţul de Reuss şi Praschma. Din conversaţia mea cu *Reuss,* care a fost consul general la Calcuta, ministru în Persia şi care a văzut multă lume şi are memorie bună, păstrez impresia că nu se poate avea încredere în judecata lui Bussche, cu toate că sau tocmai fiindcă lucrează prea mult; că Waldburg, care s-a relevat la, Bucureşti — căci la Viena lucrase foarte puţin în cariera sa – este socotit că, lucru pe care eu l-am crezut întotdeauna, era partizan al unei acţiuni mai stăruitoare decât Bussche, cu care nu se prea înţelegea. E vorba să fie numit Schlawe în locul căp. Albrecht, ca director al aprovizionărilor. Reuss se miră că contele de Mirbach nu a luat încă contact cu mine.

Aflu stupida arestare a lui Sfetescu.

25 Martie. — Caion îmi aduce textul unei circulari poligrafiate care cheamă pe femei la o manifestaţie. Ea este semnată: Femeile Socialiste Române.

Prefectul de poliţie, la prânz la mine, îmi spune că măsurile de poliţie, luate în comun cu Germanii, indică în toate cazurile că Germanii nu înlesnesc aceste manifestări în

favoarea păcii, cum o pretind unii. Crede că nimic nu va avea loc mâine. Câţiva sindicalişti, printre conducători, au fost arestaţi preventiv.

26 Martie. — De vreme au circulat patrule în toate străzile. Fiecare soldat german, pană şi ordonanţele, circulă armaţi. Soldaţii care duc corespondenţa au puşca în bandulieră. Nu s-a petrecut absolut nimic.

Telegramele de azi dimineaţă anunţă ca Ţarul (?) a fugit şi că s-au dat ordine de urmărire la graniţe. Trenurile sunt perchiziţionate de soldaţi. Se face apropiere cu începutul marii revoluţii franceze.

28 Martie. — *Bărbulescu* era ieri exasperat de neputinţa şi incompetenţa în mijlocul cărora se zbat Neniţescu şi Carp. El vrea cu orice preţ să mă duc să scutur pe Carp şi să ne întrunim puterile, pentru a găsi o soluţie în chestia financiară. Imposibil de a utiliza cele 250 şi câteva milioane de mărci pe care Banca le posedă la Reichsbank: ele sunt sequestrate de creditorii particulari. Bărbulescu crede că Generala, Banca de Credit, etc. trebuie să fi pus sequestru pe ele pentru a se garanta în contra sequestrării propriilor depozite de către guvernul de la Iaşi. Deci, nici o bază pentru o operaţie financiară. De asemenea, Germanii refuză să dea bilete din emisiunea lor în schimbul vechilor bilete ale Băncii Naţionale puse la o parte, dar neanulate. Ele ating suma de circa 1.700.000 lei. S-a sugerat şi Neniţescu s-a grăbit să caute a face o emisiune bazată pe un stoc fictiv, constituit prin garanţia marilor bănci locale. Imitaţia celor petrecute în Belgia. Adunare lamentabilă de oameni de mâna treia care n-au, ca reprezentanţi de la casele lor decât puteri foarte limitate. Bărbulescu constată prostia lui Neniţescu de a consimţi să scoată el din foc castanele care vor fi mâncate de alţii.

— Căpitanul Scheible a ţinut socoteală de scrisoarea mea către Tzigara şi i-a dat drumul lui Sfetescu. Prefectul a venit la ora 3 să-mi aducă această veste.

— Am primit vizita lui Plutarc Mareş. El a aflat arestarea, la Focşani, a lui Chirculescu şi s-a speriat. A venit să-mi

vorbească de rău politica lui Brătianu şi să mă facă să cred că el apăra politica mea! Ca şi ilustrul Dumitrescu-Câmpina care mă asasinează, prin toate rudele şi prietenele, ca să mă duc să pledez liberarea lui. Dealtminterea, se spicueşte cam peste tot şi Gherovici a fost şi el internat.

— Doamna Popp de la «Bukarester Tagblatt» îmi anunţă că soţul ei şi-a recâştigat în fine libertatea în Moldova. Un cetăţean român ţinut sub zăvoare de la 14 August evident fără umbră de motiv, din moment ce a fost pus în libertate!

— Tot nu se ştie nimic precis despre Rusia. Reuter anunţă că familia imperială este arestată la Tsarskoje-Szelo. O comisie de deputaţi a fost la Mohilew pentru a executa această arestare. (De ce Mohilew – cartier general toamna trecută – când abdicarea este datată din Pskow?) – Lipsa de ştiri clare îmi este confirmată de locotenentul Moos de la poliţia centrală, dar acest ofiţer foarte inteligent, interpreta tot ce se petrece acolo în sensul favorabil al păcii. Dealtminterea te izbeşte marele dor de pace pe care îl mărturisesc toţi ofiţerii cu care vii în contact. În timpul manifestării de deunăzi soldaţii încurajau pe femei să strige «Pace».

29 Martie. — Mizeria devine emoţionantă. Cantinele Crucii Roşii au ajuns la o distribuire de 12.500 raţiuni de hrană, şi mai exista şi «supe populare comunale» precum şi câteva cantine particulare. — În urma măsurilor de destindere adoptate, după manifestaţia femeilor, s-a pus alaltăieri carne în vânzare. Odată foamea potolită, marfa a rămas necumpărată. Ea era oferită peste limitele cartelelor de pâine, şi astăzi, a treia zi, am văzut cu ochii mei în piaţa mică carne care nu găsea cumpărători. Preţul nu mai este abordabil pentru micul public.

— Am trimis guvernului militar o protestare din cauza arestării Marthei Bibescu... dar numai pentru onoarea principiilor! Pentru că s-a jucat prea mult făcând pe primul ministru, Lupu Kostake, care a văzut pe baronul Welzer instalându-se ca tutor pe lângă el, mai are şi plăcerea de a fi supus contra-semnăturii lui Arthur Rosenberg. Lupu, care se

lăudase că a pus pe Rosenberg sub supravegherea poliţiei şi că-l va goni din Bucureşti! Neniţescu e mai norocos: există favoruri de Stat! Verzea îmi povesteşte că s-a dus la Neniţescu din partea căp. Fischer (Finanţele) pentru a găsi mijlocul de a da ajutoare băneşti soţiilor mobilizaţilor. Neniţescu i-a răspuns că el nu se ocupă decât de chestii mari. Că nu stă de vorbă cu Fischer şi că nu va examina chestiunea decât dacă «colegii săi de la Militärverwaltung» îi vor vorbi de ea. Verzea era uimit: «Avem şi un supra-ministru!» Neniţescu vorbeşte cu linişte, tot după spusele lui Verzea, de un împrumut de 300 de milioane.

— Comentariile raportate de presa germană asupra retragerii făcută în Franţa pe o adâncime de 60 km., arată această operaţie ca un succes de primul ordin. Ar trebui 3 luni de sforţări ale aliaţilor pentru a reface preparativele lor de ofensivă. În afară de felicitările împăratului către Hindenburg şi Ludendorff, se publică astăzi telegramele către Regele Bavariei şi Prinţul Ruprecht. Nici Francezii, nici Englezii n-au anunţat luarea de prizonieri, ceea ce ar indica că contactul este rupt fără a fi avut loc urmărirea.

— Guvernul militar se lichidează; Stoltzenberg îşi face vizitele de plecare. Se simplifică angrenajele administraţiei militare, dar tot rămân grozav de numeroase şi complicate.

30 Martie. — D-na Sabina Cantacuzino a fost expediată ieri la Pasărea în două automobile pentru dânsa şi bagaje; locotenentul Moos a însoţit-o. Bărbatul ei (Dr. Cantacuzino) a venit la mine azi dimineaţă: îmi spune că ieri peste zi, un căpitan Klein, de la «Ober Kommando» a venit, foarte politicos, să propue de a transmite o scrisoare, dacă familia doreşte să dea noutăţi, d-lui Ionel Brătianu. Foarte surprins, doctorul a întrebat dacă are voie să scrie tot, ca de exemplu să spună ce au păţit membrii familiei: Pilat (Săveni), Lia, Sabina. Răspunsul a fost afirmativ. D-rul îmi cere părerea. Eu cred că guvernul german vrea să se ştie la Iaşi ce se petrece aici, pentru a ajunge astfel la liberarea internaţilor germani. Gazetele dau tocmai textul unei protestări a lui Brătianu care acuză pe Germani că violează dreptul ginţilor

prin internarea ostaticilor. S-a răspuns cu vehemenţă şi Germanii anunţă chiar o recrudescenţă de arestări. Suntem fără scuze pentru ceea ce am făcut şi tot noi protestăm.

— Generalul von Heinrich şi-a depus cărţile pentru plecare.

Blome pleacă şi el pe front. El ne-a comunicat ieri, lui Mehedinţi şi mie, că Aurel Popovici, pe care îl cunoştea bine, a murit în Elveţia. Ce păcat! Câteva amănunte, foarte interesante, din conversaţia noastră: Czernin nu se retrage; este evident că Ungurii ar vrea, mai ales dacă vine vorba de pace, ca tratatul să fie semnat de Unguri. Apropierea dintre Austria şi România («Grossösterreich») ar fi soluţia echilibrată: Ungurii ar pierde mijlocul de a dicta totdeauna. Burian este un om foarte scrupulos şi foarte muncitor, dar nu este pentru ministerul afacerilor străine. Cu toate acestea, propunerile de pace de la Crăciun au fost din iniţiativa sa; este o inspiraţie frumoasă. Noi avem mare speranţă în Clam-Martinetz, dar marele nostru om este Hohenlohe, mare maestru al ceremoniilor, care era atotputernic chiar când nu ocupa vreo funcţiune.

— Azi dimineaţă, *Lupu Kostake,* G. Stirbey fiind prezent, mi-a spus că o divizie rusească s-a retras de pe frontul Moldovei şi că a fost înlocuită cu 10.000 de Români. Că în Deltă, dea-lungul Dunării, în Basarabia, Ruşii incendiază depozitele, cazărmile lor, etc. Aceste detalii ar fi fost comunicate de şeful de Stat-Major lui Carp. — Pe de altă parte, Tzigara a văzut pe Carp «care este scârbit de Germani» şi obosit de toate!

31 Martie. — Nici o confirmare despre ştirile militare; date de Lupu.

Hinna mi-a adus textul răspunsului pe care Baronul de Welzer l-a făcut memoriului său. Îmi cere sfat. Îl întreb: Ce spus Carp? Mă trimite la plimbare; sunt un idiot care se mărgineşte la patru texte de legi şi cam nu pricep situaţia nouă. Refuz să-i dau vreun sfat: să rămâie sau să plece, căci nu vreau să iau răspunderea consecinţelor care ar putea să urmeze.

Citesc în «Bukarester Tagblatt» că ieri a avut loc deschiderea liceului israelit; că Luni se deschid şcolile evanghelice. Noi, – în urma cererii stăruitoare a lui Lupu Costake, care avea un director de teatru, pe când prefecţii sunt încă în căutarea rolurilor lor — noi am deschis teatrul, dar nici o şcoală. De altfel o scrisoare a profesorilor şcolii de comerţ îmi spune multe asupra procedeurilor lui Liţica, liberalo-takist, numit la Instrucţia Publică.

În Reichstag, Cancelarul şi toţi oratorii s-au grăbit să declare ca afacerile Rusiei nu-i privesc, că Germanii sunt pentru libertatea popoarelor, că în 1906 împăratul a sfătuit pe Ţar a acorda reforme liberale şi că Germania nu are obioeul să se amestece în politica interioară a altor ţări. (Această din urmă frază nu prea amuză pe Carpiştii noştri, care visează a expulza dinastia cu concursul german. Lupu Kostake mi-a spus-o încă şi astăzi că Germania îşi rezervă capturarea familiei regale). Această simultaneitate de declaraţiuni e o măsură luată contra propagandei engleze în Rusia care caută să convingă poporul rus că Germania vrea să restaureze pe Ţar şi ţarismul.

Lupu şi Tzigara, veniţi după masă, mi-anunţă că Putna-Seacă a fost ocupată de Germani, şi că Mareşalul ar fi spus că Românii din Moldova ar trebui în fine să-şi deschidă ochii; că un armistiţiu de 15 zile a fost cerut de Ruşi şi refuzat de Germani.

Lupu mai confirmă odată că se dă foc la cazărmi şi proviziuni la Reni. E oare revoluţia? Este retragerea pe Nistru?

1 Aprilie. — Kiriacescu îmi aduce ştirea luării Ţifeştilor, ceea ce apropie liniile germane de Mărăşeşti; se şi prepară spitale la Bucureşti. Este oare reluarea ofensivei în Moldova? Stirbey ştie prin cineva sosit din Focşani că tunul s-a auzit tot timpul şi că cerul era vecinic roşu.

Bărbulescu, Arion: nu se face nimic. Amândoi furioşi contra lui Carp şi Neniţescu. Nu este posibil ca în astfel de împrejurări grave Carp să nu se sfătuiască decât cu Neniţescu. Acesta din urmă se gândise la un împrumut,

garantat de băncile româneşti sub formă de emisiune de bilete ca şi acele ale Băncii Naţionale. Cu alte cuvinte trei monezi: moneda noastră curentă, cea nouă şi aceea a Băncii Generale. Îndeajuns ca să le compromiţi pe toate. Mi-a plăcut foarte mult indignarea lui Arion contra lui Carp. De altfel Lupu a stat ieri două ceasuri la mine şi nici un cuvânt despre organizaţia căutată sau despre personalul recrutat. Au isprăvit prin a inventa, după căutările lui P. Theodoru, pe fiul lui Ilariu Marian, takist curat, ca prefect de Romanaţi.

2 Aprilie. — Astăzi dimineaţă 60 de ostatici au plecat în spre Săveni. Au rămas la Bucureşti, la Hotel Imperial, Cancicov, bolnav; Sevescu de la Banca Românească, care se bucură, se zice, de protecţia ministrului Helferich şi Stoenescu de la Teleorman. — Emil Petrescu a fost arestat la moşia sa şi adus la Bucureşti.

Duca a venit la mine să mă consulte privitor la deschiderea Curţii de Casaţie, cerută de Germani, pentru procesele civile. L-am sfătuit să se supună: organul fiind în fiinţă, ordinul Comandamentului-autoritate legală – anulează decretul de transferare a Curţii la Iaşi. Curtea poate foarte bine, odată acest act, care intră în dispoziţiunile de restabilirea ordinei publice, îndeplinit, Curtea poate să nu ţie seamă de acele articole din ordonanţă, care schimbă legile noastre civile sau penale. — Cred că va urma sfatul meu.

Hinna revine să-şi verse ultimul său foc. Are poftă să rămână la minister, – Excelenţă! —şi o să primească ordonanţa. Am refuzat să-i dau vreun sfat.

Răspunsul guvernului german la protestarea noastră privitor la Marthe Bibescu: «Există motive care interzic prezenţa la Bucureşti a doamnei Bibescu («Doamna!» ce ar zice prinţesa Bibescu!). Dispoziţia ca d-na Bibescu să rămâie la moşia ei Mogoşoaia e forma cea mai blajină, în care doamna ar putea fi tolerată în România fără a i se răpi libertatea».

Scrisorile lui Thompson sunt, pe cât se pare în mâinile autorităţilor germane.

3 Aprilie. — V. Dumitropolu mi-a declarat formal că intră în partidul conservator şi că va fi, ceea ce nu i s-a întâmplat până acum, un membru disciplinat.

Generalul Cioranu adus de el, a făcut vizită de curtenie, dar nu a cerut înscriere.

În comitet restrâns Stirbey a citit o expunere bună, cu miez, a ideilor care vor servi la alcătuirea Codului Administrativ, cu a cărui redacţie am însărcinat pe tineret.

4 Aprilie. — Litzica dezorganizează întreaga Instrucţie Publică, lucru ce-mi spune Arion care a avut deja prilejul să facă lui Lupu Kostake reproşuri pentru numirea extraordinară a acestui domn.

5 Aprilie. — Moroianu a văzut pe contele de Salm, care vine de pe frontul Siret; el pretinde că acolo de fapt e armistiţiu; că din tranşee în tranşee se trimit afişe și comunicări; că germanii fac în tranşeele lor muzică – piano și că se aplaudă sau se dezaprobă după cum le place sau nu.

Jurnalele germane anunță că Germania n-are nici un interes să atace Rusia. Probabil ei vor să lase ca revoluţia să-şi facă opera ei de descompunere.

Împăratul va veni la sfârşitul lunii la Bucureşti. Se fac preparative.

Mackensen a fost cu Tzigara două zile la Sinaia. Lupu l-a văzut la înapoierea sa. Tot foarte binevoitor pentru România.

O apreciere a Mareşalului: «Împăratul a fost totdeauna foarte pacifist, probabil fiindcă îşi dădea seamă că n-avea nimic din ceea ce trebuie unui mare căpitan». — «La început lumea era îngrijorată că împăratul se va amesteca în chestiuni militare; el însă a fost foarte cuminte şi întotdeauna cerea sfat şi-l urma».

6 Aprilie. — Iată în ce termeni gazeta oficială anunţă constituirea guvernului: Cu încuviinţarea Administraţiei Militare din România, conducerea ministerelor de mai jos a fost luată, în calitate de giranţi, de către d-nii: Lupu Kostake: Ministerul de Interne; Dim. S. Neniţescu: Ministerul de Finanţe; Dr. Antipa: Ministerul de Domenii; Al. S. Hinna: Ministerul de Justiţie; C. Litzica: Ministerul Instrucţiunii şi al

Cultelor. (Semnat: Guvernatorul militar).

Cel mai nostim este Hinna, care, azi dimineaţă încă, venise să-mi repete că el s-a devotat numai când baronul de Welzer l-a ameninţat ca dacă el se retrage va pune un ofiţer în capul departamentului. Hinna dejunează mâine cu ceilalţi colegi la d-l de Tülff...

Veşti prin Tzigara despre voiajul Mareşalului. De adăugat la însemnările de ieri, căci Tzigara n-a prea voit să vorbească faţă de Lupu. Sentiment foarte pronunţat contra Regelui şi familiei sale. Prinţul Carol nu are la Berlin «eine gute Nummer». Notele de la regiment mediocre, dacă nu chiar rele. Neniţescu s-a vârât pe lângă Germani cât a putut; el vrea să facă pe şeful; Brociner l-a introdus pe lângă Mareşal, cum de altfel Artur Rosemberg pe lângă Hentsch. Pentru deschiderea Universităţii se va lovi de opoziţiunea lui Litzica, totuşi Tülff este foarte dispus a o ajuta. Mareşalul se interesa foarte mult dacă nu cumva cei din Moldova aveau cunoştinţă de ceea ce se petrecea aci; el era încă în îndoială dacă ori şi ce comunicaţie era tăiată. Mareşalul ar fi încântat dacă nu ar mai fi nevoie să se ia ostatici.

În astă-seară plecare la Curtea de Argeş pentru 24 de ore.

7 Aprilie. — La Banca Naţională: Bărbulescu îmi spune că împreună cu Witzleben au găsit o combinaţie: Un sindicat al băncilor din Bucureşti ar forma o participaţie pentru a avansa bani pe recolte şi s-ar rambursa la vânzarea recoltei Germaniei; remuneraţie 6½% ; dobândă de cerut proprietarilor 8½ %. Agenţii după tipul «Caselor de împrumut». — Directorul sucursalei Băncii Naţionale, Administratorul financiar, un proprietar şi un ofiţer german.

Carp aflând combinaţia ar fi făcut o scenă îngrozitoare lui Golescu şi Bărbulescu, fiindcă «aceasta îi strică combinaţia pe care o studia el pentru a face o operaţie de 150 milioane». — Golescu i-a obiectat, cu drept cuvânt, că el nu avea darul Dumnezeirii pentru a ghici ceea ce visa Carp. Rezultă de aci că Carp se crede guvernorul administraţiei noastre şi că Germanilor le place ca oamenii pe care Carp îi inspiră să-şi sfărâme capul, iar ei să nu aibă nici o

răspundere.

Am cam luat puţin în glumă, faţă de Witzleben, toate proiectele de mare stil, căci dacă s-ar fi mulţumit cu ceea ce era necesar, s-ar fi găsit de mult soluţiunile. Witzleben m-a întrebat cu mult interes dacă am stat de vorbă cu baronul de Welzer; i-am răspuns ca nu-l cunosc. Aceasta îmi aduce aminte că Prinţul de Reuss se mirase că nu cunoscusem pe contele de Mirbach – ceea ce mă face să bănuiesc grija ce s-a pus ca el să nu vină la mine.

Prinţul de Reuss s-a invitat aseară pentru astăzi la mine la dejun ca să-şi ia rămas bun. El pleacă la Berlin, la ministerul de război. Cum contele Praschma nu sosise încă, el îmi spune: «Nu fac politică, dar voi fi consultat; iertaţi-mi dacă vă întreb direct ceea ce d-v. gândiţi despre chestiunea dinastică?». Eu: Ar fi o nenorocire dacă Dinastia nu ar rămâne; Prinţul Carol, bine însurat, ar putea să se formeze». — El: Prinţul e ca şi tatăl său; la regiment, la Potsdam. Nu s-a putut scoate nimic din el. — Eu: Refuz să mă declar antidinastic când chestiunea este în mâinile Germanici; nu ştiu dacă împrejurările nu vor aduce Germania a admite o pace chiar cu Regele Ferdinand. — El: Aci se vorbeşte că s-ar dori pe Prinţul Frederic-Eitel. — Eu: Totdeauna am obiectat că Împăratul nu poate să pună pe fiul său pe un tron al unei ţări care să nu fie egală cu Regatul Regelui Carol şi că probabil, din cauza Ungariei, Împăratul va trebui să ţină seamă de susceptibilităţile aliaţilor săi. — El: Împăratul e slab şi nu e sigur că nu s-ar simţi măgulit de a pune pe fiul lui pe un tron; dar familia imperială «este foarte mediocră». Frederic-Eitel e un anormal, nu poate avea copii; nevasta îl înşală cat poate; ar fi o rea alegere. Ce aţi zice de bărbatul care s-ar da Principesei Elisabeta? — Eu: Ea o simpatică, dar ar trebui ca bărbatul să fie un om care să se ocupe de ea...

În momentul acesta soseşte contele Praschma şi convorbirea noastră se opreşte aci. La plecare ne-am despărţit foarte cordial. E unul din Germanii care îţi face plăcere să-l vezi. Foarte deschis şi neîmpodobind niciodată lucrurile. Prinţul are un câine kurd, din Asia. Mi-a mărturisit

că-l va lăsa la Bucureşti, un animal de talia lui fiind foarte greu de hrănit în momentul acesta la Berlin.

La ora 3 d-l Wolff, de la Casa E. Wolff, mi-aduce o scrisoare din Copenhaga, prin care o d-ră Roth care a fost în serviciul d-rului Brătianu, mi-anunţă că sărmanul şi deliciosul Dumitru (fiul d-rului Brătianu) a murit de pneumonie la Moscova. Sărmana Anna!

Convorbire cu căpitanul Walter Klein, diplomat după cât se pare, întrebuinţat în serviciul informaţiunilor. — Ştiu că avea cunoştinţă de scrisoarea lui Michel şi că el facilitase întoarcerea răspunsului. De la el n-aveam nimic de aflat, dar am încercat să distrug oarecare lucrătură care se pusese la cale contra mea. Fiind grăbit să plec pentru a vedea pe Hentsch, am amânat pe Luni continuarea convorbirii noastre.

La Colonelul Hentsch. De la sosirea lui la «Militär-Verwaltung» se simte o uşurare în toate. A studiat serios toate chestiunile de Crucea Roşie pe care i le-am dat. El, cel întâi mi-a vorbit despre internaţi: E un lucru care nu-i place; de altfel nici nu vor mai fi arestări; Ungurii sunt acei care împing şi mai apoi, când lumea ţipă, ei aruncă totul în spatele nostru; Germania nu are nevoie să-şi creeze nemulţumiri pentru a face plăcere aliaţilor săi. Referitor la chestiunea financiară, trebuie găsit mijloacele pentru că ţara nu trăieşte decât cu banii pe care îi avansează Germania.

I-am vorbit de cruzimea de a lăsa în nevoi numeroşi funcţionari, ale căror funcţii se suprimă şi am fost foarte mirat când dânsul mi-a arătat o ordonanţă, care nu fusese tradusă în româneşte şi din care unele dispoziţiuni privesc tocmai pe funcţionarii lăsaţi de o parte. Oare autorităţile noastre au uitat-o, căci în mod sălbatic trimit la plimbare pe toţi aceşti sărmani nenorociţi, care bat la porţile ministerelor?

8 Aprilie. — Paşte oficial. Niciodată Bucureştii n-a fost aşa de măturat şi curat ca acum.

Tzigara a fost cu Mareşalul la Curtea de Argeş. Mareşalul a dus o coroană la mormântul Regelui Carol. În regiunea

Argeşului nimic asemănător cu o stare de război: vite, păsări, oameni în haine de sărbătoare (Buna Vestire) iar Mareşalul a dat ordin comandantului local de a lăsa oamenii să serbeze Paştele românesc după voie. De desprins din conversaţia politică: «Niciodată împăratul nu va trata cu guvernul actual».

9 Aprilie. — Am avut la dejun pe căpitanul Walter, diplomat de carieră, şi care are aerul să vrea să se orienteze politiceşte asupra României. Îi dau cetire memoriului, pe care l-am remis Regelui la sfârşitul lui Noiembrie 1915, asupra politicii pe care trebuie să o urmeze România. Îi mai comunic şi o notiţă din «Gazette de Francfort», care reproduce o corespondenţă din «Figaro», după care Brătianu este o victimă a lui Stuermer (în închisoare sau chiar mort); Stuermer a împiedicat pe Brătianu de a face ofensiva la Sud (vechiul dinte contra tacticii adoptată de România), asigurându-l că Bulgarii nu vor mişca contra noastră.

Scrisoarea împăratului Germaniei către Cancelar, prin care propune votul universal pentru Cameră şi mărirea bazelor de recrutare a Senatului pentru Prusia.

Carp ar fi propus revocarea moratoriului; s-a făcut chiar o convocare a câtorva personalităţi din lumea afacerilor pentru a fi consultaţi. Bărbulescu, V. Vineş (Credit Urban) sunt, cu dreptate, hotărât contra. Toată lumea e de acord că impozitele trebuie încasate fără întârziere.

10 Aprilie. — Buletinul anunţă începutul unei mari bătălii la Arras. Grija care se are de a se pune în bună vedere ştirea în gazeta «Bukarester Tagblatt», lasă se se presupună ştiri grave.

Witzleben, care vine să mă vadă, îmi spune, de altfel, că poziţiunea e rea; Germanii sunt pe un fel de «glacis» care face ca fiecare mişcare să fie văzută de inamic. Nu se face niciodată schimbul trupelor din tranşee fără să fie descoperiţi şi fără pierderi.

Tot de la el aflu că o revoluţie a avut loc în Serbia; în unele sate mitralierile erau ascunse în cimitire. A fost nevoie

să se procedeze la o execuţie groaznică – s-a lăsat pe Bulgari să o facă – şi unele sate au fost complet rase.

Witzleben a constituit sindicatul pentru avansuri asupra recoltei şi în curând operaţiunile vor începe. El este contra proiectului lui Neniţescu şi mai ales contra unei emisiuni de nouă hârtie.

11 Aprilie. — Locotenentul Moos dejunează la mine. Dânsul a făcut percheziţie la Palatele Regale: el îmi comunică unele lucruri... El o credea pe ducesa de Coburg credincioasă Germaniei. Se pare însă, după scrisorile găsite, că ducesa lucra pentru Rusia; de aceea astăzi ea este privată de dreptul de a locui în Elveţia. — L-am întrebat dacă este adevărat că se retrag trupe din România, repetându-i ceea ce Maltezeanu îmi raportase: D-l Carp a văzut pe Mackensen, care i-a spus ca nu se va încerca nimic pentru a se merge spre Iaşi şi că astfel se ridică o parte din trupe. Moos îmi răspunde că se miră ca Mareşalul să fi dat o astfel de ştire şi ca d-l Carp a făcut rău să o repete.

Bătălia de la Arras este groaznică. Buletinul de azi dimineaţă anunţă pierderea aproape a două diviziuni. El adaugă: «Liniile noastre n-au fost străpunse, ceea ce indică o luptă înverşunată».

Simionescu-Râmniceanu, omul tuturor ştirilor mari, chiar şi atunci când nu e nici una, îmi spune, la club$_r$ sub toată discreţiunea – după ofiţerii de la telegrafia fără fir, instalată în casa sa – că zdrobirea Germanilor ar fi formidabilă: 10.000 de prizonieri şi o cantitate enormă de tunuri. E un Radio interceptat. Ofiţerul ar fi adăugat că nu era şi confirmare din izvor german.

Tzigara îmi spune că este imposibil de a obţine o îmbunătăţire pentru Rudi (Catargi). Dosarul lui, după cele ce se pretinde, e astfel încât va fi trimis în Germania sau în Bulgaria. Exclusă orice libertate înainte de sfârşitul războiului. Bietul Rudi.

D. Seceleanu: În Ialomiţa s-a adus, pentru lucrul câmpului, prizonieri francezi – de culoare – chiar şi Anamiţi. Sunt aşa de slabi, din lipsă de hrană, încât munca lor e inexistentă.

Unul din prizonierii noştri, din Slatina, a adus ştirea că în schimb, Românii erau întrebuinţaţi în regiunea Arras la lucrări militare.

12 Aprilie. — Guvernul german dă 200 milioane asupra mărcilor pe care Banca Naţională le are la Berlin. E o parte din mărcile cumpărate de Bancă, la un curs fix, când ea a pus lei la dispoziţia consorţiului pentru a plăti grânele cumpărate la noi, în Ianuarie 1916.

Witzleben mi-a anunţat-o cu plăcere şi Bărbulescu s-a grăbit să mi-o comunice. Aceasta va permite Băncii să facă Statului avansurile necesare. Mi-e frică ca nu cumva să se emită o nouă monedă hârtie; am povăţuit pe toţi pentru o emisiune specială a Băncii Generale bazată tocmai pe Mărcile puse în gaj la ea.

Buletinul oficial No. 5 conţine faimoasa ordonanţă asupra justiţiei. Pe de altă parte, în titlul ordonanţelor asupra suspendării moratoriului privitor la impozite, se are grija de a se adăuga la România ocupată şi Dobrogea afară de teritoriul «aparţinând Regatului Bulgariei», deci Cadrilaterul. Bun, foarte bun semn.

13 Aprilie. — Primesc; pe aceeaşi cale cu scrisoarea lui Mihai (fratele), ştiri din Stockholm din 4 Aprilie. Mihai a fost grav bolnav şi Bilciurescu îmi confirmă moartea micului Dumitru.

Maiorescu: el e preocupat de ideia pe care am emis-o, a unei Constituţiuni decretată. Normele noastre de Stat nu au destulă tărie pentru a deschide calea, procedeurilor care amintesc statutul lui Cuza.

Îi acord că, dacă se va putea face, vom proceda după căile indicate de Constituţia actuală.

Bătălia de la Arras durează încă, dar nu mai pare să fie aşa de critică. Efortul s-a oprit. Între Reims şi Soissons s-ar părea că focul creşte în intensitate. Cercurile germane nu sunt neliniştite.

Hinna, din nou, vine să mă vadă şi să-mi citească un nou memoriu, documentat de data aceasta după publicaţia statului major german pe care i-am dat-o. Cum este convocat

mâine pentru buget, l-am sfătuit să răspundă la convocare. Profit de împrejurare pentru a-i cere noutăţi despre dejunul de la Tülff (Sâmbătă, **7** Aprilie). — Prezenţi: giranţii ministerelor, colonelul Hentsch, ofiţeri. Neniţescu la dreapta guvernatorului şi sărmanul Lupu, patronul său, la stânga! Câtă suferinţă!

Hinna indignat de cuvintele lui Lupu pe seama Regelui şi a Reginei. Colonelul Hentsch a spus lui Hinna: «De ce d-l Carp afirmă că simt înconjurat de evrei?» – Hinna: «Probabil din cauza creditului de care se bucură d-l Artur Rosenberg». — Colonelul: «Dar d-l Neniţescu este acela care îl are în stimă». Lupu trebuie să fie mulţumit, el care vroia să-l aresteze pe Rosenberg.

În oraş nu se vorbeşte decât de o paoe separată cu Italia şi care s-ar negocia la Darmstadt. Ştirea vine de la Carp în tot cazul Barnosky este acela care o răspândeşte.

Lia Brătianu a fost expediată la Pasărea. Nu s-a dat voie doctorului Cantacuzino de a se duce pentru câteva ceasuri să-şi vadă nevasta.

15 Aprilie. — Sfintele Paşte. Cu toată schimbarea calendarului, ceremoniile religioase au fost celebrate ca de obicei. În toate bisericile, la slujba de Înviere, mulţi soldaţi germani şi austriaci. Nici unul la Mitropolie, unde a avut loc slujba oficială tradiţională. Foarte multă lume plângea în biserici.

16 Aprilie. — Cu toate tradiţiile, aceasta a doua zi de Paşti nefiind considerată ca zi de sărbătoare, toată lumea lucrează şi magazinele sunt deschise.

Din nou sunt speranţe de pace. Declaraţia oficială rusă cum că poporul doreşte o pace onorabilă fără anexiuni şi despăgubiri de război şi pe baza dezvoltării naţionalităţilor – ceea ce lasă o portiţă pentru Polonia – găseşte un răsunet complet în declaraţiunea identică a contelui Czernin: se crede că nu numai întâmplarea singură este autoarea acestei potriviri.

17 Aprilie. — Brănişteanu îmi aduce ştirea că Anglia refuzând libera trecere din Elveţia în Rusia a socialiştilor

pacifişti ruşi, Germania le-a acordat călătoria prin imperiul ei. Un tren închis le-a fost pus la dispoziţie. Această ştire mi-a fost confirmată de persoana, evident din poliţia germană, care îmi aduce şi-mi ia scrisorile.

Am scris lui Mihai şi lui Bilciurescu la Stockholm. Vizita d-lui Paul Nathan, multimilionar german, secretarul federaţiei evreieşti a Imperiului, care este echivalentul Alianţei Israelite din Paris. Îmi expune că chestiunea evreiască va fi impusă la Congres. Statele Unite s-au obligat la aceasta. Nu ştie dacă aceeiaşi iniţiativă va fi luată şi de Germania; dar, acum când Rusia rezolvă ea însăşi această chestiune, ar fi greu să te îndoieşti de o constrângere. Această constrângere ar fi rea pentru viitor, căci ea ar provoca duşmănie între Evrei şi Români. El îmi pune întrebarea neted: Ce crede partidul d-voastră asupra acestui punct? **—** Îi comunic hotărârea luată de Comitetul nostru de a rezolva chestiunea luând iniţiativa, cu scop de a avea profit. — El: La Congresul de pace? — Eu: înainte chiar, dacă e posibil, pentru ca chestiunea să rămână o afacere de ordin intern.

Dl Nathan mă întreabă dacă poate să dea publicităţii această ştire, a cărei importanţă nu va scăpa nimănui şi pentru buna dispoziţiune a pieţei americane, care va fi marele împrumutător. — Eu: Nici un neajuns, atâta timp cât chestiunea este indicată ca făcând parte din întregul lot de probleme ale căror soluţiuni ne preocupă.

18 Aprilie. — Vizita lui Paul Theodoru şi Golescu, care caută să reia contact. Le-am spus felul meu de a gândi şi dintre amândoi Golescu, mai curajos, avea aerul de a blama pe Carp care lua totul asupra lui şi care adeseori se oprea la combinaţiuni financiare foarte false.

Cu Bacalbaşa alt cântec: dezorganizare şi neputinţă; el le-a repetat-o adeseori: că a construi fără şeful partidului este a construi pe nisip. Neniţescu este un incapabil la finanţe. Îmi povesteşte următoarea anecdotă: Teatrul a fost rechiziţionat în urma suprimării subvenţiei; Neniţescu a suprimat subvenţia pentru că artiştii au refuzat de a primi pe Herz ca director. Când s-a anunţat suprimarea, ca fiind o

cheltuială de lux, directorul german a spus că Germanii au considerat întotdeauna un teatru ca un mijloc de cultură, nu ca lux şi a oferit de a împărţi salariile artiştilor germani cu camarazii români. Lecţia este severă. Îmi place s-o cred adevărată.

Se insistă mult asupra posibilităţilor de pace şi Czernin nu este un copil pentru a se avansa, cum a făcut-o în răspunsul său la declaraţiunea guvernului, prinţului Lwoff, dacă nu ar fi un început de înţelegere. Este şi sentimentul lui Maiorescu care vine să mă vadă o clipă. Dealtminteri, căpitanul Steinbömer de la «Militär-Verwaltung» îmi spune că pe frontul rusesc de fapt este armistiţiu şi că numeroase consfătuiri au loc între ofiţerii lor şi delegaţiunile regimentelor ruse. Soldaţii ruşi spun că ei au trimis «delegaţii lor» la Petrograd şi că aşteaptă răspuns. Se vede ce trebuie să fie disciplina şi legătura de suflet a acestei armate.

Teişanu se plânge de măsurile financiare ale lui Neniţescu privitoare la drumurile de fer.

După ofensiva engleză ofensiva franceză pe Aisne. Ea ia proporţiuni uriaşe; a fost precedată de o preparţie de artilerie de 10 zile, încă fără precedent. Comunicatul lui Ludendorf este dramatic: este, spune el, cea mai uriaşă bătălie a acestui război, prin urmare a întregii istorii a lumii. Succesul s-ar părea că înclină de partea Germanilor.

Maiorescu: Te-ai gândit şi la soluţiunea: o Românie având ca Rege, ca şi Ungaria, pe împăratul Austriei? — Eu: De sigur că nu, dar mă voi gândi. Nu găseşti însă că este o greşeală de a ne alipi de Berlin, după cum căuta Regele Carol a o face în ultimii timpi – Berlinul este destul de departe! În loc să strângem legăturile noastre cu Viena? – Maiorescu: Absolut de acord.

19 Aprilie. — Bătălia de la Aisne este oprită pentru un moment. Buletinul arată numai că focul se întinde pe im front mai mare.

Bugetul lui Neniţescu a fost hotărât în chipul următor: Venituri: 71.500.000; Cheltueli: 44.000.000.

Nu s-a prevăzut pentru pensiuni decât 10 milioane, pentru familiile mobilizaţilor 5.000.000 şi pentru fondul comunal 14.000.000. Această din urmă alocuţiune este totuşi o creanţa sigură asupra Statului.

Neniţeseu a ameninţat cu destituirea pe funcţionarii care ar divulga aceste cifre.

20 Aprilie. — Maiorescu ne citeşte introducerea istorică la al 6-lea volum «Discursuri». Prezenţi la mine: Arion, Stirbey, Mehedinţi. Este istoria primului minister Gheorghe Cantacuzino, de tristă memorie. Expozeu foarte sever. Portretul lui Iancu Kalinderu sângeros. Caracteristica Regelui Carol, aşa de indiferent faţă de slăbiciunile unor oameni politici, de asemenea foarte severă. Volumul nu va vedea, din fericire, lumina zilei decât mai târziu; altfel s-ar face destul zgomot în lagărul nostru conservator.

Pe frontul de Vest stagnare.

Jurnalul confirmă că o contrarevoluţie a izbucnit în Rusia. Ce este ea? Cine o face? Ţarismul se întăreşte din nou? Nici o ştire pozitivă nu trece şi curierul poştal nu mai soseşte în Suedia. Făgăduielile de pace sunt de asemenea mai puţin precise.

21 Aprilie. — D-l Simons, tip german dar naturalizat şi care lucrează acum cu d-l Albrecht, se plânge, desigur ca ecou al acestuia din urmă, că niciodată nu este în contact cu lumea serioasă română. Cei mari nu ştiu nimic din ce se petrece. Şi la ultimul prânz al lui Lupu Kostake (am fost invitat şi am refuzat) Joi, se aflau: Mirbach, Gebsattel şi lume măruntă. Tot înţelesul vorbelor lui: că Germanii fac greşeli pentru că sunt izolaţi. Îl fac să înţeleagă că aceasta este treaba lor: au cerut sfat lui Carp, lui să i se adreseze reproşurile. De altfel Tülff n-a întors vizita şi consider că nu trebuie să o împing mai departe. Simons aprobă şi înţelege.

O altă vizită cu semnificaţie politică: Dombrowsky. Şi el critică reaua orientare a Germanilor. Îi spun că pe viitor legătura noastră cu grupul central trebuie să se facă prin Viena. Sunt sigur că o va scrie lui Czernin.

Agentul misterios, care îmi aduce scrisori de la Mihai şi

care ia curierul meu, se însărcinează cu trimiterea banilor la Stockholm pentru Anna şi Irene! De altfel dânsul mi-a adus o chitanţă datată 13 Aprilie, prin care Mihai certifică primirea a 2000 lei. Pe care i-am încredinţat la 1 Aprilie pentru Pic.

Este deci curier direct Bucureşti-Stockholm, care nu pune decât 20 zile dus şi întors, ţinând seamă de toate încetinelile admisibile până ce mă găseşte.

Ieri Stirbey, Seceleanu şi Cantacuzino au avut o consfătuire cu d-l de Kestsler şi colaboratorii săi, la care Hentsch îi trimisese. Rezultă că dovezile de primire pentru grâul luat, recolta 1916, nu vor purta nici o indicaţie de preţ, dar că asupra preţuirei tacite de 1600 lei de vagon se va avansa fiecărui proprietar 800 lei de vagon. Pentru rest, se va vedea la pace cine va plăti şi cât va plăti. Este pur şi simplu grâu care se ia cu 800 lei vagonul. Aşa se explică pentru ce oamenii refuză să lucreze: nimeni nu vrea să meargă la pierdere sigură. Socoteala Germanilor este simplă: am plătit în 1916 vagonul de grâu 3200 lei – plus taxele la Stat; îl plătim în 1917, 800 lei, ceea ce face pentru amândoi anii un «Durchschnittispreis» de 2000 lei...

22 Aprilie. — Verzea a văzut pe Stere înapoiat din voiajul său. La dus, foarte rău primit la Viena: «N-avem nimic de văzut cu un popor care nu-şi ţine angajamentul», ar fi zis Czernin. La Berlin, primire prietenească şi Bussche l-a condus la Reichstag pentru al pune în contact cu şefii socialişti. Stere afirmă, cu naivitate, zice Verzea, că el este acela care a sfătuit de a lăsa să treacă socialiştii ruşi prin Germania. Pacea era aproape semnată cu Ţarul; noi plăteam cheltuelile Moldova Ruşilor, Oltenia Austriacilor, restul hinterland german(?). Revoluţia a schimbat totul şi cum acum nota este: fără cuceriri şi libertatea naţionalităţilor, primirea făcută la înapoiere, la Viena, a fost cu totul alta şi foarte prietenească. Stere aduce autorizarea principială de a scoate un jurnal. (Or Ledebur a spus lui Ştirbey, că la Viena l-au făcut pe Stere să aştepte foarte mult şi că fără intervenţiunea personală a lui, Stere ar fi plecat fără să vadă nici pe Czernin şi nici pe Clam-Martinetz. Pe de altă parte ni

se comunică că în urma intervenţiunii Austriei jurnalul nu va mai apare).

Verzea continuă: a fost mirat să audă, la primul său dineu, pe Lupu Kostake zicând, în faţa a 14 persoane, că cele mai mari greutăţi vor veni de la Stere(?), până în ultimii timpi încă un stăruitor membru al clicii de la Interne. El mă roagă pe dată de a-l apropia pe Stere de noi şi de a ne înţelege cu dânsul pentru schimbarea Constituţiei.

Referitor la nota de ieri, Verzea îmi spune că Germanii dau grâul la mori cu 2400 de lei vagonul, când ei îl iau cu 800 lei şi că uleiul fiind cotat la 5000 lei vagonul, pâinea ar trebui neapărat să se urce la 40 de centime cele 880 gr. Dublu câştig, şi asupra preţului grâului şi asupra preţului ţiţeiului. Armatele nu mai trăiesc pe seama ţării, ni se spune totuşi...

23 Aprilie. — Suferind. Am primit numai pe Tzigara şi Stirbey. Dineul de la Lupu Kostake este marele subiect de conversaţie; după Simons-Tzigara: fusese aranjat pentru ca, găsindu-ne reuniţi Carp şi cu mine, Mirbach să-şi dea seamă că nu suntem certaţi. Eu nu m-am dus; Carp s-a îmbolnăvit sau indispus: fiasco complet. După Tzigara, Kiriacescu: a vorbit cu Horstmanm care în 1909 se găsea ca referent la ambasada din Paris. Aici este ca director al Presei. Şi el deplânge faptul că nu m-am putut vedea cu Mirbach, el cunoştea dedesubturile faimosului prânz... Toate acestea la un loc arată că de partea lui Carp sau la Berlin s-a petrecut ceva, căci nu aş înţelege pentru ce atâta grabă astăzi, când ieri încă nici nu voia să se ştie de un partid conservator.

24 Aprilie. — Cu atâta linguşire administraţia noastră a ajuns sub o tutelă completă. Ca linguşire nu auzeam în primele timpuri decât o singură plângere: Lupu refuzând, în consfătuirile pe care le ţinea, de a susţine vreo reclamaţiune pentru a nu-şi crea dificultăţi. Cu prilejul ordonanţei asupra justiţiei, când Hinna s-a dus să scuture pe Carp, Carp nu i-a dat dreptate mai ales în ce priveşte faimosul comisar german care trebuia să ia loc alături de magistraţii noştri, când era vorba de a judeca o afacere privitoare la un interes german;

era o greşeală de a ceda. Căci astăzi baronul Welzer a comunicat lui Hinna că de fapt această măsură nu s-ar mai aplica: a fost de ajuns memoriile bietului Hinna şi agitaţiunea surdă care se manifestase printre magistraţi. Tot astfel Neniţeseu, care taie mai mult chiar decât cere guvernul imperial; Hinna îmi spune tocmai că el a avut mult de luptat contra lui Neniţescu pentru funcţionarii care erau îngăduiţi de Germani.

Rezultatele nu s-au făcut aşteptate: după ce au voit să reformeze ţara şi să creeze gubernii, aceşti domni au ajuns la punctul de a nu mai putea expedia o hârtie fără viza unui controlor. Noi am primit la Crucea Roşie o simplă hârtie de afaceri, ce ne trimitea cererea unei doamne care vroia să aibă un «ausweis» de trăsură, semnată Lupu Kostake şi jos contra-semnătură: «Mit Zustellung einverstanden», un număr de ordine, «Verwaltungsstab J. A.» şi semnătura Artur Rosemberg.

De altfel Hinna îmi povesteşte că refuzând de a delega în Bucureşti pe un judecător din Galaţi, Eustaţiu, care vrea să se ocupe de o vie pe care pretindea că o are în Prahova, Welzer l-a întrebat motivele; a voit să-l impună la Bucureşti şi a isprăvit prin a-i cere înscris să-l numească la Urlaţi. De atunci toate mutările de personal sunt supuse prealabil aprobării. Hinna adaugă că domnul în chestiune s-a dus liniştit să se plângă autorităţilor germane de hotărârea ministrului său.

Principesa Marthe Bibescu, se pare după cererea Austriacilor, este autorizată a pleca în Elveţia. Aşa se isprăveşte şi această comedie...

— De la *Moos* am confirmarea că au fost greve şi manifestaţii la Berlin, la Leipzig, Breslau, Essen şi multe alte locuri. Tânărul poliţist îmi spune cu convingere: «socialiştiii vor impune pacea sau va fi revoluţie». Exemplul Rusiei e comunicativ.

— Către seară din cercurile de la «Bukarester Tageblatt» se află că Petrogradul e înconjurat şi izolat de către revoluţionari; că orice comunicaţie e întreruptă şi ca

amabasadele Franţei, Engliterei şi Italiei s-au refugiat în Finlanda.

În «Neue Freie Presse» din 20 comunicatul francez din 18 Aprilie, care anunţă că pe Aisne de la începutul bătăliei s-au luat 17.000 prizonieri şi 75 tunuri. Cum e vorba de trei tunuri grele complete, ar rezulta că înaintarea a avut loc adânc în liniile germane.

— La conferinţa de ieri s-a recunoscut că nu se putea fixa de pe acum preţul recoltei din 1917, dar că o comisiune mixtă va trebui să adune datele pentru ameliorarea preţului fixat şi fixarea cantităţii de export. (După publicaţia oficială No. 3, preţul trebuia să fie 20 de lei pentru grâu). Dimpotrivă, ei refuză să ia în considerare cererea de restituire a grânelor luate de ţărani: «Nu vor să se certe cu ţăranii». În Ialomiţa lucrul acesta ia o proporţie deosebită pentru proprietari.

25 Aprilie. — Horstmann îmi face o vizită de două ore şi jumătate. Convorbire generală, având numai câteva trăsături incidentale asupra politicii noastre. Recunoatşe că gazeta autorizată a lui Stere nu va fi decât o probă preparatoare; dacă de fapt cenzura militară mai slăbeşte puţin, va fi timp să facem să reapară «Steagul». Lui Stere i s-a interzis să vorbească de viitor şi să desfăşoare programe. Ştiam aceasta: gazetarul Karnabatt voind, într-un articol de reportaj, să anunţe proiectele noastre, cenzura l-a tăiat. Horstmann recunoaşte socialiştilor un mare viitor graţie faptului că poate ei vor impune pacea. Scheidemann e un om de mare valoare şi care în toate discursurile s-a arătat om de Stat. A reluat tot istoricul întâlnirii mele cu Mirbach: regretă că n-am putut primi prânzul lui Lupu K. Prinţul de Reuss se însărcinase în mod temerar să-l aducă la masă: e un personaj prea important pentru a sosi cel dintâi introdus în acest mod. — Eu: «Sugestiunea Prinţului de Reuss, care el, nu eu, se mirase că nu cunoşteam pe Mirbach». — El: «Perfect, dar rămâne încă chestiunea «cine, întâia carte?» — Eu: «Acest lucru nu s-ar produce niciodată cu mine, dacă n-ar fi, din nenorocire, raportul de învingător la învins; unii se

aruncă prea mult în capul învingătorului, pentru ca să nu fiu silit să-mi accentuez rezerva în sens contrar». Pe scurt, Horstmann, propune să-i trimit o invitaţie la masă împreună cu el; invitaţiunea va fi primită.

Privitor la Carp: «Rog pe toată lumea să creadă că nu poate să fie vorba nici de gelozie, nici de rivalitate, Carp neputând să guverneze fără mine, pe când eu pot guverna fără el.»

26 Aprilie. — *Brănişteanu* ia direcţia gazetei lui Stere. Stere nu va fi niciodată şef de partid; în loc să atragă, goneşte. Ca teoretician e o personalitate strălucită, dar n-are nimic din ceea ce trebuie spre a guverna. Aceasta este şi părerea mea. Va fi foarte interesant de urmărit acest ziar.

Privitor la Carp, Brănişteanu îmi povesteşte că a cerut redacţiunii gazetei «Bukarester Tageblatt» să nu-i mai citeze numele împreună cu al lui Marghiloman, Maiorescu, etc., căci n-are nimic de comun cu aceştia. Cei de acolo au rămas cu gura căscată. Ce vanitate, pe care nimic nu o descurajează!

— Ofiţerul german de la Finanţe a vorbit cam în modul următor lui Oscar *Kiriacescu:* Am cerut un buget de 80 de milioane şi ni se prezintă unul de 71—72. Avem dar o margine şi suntem dispuşi să acordăm chiar funcţionarilor neîntrebuinţaţi 70 la sută din leafa redusă la tariful cel nou. Se luptă pentru a se obţine 80 la sută şi se fixează în sfârşit la cantitatea propusă. Vesel, Kiriacescu duce vestea lui Neniţescu, care decretează că el nu acordă decât 40 la sută. Kiriacescu e hotărât să protesteze dacă Neniţescu persistă în dispoziţiunile lui feroce. — De la acelaşi: mare discuţie între Antipa şi Neniţescu, care vrea să mai taie din bugetul care a şi fost primit de Germani. Antipa a scăpat cuvântul de «şicană», iar Neniţescu i-a ripostat «eu lucrez gratis». Bietul Antipa, el care nu are decât salariul său... A cam văzut tulbure!

Căpitanul Steinböhmer, poftindu-se la mine la masă, îmi mărturiseşte că i-a fost mare frică pentru frontul occidental, dar crede că de ieri se pot privi ca stăpâni ai situaţiunei.

Buletinul de azi dimineaţă e de altfel afirmativ. În această grozavă împingere, era rândul Englezilor să intre în horă la nord. Căpitanul îmi spune că nu-şi poate cineva face idee de ce sunt aceste măceluri.

27 Aprilie. — Am făcut un salt peste protocol: Am scris fără ceremonie contelui Mirbach, rugându-l să ia masa cu mine în intimitate, la care a răspuns cu o grabă deosebită. Dejunăm mâine la mine şi cu Horstmann.

— Lupu Kostake ne-a anunţat ieri plecarea Marthei Bibescu în Elveţia. Prin intervenţia lui Czernin, a fost autorizată să plece întovărăşită de contele Auersperg. Lupu a petrecut seara la mine cu Tzigara: Nici o vorbă de afacerile noastre interne.

— *Carp* a văzut pe Mackensen privitor la buget şi la şicanele ce se fac. Asupra bugetului a fost asigurat că va fi unul satisfăcător pentru toţi; vămuirile de la bariere vor înceta, precum şi rechiziţiile; se va da ordin să nu se mai ridice grânele decât faţă de proprietar, şi vor fi plătite. Carp, pe care l-am întâlnit azi dimineaţă pe stradă, mi-a confirmat aceasta, el este însă foarte sceptic: «Sus, au cea mai bună dispoziţie, dar în fond se tolerează totul soldaţilor». M-am mulţumit să atrag atenţia lui Carp asupra sălbăticiilor bugetare ale lui Neniţescu.

28 Aprilie. — Întrevederea cu *Mirbach* lungă, foarte cordială şi foarte deschisă. Ministrul e un om distins, elegant, simplu, vorbind precis. A trebuit să reţiu, vorbind de sarcinele financiare ale României, că în enumerarea lor a adăugat şi *indemnizarea.* Bănuesc, că s-a oprit la această idee şi că ea va servi de bază unei ocupaţiuni îndelungate după pace. Această idee a ocupaţiei turbură tot timpul capul lui Lupu Kostache şi D-zeu ştie dacă acest lucru nu este şi «palladium» reformelor lui Carp! Asupra refacerii acestei stări de lucruri, nu i-am ascuns că legea administrativă nu poate să dea tot ce se aşteaptă de obicei, căci personalul nu va putea să-şi schimbe năravul dintr-o zi într-alta. De aceea trebuie să se gândească a neutraliza această administraţie şi a neutraliza instituţiile financiare, – «a le face nepolitice» –

zice Mirbach, care nu prea înţelege moravurile financiare politice cu care suntem obişnuiţi. Cu aceste două progrese se poate spera însănătoşirea vieţii politice. Expun în urmă ideile noastre asupra schimbării Constituţiei, căci pe această schimbare pare că pune preţ Mirbach. — Am vorbit îndelung de Regele Constantin al Greciei, de Regele Ferdinand, de propaganda rusească, de Poklevsky. De reluarea imposibilă a relaţiunilor cum trebuie cu Franţa «după măcelurile de la Arras şi de la Reims», etc. Despărţindu-ne, mi-a mulţumit călduros şi mi-a vorbit de bogatele informaţii cu care îşi va completa notele.

29 Aprilie.

— Am văzut pe *Maiorescu,* care primeşte să se întâlnească cu Mirbach la o masă. Mă întreabă dacă am note asupra mişcării legii ţuicii şi a tulburărilor de la începutul ministerului nostru Carp.

30 Aprilie. — De dimineaţă *Tzigara* vine să mă convingă că nu trebuie să iau pe Lupu Kostake peste picior. Îi obiectez ideia lui de un guvern fără partid şi caraghioslâcul numirilor ce a făcut. Toată lumea e sătulă de Neniţescu, iar el Lupu pledează mereu pe lângă Carp teza că nu poate face nimic fără mine, dar că bine înţeles trebuie renunţat la Maiorescu, «care e sfârşit pentru Germania» (?).

— Din toate părţile plângeri. Procopiu, deşi în plină criză cardiacă, a fost ridicat şi dus la spitalul Elisabeta (militar german). Grigore Pherekyde spune că e pe moarte. Casa Ion Stavri Brătianu a fost golită de Turci care au ambalat totul cu grijă. Într-adevăr, astăzi de dimineaţă, pe la ferestrele mele, în strada Mercur, şiruri de căruţe turceşti duceau lăzi nenumărate.

La generalul Coandă s-au luat toate uniformele şi furat toate costumele civile. Hârjeu a văzut cum, acum două săptămâni, s-au golit casele din strada Romană. Hiescu îmi povesteşte că la Fundeni mi s-a rechiziţionat moara, care lucrează pe capete, cheltuelile şi lefurile pe socoteala mea, dijma e încasată însă de garda germană.

— Mare emoţie fiindcă au vrut să ia şi cheile bisericilor.

Cine a dat acest ordin? Nimeni nu ştie sau se face că nu ştie. Bănuiesc că clopotele şi arama vor fi în curând rechiziţionate.

Seara vizită prietenească a lui Lupu Kostake, dar în care nu s-a pus nimic serios privitor la afacerile noastre, el care îşi petrecuse ziua cu Carp la Călineşti.

1 Mai. — Buletinul nu mai constată decât ultimele zbuciumări ale bătăliei englezeşti din spre Lens-Arras. — După aproape 15 zile de reculegere, Francezii la rândul lor pare că vor să reia lupta Soissons-Reims. Se constată pierderi înspăimântătoare. Toţi militarii sunt însă liniştiţi asupra situaţiei.

— Baronul de *Gebsattel,* care a dejunat la mine, îmi spune că toate sforţările pentru a-şi procura gazete de la Iaşi au fost zadarnice. Nimic nu iese, nici prin Rusia, nici prin front: nici un dezertor n-a putut aduce o gazetă românească, în timp ce, pe calea din urmă mai ales, s-a avut gazete ruseşti.

— Fiind suferind, primesc foarte puţin. Mi s-a adus vestea ridicării câtorva clopote.

— Guvernul militar a interzis orice manifestare pentru 1 Mai sau mai târziu. Şefii socialişti au cerut să li se permită apariţia unui număr unic din jurnalul lor: de asemenea refuzat.

Gazeta lui Stere e departe încă de a apare. Din cauza hârtiei? sau intervenţie austriacă? Înainte de 20 Mai nu va apare.

— Marta Bibescu a plecat azi dimineaţa cu trei călugăriţe franceze de la St. Vincent, întovărăşită de contele Auersperg: «afară de un arhiduce, zice George-Stirbey, nu putea să i se dea mai mult».

5 Mai. — De Marţi seara sunt în pat. Văzut foarte puţină lume. Buletinul nu vorbeşte decât de vestea încercării violente a Englezilor la Arras, pe un front de 30 km, cu 17 divizii.

— Se adună toate clopotele şi se sparg în bucăţi cele ce nu pot fi coborâte. Mitropolitul mi-a trimis, cum a făcut cred pentru toţi notabilii, o scrisoare lungă de protestare, timidă.

El care fusese atât de războinic, are lacrămi în condei ca să deplângă starea războiului...

— *Schenker* soseşte de la Viena; a văzut pe Czernin şi povesteşte, ca şi Stere, că dacă nu venea revoluţia, se făcea pace pe socoteala noastră: Moldova Rusiei, restul ţinuturi ale Coroanei Habsburgice. Dacă e adevărat, Regele Ferdinand şi-a ales bine aliatul.

— *Stirbey* a văzut din partea mea pe Hentsch. Privitor la ostaticii de la Craiova, i-a spus că s-ar putea libera uşor cei doi orăşeni pentru care intervenise Georges Stirbey dacă «nu le-ar fi frică de ridicol». — G. Stirbey: «Nu e mai ridicol să internezi pe binevoitori, pe când cei vinovaţi se plimbă»? – Hentsch: «Arătaţi-mi-i şi vor fi internaţi îndată». — Stirbey: «Aceasta este afacerea poliţiei d-voastră, nu a mea». — Hentsch: «Fiece listă e supusă d-lui Carp, care înseamnă cu două cercuri pe cei foarte buni de oprit, cu un cerc pe cei mai puţin vinovaţi şi cu un semn de întrebare pe indiferenţi». — Frumoasă treabă, mai ales bine orientată, cu un om care nu cunoaşte pe nimeni!!

10 Mai. — Sunt tot în casă, o mare parte din zi în pat.

Luni 7 Mai a fost Sfânta Elisabeta. Neniţescu a ţinut să facă parastasul «său» la Curtea de Argeş. Cu toate biletele distribuite, abţinere aproape generală; în afară de funcţionarii duşi de nevoie, Marie-Nicole Darvari, doamnele Bianu, Pangal, Marie Boerescu, iar dintre bărbaţi nimeni. Nici o trăsură la gara Argeş şi nici un salon deschis la Palat spre a adăposti pe pelerini. Şi bietul Neniţescu îşi închipuie mereu că este «omul» situaţiunei: nici nu e băgat în seamă.

Pentru bugetul poliţiei, Hammelung a intervenit ca să oprească suprimările lui Neniţescu. Şi a zis: «s-ar spune că acest domn dă din buzunarul lui».

Gazeta oficială conţine ordonanţa asupra administraţiei. Ca preambul: atribuţiunile guvernului sau ale miniştrilor sunt exercitate de către Administraţiunea Militară. Comandantul districtului exercită toate puterile pe care Prefectul sau Consiliul general judeţean le exercita. Comandantul districtului numeşte şi revoacă pe primari etc.

etc.

Să vrei să schimbi organizaţia administrativă a ţării, să fi căutat chiar şi guvernatorii şi să ajungi să nu ai decât o umbră de organizare administrativă civilă, este, cu adevărat, o prea tristă lecţie pentru neîndestulata semeţie a lui Carp şi inspiratorilor lui.

15 Mai. — Sunt tot bolnav. Timp răcoros şi înnorat. Nu pot ieşi din casă.

— Consiliile generale sunt convocate pentru Duminică; sesiune de o singură zi, ordin de zi unic: un împrumut. Ce fel de consilii judeţene? S-a cerut o listă de cei mai greu impuşi şi aceştia au fost desemnaţi ca consilieri judeţeni. Consiliile *trebuie* să voteze împrumutul care, pentru 14 judeţe, zonă de etape, trebuie să dea 250 de milioane. Repartiţie foarte arbitrară, care merge de la 5 milioane (Gorj) la 40 de milioane (Dolj). Împrumuturi de contractat la Banca Naţională. Aceşti bani sunt în întregime la dispoziţia Statului pentru a acoperi cheltuielile sale în caz de întârziere sau de insuficienţă a intrărilor.

Ordinul este bazat pe articolele 48 şi 49 din convenţia de la Haga, din care s-ar căuta în zadar să se tragă o justificare a procedării. Totuşi o garanţie este: aceea că produsul împrumutului nu va servi decât la nevoile armatei şi cheltuielilor Statului. Autorităţile noastre fost-au oare consultate? Se pare că nu. În orice caz, Lupu Kostake remite prefecţilor o formulă de rezerve, protestare care, – spune Ciorăneanu – trebuie să fi fost redactată de Carp: «împrumutul întrece competenţa consiliilor generale, care îşi rezervă recursurile lor ulterioare în contra Statului». Foaia publicărilor oficiale (număr al ordonanţei: 94, buletinul 10 din l5 Mai) publică ordonanţa relativă la împrumut, intitulată: «Stabilirea unui impozit pentru cheltuielile administraţiei...» Foarte întortochiat ca text. În fond nu este decât o emisiune a Băncii Naţionale de 250 de milioane (sub ce formă?**),** bazată pe aceste pseudo-împrumuturi şi pusă la dispoziţia administraţiei.

— *Stere* anunţă lui Corteanu ruptura, sa de Carp. Carp i-a

spus: «Timpurile sunt apropiate: a fost vorba de o colaborare cu d-ta; vreau să ştiu dacă ai renunţat la ideile d-tale de odinioară?» – Stere: «Nu este vorba decât de politica străină şi în consecinţă, ideile mele asupra chestiunilor interne nu sunt de actualitate; am să ţi le expun». După ce a ascultat expunerea, Carp: «Vorbeşti ca un revoluţionar rus şi nu poate exista nimic comun între noi. Nu admit nici lărgirea dreptului de vot, nici chestia ţărănească». Ruptură. — Stere: «Dar atunci cu cine contezi d-ta să guvernezi?» – Carp: «Singur, şi chiar în contra partidului conservator, dacă va fi nevoie».

16 Mai. — Ideile lui *Virgil Arion* care soseşte din Berlin: El a văzut mulţi Români la Stockholm şi Kopenhaga; ei nu s-au schimbat, au rămas aceiaşi ca înainte de fuga lor! — N-avem nici un prieten; neutrii din nord sunt antantişti (Danezii) sau filo-germani (Suedezii). Toţi se leapădă de noi. Ruşii neagă că ne-au cerut să intrăm în război; Francezii şi mai mult, mai ales cu planul de campanie de a intra în Transilvania, în loc să atacăm! La sud; Englezii afirmă că au fost înşelaţi de Brătianu care le-a ascuns lipsa noastră de pregătire. — Austria ne este ostilă şi admite mai de grabă dezmembrarea noastră decât reîntregirea. Puterile Centrale, mai ales Germania, doresc să declarăm o stare revoluţionară, să constituim un guvern şi să facem o pace separată. — Eu: «Acum? Cu ţara tăiată în două?». — V. Arion: «Absolut». — Eu: «Mai întâi ar fi război civil; apoi ce ar câştiga Germania?». — V. Arion: «Nu mai există o armată română (?!) dincolo de Siret, şi Germania ar avea un mare câştig moral». — Declar că nu înţeleg acest câştig şi că nu mă unesc cu el. — V. Arion: «Dar atunci vezi pe cei mari, ia contact cu dânşii, scrie lui Bussche sau lui Czernin!» – O insistenţă ciudată şi care îmi displace! (Tzigara, pe care l-am văzut în urmă, mi-a spus: «A mai venit unul cu fumuri. Virgil Arion»).

— *Maiorescu* şi Lupu Kostake se întâlnesc la mine. Teorii asupra schimbării dinastiei, Maiorescu susţinând cât ar fi de bine, pentru viitor, să nu dispară tot şi ca schimbarea să se

facă fără procedări revoluţionare. El crede în pace peste două sau trei luni.

Rămaşi singuri, după plecarea lui Maiorescu, *Lupu Kostake* îmi face avansuri pentru ca să mă împace cu Carp: «Am rupt-o cu Stere» şi Carp vrea să colaboreze cu mine. — Eu răspund imediat: «Împăcare? Dar nu sunt certat cu Carp; vorbim împreună şi chiar asupra politicii de orientare a ţării suntem perfect de acord. Am mai vrut să stau de vorbă cu Carp, dar el mi-a închis gura declarându-mi că niciodată, cât va trăi, nu va primi să aibă măcar o convorbire cu Maiorescu». — Lupu pretinde că Carp este ireductibil în această privinţă, fiindcă Maiorescu l-a înşelat. — Eu: «Când?» — Lupu: «Când Carp i-a cedat puterea, el i-a pus ca condiţie: Nimic cu Take Ionescu, şi Maiorescu a promis. Însă în urmă a făcut un guvern cu Take Ionescu». — Eu: «Carp poate fi supărat că Maiorescu a ascultat mai curând pe Rege decât pe el, dar oare asta este un motiv de ostracism? Când face cineva apel la spiritul de sacrificiu, trebuie mai întâi să dea exemplu!».

Din explicaţiile date: Carp s-ar gândi să formeze un guvern Carp – Marghiloman - Virgil Arion – Nenitescu - G. Stirbey - Lupu Kostake. Abolirea răspunderilor ministeriale în faţa Camerilor. Nu vrea votul mai larg, nici exproprieri.

Mackensen *i-a promis* cele trei judeţe la gura Dunării. — El este convins că pacea se va încheia cu dânsul şi că el va fi desemnat în curând. Nu se va mişca înainte ca Moldova să fie curăţită. (Deci exact contrariul de ceea ce propunea Virgil Arion).

Cum nu este nici o urgenţă, am cerut vreme să mă gândesc la tot ce mi-a expus Lupu Kostake, înainte de a relua convorbirea.

17 Mai. — Gazetele dau textul discursului lui Bethmann-Hollweg drept răspuns la interpelările lui Scheidemann şi Roesicke. (Marţi 15 Mai). El refuză să se pronunţe asupra formulei: nici cuceriri, nici indemnizări, dar se declară de acord asupra tuturor punctelor, cu aliaţii. (Austria era foarte pornită în sensul sus zisei formule).

— O ofensivă italiană în stil mare pare a nu avea sorţi serioşi de izbândă.

— *Tzigara* este foarte mulţumit că am stat de vorbă cu Lupu. El afirmă că Carp a fost pe punctul să vie să mă vadă... (Ce cinste!) dar că... vorbe, etc. El pretinde că Carp vrea să ia măsuri pentru a mai tăia unghiile «Marelui Om» (bietul Neniţescu!) – «Marele Om» a venit dealtminterea să-şi depuie cartea la mine cu urări de însănătoşire.

— *G. Stirbey* se întreabă ce autorizâ pe Carp să ia atitudinea pe care o are şi cine l-a făcut să fie aşa de categoric cu Stere? Poate cineva admite ca Germania să desemneze pe Carp, fără vreun control, pentru ce îşi propune el să facă? Acest mod de a nu spera nimic decât de la baionetele germane, este atât de odios încât nu poţi să-i dai vreun sprijin...

19 Mai — La sosirea trupelor germane fusese înţeles că grâul rechiziţionat, – nu putea fi vorba încă de porumb, – va fi plătit cu preţul *minimum* de 1600 de lei. Austriacii (Swoboda şi Schenker mi-au afirmat-o) încercau să obţie o ameliorare, în vederea calităţii pentru a ajunge la 2000 de lei. Încurajare pentru a îndemna cultivatorii să însămânţeze cât mai mult posibil. Dar, preţul de 1600 minimum a devenit maximum şi Seceleanu a văzut la sindicat vreo sută de chitanţe de predare cu indicaţia: calitatea a 2-a, calitatea a 3-a – nici una de calitatea I-a – şi care se preţuiesc cu 200 şi 300 lei reducere. De altfel, cu preţul de 1200 şi 1300 de, lei vagonul se plăteşte grâul ţăranilor, care îl vând cu atât mai voioşi cu cât au cantităţi mari de grâu furat, pentru restituirea căruia autorităţile germane au refuzat într-un mod sistematic să intervie. Iar celorlalţi proprietari nu li se dă decât jumătate din valoarea grâului lor, aşa că cea mai mare parte dintre ei au luat calea Germaniei cu 800 de lei de vagon. Se înţelege puţina râvnă ce pun proprietarii la cultivat.

— «Pester Lloyd» din 16 Mai este de negăsit: Cenzura militară din Bucureşti l-a confiscat. El conţine o dare de seamă completă a şedinţei Reichstagului din 15 Mai. —

Scheidemamn a ameninţat cu revoluţia dacă Germania persistă în voinţa de anexiuni. Ledebur a spus textual: Suntem convinşi că trebuie să se petreacă în Germania ce s-a petrecut în Rusia şi că va trebui să instituim, în curând, o republică germană. Mai este încă un pasaj din discursul lui Scheidemann: «pacea nu este posibilă fără o schimbare a pietrelor de hotare», care poate să aibă sensul: că s-ar putea face concesiuni Franţei spre Alsacia (?)

— După d-rul Melun, întors de la Râmnicu-Sărat, noi am fi pierdut acolo 3500 de prizonieri de tifos exantematiic; vreo 12 medici, atât Germani cât şi Români, au murit.

— *Stere* a venit să mă vadă şi mi-a comunicat convorbirea lui cu Carp, care a început prin a-i spune că nici unul din ei n-are vreun angajament faţă de celălalt deşi Stere ţinea ca neschimbat apelul ce făcuse Carp la colaborarea lui. — Ruptură, Carp neadmiţând nimic nici în privinţa votului, nici în privinţa pământului de dat ţăranilor. — Stere afirmă că a avut confirmarea că pacea cu Ţarul se făcuse cu sacrificiul Moldovei noastre.

20 Mai. — N-am menţionat interviewurile generalului Iliescu: România victima lui Stuermer, care printr-un ultimatum a silit-o să intre în campanie, când nu era încă pregătită. Adevărate sau nu, aceste interviewiuri sunt o excrocherie politică. Este probabil că Stuermer este mort sau asasinat! Iată acum că pe credinţa unor gazete ruseşti, se publică că Brătianu acuză pe Stuermer nu numai că l-a împins la război garantând pentru Bulgaria, dar comunicându-i un plan de campanie falsificat. Este prea fenomenal, oricare ar fi mentalitatea lui Brătianu, de a primi ca existente astfel de revelaţiuni.

Un fapt, care probabil va servi de punct de sprijin al sistemului întreg de apărare, este că, după spusele generalul Istrati (prin *G. Stirbey),* mase mari de Ruşi se aflau în Moldova în timpul bătăliei de la Argeş şi că ele nu s-au mişcat. Aşa Istrati (oare în momentul căderii Bucureştilor se afla cu Socec şi Lambru la Cotroceni, unde Stirbey şi Lupu Kostake au vorbit cu ei), afirma că acolo unde se afla o

brigadă, Ruşii au adus o divizie; că tot aşa era şi în văile vecine cu un corp de armată în rezervă la Târgu-Ocna şi un al doilea corp de armată de rezervă în formaţie, mai la nord. Toată această masă n-a împins înainte; ba chiar a cedat din teren. Aceasta este versiunea militară.

21 Mai. — Zilele din urmă s-a scris foarte mult în «Bukarester Tageblatt» asupra stării îngrozitoare în care s-ar afla Iaşi şi Moldova. Epidemii grozave, mortalitate imensă, lipsă de toate, defecţiunea Ruşilor, etc. Credeam mereu că aceste ştiri erau date fără bază serioasă. Din nenorocire, secretarul olandez, de Maass, care a rămas pentru a păzi legaţia, francofil, care primeşte gazetele neerlandeze antantiste, a spus lui G. Stirbey că aceste gazete confirmau după «Times» acest tablou atât de negru. Mai există şi un semn exterior: marele număr de persoane care au fugit din Moldova; unele (Yvonne Ghika de exemplu) şi-au părăsit casele lor pentru a fugi la Odessa, altele mergând la Moscova (Scarlat Arion, nepoatele mele) sau, mai ales, în Suedia şi în Danemarca.

De pretutindeni se află cât de mare este numărul sărmanilor noştri prizonieri care au murit. Radu Ivănescu afirmă că numai în lagărul de la Corabia au murit 1000 de soldaţi de tifos exantematic!

— Urmez, cu *Stere,* convorbirea începută Sâmbăta trecută. Îi comunic concesiile de program admise de partidul nostru şi care pot face posibilă o lucrare în comun. Stere răspunde: «Ce garanţii putem oferi noi Puterilor Centrale pentru a spera, în schimb integritatea României? Ar voi ele oare să reînceapă o experienţă care le-a reuşit aşa de prost? O altă dinastie? Regele Carol n-a sucombat el sub povară şi nu s-a vorbit de detronarea lui?». Teza lui Stere este următoarea: Această ţară nu va fi niciodată nimic, dacă trebuie să devie câmpul competiţiunilor între Ruşi şi Europa Centrală; pentru a termina trebuie să ne legăm cu blocul Mitteleuropa; Germania va voi libertatea mişcărilor pentru a avea pe Polonia în sânul ei; aşadar România în orbita austriacă; lucrul cel mai bun deci este unirea personală cu

Austria; împăratul, sau fiul împănatului, Rege al României; aşa, blocul român – Ardeal-România Mare – se va strânge.

Îi răspund că cer timp de reflecţiune şi mai ales să mă orientez prin conversaţiile personale ce voi putea avea. La rândul meu, pun întrebarea: «Dacă pacea nu vine, dacă Germanii împing ofensiva lor în Moldova, aşa ca într-o ţară unificată să putem constitui un guvern care ar putea relua firul fostei noastre politici, crede el în posibilitatea reconstituirii unei armate care ar fi în stare să reia Basarabia? Voi putea avea concursul lui?» – El îmi răspunde că da.

Stere a sperat totdeauna o apropiere Carp-Marghiloman-Stere. Cu Carp, nimic de făcut: «Carp vrea să dicteze chiar nemţilor ce au de făcut?» (sic). Stere cere să stăm de vorbă acum: Maiorescu – Stere - Marghiloman, sub condiţia formală a unei discreţii absolute. Fructul reflecţiunilor noastre va fi baza conversaţiilor pe care el doreşte să le am la Berlin şi la Viena cu ocazia călătoriei mele la Karlsbad.

— Fapte caracteristice se desemnează cu începutul săptămânii: retragerea lui Goutchkow de la ministerul de război după ce a dat alarma că armata rusă se descompune; retragerea lui Miljukow, obligat să părăsească afacerile străine, după ce a fost desavuat pentru nota lui războinică şi demisia lui Isvolski care părăseşte ambasada de la Paris.

23 Mai. — Ordonanţa asupra organizării financiare a ţării este de neînţeles în textul ei românesc. Semn caracteristic: nu ţine nicio socoteală de organizaţia finanţelor noastre, în serviciul interior. Vii discuţii în toate cercurile: Se vor plăti sau nu se vor plăti în întregime cerealele rechiziţionate? Se pare că contele Praschma este ireductibil, celelalte autorităţi sunt pentru plata integrală.

24 Mai. — Nimic pe diversele fronturi. Atacuri franco-engleze respinse; pe Isonzo, calm relativ, după 11 zile de lupte înverşunate. — Evenimentul pare a fi discursul prinţului Lwow către gazetari, anunţând că pe frontul rus armistiţiul de fapt nu mai poate să continue şi că onoarea Rusiei cere să se reia ostilităţile. Dealtminterea se şi

vorbeşte de o ofensivă rusească. Mackensen a vizitat frontul; spitalele de etapă au fost evacuate la Bucureşti; ofiţerii în concediu sunt trimişi la front; un locotenent care a adus o scrisoare Valentinei Lahovary i-a spus că era în concediu, dar că de-odată a primit ordinul să se ducă pe Siret.

— Se anunţă demisia lui Tisza. Tânărul baron Groedel, a cărui familie este foarte legată cu primul ministru, crede că Tisza fiind prea declarat într-o anumita direcţie, retragerea lui este o manoperă pentru guvern, dar că tot el va fi inspiratorul.

— Fără publicarea vreunei ordonanţe, fără vreun ordin general cunoscut, se impun oraşele şi satele la o contribuţie de ouă. Buzăul este taxat la 15.000 bucăţi pe săptămână. La moşia mea Putineiu (Vlaşca), un ţăran fruntaş a făcut 6 zile închisoare la Giurgiu fiindcă n-a predat numărul de ouă la care a fost impus!

Fiind silit să ies astăzi, am cutreierat unele mahalale ale oraşului. Sunt mirat de curăţenia străzilor. Fiecare mătură, curăţă, stropeşte cu un zel extraordinar. Numerele caselor sunt vopsite din nou, puse în ordine şi aparente; la fiecare colţ de stradă o placă nouă indică numele străzii şi numărul circumscripţiei. Este extraordinar ce se poate dobândi cu ordine şi disciplină.

25 Mai. — Asupra retragerii lui Tisza: conflictul real sau aparent s-a produs pe chestia legii electorale. Tisza luase poziţie, printr-o scrisoare adresată gazetelor, în contra lărgirii dreptului de vot. În realitate, după părerea mea, Czernin, la al cărui loc râvnea Tisza, trebuie să fie acela care l-a răsturnat; scrisoarea împăratului, cordonul St. Ştefan, dat ministrului de abia sosit la putere, indică o favoare imperială de care Czernin ştie, desigur, să se folosească. Nu se vorbeşte – din fericire pentru Români, – de Appony printre succesorii posibili.

— Toţi cei pe care-i văd sunt excitaţi contra lui Carp. Singur Arion pledează teza ciudată, că dacă Carp merge la Berlin, cum este povăţuit să o facă, trebuie neapărat să-l însoţesc eu. Chiar el, zice Arion, nu ar vrea să se ducă

singur. Iar în privinţa proiectelor reacţionare ale lui Carp, fleacuri: Arion este sigur că Carp va ceda pe toate punctele (?).

— Întâlnind pe d-na *Lydia Philipescu,* d-sa îmi dă ca *o veste sigură* că Germanii înţeleg că au luat-o pe o cale greşită şi că boala mea i-a îngrijorat foarte mult. Domnul Horstmann, mâna dreaptă a lui Mirbach, mi-a scris imediat pentru a-mi cere să-l primesc la dejun «spre a vorbi liniştit de diferitele probleme care îl preocupă în momentul de faţă».

— Luptele pe Isonzo au reînceput cu toată înverşunarea.

— Ne explicăm, foarte deschis, *cu Horstmann* asupra divergenţelor cu Carp. Horstmann recunoaşte că programul lui Carp este o imposibilitate: «Domnul Carp este mai reacţionar ca cel mai reacţionar dintre Prusaci». (A citat numele contelui Westarp). — Horstmann arată multă solicitudine pentru Stere, a cărui gazetă ar dori să o ajute. El deploră piedicile pe care le pune Carp la apariţia ei. (Aceasta este confirmarea plângerii pe care o formulase Stere). Horstmann mă întreabă dacă pot conta pe Stere, şi îmi adaugă: «Suntem foarte fericiţi de a face cunoştinţa ilustrului domn Maiorescu!» Horstmann va lua masa Luni, cu Maiorescu la mine. Îmi confirmă că ideea uniunii personale cu Austria este văzută la Viena cu ochi foarte favorabili, dar el se îndoieşte să fie bine primită la Berlin. Dealtminteri, Viena este prea departe pentru ca să se poată face o bună administraţie. Ce ar fi aci? Un Statthalter? (Locţiitor Domnesc). El emite ideea ciudată că prinţul de Schönburg (cel din Moldova) să fie Rege; e bogat şi vorbeşte româneşte.

— Căderea lui Tisza este evident o lovitură a lui Czernin: nouă ne place aceasta; accentuarea Austriei şi a unei personalităţi este excelentă pentru noi; aceasta va da un sprijin Cancelarului pentru a rezista militarismului. Militarii noştri fac prea multa politică. (Mereu cearta civilo-militară- care se simte peste tot în cercurile germane.)—Horstmann recunoaşte că soluţia propusă de Virgil Arion, aşa zisă a lui

Bussche, adică un guvern provizoriu instalat chiar de astăzi, cu ţara tăiată în două, nu este o soluţie serioasă. Raporturile dintre autoritatea militară şi «umbra de guvern ce o aveţi acum», sunt şi aşa destul de grele; ce ar fi dacă ar fi un guvern real?

— *G. Stirbey* îmi comunică: Hentsch a primit o scrisoare de la guvernul german asupra stării foarte rele a prizonierilor noştri în Germania; *au fost şi cazuri mortale;* trebuie să le trimitem hrană de aci; se pun vagoane la dispoziţia noastră; oraşul va trimite un tren de porumb; vom face un depozit la Craiova şi unul la Bucureşti. Acuma se înţelege ce foamete trebuie să domnească în Germania!

26 Mai. — Soseşte archiducele Frederic, fost comandant-şef al armatelor austriace. S-a pregătit pentru dânsul casa lui A. Florescu. Va sta, parese, până Luni. Se zice că este invitat de Mareşalul.

Se mai anunţă că Bethman-Hollweg şi Czernin se vor duce împreună la Constantinopole pentru a înapoia vizita Marelui Vizir. Trebuie să fie vorba de vreun hap pe care trebuie să-l înghită Sultanul.

Noul atac italian n-a dat nici im rezultat. Italienii au pierdut chiar vreo 4000 de prizonieri.

— Arestările au început din nou. Din nou a fost internat I. Zanne şi au mai fost închişi: Morandini, Mişu Antonescu, de abia sosit de la Buzău, Dumitrescu-Bumbeşti de la Băncile populare, Stoica de la Industrie şi multă lume mai măruntă, mai ales takişti. Aceasta nu seamănă de loc cu ce mi-a spus Hentsch!

27 Mai.

— Archiducele este plimbat peste tot în oraş. Nu ştiu care, din poliţia germană sau din poliţia română, are ideea ciudată să nu lase circulaţia liberă decât pe o singură parte a străzilor şi opreşte să se deschidă ferestrele sau să stea cineva la fereastră!

— După «Russkija Wiedomosti» se telegrafiază din Berlin că naţionaliştii conduşi de Iorga, ţinând la Iaşi o întrunire antisemită, au fost atacaţi de socialişti susţinuţi de Ruşi.

Naţionaliştii au fost bătuţi şi puşi pe fugă şi Iorga rănit de un glonte (?). Guvernul se zbate neputincios, comitetul soldaţilor ruşi având de fapt puterea. Să fie oare adevărat?

— *Lupu Kostake* îmi face o nouă şi lungă vizită. El îmi anunţă: că se va plăti grâul rechiziţionat cu preţul întreg; – că a înscris în buget mai multe milioane pentru o mulţime de lucrări, printre care terminarea Mărcuţei (1 şi jum. mil.); – că Hentsch a comunicat lui Carp, cu autorizare de a o repeta, că toţi prizonierii noştri vor fi puşi în libertate şi repatriaţi (?!). Mai mult, el mă ia la o parte, căci era şi Beldiman de faţă, şi mă îndeamnă să mă hotărăsc în grabă, (presupun a vedea pe Carp), căci timpurile se apropie şi mari evenimente se prepară pentru România. «Moldova va fi curăţată» –, el nu poate să spună mai mult.

28 Mai. — Dejun la mine: Mirbach, Horstmann, Maiorescu, G. Stirbey, C Arion. Mirbach, care a avut o foarte lungă întrevedere cu Maioiescu, îmi comunică bucuria lui că a avut această întrevedere.

Spre marea mea surprindere, ei m-au întrebat dacă ştiam ceva de zvonul retragerii **l**ui Bethmann-Hollweg, care circulă în oraş; căci ei nu ştiu nimic. Această noutate mi-a fost transmisă cu adaosul că Ludendorff era numit în locul său. Mai în urmă s-a spus că generalul de Galiwitz era succesorul lui.

Mirbach nu crede în punerea în libertate a prizonierilor şi sfătuieşte să nu se răspândească această ştire. El mă îndeamnă cu oarecare insistentă să revăd pe Hentsch, care trebuie în curând să plece la Cartierul General. Ministrul părea impresionat de argumentarea lui Maiorescu: Abdicarea Regelui Ferdinand, posibilă şi poate necesară, – dar decăderea Prinţului Carol ar fi un rău precedent: în mijlocul înălţării democraţiei, este oare util să se mături dinastiile?

— Archiducele *Frederic* pare a fi venit pentru a sonda dacă terenul era prielnic unei vizite a împăratului Carol, care va veni la Bucureşti. Arhiducele a fost mirat de ţinuta generală: «El nu se mai credea în ţară inamică.»

— *Tzigara-Samurcaş,* se plânge amar de Lupu Kostake. El are un diferend cu Komandatura în privinţa unui ovrei, Mendel, interpret, dat afara de el pentru abuz de încredere şi pe care Komandatura vrea să i-l impună. Lupu, în loc să-l acopere, îi reproşează «că iar te-ai ambiţionat.» Tzigara vorbeşte de demisie.

29 Mai. — Domnul *Dendramis,* secretar girant al legaţiei elene, vine de la Berlin. Acolo au avut loc demonstraţii colosale, şi 300.000 de lucrători au manifestat şi au obţinut raţia de pâine îndoită pe care o cereau. Starea socială în Germania este de îngrijorat. Lipsesc toate: un ou pe săptămână de familie (sic)! Am văzut cartela de pâine a domnului Dendramis: 160 de gr. pe zi. «Contrastul, îmi zice el, cu tratamentul larg al Românilor este foarte mare. S-au purtat foarte bine cu D-voastră». Viaţa este încă mai grea în Grecia; s-a încercat să se facă pâine din stafide (?). Zaimis a primit toate condiţiile Antantei: poliţia sub supravegherea Francezilor; poşta sub a Italienilor şi marina sub Englezi; numai Ruşii nu s-au amestecat. Dar Regele George continuă să aibă o mare popularitate.

— «Pester Lloyd» anunţă că la conferinţa socialiştilor din Stockholm, România va fi reprezentată de N. Cocea şi Bujor! Mai mult chiar, Brătianu ducându-se la Iaşi, a luat pe Bujor cu el.

— Un scandal în administraţia aprovizionărilor. Căpitanul Albrecht, despre care se zicea mult bine e trimis pe front; Zehender Simons, ajutorul lui Albrecht şi Pauker sunt arestaţi. Se pare că este o afacere mare de făină. Dobrescu şi Darvari îmi spun că Berindey joacă un rol urât şi că totul ar fi montat de dânsul în contra lui Verzea. Peste tot suflă un vânt de intrigi foarte trist.

30 Mai. — Toţi prefecţii sunt la Bucureşti pentru bugetele lor. Au venit să mă vadă: Petre Polimeride, care nu-şi ascunde drapelul politic în buzunar, Fortunescu, Tamara, Culcer, St. Frumuşeanu. Toţi satisfăcuţi de raporturile lor cu autorităţile germane, dar din nenorocire, toţi de acord pentru a conveni că peste tot unde s-a prădat, ţăranii noştri

sau locuitorii din mahalale sunt autorii. Mi se spune: «Orice casă părăsită de proprietarul ei a fost o casă devastată; devastatorii au avut chiar răbdarea să rupă tapetele de pe ziduri».

— Buletinul vorbeşte de semne de atac pe frontul ruso-român. Alaltăieri se făcea menţiune în buletinul român, de activitate de aviatori pe front. Ieşim oare din amorţire?

— Am văzut pe colonelul *Hentsch,* care mi-a acordat tot ce am cerut pentru Crucea Roşie. Dar nici un cuvânt de politică; nici măcar călătoria la Karlsbad n-a dat prilej la aceasta. Hentsch pleacă la Cartierul General.

— Contele *Praschma* a cerut să mă vadă; pleacă şi el cu Hentsch «în serviciu». Ca cereale de export sunt aproximativ 100.000 de vagoane, mai ales grâu; mai mult decât sperau ei să găsească. Se ia puţin porumb, ţinându-se seamă de proasta recoltă probabilă a anului acesta. El crede posibilă şi chiar probabilă retragerea lui Bethman-Hollweg, al cărui succesor ar fi Gallwitz. O pace făcută de un general, şi mai ales de un general norocos, va fi mai lesne acceptată de socialiştii care se află în rândurile armatei şi generalul e mai necesar pentru împrejurările care vor urma pacea. (Textual). În ceea ce priveşte România, s-a vorbit de judeţele de la gura Dunării, pe care, având în vedere ideile socialiştilor, poate că Rusia le va ceda.(?)**.** Praschma admite continuarea dinastiei cu Carol. El m-a întrebat chiar, dacă nu cred că Regele Ferdinand, îndreptat de nenorociri, ar fi admisibil. — Rea impresie face Grig. Cantacuzino, care irită pe toată lumea în comisii cu reclamaţiile lui interesate; afirmă că Germania a dat bani pentru «Minerva». Notez ambele fapte care reies din această parte a convorbirii noastre cu sensul precis, în definitiv foarte jignitor, pe care-l aveau. Praschma este foarte mirat că Cantacuzino reprezintă Băncile populare în comisia mixtă.

31 Mai. — Dejun la Doamna Lydia Philipescu cu Praschma, Horstmann, domnişoara von Arnim, familia Radu Rosetti. Doamna Philipescu îmi vorbeşte de numeroasele plângeri ale Germanilor în contra lui Grigore Cantacuzino şi

de greşelile lui.

Profit de ocazie ca să rog pe *Praschma,* care pleacă mâine la Berlin, să se intereseze şi să intereseze cercurile diriguitoare de soarta prizonierilor noştri din Bulgaria. Ni s-a adus de curând 180 nenorociţi, întorşi din Monastir, care sunt adevărate zdrenţe omeneşti; rănile lor sunt pline de viermi; în ultimul grad de slăbiciune din cauza foamei... Ei au făcut parte din contingentul întrebuinţat la Monastir pentru facerea tranşeelor; după spusele lor, majoritatea dintre ei au pierit de frig şi epuizare!

1 Iunie. — La Maiorescu am avut o întrevedere cu *Stere.* El pledează, cu multă căldură, teza tatălui lui Maiorescu şi a lui Aurel Popovici. Printre argumentele lui, unul singur atrage atenţia noastră şi merită a fi verificat: uniunea personală este singurul mijloc de a scăpa Dobrogea care, fără aceasta, va fi dată întreagă Bulgariei. Dacă Austria ţine la acest proiect, poate că acesta va fi mijlocul de presiune care se va exercita asupra noastră şi care este conform atitudinii favorabile Bulgariei, pe care a avut-o Austria în 1913.

— Cu privinţă la scandalul fainii la comisia de aprovizionare: Albrecht a fost îndepărtat şi înlocuit cu intendentul Zacherl. Dar Zehender, Simons şi alţi complici ai lor sunt arestaţi. Este vorba de pâinea de o singură calitate cu o reducere de preţ. De două zile a izbucnit această afacere, iar Dobrescu şi Darvari sunt indignaţi de atitudinea avută de Berindey de data aceasta ca şi de câte ori a avut neînţelegeri cu primarul Verzea.

2 Iunie. — Ni se dă textul discursului împăratului Carol la deschiderea Reichsratului la Viena. Foarte democratic. Promisiuni de libertăţi şi de egalitate pentru toate popoarele lui. La început, o notă specială pentru Bohemia, iar la sfârşit o altă notă, apăsată, pentru Ungaria. El menţionează şi compromisul: or acest compromis, prelungit de Tisza cu forme legale, este unul din atacurile cele mai vii ale minorităţii parlamentare din Budapesta în contra lui Tisza. Discursul este pacifist. Ca bucată literară, lung şi descusut.

3 Iunie. — În fine Litzica a fost îndepărtat de la Instrucţia Publică şi înlocuit cu Virgil Arion. Lupu, care a prânzit la mine, nu mi-a suflat nici o vorbă despre aceasta. Deunăzi, vorbind cu Maiorescu, el mi-a spus cu vehemenţă: «Dar Virgil Arion este o canalie!» La 25 Mai, lui Horstmann, care mă întrebase ce fel de om este Virgil Arion, eu i-am răspuns: «Acel care îi va oferi onorarii bune şi un portofoliu, îl va avea».

— Bietul *Hinna* se zbate pentru a încerca de a obţine schimbări în ordonanţa asupra justiţiei. Consilierul juridic german Freltz, spunându-i mereu că ar întâmpina o rezistenţă mare la concesiunile judecate ca acceptabile de el, Hinna a cerut o audienţă Mareşalului, audienţă care i-a fost refuzată. Printr-o scrisoare semnată de Freltz, Hinna este invitat a se adresa lui. Membrii «Umbrei de guvern» (cum a fost botezat de Horstmann) pe care l-a instituit Carp, se bucură în adevăr de un credit strălucit!

— O broşură împrumutată de Papamihalopol lui Kiriacescu ne dă, din sorginte oficioasă, explicaţii asupra ciocnirii care a avut loc la Atena la 1 Dec. 1916. Amiralul Dartige du Fournet a pretins de la guvernul elen să i se predea tunurile, mitralierele, puştile şi muniţiile în compensaţia materialului căzut în mâinile Bgularilor şi Germanilor la Cavalla, în urma defecţiunii corpului 4-lea grecesc, care s-a predat Germanilor. Ministerul Lambros explică prin două scrisori amiralului că Antanta în urma diferitelor dezarmări şi capturări de material grecesc, deţine o cantitate mai mare ca Germanii, şi opunând un refuz formal declară că orice măsură de realizare pe această cale va fi considerată «ca act de ostilitate». Cu toate acestea, Antanta vrea să procedeze la o luare de gaj şi debarcă trupe. Grecii pretind, şi este probabil, că trupele Antantei au tras cele dintâi; au fost morţi şi răniţi din ambele părţi; flota a bombardat oraşul până la orele 7 seara, iar Venizeliştii au tras din unele case asupra trupelor guvernului. Corpul de debarcare s-a retras în aceiaşi zi şi guvernul grec a cedat Antantei 6 baterii de campanie!

Cărticica dă detalii asupra armelor, grenadelor şi muniţiilor găsite la Venizelos şi fotografia propriei sale cuirase un fel de cămaşă de zale cu cute, ca o fustă cu volane.

— În «Le Temps» din 2 Aprilie, pe care mi l-a împrumutat d-l Dendramis, se găseşte povestirea, pretinsă autentică, a abdicării Ţarului. Toată tragedia s-a petrecut într-un tren de drum de fier care n-a putut niciodată să ajungă la Tzarskoe-Selo, umde voia împăratul să meargă, şi care fusese readus la Pskov unde împăratul voia să întâlnească pe generalul Rousky: aceasta era la 14 Martie. Rousky, la curent cu ce se petrecuse la Petrograd şi de acord cu Evert şi Brussilov, a vorbit de abdicare. Un delegat al Dumei, Sulghin, şi un membru al guvernului provizoriu, Goutchkow, erau deja pe drum spre Pskov. Totul s-a petrecut între aceşti doi oameni şi Ţar, în prezenţa ministrului Curţii Frederiks şi generalului Narişkin. Abdicarea a fost semnată în două exemplare copiate cu maşina pe o fiţuică de hârtie. Semnătura Ţarului, cu creionul; semnătura ministrului Curţii, cu cerneală. Delegaţii Dumei au luat un exemplar iar celalt a fost lăsat generalului Rousky.

4 Iunie. — Primesc vizita medicului şef von *Goetz,* care vine să mă întrebe când voi putea să primesc pe guvernatorul, care vrea să-mi facă o vizită pentru a-mi mulţumi de toate serviciile aduse în calitate de preşedinte al Crucii Roşii. Presupun că acesta este modul de a îndrepta faptul că nu mi s-a depus cartea lui după vizita ce i-am făcut.

5 Iunie. — La orele 12 soseşte la mine generalul *Tülff* von Tscheppe cu chivără şi decoraţii. El a vizitat unul din spitalele noastre şi vine să-mi mulţumească pentru opera Crucii Roşii. — La rândul meu îi spun că administraţia lui ne-a uşurat sarcina, prin faptul că ne-a lăsat independenţa noastră. — Conversaţie amicală asupra ţării pe care o găseşte aşa de frumoasă, asupra inteligenţei poporului, asupra contrastelor pe care le prezentăm în toate; din nefericire Regele Carol a primit legi care nu erau încă pe calapodul ţării. Corectez: El a moştenit această legislaţie

dată în 1864 şi guvernul care ne-a dat Constituţia noastră era un guvern de oameni care au lucrat cu Mazzini, care erau din 1848, şi pentru care cuvintele: egalitate, fraternitate, libertate, au fost mirajul care falsifică vederea realităţii. — Perspective prieteneşti pentru viitorul nostru;. Bunăvoinţă pentru ţară. Nici o notă de politică actuală.

6 Iunie. — Becherescu vine pentru a mă interesa de soarta fratelui său, doctorul, care, prizonier de război liberat, pus în capul serviciului sanitar de Romanaţi, ar vrea, invocând o vagă pleurezie, să fie dispensat de serviciul medical, pentru a se îngriji de moşiile familiei sale! Ţara noastră este plină de boli molipsitoare şi acest demers este un exemplu minunat de lipsa de conştiinţă a unei clase întregi de parveniţi. Becherescu pretinde că la el, la Zimnicele, totul a fost distrus, prădat, furat – abia 8 zile după declararea războiului, – de regimentul 4 Argeş. Un comandant, pentru a opera mai liniştit, a legat şi pornit la oraş tot personalul acuzat fals de nu se ştie ce delict. Becherescu pretinde că a pus să se dreseze acte.

— Doctorul *Blazian* dă detalii jalnice asupra stării sanitare trecute şi prezente a Râmnicului Sărat. Ruşii, în retragere, au abandonat bolnavii şi răniţii lor, dar au luat spitalul cu ei: printre bolnavii lor se găseau de toate până şi holeră şi tifos exantematic. Prizonierii, în majoritate Ruşi, au fost parcaţi la cazarma regimentului de artilerie, fără hrană suficientă, fără nimic pentru a fi îngrijiţi: au fost până la 200 de decese în 24 de ore, şi 5 doctori militari români, internaţi cu ei, au murit acolo. Medicii austriaci, care vedeau de la ferestrele pavilionului lor ce se petrecea, i-au vorbit cu lăcrămile în ochi. Astăzi tifosul domneşte peste tot şi la Grebenul, de exemplu, sunt zilnic 3—4 morţi. Prin Blazian am confirmarea că Falkenhayn a părăsit Râmnicul. O fi oare la Monastir, cum se pretinde?

7 Iunie. — Germania a început să execute serios ceea ce la început nu mi se păreau decât cuvinte în vânt: ni se restituie prizonierii noştri. Un prim lot a sosit alaltăieri. Oamenii cam slabi, dar în stare bună. Pâinea le lipsea mai

mult. Dealtminterea la Crucea Roşie vedem din listele pe care le comunică Geneva, că un mare număr din prizonierii noştri sunt la spital pentru «anemie». Şi decesele par foarte numeroase.

Unul din cei doi ofiţeri sosiţi cu acest convoi locotenentul de rezervă Georgescu, profesor la Târgovişte; a venit sub escortă şi mă vadă şi mi-a adus scrisori. El îmi spune că colonelul A. Sturdza cutreieră lagărele de prizonieri şi aranjază punerile în libertate; la Krefeld s-ar afla 790 de ofiţeri strânşi pentru a fi repatriaţi. Grosul soldaţilor se află la Lamsdorf şi are nevoie de ajutoare, pe care le strângem la Crucea Roşie.

— Ştiri de la Iaşi aduse lui Lupu de un evreu care a plecat de acolo acum o lună, ne înştiinţează că 176 de medici au murit de epidemii şi că printre victime ar fi şi doctorul Botescu.

8 Iunie. — Dl Dendramis îmi comunică copia după o scrisoare pe care o primeşte de la un coleg de la Iaşi. Ea poartă data de 8 Martie. Descripţia mizeriei este îngrozitoare. Tifosul exantematic face ravagii grozave. Trei divizii româneşti au fost distruse de acest flagel. Am avut şi vizita lui Peters (de la Central-Polizeistelle) şi el mi-a vorbit de 30.000 de soldaţi seceraţi de exantematic. Nu ştiu dacă ştirea este din acelaşi izvor.

— Am făcut o vizită Episcopului *Netzhammer.* El este foarte favorabil conservatorilor în convorbirile lui cu autorităţile, cam zeflemist pe socoteala lui Carp şi a acelor de care se serveşte.

9 Iunie.

— O înfrângere germană pe frontul englezesc, şi ei recunosc că au fost siliţi să retragă frontul de la Wytschäte. Moos îmi spune confidenţial că s-au pierdut 10.000 de prizonieri, dar că nu este nimic de temut fiindcă aveau rezerve imense.

Baronul Witzleben mi-a spus că se vorbea la Berlin de o nouă campanie de iarnă.

— Adîministratorul meu Iliescu a fost la Buzău. Nu se vede

nimeni pe străzi. Lume de condiţie bună a fost rechiziţionată pentru a tăia lemne în pădurile învecinate, şi nimenea nu mai îndrăzneşte să iasă din casă. Mareşalul a fost la Vila Albatros, n-a intrat în casă, dar şi-a petrecut toată vremea cât a stat acolo vizitând grajdurile, a examinat caii şi a fotografiat armăsarii.

— Ba, a întrebat chiar pe locotenentul Keppel dacă sunt sportsman.

Şi la Buzău domneşte tifosul exantematic.

10 Iunie. — Aprecierea locot. *Moos* asupra colonelului Hentsch: «Regele neîncoronat al României». — Căpitanul Peters, şeful efectiv al poliţiei politice, părăseşte postul său pentru a trece ca prim-ofiţer de Stat Major pe lângă generalul Lissingen la Cholm.

11 Iunie. — În «Norddeutsche Allgemeine Zeitung» se află o scrisoare a ambasadorului rus de la Londra, Benckendorf, către un coleg, cu data de 12/25 Februarie 1913. Această scrisoare a fost găsită şi se publică ca probă de pregătirile de război ce le făcea Franţa încă din această epocă. Între altele ea conţine această frază: «România trebuie să fie câştigată cu orice preţ. Aceasta interesează tot aşa de mult ora prezentă ca şi viitorul». Având în vedere data acestei scrisori, se confirmă ce am susţinut întotdeauna, şi anume că Brătianu a fost lucrat şi chiar poate câştigat încă din 1913, când cu vizita Marelui Duce Nicolae Mihailovitch.

12 Iunie. — Mi se vorbise de un ataşat rus care rămăsese la Bucureşti şi care ştie multe despre manoperele ruseşti şi despre organizarea lucrărilor ruse la noi. Este un jurnalist numit *Epstein,* care a colaborat cu Schelking şi care pretinde că Poklevsky, în rapoartele sale, trata pe Take Ionescu şi pe Filipescu de paiaţe, spunând că un singur om voia războiul: Brătianu şi că nu trebuie să se lucreze decât cu el. Aceasta ar proba simplu că Poklevsky avea perspicacitatea pe care i-am bănuit-o întotdeauna.

— «Pester Lloyd» din 7 Iunie a fost confiscat de cenzura germană. El conţinea un articol al unui membru al Camerei

Magnaţilor, care, bazându-se pe proiectele cunoscute ale lui Brătianu de a cere pământul unguresc până la Tisza, crede legitim să ceară din pământul român cucerit: Carpaţii ca apărare naturală şi Valea Prahovei până la Câmpina. «Pester Lloyd» este gazeta lui Tisza!

Căpitanul *Hamelumg,* şeful poliţiei, a venit cu Tzigara să-mi facă vizită. S-a scuzat că nu avea chivără.Aceasta îmi reaminteşte că Tülff şi-o pusese la prima sa vizită.

13 Iunie.

— D-l *Horstmann* îmi comunică un articol din «Ruskoje Slovo» din 23 Aprilie 1917 st. v. Afară de declaraţiile lui în chestia Transilvaniei, Brătianu, la palatul de iarnă (?), a declarat reprezentanţilor presei proiectele sale de reformă agrară. (Deci este adevărat că Brătianu a fost la Petrograd, ceea ce confirmă că M. Pherekyde a avut interimatul preşedinţiei Consiliului). Liberarea Românilor din Transilvania va spori populaţia României cu 3½ milioane şi va fi un progres mai mult pentru democratizare; legile contra evreilor din România erau o frână în contra Rusiei; dar acum că chestiunea este rezolvată în Rusia, se va rezolva şi în România. Camerele sunt convocate pentru 4 Mai; ele vor avea să voteze sufragiul universal, ceea ce va spori numărul votanţilor de la 180.000 la 1.200.000, şi legea agrară care va da ţăranilor, 2.300.000 de hect., ceea ce va reduce proprietatea mare la 15% din suprafaţa arabilă. Am mai avut o idee asupra acestor proiecte prin «Tagblatt».

14 Iunie. — Verzea vine să-mi comunice că şi-a dat demisia irevocabil. La Komandatură se află câţiva tineri ofiţeri împrejurul unui locotenent Schmaltz, care îi fac toate mizeriile posibile şi care înţeleg să sustragă oricărui control facturile sau socotelile unor protejaţi. El nu vrea să se uzeze, nici să se compromită. Mi-a remis copii după unele telegrame care sunt documente.

— Corespondentul lui «Neue Freie Presse» a interviewat la Berlin pe Radoslavoff. Acesta reaminteşte că a fost jurnalist şi mai continuă să fie. Negocierile de pace neîncepând încă, Bulgaria îşi rezervă să facă, la momentul

oportun, să se cunoască printr-un memorandum scopurile ei de război. Ceea ce nu-l opreşte să le proclame numaidecât pe calea gazetei. În ceea ce ne priveşte: «Cerem Dobrogea şi o cerem cu atât mai multă energie, de când cunoaştem tratatul secret care a fost încheiat între România şi Rusia(?). În acest tratat România şi-a asigurat câteva din oraşele noastre, Rusciuk, Varna şi altele, în care niciodată nu a trăit vreun Român(?). De când am aflat aceste pretenţii îndrăzneţe nu mai ştim ce vasăzică «iertare» pentru România!» Merită a fi citit!

— Locotenentul *Hertz* s-a întors din captivitate. El îmi confirmă că aproape 800 de ofiţeri sunt adunaţi la Krefeld pentru a fi trimişi în România. Unii, ca Barbu Catargi, nu primesc condiţiile puse pentru aceste puneri în libertate. Sturdza nu este prizonier; el a părăsit frontul declarând că nu va trece Prutul. Ar fi adăugat chiar că şi-a trimis spada şi decoraţiile Regelui. Mai mult, Hertz adaugă că colonelul ar fi declarat că rupsese orice raport cu Statul Major pe când se afla încă în armată!

— Telegramele anunţă că, silit de Jonnart, plenipotenţiarul general al Antantei, Regele Constantin al Greciei a abdicat în favoarea fiului său de-al doilea Alexandru. Se aflase pe timpuri că acest prinţ era în divergenţă cu tatăl său şi că afişa opinii antantiste. După «Lokal-Anzeiger», Regele Constantin a preferat să se sacrifice mai bine decât a continua să-şi vadă poporul murind de foame. Şi toate acestea în numele liberării popoarelor celor mici şi pentru suveranitatea naţiunilor!

15 Iunie. — Tzigara îmi vorbeşte din nou de Lupu Kostake şi de părăsirea în care el lasă pe subordonaţii lui. Nu s-a luat încă nici o hotărîre relativă la demisia lui Verzea. Locul lui a fost oferit lui Dobrovici şi prima condiţie care i s-a pus a fost reintegrarea lui Berendey, căruia Verzea îi retrăsese delegaţia de ajutor de primar. Dobrovici a refuzat în astfel de condiţii, iar Dobrescu şi Darvary mi-au spus cât sunt de dezgustaţi de uneltirile lui Berendey, care mereu recurge la Germani în contra colegilor săi.

16 Iunie. — Maiorescu este subit apucat de un acces de angină de piept destul de grav. I-am dus, cam cu sila, pe doctorul german Hammer, care rămâne să-i dirige tratamentul.

— D. de *Dombrowsky,* care de la direcţia prizonierilor a trecut la poliţia politică, îmi vorbeşte de un demers pe care l-a făcut la Viena. Aflând că trebuie să merg la Karlsbad, el a informat pe Czernin de aceasta; în aşteptarea răspunsului ministrului, el mă întreabă dacă vreau să stau de vorbă cu un ofiţer de Stat-Major, Naklo, după câte am înţeles, care s-ar însărcina să înştiinţeze pe ministrul de diferitele subiecte pe care aş dori să le tratez, pentru ca Czernin să-şi poată avea răspunsurile pregătite. Nu refuz ca această conferinţă să aibă loc.

— Găsesc în gazetele de sport germane că alergările de cai vor fi suprimate în Anglia. De fapt nu s-au alergat decât cursele de o mie şi două mii guinee şi s-au oprit aci. Ca motiv, se dă necesitatea de a se rezerva ovăzul, pe care 4000 de cai îl consumă cu o medie de 14 livre de cal, pentru nevoile populaţiei. Este primul semn de primejdie alimentară şi, pentru cine cunoaşte gusturile Englezilor, este un semn grav. Jockey-Clubul a obţinut, cu toate acestea, voia să organizeze câteva zile de alergări la New-Market, însă numai pentru caii de 2, 3 şi 4 ani. Prin contrast, niciodată sportul hipic n-a fost mai prosper în Germania şi hipodromurile mai frequentate.

18 Iunie. — *G. Stirbey* îmi comunică copia după raport făcut poliţiei germane de către tânărul Mizrachi, pare-se supus otoman, care soseşte de la Iaşi. Este o confirmare a amănuntelor conţinute în scrisoarea pe care mi-a comunicat-o d-l Dendramis. Aceiaşi acuzaţie: că persoanele sus puse au de toate, pe când poporul nu are de nici unele.

19 Iunie. — Am avut ieri conversaţia cu ofiţerul austriac la Dobrowsky. Am reţinut două note pe care le mai auzisem în cercurile germane: 1) Naţionalităţile sunt «un bluff» al Antantei, ele sunt chemate să nu mai alcătuiască o distincţiune politică şi să se contopească după nevoile lor,

într-un Stat, după cum trăiesc astăzi unii lângă alţii în acelaşi Stat protestanţii şi catolicii, cu toate războaiele religioase din trecut. 2) România este destinată să trăiască lângă Puterile Centrale, pentru a-şi putea salva existenţa în marea luptă din viitor între cultura germană şi cultura slavă.

— Tânărul *Victor Besso,* director al asigurărilor otomane, trece de la Constantinopol la Viena. El îmi spune că viaţa s-a scumpit îngrozitor, că urluiala de grâu este principala hrană a poporului turc şi că ea a sporit de la 30 bani la 6 lei, că rechiziţiile s-au făcut cu o asprime îngrozitoare. Germanii golesc ţara de minerale, de lână, de bumbac de cereale, de ulei; pentru Besso, Turcia face să trăiască Germania. Prizonierii noştri, aproape 2 sau 3000, sunt în Asia Mică, lipsiţi de toate, la fel de asemenea cu populaţia locală. Ei se găsesc la Cutara (de verificat). Armenii au fost exterminaţi: prezumţii de spionaj. Turcii s-au purtat de asemenea foarte rău cu Arabii. Talaat este energic şi cinstit, dar anturajul lui e îngrozitor. (Besso e din suflet italian, supus elveţian).

20 Iunie. — Maiorescu e mult mai bine. Hammer zice că criza este trecută.

— O telegramă anunţă demisia cabinetului austriac. «Pester Lloyd» anunţase ieri că hotărîrea Clubului polonez de a refuza bugetul provizoriu trebuia să conducă, la o criză de guvernământ. Reichstagul, redeschis după 3 ani de suspendare, s-a arătat destrămat, violent, neadaptat evenimentelor noi, un adevărat balamuc. Certurile personale au avut violenţa timpurilor dinainte de război. O a doua telegramă comunică că tot Clam-Martinetz este însărcinat să constitue guvernul.

— La 12, vizita neanunţată a baronului de *Konradsheim,* reprezentant al Ministerului Imperial şi Regal al Afacerilor Străine în Bucureşti. El vorbeşte bine franţuzeşte: «Trecând spre Karlsbad aţi exprimat dorinţa de a vedea pe contele Czernin». — Rectific «Nu, domnul Dombrowsky e acel care a luat această iniţiativă»... — El: «Foarte bine, şi contele Czernin mă însărcinează să vă informez că ar avea mare plăcere de a vă vedea». Restul lungii noastre convorbiri a

avut de subiect: Regele şi războiul nostru. Cum nu au trecut nici 48 de ore de la convorbirea mea cu Naklo aceasta este o invitaţiune.

— Criza primăriei, de la demisia lui Verzea, ia proporţii epice: În definitiv există o rivalitate între Militärverhakung şi Kommandatura. Dobrovici a venit să-mi citească piesele procesului. Imediat după ce a luat preşidenţia interimară a comitetului administrativ, care ţine loc de consiliu comunal, intendentul Zacherl i-a cerut să desemneze pe Berendey ca primar. El a refuzat. Atunci s-a scos la iveală o delegaţiune pe care Verzea o dăduse la început, pentru ca Berendey să asiste la şedinţele Consiliului guvernului care se ţineau pe timpul lui Stoltzenberg în calitate de primar. Apoi a urmat, probabil, numirea directă de către Zacherl, pentru a avea un fapt îndeplinit înaintea întoarcerei lui Hentsch, pe care toată lumea îl aşteaptă cu nerăbdare. Ce e mai frumos, este că Lupu Kostake nu a acceptat încă demisia lui Verzea şi deci, legal, locul nu este vacant. Mai mult chiar, după o ordonanţă apărută în buletinul oficial german, primăria din Bucureşti nu depinde de Koch de la Kommandatură, ci de Tülff. Mica bandă a lui Schmaltz produce toate aceste neajunsuri şi este acuzată ca trafichează. Pe de altă parte, poliţia politică face o anchetă serioasă în contra lui Berendey, omul Kommandaturei. Nici nu se mai gândeşte cineva să ascundă rivalităţile între organele militare. — Carp a avut o atitudine frumoasă: consultat asupra înlocuiotrului – Dobrovici sau Dristorian, el a refuzat net să-şi dea avizul înainte ca d-nii de la Kommandatură să nu fie puşi la regulă, sau ca autoritatea germană să ia totul în mână, pentru ca Românii să nu aibă răspunderea actelor administrative pentru care nu li se dă libertatea necesară.

Şi chestia pompierilor este nostimă. Voiesc ca Primăria să fie obligată să-i aboneze la intendenţa militară, cu 2.50 lei, când şeful lor se mulţumeşte cu 1 leu pe zi pentru hrană.

22 Iunie. — Verzea mi-a dat unele amănunte asupra micilor întreprinderi ale căpitanului Schmaltz şi locotenenţilor Eik şi Romberg; aceşti doi din urmă par a fi

tineri de familii foarte bune, «ambuscaţi» în birouri şi Ctf totul la discreţia lui Schmaltz. Astăzi, la o conferinţă la Interne, s-a căutat să se obţină reîntoarcerea lui Verzea şi înlăturarea definitivă a lui Berendey, promiţându-i satisfacţie pentru rest; dar Lupu e acela care promite...

— Am văzut pe *Mirbach.* El îmi confirmă că Prinţul Alexandru al Greciei, pentru moment Rege, era în divergenţă cu tatăl său: «E un ştrengar, răsfăţat de maică-sa, fără nici o seriozitate, şi pe care Venizelos îl va răsturna în curând». Gazetele îi atribuie o proclamaţie, prin care tânărul Rege declară că are de îndeplinit «un mandat» pe care i l-a încredinţat tatăl său. Deci, nu este viitoarea părăsire a neutralităţii. Mirbach crede, cu toate acestea, că Antanta va sili armata a intra în război, mai ales cum se găseşte în momentul de faţă lipsită de direcţia lui Metaxa şi lui Dusmanis. Jumătate din ofiţeri sunt credincioşi Regelui Constantin, dar ei sunt atât de «adaptabili» încât pot fi câştigaţi.

«Wirtschaftsverband» publică o statistică a vitelor noastre. Un recensământ a avut loc în Februarie şi un al doilea în Mai. Recensământul din 15 Februarie dă cifre cu mult inferioare cifrelor din 20 Mai, probă că multe vite au fost multă vreme ascunse. După această statistică, avem numai 210.000 vite cornute mai puţin decât în Aprilie 1916, dar la acea dată deficitul era deja mare în urma faimoaselor contrabande. Avem 900000 de oi şi capre, 225.000 de porci şi 242.000 de cai mai puţin ca în 1916.

CUPRINS

1916.....3

1917.....204